

Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje

Izvještaj o ljudskim pravima

**The Advocates for Human Rights
Autonomna ženska kuća Zagreb
Bulgarian Gender Research Foundation**

The Advocates for Human Rights
Minneapolis

The Advocates for Human Rights

Misija organizacije The Advocates for Human Rights je implementacija međunarodnih standarda ljudskih prava u cilju promicanja građanskog društva i jačanja vladavine prava. Uključivanjem volontera/ki u istraživanja, edukaciju i javno zagovaranje, gradimo široke zajednice u Sjedinjenim Američkim Državama i globalno odabranim zajednicama. Organizacija Advocates for Human Rights publicirala je više od 75 izvještaja dokumentirajući prakse vezane uz ljudska prava u više od 25 zemalja, a surađuje s partnerskim organizacijama u inozemstvu i u Sjedinjenim Američkim Državama kako bi se očuvala i zaštitila ljudska prava. Organizaciji The Advocates for Human Rights dodijeljen je poseban konzultantski status pri Ujedinjenim narodima.

O Autonomnoj ženskoj kući Zagreb

Osnovana 1990., Autonomna ženska kuća Zagreb je feministička, nevladina i neprofitna organizacija koja djeluje u sektoru civilnog društva. Organizacija je osnovana kako bi odgovorila na potrebu za sigurnim skloništem za žene i djecu koje/i su preživjele/i nasilje – fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko ili strukturalno. Njezina je misija pružanje podrške i pomoći ženama koje su preživjele nasilje te osnaživanje položaja žena u društvu.

O Bulgarian Gender Research Foundation

Bulgarian Gender Research Foundation (BGRF) je nevladina organizacija od društvene koristi koja promiče društvenu jednakost i ženska ljudska prava u Bugarskoj kroz istraživanja, edukaciju i program zagovaranja. BGRF je osnovana u lipnju 1998. u Sofiji. Tim BGRF-a se sastoji od odvjetnica/ka, znanstvenica/ka, stručnjakinja/ka u zagovaranju, edukaciji, monitoringu kršenja ljudskih prava, lobiranju za promjenu zakonodavstva, pripremanju publikacija i umrežavanju. BGRF ima podružnice u Plovdivu, Haskovu i Gornoj Oryahovitzi. Od 2001., BGRF ima odjel mladih.

The Advocates for Human Rights

330 Second Avenue South, Suite 800
Minneapolis, MN 55401 USA
612-341-3302
hrights@advrights.org
www.theadvocatesforhumanrights.org

Autonomna ženska kuća Zagreb

P.P. 19
10001 Zagreb, Hrvatska
azkz@zamir.net
Tel. 0800-5544
www.azkz.net

Bulgarian Gender Research Foundation

5 Evlogi Georgiev Str.
1142 Sofia, Bulgaria
00-359-(0)2-9635357
office@bgrf.org
www.bgrf.org

© 2012 The Advocates for Human Rights
All rights reserved. Published 2012

ISBN: 0-929293-70-3

Izdavač: Autonomna ženska kuća Zagreb
Prijevod: Mirela Čokešić
Tisak: Intergrafika TTŽ, Zagreb
Naklada: 500 komada

ISBN 978-953-96115-5-0

ZAHVALE

Autorice ovog izvještaja su Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb te Bulgarian Gender Research Foundation.

Posebno zahvaljujemo Institutu Otvoreno društvo, Oak Fondaciji, te Sigrid Rausing Zakladi koji su pružili financijsku podršku stvaranju ovog izvještaja.

Posebna priznanja i zahvale sljedećima: Valentina Andrašek, Mirela Čokešić, Neva Tölle, Cheryl Thomas, Mary Ellingen, Rosalyn Park, Albena Koycheva, Genoveva Tisheva, Robin Phillips, Mary O'Brien, Milena Kadieva, te predanom osoblju Autonomne ženske kuće Zagreb.

Autorice izražavaju zahvalnost sljedećim volonterkama/ima, pripravnicama/ima, i drugima: Amy Albus, Borna Albus, Katherine Beck-Esmay, Elizabeth Crouse, Elizabeth Cutter, Lauren Fithian, Dulce Foster, Denise Gamache, Heather Goodlett, Gavin Hart, Katie Heaney, Margaret Hellerstein, Kelly Kalahar, Mark Kalla, Bassam Khawaja, Mary Louise Klas, Nina Laskarin, Eleanor Lewis, Anne Lockner, Jamey Medlin, Liliana Meza, Majra Mucic, Milica Milic, Judy O'Brien, Mary Scott, Leanne Sobel, Laura Stipanowich, Chris Sullivan, Filip Tanay, and Ian Wasser.

Fotografije s naslovnice: Maya Izabella (prva i treća fotografija); The Advocates for Human Rights (druga i četvrta fotografija); United Nations Photo # 122028/John Isaac (United Nations Protection Force in Croatia and Bosnia and Herzegovina) (peta fotografija).

Ovaj izvještaj je posvećen ženama u Hrvatskoj.

SADRŽAJ

IZVRŠNI SAŽETAK	7
UVOD	13
POLICIJA.....	17
Stavovi policije	19
Edukacija policije	21
Zakonodavni okvir i pitanje optuživanja	21
Istraga	24
Opća politika uhićivanja	26
Dvostruka uhićenja i optuživanja.....	27
Primarni agresor i samoobrana	30
Glavni faktori rizika	32
Dužnost informiranja žrtava	34
Postupak izdavanja zaštitnih mjera	35
Zaštitne mjere koje policija prioritetizira	36
Žalbeni postupci	38
Provođenje zaštitnih mjera	39
Monitoring zaštitnih mjera	39
Kršenja zaštitnih mjera	39
Ostale otežavajuće okolnosti	40
Veze između počinitelja i policije	40
DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	43
Nesklonost procesuiranju po Kaznenom zakonu	43
Ovlast odbačaja ili medijacije u kaznenim predmetima obiteljskog nasilja	45
Sporost kaznenog postupka	45
Sporost potiče prekršajne prijave	45
Sporost potiče odbačaje predmeta obiteljskog nasilja	46
Glavni faktori rizika	46
Upotreba mjera psihosocijalnog tretmana	47
PREKRŠAJNO I KAZNENO SUDSTVO	49
Stavovi sudaca	49
Edukacija sudaca	50
Važnost pravnog zastupanja	50
Uloga sudaca pri uhićenju i zadržavanju	51
Glavni faktori rizika	52
Pravosudni rokovi	52
Sigurnost sudnice	55
Identificiranje primarnog agresora	56
Dokazni zahtjevi	58
Zaštitne mjere izdane od strane prekršajnih sudaca	59
Psihosocijalni tretman i liječenje od ovisnosti	60
Udaljenje iz stana/kuće, zabrana uznemiravanja/uhođenja i zabrana približavanja	63
Prepreke izdavanju hitnih zaštitnih mjera	66
Provođenje zaštitnih mjera	67
Monitoring zaštitnih mjera	67
Sankcije za kršenje zaštitnih mjera	68
Kažnjavanje	69
ZATVORI	73

Pretrpanost dovodi do odgoda u služenju zatvorske kazne	73
Odobranje počiniteljima izlaska iz zatvora	73
Individualni programi i tretmani u zatvorima	75
CENTRI ZA SOCIJALNU SKRB	77
Slabosti CZSS-a u zaštiti žrtava	77
Edukacija zaposlenih u centrima za socijalnu skrb	79
Prijavljivanje i dokumentiranje obiteljskog nasilja	80
Podrška žrtvama	80
Uloga u postupcima razvoda braka	81
Kažnjavanje žrtava kada djeca svjedoče partnerskom nasilju	83
Preporuke o susretima i druženjima	85
Strah zaposlenih u CZSS od počinitelja	87
OBITELJSKO SUDSTVO	89
Preispitivanje neovisnosti suda kod uloge CZSS-a u postupcima razvoda braka	89
Uzimanje u obzir partnerskog nasilja u predmetima brakorazvoda i dodjele skrbništva	90
Trajanje postupaka razvoda braka	91
Povjerljivost sudskih pismena	91
Kažnjavanje žrtava kada djeca svjedoče partnerskom nasilju	91
ZDRAVSTVENE USTANOVE	93
Nevoljkost prijavljivanja i tretiranja slučajeva partnerskog nasilja	93
Pitanje povjerljivosti	94
Edukacija zdravstvenih djelatnika	95
NEVLADINE ORGANIZACIJE I DRUGI SMJEŠTAJNI KAPACITETI	97
Skloništa	97
Problemi dostupnog i adekvatnog financiranja	98
Posljedice izazova financiranja: gubitak i zatvaranje skloništa	103
Ostala razmatranja o skloništimu	103
Ostale usluge za žrtve koje pružaju nevladine organizacije	105
Treninzi, edukacije i utjecaj	107
SURADNJA I KOMUNIKACIJA	109
Obaveza prijavljivanja	111
ZAKLJUČAK	113
PREPORUKE	115
Prioritetne preporuke	115
PRILOG A. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	123
PRILOG B. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	129
PRILOG C. Relevantni izvadci iz zakona	141
PRILOG D. Komentar Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji	165

IZVRŠNI SAŽETAK

Partnersko nasilje je ozbiljan i sveprisutan problem u svijetu. Nasilje usmjereno protiv žena od strane njihovih intimnih partnera, uključujući sadašnje ili bivše supružnike ili intimne partnere, predstavlja globalnu epidemiju razornih fizičkih, emocionalnih, ekonomskih i socijalnih posljedica na žene, djecu, obitelj i zajednice diljem svijeta. Ono krši temeljna ljudska prava žena i često rezultira ozbiljnim ozljedama ili smrću. Prema Ujedinjenim narodima, čak 70% žena budu žrtve nasilja u nekom trenutku svog života.¹ Iako statistike blago variraju, istraživanja su pokazala kako muškarci počine do 95% napada u obitelji na žene, što je u velikoj suprotnosti prema ženama, koje su počiniteljice u samo 5% takvih napada.²

Ovakav svjetski uzorak, očituje se i u Hrvatskoj te je problem partnerskog nasilja prisutan u cijeloj zemlji. U 2010., Ministarstvo unutarnjih poslova ukazalo je na 15189 prijavljenih djela nasilja u obitelji.³ Podaci o policijskim intervencijama također odražavaju tu pojavnost. U Hrvatskoj⁴ u 2008., policija je zaprimila 16885 zahtjeva za intervencijom u slučajevima nasilja u obitelji, slijedom čega je podnijela zahtjeve za izdavanjem 9833 zaštitnih mjera.⁵ U jednom gradu, policija nam je rekla kako im je fizički nemoguće privesti svakog počinitelja jer dnevno zabilježe i šest do sedam slučajeva partnerskog nasilja.⁶ K tome, visoki stupanj femicida pokazuje kako su ubojstva žena i djevojaka zbog rodno uvjetovanog nasilja, alarmantni problem diljem Hrvatske.⁷

Autonomna ženska kuća Zagreb, The Advocates for Human Rights i Bulgarian Gender Research Foundation, provele su istraživanje u Hrvatskoj kako bi monitorirale državnu implementaciju zakonodavstva o partnerskom nasilju. Autorice izvještaja su provele dvije misije monitoriranja; u listopadu 2010. i veljači 2011. te su proputile 11 gradova. Provele su 67 intervjua s predstavnicama organizacija civilnog društva, radnicama skloništa i državnih domova, žrtvama nasilja, zaposlenima u centrima za socijalnu skrb, policijom, sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima, zdravstvenim djelatnicima i zaposlenima u zatvorskom sustavu.⁸ Zaključci i preporuke izneseni u ovom izvještaju, predstavljaju osvrt na rezultate održanih intervjua, zapažanja autorica te sekundarna istraživanja.

2003. godine, Vlada Republike Hrvatske donijela je Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO). Usvajanjem jednog od prvih zakona o obiteljskom nasilju u regiji, hrvatska Vlada ne samo da je pokazala svoju odlučnost u borbi protiv nasilja u obitelji, već se i po tom pitanju nametnula kao lider u regiji. Hrvatsku Vla-

- 1 UN Secretary General, „Nasilje protiv žena – lista činjenica“, studeni 2011., 2, http://endviolence.un.org/pdf/pressmaterials/unite_the_situation_en.pdf.
- 2 „Izveštaj naciji o zločinu i pravdi - podaci“, Statistika Pravosudnog zavoda za statistiku, SAD Ministarstvo pravosuđa (1983.), <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/87068NCJRS.pdf>. Novija istraživanja, također potvrđuju ovaj uzorak. Na primjer, Ministarstvo pravosuđa je utvrdilo da su u 86% žrtve obiteljskog nasilja žene, a 86% optuženih uglavnom muškarci (86%). U većini ovih slučajeva obiteljskog nasilja (84%), optuženik je muškarac, a žrtva žena. „Profil slučajeva nasilja intimnih partnera u velikim urbanim sredinama“, Statistika Pravosudnog zavoda za statistiku, SAD Ministarstvo pravosuđa, listopad 2009., str.1., <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/pipvcluc.pdf>. Drugo je istraživanje pokazalo kako je „više od 90% sustavnog, trajnog i koje nanosi ozljede“ nasilja počinjeno od strane muškaraca. (cit. Kimmel, Michael S. „Simetrija spola u obiteljskom nasilju: stvarno i metodološko istraživanje - pregled“, *Nasilje protiv žena*, 8(11), studeni 2002.:1332-1363).
- 3 Ova statistika uključuje i kaznena i prekršajna djela. Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.-2015., (Zagreb, 2011.), 31.
- 4 „Izvešće o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007. i 2008.“, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (MOBMS), 2009., 5.-6.
- 5 Isto.
- 6 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.
- 7 Od siječnja do lipnja 2009. u Hrvatskoj je ukupno bilo 25 ubojstava i 70 pokušaja ubojstava. Sedamnaest od tih ubojstava te sedam od pokušaja ubojstava su počinjeni između članova obitelji. Od tih žrtava, sedam je žena ubijeno od strane svojih muževa, a u četiri slučaja su muševci pokušali ubiti svoje žene. Autonomna ženska kuća Zagreb, „PROTECT Daphne III: Hrvatska – pregled“, prezentacija, ožujak 2010., slide 9.
- 8 Navedeni broj provedenih intervjua (67) odražava broj stvarnih sastanaka za intervju, a ne broj ispitanih sugovornika/ca. Broj sugovornika/ca je znatno veći od broja održanih intervjua.

du treba pohvaliti i dalje poticati u ulozi modela za regiju tako što će osigurati učinkovitu implementaciju ZZNO-a. Donošenje tog zakona predstavljao je značajan korak unaprijed prema zaštiti žrtava obiteljskog nasilja te odgovornosti počinitelja. Značajno je da ZZNO pruža i hitne (izvanredne) i dugotrajne mjere zaštite usmjerene ka sigurnosti žrtve, uključujući udaljenje počinitelja iz stana/kuće, zabranu uhođenja i uznemiravanja, zabranu približavanja te mjeru oduzimanja oružja. Zakon također predviđa dvije mjere namijenjene počiniteljevom ponašanju, uključujući psihosocijalni tretman i liječenje od ovisnosti. Prema zakonu, iako žrtva može sama u svoje ime podnijeti zahtjev za izdavanjem zaštitnih mjera, najčešće policija podnosi zahtjeve za izdavanjem tih mjera umjesto žrtava. Nadležnost ZZNO-a je u okviru prekršajnog zakonodavstva, a prekršajni suci odlučuju hoće li izdati zaštitne mjere, na koji vremenski period, kao što i izriču zatvorske kazne ili novčano kažnjavaju počinitelje. Kršenje zaštitne mjere je kažnjivo novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset dana.

Od prvotnog usvajanja ZZNO-a, Vlada Republike Hrvatske, učinila je vidljiv napredak u svojim naporima kako bi prevenirala, kaznila i odgovorila na nasilje u obitelji. Vlada je izmijenila i dopunila ZZNO (2009.), objavila propise za daljnje provođenje ovog zakona, uključujući i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji te Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji. Vlada je također izdala protokole za određene sektore, kao što su Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije, Ministarstva unutarnjih poslova. Na zagovaranje ženskih nevladinih organizacija, hrvatska je Vlada izmijenila i dopunila Prekršajni zakon kako bi isti omogućio privremene mjere opreza za vrijeme trajanja postupaka prema ZZNO-u, a kršenje tih mjera je kažnjivo novčanom kaznom. Iako usvajanje navedenih zakona i propisa predstavlja pozitivan korak, postoje ozbiljni problemi s njihovom provedbom, a koji negativno utječu na sigurnost žrtve i odgovornost počinitelja u Hrvatskoj.

Dvostruka uhićenja, u kojima se žrtva uhitila zajedno s počiniteljem su široko rasprostranjena po Hrvatskoj. Ova praksa dvostrukih uhićenja djelomično proizlazi iz jezika ZZNO-a. ZZNO vrlo poopćenom terminologijom klasificira psihičko i ekonomsko nasilje kao nasilje u obitelji, a ta se odredba primjenjuje na štetu žrtve bez obzira na opasnost koju počinitelj nasilja predstavlja za žrtvinu sigurnost. U praksi, to znači da se žrtva koja je verbalno izvrijeđala svog počinitelja, može procesuirati i odgovarati, pored zlostavljača koji ju je fizički pretukao. Drugi faktor koji doprinosi visokom postotku dvostrukih uhićenja je taj što policija sustavno ne identificira primarnog agresora u slučajevima obiteljskog nasilja. Umjesto da policija odredi primarnog agresora i utvrdi obrambene ozljede, policija to obično prepušta sucima i liječnicima. Kao rezultat toga, mnoge su žrtve suočene, ne samo s vrlo mogućim uhićenjem ukoliko potraže pomoć, već i s optužbama i kažnjavanjem jer su se branile od napada. Utjecaj dvostrukih uhićenja i procesuiranja žrtava obiteljskog nasilja, koje su se pokušale obraniti, može biti devastirajući – nakon što je jednom bila kažnjena jer je tražila pomoć, žrtva vjerojatno neće opet pristupiti pravosudnom sustavu.

Žrtve nasilja u obitelji su dodatno izložene traumatizaciji u sudnici – bilo kao optužene ili žrtve – gdje prekršajno sudstvo pokazuje nerazumijevanje, kako hrvatskih zakona, tako i posebnih pitanja koja se nameću u predmetima obiteljskog nasilja. Nekoliko prekršajnih sudaca nije znalo za postojanje hitnih zaštitnih mjera prema ZZNO-u ili ih nije izdalo u roku od 24 sata. K tome, mnogi prekršajni suci pribjegavaju opasnoj praksi zvanoj „suočavanje“, prilikom koje svaka strana ispriča svoju stranu priče gledajući drugu iz bliske udaljenosti, a kako bi se utvrdila vjerodostojnost. Ova praksa može zastrašiti žrtvu čiji je počinitelj nasiljem kontrolirao njeno ponašanje i nije vjerojatno da će rezultirati iskrenim ili istinitim iskazom.

U mnogim slučajevima, policija, sudstvo, centri za socijalnu skrb, i prakse drugih aktera, također odražavaju temeljno nerazumijevanje dinamike partnerskog nasilja te kako mu najbolje pristupiti. Intervjui ukazuju na usmjerenost mnogih državnih postupaka na dobrobit djeteta te na marginalizaciju – a ponekad i isključivanje – sigurnosti žrtve. Na primjer, u Hrvatskoj, slučajevi obiteljskog nasilja su dodijeljeni jedini-

cama za provedbu zakona koji je prvenstveno odgovoran za maloljetničku delinkvenciju i zločine na štetu djece. Iako je takva stručnost važna, također je važno da oni koji reagiraju na slučajeve obiteljskog nasilja imaju znanje i budu educirani i o dinamici nasilja nad ženama. Osim toga, neki prekršajni suci ograničeno gledaju na nasilje u obitelji, kao na nasilje nad djecom.

U zakonima i praksi, također se očituje takva usmjerenost na djecu, a na uštrb žrtve. Sudovi uobičajeno smatraju žrtvu odgovornom ukoliko njena djeca svjedoče nasilju nad njom. Obiteljski zakon kaže da roditelji zlorabe svoja roditeljska prava ako izlože dijete nasilju između odraslih članova obitelji. U praksi, djelatnici CZSS-a te obiteljski i kazneni suci su nam također izjavili da je njihov primarni fokus u slučajevima nasilja u obitelji osiguravanje dobrobiti djeteta. Jedan kazneni sudac nam je objasnio kako on donosi odluku o upozorenju umjesto kažnjavanja, „Kad smatram da je to dovoljno. Cilj nije kazniti, nego popraviti, očuvati ... Ali uvijek, s ciljem dobrobiti djeteta.“⁹ Strah da će izgubiti dijete, može žrtvu odvratiti od traženja pomoći. Jedna socijalna radnica je objasnila, „Postoji tako velika opasnost da bismo trebale uzeti dijete takvom roditelju, a onda (žrtva) nađe drugo rješenje. Žena ode s djetetom ... boje se da će im netko oduzeti djecu pa ponekad žene neće prijaviti nasilje. To je veliki strah ...“¹⁰

Obiteljski zakon nalaže parovima u postupku razvoda braka da odu na posredovanje u sklopu brakorazvodnog postupka. Monitoring je pokazao da djelatnici centara za socijalnu skrb, koji provode posredovanje, ne provjeravaju pojavnost obiteljskog nasilja, niti proaktivno nude odvojeno posredovanje kako bi se ublažila potencijalna šteta za žrtvu obiteljskog nasilja, koju se prisiljava da se susretne sa svojim zlostavljačem. Posredovanje u slučajevima obiteljskog nasilja može biti kontraproduktivno, čak i opasno. Ono pretpostavlja da su oba partnera jednakopravna, a zapravo, počinitelj često ima ogromnu moć nad žrtvom, koja se može bojati izreći svoje probleme. Čak i u fazi u kojoj posredovanje nije obavezno, djelatnici centara za socijalnu skrb su nam izjavili kako svejedno potiču žrtve da se pomire s njihovim počiniteljima.

Drugi je izazov donijela presuda Maresti protiv Hrvatske, Europskog suda za ljudska prava iz 2009., koja je drastično ograničila sudove u Hrvatskoj u učinkovitoj zaštiti žrtava i kažnjavanju počinitelja zbog njihovih djela. Maresti međusobno isključuje prekršajno i kazneno procesuiranje, zahtijevajući tako od žrtve nasilja u obitelji da bira između dugotrajnih zaštitnih mjera i adekvatnog kaznenog procesuiranja počinitelja. Čak i ako počinitelj uzrokuje teške ozljede, što žrtvu nagna da potraži zaštitu putem mjere udaljenja iz stana/kuće, ili zabrane približavanja, maksimalna kazna s kojom se počinitelj može suočiti je 90 dana zatvora ili novčana kazna. Isto tako, ako državno odvjetništvo odluči procesuirati slučaj i tražiti sankcioniranje na kaznenoj razini, žrtvi je tada onemogućeno dobivanje dugoročne mjere zaštite u okviru ZZNO-a. Drugim riječima, žrtva mora čekati još jedan čin nasilja prije nego može zatražiti izdavanje zaštitne mjere u okviru ZZNO-a. Novi Kazneni zakon koji stupa na snagu u siječnju 2013. omogućava dugotrajnu sigurnost, zaštitnim mjerama udaljenja iz stana/kuće i zabranom približavanja, koje mogu zaštititi žrtvu nakon zaključenja suđenja. Ipak, Zakon o kaznenom postupku nema nužne sigurnosne mjere koje bi garantirale potpunu i sveobuhvatnu sigurnost koja je žrtvi potrebna za vrijeme trajanja postupka, već umjesto takvih, postojeće mjere se fokusiraju na osiguravanje prisutnosti optuženika u sudskom postupku.

Osim toga, policija i državno odvjetništvo pokazuju zbunjenost u klasifikaciji počinjenih djela jer su, nakon presude Maresti, prisiljeni birati između klasificiranja djela kao prekršajnog ili kaznenog.¹¹ U nedostatku novih smjernica, policija po zadanim, većinu postupaka pokreće unutar prekršajnog sustava zbog brzine

9 Intervju sa sucem, grad J, 09. veljače 2011.

10 Intervju sa CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

11 Dionici su također izrazili zabrinutosti, da će se čak i sa stupanjem novog Kaznenog zakona u 2013., zbunjenost i nevoljkost da se obiteljsko nasilje procesuirao kao kazneno djelo, nastaviti, osim ako se ne provede dodatno usmjeravanje i edukacija.

istoga u odnosu na kazneni, mogućnosti žrtve da joj se izdaju zaštitne mjere te neslužbenog pravila da samo treći put ponovljeno ili vrlo teško nasilje zaslužuje kazneno optuživanje.

Također, policija i sudstvo ograničavaju odgovornost počinitelja prema ZZNO-u, favorizirajući programe tretmana počinitelja nad kaznama. Konkretno, a prema ZZNO-u, policija i sudstvo pokazuju sklonost predlaganju i izdavanju mjera psihosocijalnog tretmana i liječenja od ovisnosti, oduzimanja oružja, a u manjem opsegu mjere zabrane približavanja. Ovakva sklonost prema programima za zlostavljače je problematična, kako zbog pitanja njihove učinkovitosti, tako i zbog nedostatka mehanizma monitoriranja, koji bi osiguravao poštivanje mjere od strane počinitelja. Štoviše, sklonost favoriziranju i izdavanju mjera za počinitelje, čak umjesto drugih zaštitnih mjera ili kazne zatvora, može ugroziti sigurnost žrtve. Mnogi su ispitanici doveli u pitanje učinkovitost psihosocijalnih programa liječenja, dijelom zbog nepostojanja evaluacije koja bi ocijenila uspjeh istih, osim osobnih opažanja o stopi recidiva, dok ne postoji sustavni monitoring i izvješćivanje o počiniteljevim nedolascima. Također, postoje i zabrinutosti o kvaliteti tih programa, posebno u slučajevima gdje su žene, žrtve, obavezne dolaziti na obiteljsku terapiju s počiniteljima ili ih se krivi za izazivanje nasilja. Nadalje, ozbiljan nedostatak financijskih sredstava i osoblja koje bi provelo tretmane, jednostavno ukazuje na nedostupnost psihosocijalnih programa u mnogim dijelovima zemlje. Štoviše, programi za zlostavljače predstavljaju rizik preusmjerenja prijeko potrebnih i nužnih sredstava servisa za žrtve, kao što su skloništa.

S druge strane, broj zahtjeva i izdavanja mjera udaljenja iz stana/kuće, zabrane uznemiravanja i uhođenja je relativno nizak, unatoč njihovoj dokazanoj sposobnosti da zaštite žrtve. U 2008., od zatraženih 9833 zaštitnih mjera, izdane su samo 72 mjere zabrane uhođenja i uznemiravanja (od 233 zatraženih), a mjera udaljenja iz stana/kuće izdano je samo 109 (od zatraženih 377).¹² Čak i ako je počinitelj osuđen na kaznu zatvora, on može dobiti uvjetnu kaznu s obzirom na dobro ponašanje, društveno korisni rad u zamjenu za dio kazne zatvora ili prijevremeno puštanje uz rok kušnje. Iako ovakve kazne čine mjere udaljenja i zabrane uhođenja i uznemiravanja još važnijima za sigurnost žrtve, policija i suci ih još uvijek ne predlažu ili ne izdaju. Na primjer, briga za dobrobit počinitelja ako su udaljeni iz stana/kuće utječe na neke donositelje odluka protiv izdavanja takve mjere. Osim toga, boravak žrtve u skloništu je još jedan razlog za uskraćivanje izdavanja mjere udaljenja kad pravni sudionici zaključče da je ona na sigurnom. Ipak, takvo rezoniranje ne uzima u obzir one počinitelje koji pronađu svoje žrtve u skloništim koja nemaju tajnu adresu, vremensku ograničenost boravka u skloništu i mogućnost da se skloništa zatvore zbog nedostatka sredstava. Mali broj izdanih zaštitnih mjera udaljenja iz stana/kuće i zabrana uhođenja/uznemiravanja može proizlaziti iz neadekvatnog prepoznavanja i razumijevanja opasnosti istog. Policija je objasnila kako oni mogu zatražiti izdavanje spomenutih mjera samo ukoliko je prekršaj sam po sebi uznemiravanje ili uhođenje, a ipak ne prepoznaju takva djela kad počinitelj zaobilazi mjeru zabrane približavanja, tako što uhodi žrtvu.

Žrtva obiteljskog nasilja je također u opasnosti od daljnje štete tijekom trajanja žalbenog postupka pokrenutog zbog odluke o izdavanju zaštitne mjere, a kojeg je pokrenuo počinitelj. Kada se počinitelj žali na odluku, zaštitne mjere ne stupaju na snagu do donošenja odluke u žalbenom postupku.¹³ Žrtva je tada ostavljena bez zakonskog mehanizma kojim bi se zaštitila od počinitelja koji može biti ljut i osetoljubiv. K tome, žrtve kojima se odbije izdavanje zaštitnih mjera, često se nađu u situaciji u kojoj same ne mogu podnijeti žalbu. S obzirom da je policija često u ulozi tužitelja u takvim predmetima, oni imaju ovlast žaliti se na odluku. Ipak, mogućnosti i kapaciteti policije za podnošenje žalbi su vrlo ograničeni.

12 „Izvješće o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007. i 2008.“, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2009., 5.-6.

13 Prekršajni zakon, Članak 211., stavak1.

U kaznenom procesuiranju počinitelja obiteljskog nasilja postoji nekoliko izazova. Državno odvjetništvo pokazuje veliku nevoljkost u pokretanju kaznenih postupaka zbog nasilja u obitelji, koju praksu dodatno otežava sklonost ka odbačaju predmeta ako žrtva povuče iskaz ili iskoristi svoje zakonsko pravo da ne svjedoči protiv supružnika. U Hrvatskoj, kao i u predmetima razvoda braka, mirenje se pojavljuje i u kaznenoj sferi. Zakon o državnom odvjetništvu ovlašćuje tužiteljstvo da pokuša mirenje prije podizanja optužnice u predmetima obiteljskog nasilja.¹⁴ Kako je gore navedeno, mirenje je vrlo problematično u slučajevima obiteljskog nasilja. Za vrijeme provođenja istraživanja, ova je odredba još uvijek bila relativno nova, ali predstavlja vrlo stvaran i opasan rizik od ponavljanja napada na žrtvu te nekažnjavanja počinitelja.

Čak i kad je počinitelj na izdržavanju kazne zatvora, žrtve su još uvijek u opasnosti od nasilja kroz zatvorski program „pogodnost izlaska“. Zatvorenici koji su odslužili određenu duljinu izrečene kazne, mogu se osloboditi na kratko vrijeme „pogodnosti izlaska“, u rasponu od nekoliko sati do nekoliko dana. Za to vrijeme, počinitelji su pod minimalnim ili nikakvim nadzorom i obično su samo pod obavezom javljanja u policijsku postaju ili pohađanja lokalnog programa liječenja od ovisnosti (ako im je isti izrečen). Nadležna tijela mogu upozoriti zatvorenika da ne prilazi žrtvi, ukoliko postoje pokazatelji koji zahtijevaju takvu zaštitu, no zatvorska uprava može imati manje obavijesti o opasnostima za žrtvu za one prekršitelje koji služe kaznu za djela koja nisu djela obiteljskog nasilja. Postoji nekoliko slučajeva gdje su zatvorenici zlostavljali svoje žrtve za vrijeme pogodnosti izlaska. Stupanje na snagu novog Kaznenog zakona, zajedno s dugotrajnim zaštitnim mjerama, u siječnju 2013. bi moglo pomoći rješavanju ovog problema, ali tek treba vidjeti kakva će biti učinkovitost provedbe istog.

Konačno, dodatni rizik za žrtve nasilja predstavljaju izazovi neredovitog i nedovoljnog financiranja s kojima su suočena skloništa. Dvije postojeće sheme financiranja od strane Ministarstva socijalne politike i mladih (prije Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi te Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti) su komplicirane i predstavljaju ogromne izazove organizacijama koje pružaju smještaj.¹⁵ Vladini uvjeti financiranja, općenito, ne odražavaju trenutne potrebe i aktivnosti skloništa. Opet, s druge strane, takvi uvjeti umanjuju autonomiju skloništa, prisiljavajući ih da slijede stroge i ponekad irelevantne kriterije za dobivanje sredstava. Na primjer, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi financira domove za odrasle i djecu žrtve obiteljskog nasilja po principu glavarine/popunjenosti kreveta, ali takvo financiranje je vezano uz primanje žrtava na smještaj uz upućivanje od strane policije ili centara za socijalnu skrb. K tome, shema glavarine ne odražava činjenicu da su stvarni troškovi osnovnog poslovanja jednaki, bez obzira na broj smještenih žrtava. Financiranje autonomnih ženskih skloništa od strane Ministarstva socijalne politike i mladih (ranije od strane Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti) se dodjeljuje po tripartitnoj osnovi, ministarstvo – županija – grad, te kašnjenje uplate sredstava od strane jedne državne razine često vodi kašnjenju uplate i od strane drugih dviju razina. Čak i kad sredstva budu uplaćena, iznos je često nedostatan. Posljedično, skloništa u Hrvatskoj su često prisiljena uskratiti plaće svojim zaposlenicima, ponekad i mjesecima, a u najgorem slučaju i zatvoriti. Jedno sklonište koje je pružalo servis velikom broju stanovništva, bilo je prisiljeno zatvoriti nekoliko puta zbog nepouzdanog i neadekvatnog financiranja od strane države. S otprilike 18 smještajnih institucija, koji broj uključuje i autonomna ženska skloništa i domove za odrasle žrtve obiteljskog nasilja, na populaciju od 4,5 milijuna, potreba da se ovim organizacijama osigura mogućnost da ostanu otvorene i funkcionalne, je od ključnog značaja.

Zaključno, iako je Vlada Republike Hrvatske poduzela važne korake u borbi protiv obiteljskog nasilja,

¹⁴ Članak 62.

¹⁵ Od 2012. oba ministarstva, MOBMS i MZSS, su reorganizirana te su sada formirana tri nova ministarstva, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo branitelja te Ministarstvo zdravlja.

monitoring je otkrio da država mora poduzeti dodatne mjere kako bi u potpunosti realizirala sigurnost žrtve i odgovornost počinitelja. Ove mjere se spominju u poglavlju o preporukama na stranici 110, a Vlada bi trebala obratiti pozornost na spomenute prioritetne preporuke. Autorice pohvaljuju državu, mnoge sudionike pravnog sustava te nevladine organizacije koje surađuju kako bi se postigla sigurnost žrtava i odgovornost počinitelja, te pozivaju hrvatsku Vladu na izvršavanje preporuka iznesenih u ovom izvještaju kako bi mogla nastaviti s ovim vrlo važnim radom.

UVOD

Kao članica Ujedinjenih naroda, Hrvatska je dužna štiti ljudska prava osoba koje žive unutar njenih granica. Odredbe Opće deklaracije o ljudskim pravima i brojni drugi dokumenti o ljudskim pravima, uključujući Deklaraciju o uklanjanju nasilja nad ženama, definiraju obaveze Hrvatske kao članice međunarodne zajednice na području ljudskih prava. Značajnije, Hrvatska je ratificirala Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, te je obavezana odredbama tih konvencija. Hrvatska je također članica Vijeća Europe, koje je upravo usvojilo Konvenciju o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (Istanbulska konvencija).¹⁶ Međunarodni standardi utvrđeni u spomenutim dokumentima, osuđuju partnersko nasilje i postavljaju pozitivne obaveze državama članicama da spriječe i zaštite žene od nasilja, kazne počinitelje, a kompenziraju žrtve nasilja. U tom smislu, države moraju razviti kaznene, građanske, radne i upravne sankcije u domaćem zakonodavstvu kako bi kaznile i ispravile nanesene nepravde ženama koje su izložene nasilju. Ključno je osigurati učinkovitu primjenu tih standarda, kako bi države mogle ispuniti svoje obaveze i posvetiti dužnu pažnju zaštiti žena od nasilja.

Donošenjem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO), 2003., Vlada Republike Hrvatske je učinila važan korak ka rješavanju problema nasilja nad ženama. U zakonu je navedeno da je njegova svrha sprječavanje, kažnjavanje i suzbijanje svih oblika nasilja u obitelji, osiguravanje odgovarajućih mjera protiv počinitelja nasilja, kao i pružanje zaštite i pomoći žrtvama.¹⁷ Usmjerenost zakona na zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja, u skladu je s međunarodnim standardima o ljudskim pravima.¹⁸

Dobrodošle izmjene i dopune zakona su učinjene u 2009., uključujući i duže trajanje zaštitnih mjera. U svom najnovijem obliku, ZZNO opširno definira nasilje u obitelji kao bilo koji oblik fizičkog, psihičkog, seksualnog ili ekonomskog nasilja.¹⁹ Zakon predviđa šest zaštitnih mjera koje žrtva može tražiti protiv počinitelja: 1) psihosocijalni tretman počinitelja nasilja²⁰, 2) liječenje od ovisnosti, 3) udaljenje iz stana/kuće, 4) oduzimanje oružja, 5) zabranu približavanja i 6) zabranu uznemiravanja i uhođenja žrtve nasilja u obitelji²¹. Štoviše, tri od navedene mjere – zabrana približavanja, zabrana uhođenja i uznemiravanja te mjera udaljenja iz stana/kuće, mogu se zatražiti *ex parte* ili po „hitnoj“ osnovi, u kojem slučaju prekršajni sud mora donijeti odluku u roku od 24 sata.²² U roku od osam dana od donošenja odluke o izricanju hitnih mjera, podnositelj zahtjeva mora podnijeti prijedlog za ročište na kojem bi se izdale dugotrajne

16 Hrvatska još uvijek nije ratificirala Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji Vijeća Europe.

17 Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Članak 1., stavak 2., Zagreb (06. studeni 2009.), (nadalje „ZZNO“).

18 Članak 1., stavak 2. ZZNO-a kaže: „Svrha je ovoga Zakona prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja.“

19 ZZNO, članak 4. U smislu ovog zakona obitelj uključuje supružnike; bivše i izvanbračne supružnike, osobe sa zajedničkom djecom; pretke i potomke; krvnih srodnike do trećeg koljena; srodnike po tzbini do drugog koljena; skrbnike i štíćenike, udomitelje, udomljenu djecu i njihove obitelji.

20 Program psihosocijalnog tretmana počinitelja u Hrvatskoj je savjetodavni program kojem je cilj mijenjanje nasilničkog ponašanja počinitelja, učeći ga samokontroli i vještinama rješavanja sukoba. Tretman se provodi kroz program u trajanju od šest mjeseci koji se sastoji od grupnih sastanaka, jedan put tjedno po dva sata. Tretman također poziva i uključenost žrtve na dobrovoljnoj osnovi, osmišljen kako bi obavijestio žrtvu o programu, prikupio dodatne informacije o počinitelju te pratio promjene u ponašanju počinitelja. Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

21 ZZNO, članak 11., stavak 2.

22 ZZNO, članak 19., stavak 1. i 3. Ovaj izvještaj koristi termin „hitne zaštitne mjere“ kako bi se referirao na tri zaštitne mjere koje se mogu izdati u roku od 24 sata po *ex parte* osnovi, po članku 19. ovaj izvještaj koristi termin „zaštitne mjere“ kako bi se referirao na svih šest zaštitnih mjera općenito.

zaštitne mjere.²³ Na ročištu, sud može izreći novčanu kaznu ili kaznu zatvora, zajedno s bilo kojom od šest zaštitnih mjera.²⁴

U 2005., i ponovno u 2008., pod pokroviteljstvom Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, hrvatska Vlada je objavila Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (Protokol o postupanju)²⁵. Protokol o postupanju je zacrtao konkretne postupke koje državne institucije i njihovi djelatnici trebaju slijediti prilikom postupanja u slučajevima nasilja u obitelji, a s ciljem „unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pomoći počiniteljima u promjeni njihovog ponašanja odnosno, promjeni vrijednosnog sustava“.²⁶

Iako Protokol o postupanju pruža značajne upute za implementaciju i učinkovit odgovor na nasilje u obitelji, sugovornici su nam ukazali na određene nedostatke istog. Posebno, ne postoje specifične smjernice za edukaciju sektora koji djeluju prema Protokolu. Također, jedna nevladina organizacija nam je ukazala na nepostojanje tijela koje bi isključivo bilo usmjereno na monitoriranje implementacije Protokola o postupanju.²⁷

Vlada je također donijela nacionalne planove vezane uz nasilje nad ženama. Vlada je usvojila Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji (Nacionalna strategija) u 2005. te naknadno usvojila ažurirane nacionalne strategije u 2008. i 2011.²⁸. Nacionalna strategija iz 2008., nastojala je osigurati sveobuhvatni okvir kao Vladin odgovor na nasilje u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010.²⁹ Kao prioritet, Nacionalna strategija je postavila obrazovanje stručnjaka koji rade na problemu obiteljskog nasilja, uspostavu programa psihosocijalnog tretmana za počinitelje te poboljšanje zakonodavstva o nasilju u obitelji.³⁰ Također, Nacionalna strategija je naglasila važnost osiguravanja adekvatnih usluga i podrške žrtvama, povećanja mogućnosti smještaja i zapošljavanja za žrtve, te podizanja javne svijesti.³¹ Vlada je donijela Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (Nacionalna politika), koja se bavi nasiljem u obitelji i nasiljem nad ženama.³² Nacionalna politika predlaže otvaranje novih skloništa te uspostavu mreže skloništa.³³ Također poziva na monitoriranje ZZNO-a i Kaznenog zakona, s ciljem predlaganja

23 Mjere zabrana približavanja, udaljenje iz stana/kuće, i zabrana uhođenja i uznemiravanja se mogu izdati u trajanju od mjesec dana do dvije godine. ZZNO, čl.13., st.3., čl.14., st.2., čl.15., st.3. Liječenje od ovisnosti može trajati do godine dana (ZZNO, čl.16., st.2.), a psihosocijalni tretman je šestomjesečni program. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.; Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

24 ZZNO, članak 20.

25 Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (MOBMS: Zagreb, 2008.) (nadalje „Protokol o postupanju“).

26 Protokol o postupanju, Uvod. Protokol o postupanju je širokog opsega, pokriva postupanja policije, centara za socijalnu skrb, zdravstvenih ustanova, obrazovnih ustanova i sudstva. Kroz ovaj izvještaj govorit će se detaljnije o konkretnim odredbama istog.

27 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010. Tako je unatoč specifičnoj direktivi kako svako ministarstvo jednom u dvije godine mora podnijeti izvještaj o implementaciji Protokola MOBMS-u, koje će onda objedinjeni sveobuhvatni izvještaj podnijeti Vladi. Protokol o postupanju, 2.1. Nadalje, s obzirom na izmjene i dopune ZZNO-a, policijski nam je službenik rekao kako je možda vrijeme za reviziju Protokola, kako bi bio u skladu s ZZNO-om. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

28 Intervju u MOBMS-u, Zagreb. Iako je nova nacionalna strategija za razdoblje od 2011. do 2015. usvojena u 2011., strategija za razdoblje od 2008. do 2010. je bila na snazi u periodu na koji se ovaj izvještaj primarno osvrće. Vlada Republike Hrvatske, *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji* 2008. – 2010. (MOBMS, Zagreb, 2008.). Posljedično, ovaj izvještaj se fokusira na Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010., a komentari u ovom izvještaju na „Nacionalnu strategiju“, odnose se na nacionalnu strategiju od 2008. do 2010.

29 Vlada Republike Hrvatske, *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2008. – 2010.* (MOBMS, Zagreb, 2008).

30 Isto.

31 Isto, str. 99.–110.

32 Nacionalna strategija predlaže niz mjera za borbu nasilja protiv žena, uključujući medijske i javne kampanje za podizanje svijesti, poboljšavanje sudskih postupaka za žrtve seksualnog nasilja, usklađivanje hrvatske legistative s međunarodnim zakonima, monitoriranje i statističko dokumentiranje slučajeva obiteljskog nasilja, kao i protokole za postupanje u slučaju seksualnog nasilja. Isto, str.37. i 38.

33 Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010- (Zagreb, 13. listopada 2006.), str. 17.–18.

izmjena i dopuna ukoliko su iste potrebne.³⁴ Vlada je nedavno usvojila novu Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova 2011. – 2015.

Konačno, u 2011., Hrvatska je donijela novi Kazneni zakon.³⁵ Novi Kazneni zakon klasificira ubojstvo člana obitelji kao teško ubojstvo te kažnjava počinitelja koji ubije člana obitelji kojeg je prethodno zlostavljao kaznom zatvora od najmanje deset godina.³⁶ Novi zakon ukida članak 215a o nasilničkom ponašanju u obitelji, koji je izazivao zbunjenost među policijom, sudstvom i državnim odvjetništvom zbog nejasnog i pretjerano širokog jezika. Obiteljsko nasilje je sada podvedeno u druge odredbe koje su vezane uz tjelesni napad. Zagovornice žrtava napominju da ova nova klasifikacija ne razrješava postojeće zabrinutosti u vezi s kaznenim procesuiranjem obiteljskog nasilja. Prilikom implementacije, postoji vjerojatnost da će za mnoga djela obiteljskog nasilja i dalje nedostajati potrebni otežavajući čimbenici koji bi ta djela kvalificirali za kazneno procesuiranje. U novi Kazneni zakon uključene su sigurnosne mjere koje omogućavaju zabranu približavanja ili udaljenje iz stana/kuće kao dio pravomoćne presude i koje će stupiti na snagu nakon završetka suđenja. No, kako bi se učinkovito zaštitila sigurnost žrtve tijekom postupka, trebalo bi paralelno izmijeniti i dopuniti i Zakon o kaznenom postupku koji bi pružio nove mjere opreza, uključujući i zabranu približavanja, uhođenja i uznemiravanja, te udaljenja iz stana/kuće, kako bi žrtve bile zaštićene i tijekom kaznenog postupka.

Osim donošenjem i usvajanjem zakona i politika, a kao odgovor na problem nasilja u obitelji, Vlada je uključena i mnogim drugim važnim načinima. Prema ZZNO-u, pojedina ministarstva dužna su sudjelovati u kreiranju i provedbi propisa za rješavanje problema obiteljskog nasilja, prikupljati statističke podatke, te upravljati raznim mjerama zaštite.³⁷

Iako su državna ministarstva i lokalne samouprave usvojili niz dodatnih mjera namijenjenih prevenciji i zaštiti od obiteljskog nasilja, sveukupno nema zadovoljavajućeg financiranja i podrške od strane Vlade za uspješno provođenje ZZNO-a i pružanje usluga i pomoći koje su žrtvama potrebne. Posebno je zabrinjavajuće što Vlada ne uspijeva adekvatno financirati skloništa za žrtve obiteljskog nasilja, te psihosocijalne programe za počinitelje, propisane ZZNO-om.³⁸ Nadalje, intervjui su pokazali da je žrtvama obiteljskog nasilja često i očajnički potrebna financijska pomoć te odgovarajuće stanovanje, s obzirom da im je teško pronaći posao, a općenito nisu u mogućnosti dobiti državno subvencionirano stanovanje.³⁹ Osim nedostatnog financiranja od strane države, stavovi onih koji imaju prvi kontakt sa žrtvama, kao što su zaposleni u centrima za socijalnu skrb, odražavaju pogrešna shvaćanja o nasilju u obitelji i propust prioritetiziranja zaštite žrtve.

Monitoring implementacije ZZNO-a također je otkrio postojanje problema u samom zakonu, ukazujući tako na hitnu potrebu za izmjenama i dopunama istog. Definicija nasilja u obitelji u ZZNO-u propisuje vrlo široku definiciju psihičkog nasilja koja se pokazala štetnom za žrtve nasilja te je čak dovela do uhićenja i presuda žrtava nasilja. Također, članak 8. ZZNO-a propisuje obavezno prijavljivanje nasilja u obitelji što je potencijalno štetan uvjet koji može dovesti žene u opasnost od osvete i natjerati ih da odustanu od traženja pomoći ukoliko nisu spremne prijaviti nasilje.⁴⁰ Ostale odredbe u obiteljskom i kaznenom pravu

34 Isto, str.18.

35 Novi Kazneni zakon stupa na snagu u siječnju 2013.

36 Članak 111., izmjene i dopune Kaznenog zakona 2011.

37 ZZNO, članak 23., 24., 25. i 26. Pojedini državni službenici, pogotovo Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, također imaju ključnu ulogu u Vladinom odgovoru na obiteljsko nasilje. Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.

38 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad B, 16. veljače 2011.; intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače 2011.

39 Intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

40 Članak 8. ZZNO-a zahtijeva od zdravstvenih djelatnika, profesionalaca iz područja socijalne skrbi i obitelji, obrazovnih profesionalaca, religijskih institucija, humanitarnih organizacija i organizacija civilnog društva koje rade s djecom i obiteljima da slučajeve nasilja u obitelji za koje su saznali obavljajući svoje dužnosti, prijave policiji ili državnom odvjetništvu; neprijavlivanje može rezultirati kaznom od 3.000,00

koje smatraju žrtvu odgovornom u slučajevima kad njeno dijete svjedoči nasilju u obitelji neprimjereno kažnjavaju žrtvu nasilja za djela koje je počinio počinitelj nasilja.

Osim navedenog, varijabilno je hoće li i koliku će zaštitu intimni partneri primiti od pravnog sustava. Izvanbračna partnerstva su česta, a policijski službenik je procijenio da 20-25% žena i muškaraca živi u takvim zajednicama.⁴¹ Ipak, ZZNO izričito ne uključuje intimne partnere pod domenu zaštite tog zakona, osim partnera koji žive u izvanbračnoj zajednici,⁴² a postupanja u slučajevima intimnih partnera bez djece ukazuju na nedosljednost reagiranja države u tim slučajevima.⁴³

Kako bi se proveo monitoring spomenutih zakona i politika te se zabilježilo izazove poput gore opisanih, Autonomna ženska kuća Zagreb, The Advocates for Human Rights i Bulgarian Gender Research Foundation, provele su istraživanje u Hrvatskoj u 2010. i 2011. Autorice izvještaja provele su 67 intervjua s raznim državnim službenicima i nevladinim organizacijama u raznim gradovima diljem Hrvatske.⁴⁴ Ovaj izvještaj predstavlja rezultate istraživanja o implementaciji ZZNO-a i drugog relevantnog zakonodavstva. Izvještaj također daje preporuke, na temelju međunarodnih pravnih standarda o ljudskim pravima, s ciljem povećanja sigurnosti žrtve i promicanja kažnjavanja počinitelja.

kuna. ZZNO, članak 8. i 21.

41 Intervju s policijom, grad K, 12 listopada 2011.

42 ZZNO, članak 3., stavak 1. Neki dionici se okreću Obiteljskom zakonu koji definira i opisuje izvanbračnu zajednicu kao zajednicu nevjenčanog muškarca i žene u vezi od tri godine ili manje ukoliko imaju djecu. Obiteljski zakon, članak 3.

43 Gdje dužnosnici ne svrstavaju intimne partnere u okvir ZZNO-a ili kaznenog zakona, žrtve su ostavljene bez zaštite pravosuđa, osim ako same ne pokrenu ili angažiraju privatnog odvjetnika koji bi podnio prijavu. Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.; intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.; vidi isto intervju sa sucem, grad J, 09. veljače 2011. (koji objašnjava kako žrtva može pokrenuti privatni postupak *ex officio* za kaznena djela). Kazneni zakon, članak 98.–101. „EU Projekt: Podrška Pravosudnoj akademiji: Razvoj sustava obuke za buduće suce i državne odvjetnike“, Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa, 29. prosinca 2008.

44 Imena gradova u citatima iz intervjua su izostavljena kako bi se zaštitila povjerljivost, osim intervjua s javnim osobama. Gdje se u citatima intervjua spominju imena, ista su promijenjena kako bi se zaštitila povjerljivost.

POLICIJA

Iako su mnogi ispitanici pozitivno izvijestili o reakcijama policije na nasilje u obitelji, ukazali su i na postojanje ozbiljnih problema. Na primjer, pojavu sve većeg broja dvostrukih uhićenja, gdje je žrtva uhićena zajedno s počiniteljem. Također, obaviještene smo i o ugrožavanju sigurnosti žrtve od strane policije koja nije hitno reagirala na pozive zbog nasilja u obitelji ili marljivo istražila slučajeve istog.

Policijski službenici su često prvi koji se odazivaju na nasilje u obitelji.⁴⁵ Dakle, način na koji oni reagiraju, njihov stav prema žrtvi i zaštita koju joj pružaju, od presudne su važnosti za promicanje sigurnosti žrtve i odgovornosti počinitelja.⁴⁶ Odbijajuća reakcija policije ne samo da može rezultirati neuspjehom da se zaštiti žrtva, već može žrtvu odvratiti od ponovnog traženja pomoći. Kako nam je jedna odvjetnica rekla, žrtva koja prijavi nasilje, a policija reagira odbijajuće „vraća se kući i nema snage za ponovnu prijavu.“⁴⁷

K tome, policija predstavlja važnu kariku između žrtve i pravnog sustava te drugih servisa. Policija ima ulogu i u smislu upućivanja ili prijevoza žrtve do pružatelja usluga, poput skloništa, nevladinih organizacija ili bolnica.⁴⁸ Također, policija je veza između žrtve i sudova, pogotovo jer su u prekršajnim postupcima u ulozi tužitelja.⁴⁹ Uloga policije kao tužitelja u prekršajnim postupcima također pomaže žrtvi prevladati očite izazove s kojima se može suočiti. Iako žrtva i sama može pokrenuti prekršajni postupak i dobiti zaštitne mjere, ipak bi se sama morala suočavati s tegobnim izazovom prikupljanja dokaza.⁵⁰

Kada policija u Hrvatskoj primi poziv o nasilju u obitelji, viši policijski službenik koji je u smjeni prikuplja informacije o mjestu događaja,⁵¹ provjerava povijest počinitelja i korištenje vatrenog oružja u bazi podataka Ministarstva unutarnjih poslova.⁵² Prema Protokolu, policijski službenici moraju „odmah i bez odgode“ poslati dva policijska službenika „po mogućnosti oba spola“ na mjesto događaja obiteljskog nasilja.⁵³ Iako su se autorice susrele s nekoliko žena u policijskoj odori, intervjui su pokazali da postoji potreba za većim brojem žena policajki.⁵⁴

Osim toga, ZZNO propisuje da će sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane uz nasilje u obitelji postupati „hitno“.⁵⁵ Općenito, ispitanici su nam opisali da su prvotni odgovori policije na nasilje u obitelji

45 Intervju s NVO, grad K, 14. veljače 2011.; intervju sa sucima/sutkinjama, grad J, 09. veljače 2011.; intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2011.; intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.; intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.; intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.; intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

46 Postoji nekoliko dokumenata koji propisuju postupanje policije kad reagiraju u slučajevima obiteljskog nasilja, uključujući Protokol o postupanju, Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su ZZNO-om stavljene u nadležnost policije (MUP-ov Pravilnik), Standardni operativni postupci te standardni policijski intervencijski obrazac. Nadalje, intervjui s policijom dodatno pojašnjavaju kako odgovaraju u praksi.

47 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2011. Vidi i intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010. (koji spominje kako strah klijentice od zvanja policije jer neće biti koristi i rezultat će novim batinama).

48 Intervju sa CZSS, grad D, 11. veljače 2011. (koji objašnjava kako se pouzdaju u policijsku dokumentaciju o mjestu događaja kako bi ocijenile postoji li ugroženost djeteta). U nekim je slučajevima adresa skloništa i policiji tajna te ne postoji mogućnost prijevoza žrtve do skloništa.

49 Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.; intervju sa sucem, grad A, 14. veljače 2011.; intervju sa sucima/sutkinjama, grad B, 16. veljače 2011.; intervju sa sucima/sutkinjama, grad K, 13. listopada 2011.; intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2011.

50 Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.

51 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.

52 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

53 Protokol o postupanju, 1.A.1. Radnice skloništa su nam izjavile kako se svaki put ne uputi žena policajka na mjesto događaja zbog manjka žena u policiji ili zbog dodijeljivanja žena na zadatke koji nisu u vezi s obiteljskim nasiljem. Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.; intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

54 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.; intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

55 ZZNO, članak 5.

brzi.⁵⁶ Nedostatak edukacije i neprioritetiziranje obiteljskog nasilja, međutim, može dovesti do zastoja daljnjih akcija. U jednom slučaju, žena je pozvala policiju u ime svoga sina, kojeg je otac napao sjekirom. Kada je policija stigla, rekla im je da želi prijaviti nasilje u obitelji od strane supruga nad njom i njenom djecom. Godinama joj je muž prijetio, uključujući i prijetnje da će ju prerezati na pola. Prisiljavao je vlastitu djecu gledati kao drži njihovoj majci nož pod grlom. Njen prvi kontakt s policijom bio je u petak, a policajac joj je rekao: „Sada nije pravo vrijeme. Možete li nazvati u ponedjeljak kada su ostali kolege koji rade na obiteljskom nasilju ovdje?“

Unatoč problemima, mnogi sugovornici su nam kazali da je, od svih sektora, policija ostvarila najveći napredak u učinkovitosti odgovora na nasilje u obitelji.⁵⁷ Sugovornici iz različitih sektora su nas obavijestili da su pritužbe žrtava na rad policije smanjene, policijska suradnja je povećana, a raste broj žena istražnih policijskih službenica koje se educiraju za taj posao.⁵⁸ Također, prekršajni suci su pohvalili reakcije policije, navodeći da policija radi savjesno i najbolje što može s obzirom na mogućnosti koje imaju.⁵⁹ U jednoj nevladinoj organizaciji ispričali su nam posebno težak slučaj koji je završio ubojstvom, ali od svih državnih sudionika, „samo je policija učinila veliki posao. Zbog ogromnih nedostataka i mana svih drugih, iz tog je razloga danas mrtva.“⁶⁰

Jedna je žena trpila dugoročno fizičko zlostavljanje i silovanje od strane svog supruga. On ju je udarao, šamarao, tukao nogama i seksualno je zlostavljao. Nitko joj u bližoj okolini nije pomogao, a kada je pobjegla susjedima tražeći pomoć, susjed joj je rekao neka ode kući.⁶¹ Konačno, potražila je pomoć od policije, koja se odmah odazvala kako bi je zaštitila i uhitila počinitelja:

To je trajalo zadnjih 20 godina ... Sad, u zadnjih nekoliko godina, događalo se svakodnevno, ponižavao me, vrijeđao, psihički me zlostavljao, fizički i seksualno i sve pred očima djece ... Jednog Božića, kad me bacio, pala sam i udarila rub kreveta licem, a kad me šutnuo po glavi, slomila sam nos. Bacakao me po cijeloj sobi i uvijek je bilo tako, čak i kad sam sve napravila kako treba, on opet nije bio zadovoljan. Taj zadnji dan, više nisam mogla izdržati. Pozvala sam policiju, a policija me smjestila ovdje (u sklonište).⁶²

Policija iz grada u kojem je bila smještena, uzela je njenu izjavu i odmah je poslala policiji u njen rodni grad kako je ne bi proglasili nestalom osobom. Tog istog dana, policija iz rodnog grada je uhitila njenog supruga, koji je bio kazneno optužen. Policija je također pomogla ženi zatražiti hitne zaštitne mjere.⁶³

Druga žrtva koja živi u malom gradu, ispričala nam je kako je policija bila pristojna i kako joj je pomogla mnogo puta kad ih je zvala. Svaki put, policija je privela njenog supruga u trajanju od 12 do 24 sata, po-

56 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad B, 16. veljače 2011.; intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.; intervju sa sucem, grad B, 16. veljače 2011.; intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011. Ali vidi i intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. (u kojem je procijenjeno da do dolaska policije može proći 20 do 30 minuta).

57 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.; intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.; (koji kaže kako je policija napravila najveći napredak u zadnjih pet godina); intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010. (koji kaže kako je odgovor policije bolji nego ranije i kako bolje razumiju obiteljsko nasilje); intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.; intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.; intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

58 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad K, 11. listopada 2010.; (pridajući poboljšani policijski odgovor naporima u edukaciji); intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (koji kaže kako se žrtve ne žale na rad policije).

59 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad K, 13. listopada 2010.; intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

60 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010.

61 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

62 Isto.

63 Isto; intervju s NVO-2, grad K, 11. veljače 2011.

slala je dokumentaciju centru za socijalnu skrb (CZSS), te je zatražila zabranu približavanja i liječenje od alkohola za počinitelja. Njihovo ponašanje je ostavilo trajan dojam na nju, što je od posebne važnosti, s obzirom da nije primila pomoć od CZSS-a.⁶⁴

Unatoč ovim pohvalama, sugovornici su nam ukazali i na propuste i slabosti u postupanju policije. Glavni primjer je porast broja dvostrukih uhićenja koje smo spomenule na stranici 26 – u kojima je žrtva uhićena zajedno s počiniteljem nasilja – što je posljednjih godina narušilo pogled na provedbu zakona od strane policije.⁶⁵

Također, unutar policije, sektora koji provodi zakone, postoji potreba za specijalizacijom fokusiranom na nasilje u obitelji. Slučajeve obiteljskog nasilja vode isti odjeli koji su zaduženi za maloljetničku delikvenciju i zločine na štetu djece.⁶⁶ Ne postoje policijski službenici posvećeni isključivo policijskom radu na slučajevima obiteljskog nasilja, a policijskim službenicima iz odjela za maloljetničku delikvenciju i zločine na štetu djece i maloljetnika su dodijeljeni slučajevi nasilja u obitelji.⁶⁷ Djelatnik MUP-a nam je opisao karakteristiku zajedničke odgovornosti: „S trostrukom odgovornošću (maloljetnička delinkvencija, zločini protiv djece i nasilje u obitelji), ovdje nismo specijalizirani.“⁶⁸

STAVOVI POLICIJE

Zablude da je partnersko nasilje privatna stvar ili rezultat zloupotrebe alkohola, čest su uzrok neučinkovitog reagiranja policije, na primjer, neshvaćanje nasilja ozbiljno, ne informiranje žrtava o njihovim pravima, ne upućivanje ih na usluge pomoći, ili ne optuživanje počinitelja.⁶⁹ Radnice skloništa su nam opisale kako žene iz manjih gradova u više navrata zovu policiju koja im kaže da je to njihova privatna stvar s kojom se moraju same baviti,⁷⁰ ili kako bi trebale biti strpljive i čekati dok se situacija ne poboljša.⁷¹ U takvim slučajevima, policija je pokušala pomiriti strane, a takvo reagiranje smatraju preventivnim.⁷²

Intervjui s policijskim službenicima također su otkrili opće pogrešno shvaćanje da je partnersko nasilje u obitelji uzrokovano alkoholizmom ili ovisnošću o drogama.⁷³ Na primjer, jedan policajac je konstatirao da su tri četvrtine slučajeva nasilja u obitelji uzrokovane alkoholom.⁷⁴ Ovo pogrešno shvaćanje također

64 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

65 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

66 Ministarstvo unutarnjih poslova je osnovalo Ravnateljstvo policije kako bi upravljalo policijskim poslovima. Ravnateljstvo policije se sastoji od nekoliko tijela, uključujući Upravu kriminalističke policije. U sklopu Uprave kriminalističke policije postoje sektori, uključujući Sektor općeg kriminaliteta u sklopu kojeg djeluje Odjel za maloljetničku delikvenciju i kriminalitet na štetu djece i maloljetnika. Europska policija i pravosudni sustavi, „Republika Hrvatska“, Interpol, pregledano 25. kolovoza 2011., poglavlje 2.2

67 Protokol o postupanju, 1.A.6; Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011., intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.; intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.; intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.. U većini slučajeva, policijski su nam službenici spomenuli maloljetničku delikvenciju kao njihov primarni fokus, iako ih je nekoliko opisalo svoj posao kao rad na obiteljskom nasilju. Vidi npr. Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011. Maloljetnička delikvencija je jedan od 21 odsjeka u hrvatskoj policiji. Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Otprilike je 210 policijskih službenika certificirano za službenike maloljetničke delikvencije, od kojih su 60% žene. Jednom kad prime certifikat, ovi su policijski službenici ovlašteni odobriti kaznenu ili prekršajnu optužnicu u slučajevima obiteljskog nasilja. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

68 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. Kako nam je jedna policajka objasnila, većina njenog posla su slučajevi kriminaliteta na štetu djece te maloljetnička delikvencija, a slučajevi obiteljskog nasilja su još samo jedan dio njenog posla. Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

69 Vidi npr. Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

70 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

71 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

72 Vidi npr. Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

73 Vidi npr. Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

74 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

utječe na način na koji policija procjenjuje rizik opasnosti u slučajevima nasilja u obitelji, zato što stavljaju prevelik naglasak na utjecaj opojnih sredstava, a to ih može odvratiti od obraćanja pažnje na druge važne rizične čimbenike.⁷⁵

Intervjui su također otkrili da policija ponekad zna biti neosjetljiva prema žrtvama, čak i odbaciti tvrdnje žrtava.⁷⁶ Žrtva koju je zlostavljač gađao željeznom cijevi i prijetio joj sjekirom, opisala nam je svoje iskustvo prilikom prijavljivanja nasilja:

Policija je tražila da im dam sjekiru i stavili su me u auto sa zatvorenim prozorima i zaključanim vratima. Tražila sam da mi otvore prozor na što mi se on nasmijao, a ja sam počela paničariti i zvati upomoć i onda mi je otvorio prozor. Policajac me je pitao, „Zašto ste došli ovdje da ga uznemiravate?“ Ja sam odgovorila, „Ovo je moja kuća.“, na što je on rekao „Da, ko' i mog oca.“ Podvrgla sam se alkotestu i pokazala sam im papir na kojem je pisalo da je to moja kuća, a oni su potvrdili (moji sinovi) da mi je prijetio sjekirom, ali policija nije napravila zapisnik, samo zabilješku da su izlazili na teren.⁷⁷

Jedna socijalna radnica nam je opisala kako je jedna žrtva pobjegla od zlostavljača usred noći. Kad je nazvala policiju i tražila da joj pomognu, oni su to odbili. Rekli su ženi da se policijski auto koristi samo za službeni posao. S obzirom da joj ostanak u gradu nije bio siguran, bila je prisiljena hodati više od tri sata po šumi.⁷⁸

Intervjui su ukazali na zabrinutost zbog nepovjerenja policije prema žrtvama.⁷⁹ Visoki policijski dužnosnik izjavio je kako je njihova politika da razmisle o istinitosti izjave žrtve kad im se žrtva obrati.⁸⁰ Ipak, intervjui ukazuju na to da se ta politika uvijek ne provodi u praksi.⁸¹ Sugovornici su nam objasnili kako, kada je žrtva konačno spremna prijaviti nasilje u obitelji nakon niza godina, policija se ponekad pita zašto je čekala tako dugo i stoga ne vjeruju njenim tvrdnjama.⁸² Brakorazvodni postupci također mogu povećati nepovjerenje prema žrtvama. Policijski je službenik izjavio da žene u postupcima razvoda braka često lažno optužuju supružnike za nasilje, zanemarivanje i zlostavljanje djece.⁸³

Vjerovanje žrtvama od strane policije, može utjecati na odgovornost počinitelja. U jednom slučaju, žrtva u malom mjestu je bila silovana odostraga pa nije mogla vidjeti silovatelja. Policija joj nije vjerovala pa su joj dnevno slali tri različita policijska tima da je ispituju, odveli su je natrag na mjesto na kojem se silovanje dogodilo i podvrgnuli je testu na detektoru laži. Konačno, na kraju takvog iskustva, žrtva više nije htjela imati nikakve veze s policijom pa je nevladina organizacija intervenirala kako bi se zaustavila policijska istraga.⁸⁴

75 Prevladavajući mit o obiteljskom nasilju je taj da su alkohol i droga glavni uzroci obiteljskog nasilja. U stvarnosti, neki se zlostavljači oslanjaju na korištenje opijata (i zlouporabu) kao izgovor što postanu nasilni. Alkohol omogućuje zlostavljaču opravdati svoje nasilničko ponašanje kao posljedicu alkohola. Dok zlostavljačeva upotreba alkohola može imati utjecaj na težinu zlostavljanja ili lakoću s kojom zlostavljač može opravdati svoje postupke, zlostavljač ne postane nasilan „jer“ pijenje uzrokuje njegov gubitak kontrole nad svojim temperamentom. Kao što je detaljnije opisano u poglavlju o teorijama nasilja, nasilje u obitelji se koristi za vršenje moći i kontrole nad drugim, to ne predstavlja gubitak kontrole. „Mitovi o alkoholu i nasilju u obitelji“, The Advocates for Human Rights, 05. ožujak 2012., http://www.stopvaw.org/Myths_About_Alcohol_and_Domestic_Violence.html.

76 Više o temi reviktimizacije žrtva od strane policije, vidi dio o dvostrukim uhićenjima i optuživanjima na str. Xxx.

77 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

78 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

79 Intervju s državnim odvjetništvom, grad K, 14. listopada 2010.

80 Intervju s policijom, grad K, 11. veljače 2011.

81 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011. Vidi isto intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011. (žrtva izjavljuje kako želi da policija ozbiljnije shvaća žrtve).

82 Intervju s državnim odvjetništvom, grad K, 14. listopada 2010.

83 Intervju s policijom, grad K, 11. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

84 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

Intervjui sugeriraju da višestruki pozivi iz istog domaćinstva ponekad rezultiraju policijskim trivijaliziranjem slučaja.⁸⁵ Ukoliko policija prima opetovane pozive od strane iste žene ili susjeda, kako su nam rekli u nevladinoj organizaciji, policija takve pozive ne shvaća ozbiljno te pretpostavljaju da žena pretjeruje ili preuveličava.⁸⁶ Prema nekim policijskim službenicima, ukoliko je osoba koja prijavljuje nasilje već poznata policiji, inspektor može procijeniti istinitost tvrdnje „na licu mjesta“.⁸⁷

EDUKACIJA POLICIJE

Za edukaciju službenika koji provode zakon u vezi s partnerskim nasiljem, odgovorno je Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP).⁸⁸ Neki su nam policijski službenici rekli da su pohađali opsežne obuke u organizaciji MUP-a i Policijske akademije, kao i dodatne edukacije u organizaciji drugih stručnjaka i pravnih sudionika.⁸⁹ Neki su nam policijski službenici rekli da su završili specijalizirane tečajeve o obiteljskom nasilju ili su pohađali daljnju edukaciju na temu nasilja u obitelji.⁹⁰ Čini se da je fokus tih edukacija bio na izmjenama zakona i protokola,⁹¹ kao i na dobrim i lošim praksama u postupanju u slučajevima nasilja u obitelji.⁹²

Intervjui su pokazali da policija nije dovoljno educirana po pitanju identificiranja primarnog agresora i procjeni obrambenih ozljeda u slučajevima partnerskog nasilja.⁹³ Samo je jedan policijski službenik kazao da smatra edukaciju o procjeni primarnog agresora obaveznom kako bi se identificiralo tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja.⁹⁴ Zapravo, jedna nam je radnica nevladine organizacije iznijela svoje mišljenje da policijska edukacija prenosi poruke o obiteljskom nasilju koje rezultiraju većim brojem uhićenja žrtava koje djeluju u samoobrani.⁹⁵ Poglavlje Dvostruka uhićenja i optuživanja raspravlja detaljnije o ovoj temi na stranici 26.

ZAKONODAVNI OKVIR I PITANJE OPTUŽIVANJA

Presuda Europskog suda za ljudska prava iz 2009. godine, Maresti protiv Hrvatske (Maresti), drastično je promijenila pravni okvir i mogućnosti zaštite za žrtve obiteljskog nasilja. Maresti je odluka o, između ostalog, povredi prava podnositelja zahtjeva da ne bude suđen ili kažnjen dvaput za isto djelo, po članku 4. Europske konvencije o ljudskim pravima.⁹⁶ Učinak presude Maresti je međusobno isključivanje prekršajnog

85 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.

86 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011.

87

88 Intervju s pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2011.; Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

89 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

90 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. (u kojem objašnjavaju kako pohađaju trening svake godine u grupama od 20 do 30 policajaca, na temu zakonodavnog okvira i kako reagirati u slučajevima obiteljskog nasilja); Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

91 Vidi Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

92 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

93 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010. Vidi također Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

94 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

95 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

96 Podnositelj je bio optužen i suđen pri Općinskom sudu u Pazinu za događaj za koji je već bio osuđen od strane Prekršajnog suda u Pazinu i za koji je već odslužio kaznu zatvora (kršenje članka 4. Protokola br. 7.). Europski sud za ljudska prava je primijetio kako su oba procesa bila temeljena na istom policijskom izvještaju. Europski sud je nadalje utvrdio da je žalbeni sud potvrdio podnositeljevu osudu u odnosu na isto djelo za koje je već bio kažnjen od strane Prekršajnog suda u Pazinu, iako se podnositelj zahtjeva jasno žalio na povredu *se non bis in idem* načela. Europski sud stoga smatra da su hrvatske vlasti dopustile umnožavanje pravnog postupka, a pri punom znanju da je podnositelj ranije osuđen za isto kažnjivo djelo.

i kaznenog zakona u svrhu pravnog optuživanja/progona. Hrvatska Vlada ne može suditi djelo po oba – prekršajnom i kaznenom zakonu u slučajevima partnerskog nasilja u obitelji. Ukoliko državno odvjetništvo odluči procesuirati počinitelja u okviru Kaznenog zakona, žrtvi je tada onemogućeno dobiti zaštitu unutar Prekršajnog zakona. Isto tako, ako žrtva zatraži zaštitnu mjeru, maksimalna kazna koju počinitelj može dobiti za počinjeno nasilje je prekršajna kazna zatvora ili novčana kazna.

Prije spomenute presude, standardna praksa policije u slučajevima teškog nasilja bila je podnošenje dviju prijava paralelno, na prekršajnoj i kaznenoj razini.⁹⁷ Iz policije su nam objasnili:

Mislim da se prije obitelj moglo lakše i bolje zaštititi ... zato što smo mogli podnijeti i prekršajni i kazneni optužni prijedlog, na primjer, ako smo imali drugi, treći prekršaj, koji bi ukazivao na kontinuitet nasilničkog ponašanja, spojili bismo ih zajedno u kazneni optužni prijedlog. To sada više ne možemo, jer ako je počinitelj bio kažnjen po prekršajnom zakonu, ne možete ga kazniti i po kaznenom zakonu.⁹⁸

Nakon presude Maresti, policija se, kao i državno odvjetništvo te sudstvo, susrela s neizvjesnošću elemenata počinjenih djela. Osim definicija koje su u ZZNO-u i Kaznenom zakonu, a koje su nejasne, ne postoje službene smjernice o tome koja razina počinjenog nasilja u obitelji predstavlja kazneno, odnosno prekršajno djelo. Nekoliko nam je sugovornika reklo kako je policija razvila neslužbena pravila u odlučivanju hoće li procesuirati slučaj kao kaznenu ili prekršajnu tužbu.⁹⁹ Policija se obično oslanja na pravilo trećeg prekršaja: nakon dva prekršaja, treće djelo postaje kazneno.¹⁰⁰ Također, prvo djelo u kojem nije bilo teškog nasilja, policija će smatrati prekršajnim.¹⁰¹ Ozbiljnije ozljede, prijetnje, prijašnja evidencija i oružje u prvom počinjenom djelu, mogu zaslužiti kaznenu prijavu.¹⁰² Praksa procesuiranja zbog nasilja počinjenog pred djecom je također nedosljedna i ponekad suđena po kaznenoj osnovi,¹⁰³ a ponekad, u nekim slučajevima, po prekršajnoj.¹⁰⁴

Osim toga, jezik članka 215a trenutnog Kaznenog zakona je povećao zbuđenost oko toga što čini kazneno djelo.¹⁰⁵ Članak 215a kaže: „Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“¹⁰⁶ Policijski su se službenici prisjetili slučajeva u kojima su na temelju jednog incidenta, počinitelja prijavili po članku 215a, no državni odvjetnik je smatrao da nije bilo dovoljnog intenziteta i poniženja.¹⁰⁷ Daljnja rasprava o ovoj konfuziji oko članka 215a, nalazi se u poglavlju o državnom odvjetništvu na stranici 41.

Ove nedoumice oko primjene presude Maresti se protežu i na sudstvo, gdje je praksa još uvijek u raz-

97 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

98 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

99 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011. Sugovornici su objasnili kako ta praksa nije propisana zakonom. Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.; vidi isto Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011. (u kojem se navodi kako ne postoji pravna osnova da policija podiže kaznene optužbe ako su involvirana djeca ili ako je bilo teže nasilje).

100 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad J, 09. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad K, 17. veljače 2011.; Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.; intervju s profesoricom, grad K, 17. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011. (u kojem navode kako nakon tri prekršaja, sljedeći se put automatski podiže kazneni optužni prijedlog).

101 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.; Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011. (u kojem navode kako će pokrenuti kazneni postupak ako se radi o slučaju kontinuiranog ili teškog nasilja); Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. (u kojem navode kako će podnijeti kaznene optužbe ako je fizičko nasilje i ako su ozljede teške, poput masnica ili slomljenog nosa).

102 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.; vidi i Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011. (u kojem navode kako pokreću kazneni postupak zbog teškog napada s teškim ozljedama), Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; ; Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.

103 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.; Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.

104 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

105 Vidi Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

106 Odluka o pokretanju kaznenog postupka protiv počinitelja je u nadležnosti državnog odvjetništva; policija je izrazila frustriranost činjenicom da iako oni mogu uhititi počinitelja, državno odvjetništvo će odlučiti da li ga optužiti ili odaciti sve optužbe i osloboditi ga. Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

107 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

voju.¹⁰⁸ Na primjer, sudac općinskog suda nam je dao širok spektar primjera ponašanja koji bi zajedno činili „drsko ponašanje“ i stavili drugog člana obitelji u ponižavajući položaj: psovanje, teške uvrede, bacanje i razbijanje namještaja, bacanje predmeta, guranje, udaranje, pljuvanje i proklinjanje.¹⁰⁹ Ipak, druga se sutkinja prisjetila slučaja u kojem je počinitelj koristio nož, što je ona smatrala kaznenim djelom. Na njeno iznenađenje, državno odvjetništvo je djelo klasificiralo kao prekršajno.¹¹⁰ Na seminaru o takvim slučajevima, suci su bili iznenađeni uputama koja djela pripadaju prekršajnom, a koja kaznenom progonu.¹¹¹

Različitosti u interpretaciji članka 215a će do neke mjere biti ublažene stupanjem na snagu novog Kaznenog zakona, u siječnju 2013., iz kojeg se spomenuti članak eliminirao, a obiteljsko nasilje se podvodi pod odredbe tjelesnih ozljeda.¹¹² Postoje zabrinutosti da će novi zakon i dalje poticati probleme u implementaciji, a da će većina slučajeva partnerskog nasilja u obitelji i dalje biti procesuirana u okviru prekršajnog zakonodavstva. K tome, Zakonu o kaznenom postupku su potrebne mjere opreza koje uključuju zabranu približavanja, zabranu uznemiravanja ili uhođenja, udaljenje iz stana ili kuće, koje su namijenjene zaštititi žrtve tijekom trajanja kaznenog postupka.

Sveukupno, sklonost obraćanja prekršajnom sustavu je mnogim policijskim službenicima postalo svojevrsno osiguranje kako bi zaštitili žrtvu ukoliko se državno odvjetništvo ne bi slagalo s policijom po pitanju procjene djela. Policija nam je navela nekoliko prednosti procesuiranja unutar prekršajnog okvira koje prevagaju nedostatke blažih sankcija.¹¹³

Prilika za većom i trajnijom zaštitom žrtava unutar prekršajnog zakonodavstva je glavni razlog zašto policija procesuirala nasilje unutar prekršajne legislative.¹¹⁴ Sugovornici iz redova policije su nam prikazali zaštitu žrtava obiteljskog nasilja po Kaznenom zakonu, kao vrlo lošu.¹¹⁵ U kaznenoj domeni ne postoje dugotrajne zaštitne mjere niti nužno posljedična mjera udaljenja iz stana/kuće kao što postoje u ZZNO-u.¹¹⁶

Iako kazneni sustav može rezultirati dužim zatvorskim kaznama od prekršajnog sustava, samo zatvaranje počinitelja nije dovoljno kako bi se žrtva zaštitila. Nepostojanje zaštitnih mjera izvan suđenja, u kaznenom sustavu predstavlja rizik od recidiva nasilja jednom kad se počinitelj iz zatvora vrati svojoj obitelji.¹¹⁷ Odvjetnica je opisala kako je muž pokušao ubiti svoju ženu i izbo je osam puta u kuhinji ispred djece. Njeno ubojstvo je spriječio susjed koji je intervenirao. Kazneni ga je sud osudio na osam godina zatvora, ali je bio pušten nakon pet.¹¹⁸ Odvjetnica se prisjetila:

Prvu stvar koju je učinio kad se vratio iz zatvora, došao je do nje i rekao joj da će ju ubiti, njenog novog partnera, sve, te da će opet ići u zatvor. Zvale smo policiju i sad je opet u zatvoru na dvije godine zbog prijetnji, ali, čovjek, sudac koji ga je osudio, nije imao nikakvih pravnih mogućnosti za bilo kakve mjere, na primjer, nakon što je izašao iz zatvora, da mu zabrani da joj se opet približi.¹¹⁹

108 Vidi intervju sa sucima/sutkinjama te intervju s Uredom za podršku svjedocima i žrtvama, grad F, 09. veljače 2011.

109 Intervju sa sutkinjom, grad B, 16. veljače 2011.

110 Intervju s Uredom za podršku svjedocima i žrtvama, grad F, 09. veljače 2011.

111 Isto.

112 Kazneni zakon, članak 117–119. Autorice su provodile istraživanje prije usvajanja novog Kaznenog zakona. Intervjui kao takvi, odražavaju provedbu članka 215a, sada van funkcije.

113 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

114 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

115 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.;

116 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; Zakon o kaznenom postupku, članak 98.–101. „EU Projekt: Podrška Pravosudnoj akademiji: Razvoj sustava obuke za buduće suce i državne odvjetnike“, Republika Hrvatska, Ministarstvo pravoduđa, 03. srpnja 2009. Sud ože izdati mjeru zabrane približavanja za vrijeme trajanja postupka, ali ova ovlast ne vrijedi za mjeru udaljenja iz stana/kuće. Dakle, čak niti ove kratkotrajne mjere ne štite žrtvu koja živi s počiniteljem., Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

117 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

118 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2011.

119 Isto.

K tome, brojni sugovornici misle da je prekršajni sustav brži i učinkovitiji u zadovoljavanju potreba žrtava.¹²⁰ Za neke policijske službenike, brzina prekršajnog postupka ostavlja manje vremena žrtvi da se predomisli, padne pod utjecaj počinitelja te zbog tih razloga povuče svoj iskaz.¹²¹ Suprotno tome, kazneni sustav se smatra sporijim i kompliciranijim zbog većeg standarda dokaznog procesa te obaveznog razgovora državnog odvjetništva sa žrtvom i institucijama u svrhu prikupljanja popratne dokumentacije.¹²² Jedan je policajac rekao kako problem nije u kažnjavanju, već u vremenskom periodu koji prođe od počinjenja djela do osude. Za njega, jedina prava pravda je „brza pravda.“¹²³ Propitkivao se:

Koja je svrha da počinitelj ode u zatvor nakon godine dana, nakon godine dana poslije počinjenog djela? To je pravi problem, počinitelji vide da je cijeli kazneni postupak vrlo spor pa imaju hrabrosti činiti kaznena djela.¹²⁴

ISTRAGA

Istraga je važan proces koji postavlja temelje učinkovitom pravnom postupanju. Prema Protokolu, policija je zadužena za prikupljanje „dokaza i potrebnih informacija“ za prekršajni ili kazneni postupak.¹²⁵ Sugovornici su nas izvijestili da nedostatak trenutnog nasilja ili dokaza o nasilju, kad policija stigne na mjesto događaja, često umanjuje policijsku spremnost za dodatnim istraživanjem.¹²⁶ Socijalna radnica je navela, „za njihovo poimanje, trebalo bi biti krvi na mjestu događaja ili bi žena trebala imati modrice da se dokaže da je bilo obiteljskog nasilja. Inače, neće reagirati.“¹²⁷ Ako žena tvrdi da je pretučena, ali nema vidljivih tragova na njenom licu, a počinitelj to poriče, „policija ne želi reagirati“.¹²⁸ U takvim slučajevima, kako nam je sugovornica objasnila, policija rijetko uhiti počinitelja ili istražuje.¹²⁹

Policija ima standardni obrazac kod policijskih intervencija, koji daje posebne upute o tome kako razgovarati s obje strane, kontrolni popis za provjeru poduzetih koraka, dio o zaštitnim mjerama i opće smjernice o informacijama koje treba prikupiti. Međutim, obrazac ne sadržava smjernice o samoobrani ili razmatranja o primarnom agresoru, niti traži informacije o postojećim zaštitnim mjerama, puštanju na slobodu

- 120 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.; intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; intervju s policijom, grad G, 08. veljače 2011.; intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.; intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. Iako obično brži, prekršajni sustav je također podložan kašnjenjima zbog presude Maresti. Na primjer, prekršajni se postupak može odgoditi ukoliko državno odvjetništvo kasnije odluči istraživati po kaznenoj optužbi. Policija je objasnila da ako postoji kazneno djelo ili prijetnja, da će obavijestiti žrtvu da ima 90 dana da prijavi djelo kao kazneno. Odluči li ga ne prijaviti kao takvo, policija ga prijavljuje kao prekršaj i obavještava državno odvjetništvo o njihovom postupanju. U tim slučajevima, državno odvjetništvo može zatražiti od prekršajnog suda da zaustavi postupak do donošenja odluke državnog odvjetništva o kaznenom procesuiranju.
- 121 Preduda Maresti može rezultirati i daljnjim odgodama forsirajući policiju da se žali na odbačene prekršajne postupke. Kako policija ne smije podizati kaznenu prijavu zbog djela koje je već prekršajno procesuirala, moraju ustrajati u žalbama na prekršajnim sudovima. Policijski službenik nam je objasnio kako ga je Maresti primorala na žalbeni postupak koji je uključivao i prijetnju: „Morali smo pisati žalbu jer nismo smjeli ići na kazneni zato što je djelo već bilo na prekršajnom.“ Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. Drugi policajac je ilustrirao kako Maresti prisiljava policiju na manevriranje kroz žalbene postupke ako kazneno djelo nije procesuirano od strane državnog odvjetništva ili žrtve. „Postojala je prijetnja i kaznenopravni elementi, čl. 129, tako da je prijetnja i prekršajno i kazneno djelo. Tu smo prijetnju privaali kao prekršaj, pod ZZNO-om. Sudac je optužnicu odbacio jer nije bila u njegovoj ovlasti, s obzirom da se radi o kaznenom djelu. Žalili smo se Visokom prekršajnom sudu jer po našem mišljenju, to djelo ima i prekršajne karakteristike i zato što žrtva nije podnijela prijavu, a ni državno odvjetništvo.“ Isto.
- 122 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011. Vidi i raspravu u Sporost potiče odbačaje predmeta obiteljskog nasilja u poglavlju o državnom odvjetništvu.
- 123 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011. Dugotrajnost kaznenog postupka također može utjecati na odgovornost počinitelja, u smislu nekažnjavanja počinitelja, što ga može voditi ka daljnjem činjenju novih djela. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.
- 124 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.
- 125 Isto.
- 126 Protokol o postupanju, 1.A.2. Policija će pribaviti podatke i prikupiti obavijesti potrebne informacije o nasilju, uključujući trajanje, kontinuitet, vrstu nasilja, prijašnje ponašanje, prethodne prijave i policijske intervencije zbog nasilja, opseg intervencija te izloženost djece nasilju.
- 127 Intervju sa županijskim sucima, grad K, 18. veljače 2011.
- 128 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.
- 129 Intervju sa županijskim sucima, grad K, 18. veljače 2011.
- 129 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

uz kušnju, potjernicama te prijašnjim osudama.¹³⁰ Policija je također izvijestila da oni ne nose određeni popis pitanja koje bi postavili na mjestu događaja na kojem je prijavljen napad,¹³¹ već postavljaju općenita pitanja o nasilju, svjedocima, ozljedama, postupcima počinitelja, reakciji žrtve, prijetnjama i oružju te bilježe svoja opažanja.¹³² „Sve je to tu unutra“, objasnio nam je jedan policajac, pokazujući prstom na svoju glavu.¹³³

Policijski izvještaji

Policijski izvještaji su ključan čimbenik za učinkovitost pravosudnog sustava u reakcijama na nasilje u obitelji. Oni postavljaju temelj istrage i daljnjeg procesa, a mogu biti jedini službeni zapis o napadu. Prema Protokolu, policija je dužna prikupljene informacije objediniti u službenoj zabilješci koja će sadržavati detaljne informacije prikupljene od žrtve.¹³⁴ Zakon o policiji naređuje policijskim službenicima da dokumentiraju izvještaje o počinjenim djelima koja se progone po službenoj dužnosti.¹³⁵ Sveukupno, intervjui pokazuju da policija obično podnosi izvještaj nakon izlaska na mjesto događaja partnerskog nasilja u obitelji.¹³⁶

Međutim, bilo je različitih mišljenja o adekvatnosti sadržaja policijskog izvještaja. Na primjer, prekršajni suci, u jednom velikom gradu, mišljenja kako im policija ne pruža zadovoljavajuća izvješća. Objasnili su nam da bi policija trebala detaljnije zapisati sve što zatekne na mjestu događaja, da bi trebala fotografirati, dokumentirati gdje se nasilje dogodilo i opisati stanje u kojem su bili žrtva i počinitelj.¹³⁷ Socijalna radnica u istom gradu nam je potvrdila da suci žele da policija opiše više činjenica, upotrebljava više detalja te da svjedoče na sudu.¹³⁸

S druge pak strane, intervjui u drugim gradovima su pokazali da su policijski izvještaji temeljiti.¹³⁹ Prekršajni suci su kazali da policija „možda čak i pretjeruje, jer prijavljuju sve slučajeve nasilja“. ¹⁴⁰ Drugi suci su izjavili da će policija prijaviti i ono što oni smatraju minornim detaljima, poput jedne jedine psovke ili kratkog ispada.¹⁴¹

Policijski obrazac za intervenciju u slučaju nasilja u obitelji izričito navodi da je dužnost policije da dokumentira žrtvi nanesene ozljede. Naglašava važnost ispitivanja žrtve o ozljedama, pogotovo jer ozljede mogu biti skrivene odjećom ili kosom. Nadalje, objašnjava da se ozljede moraju dokumentirati od strane policijskog službenika, temeljem opisa ozljeda, pregledom žrtve i medicinskom dokumentacijom.¹⁴²

130 Policijski obrazac za intervenciju uključuje fusnotu koja zahtijeva od službenika da dođu do saznanja o bilo kakvoj mogućoj zaštitnoj ili mjeri opreza protiv počinitelja. MUP, Policijski obrazac za postupanje u slučaju obiteljskog nasilja, fusnota 2.

131 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

132 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. K tome, jedna NVO je napomenulao kako su policijski službenici dužni pitati žrtvu o seksualnom nasilju. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

133 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Međutim, obrazac ipak propisuje grugačije situacije i pitanja. Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

134 Protokol o postupanju, 1.A.2.

135 Zakon o policiji, članak 51.

136 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011

137 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

138 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (u kojem objašnjavaju izjave o sucima za vrijeme međusektorskih sastanaka). K tome, suci su sugerirali policiji da napravi popis svjedoka, s obzirom da se ne mogu uvijek sjetiti mjesta događaja kad svjedoče. Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

139 Vidi intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

140 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.; Intervju sa sucima/sutkinjama, grad B, 16. veljače 2011. (u kojem slično navode da policija bilježi sve, čak i stvari poput začinske paprike).

141 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

142 Policijski obrazac za postupanje u slučaju obiteljskog nasilja, MUP, fusnota 5.

Međutim, intervjui su pokazali da policija ne procjenjuje uzrok ili vrstu ozljede, niti su dosljedni u fotografiranju mjesta događaja.¹⁴³

Policijski službenici ne provode procjenu ozljeda, osim što pitaju ženu je li ozlijeđena¹⁴⁴ i klasificiraju ozljedu (lakša ili teška) u svrhu podizanja optužnice.¹⁴⁵ Češće se dogodi da policija prepušta glavnu procjenu i dokumentiranje ozljeda zdravstvenim institucijama, u kojima je liječnička dokumentacija „sveta“.¹⁴⁶ Prepuštanje procjene ozljeda liječnicima vrijedi i za obrambene ozljede. Policijski službenik nam je objasnio da dokumentiraju vidljive ozljede, ali ne procjenjuju što je te ozljede uzrokovalo niti kako su nastale.¹⁴⁷ Ipak, prepuštanje i odgađanje procjene ozljeda liječnicima može biti problematično. Ukoliko žrtva ne želi ići na hitnu, a što je često, utoliko postoji rizik da će ozljede ostati nedokumentirane.¹⁴⁸

Iako policija može fotografirati ozljede kao dokazni materijal, nedosljedno je hoće li i kad će to učiniti. Visoko pozicionirani dužnosnik nam je objasnio da su policijski službenici dužni fotografirati ozljede.¹⁴⁹ U nekim slučajevima, fotografiraju ozljede na žrtvi i oštećene predmete.¹⁵⁰ Ipak, intervjui su pokazali da je češća praksa fotografiranja od strane policije, samo u slučajevima teškog nasilja, onog kaznene naravi, ili samo kad postoje vidljive ozljede.¹⁵¹

OPĆA POLITIKA UHIĆIVANJA

Intervjui su pokazali da policija u Hrvatskoj rijetko uhiti počinitelja. Otprilike, policija uhiti počinitelja u samo jednoj trećini svih slučajeva partnerskog nasilja u obitelji u cijeloj zemlji.¹⁵² Na primjer, od 20566 prijavljenih počinitelja u 2008., policija je uhitila njih 6610.¹⁵³ Za uhićenja počinitelja obiteljskog nasilja, policija je ovlaštena Protokolom o postupanju, Prekršajnim zakonom, te Zakonom o kaznenom postupku. Oba zakona, Zakon o kaznenom postupku i Prekršajni zakon, ovlašćuju policiju da uhiti počinitelja koji je počinio prekršajno ili kazneno djelo, pod određenim uvjetima, kao što je rizik od bijega, utjecaj na svjedoke ili uništavanje dokaza, ili potencijalni recidivizam.¹⁵⁴ Jezik Protokola predlaže da pritvor u slučajevima nasilja u obitelji ne smije biti diskrecijski procijenjen. Policija će „privesti počinitelja nasilja u obitelji u

143 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010

144 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

145 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011. Primjer lakše ozljede bi bila modrica, a teške slomljene kosti. Isto. Vidi poglavlje Zakonodavni okvir I pitanje optuživanja.

146 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

147 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

148 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., vidi raspravu u poglavlju o zdravstvenim ustanovama.

149 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

150 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

151 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. K tome, drugi faktori, poput nedostatka opreme za fotografiranje, nenošenje fotoaparata, ili obilje drugih dokaza zbog kojih policija ne fotografira. Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, 11. listopada, 2010.; Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011. (koji objašnjava kako fotografiraju u sa 25% slučajeva jer već imaju dovoljno dokaza za prijavu).

152 „Izveštaj o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007.2008.“, MOBMS, 2009., str.5.-6. (koji navodi da je od 16885 prijavljenih intervencija, bilo 6610 uhićenja). Vidi također Intervju s NVO, grad K, 10. veljače 2011.

153 „Izveštaj o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007.2008.“, MOBMS, 2009., str.6.

154 Prekršajni zakon, članak 134.stavak 1. „EU Projekt: Podrška Pravosudnoj akademiji: Razvoj sustava obuke za buduće suce i državne odvjetnike“, Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa, 04.travnja 2009., Zakon o kaznenom postupku, članak 107., 123. Članak 135. Prekršajnog zakona navodi kako je policija ovlaštena zadržati osobu ukoliko su podnijeli optužni prijedlog prekršajnom sudu zbog prekršaja vezanog za nasilje u obitelji, kršenje javnog reda i mira, ili prekršaja koji je kažnjiv kaznom zatvora ili novčanom kaznom većom od 10.000,00 kuna, a sud je odredio pritvor jer postoji opasnost od bijega, utjecaja na svjedoke i ometanja dokaza, ili optuženi može ponoviti isti prekršaj. Zakon o kaznenom postupku također ovlašćuje policiju da uhiti osobu za koju se sumnja da je počinila djelo kažnjivo kaznom zatvora većom od tri godine i ima osnova za istražni pritvor, međustalim uključujući i opasnost od bijega, ometanja postupka utjecajem na dokaze, opasnost da počini isto djelo ili kazneno djelo.

prostor policije radi zadržavanja“.¹⁵⁵ Policijski službenici na terenu će se na mjestu događaja konzultirati s dežurnim službenikom kako bi razmotrili razne faktore koji bi doveli do uhićenja i zadržavanja do 12 sati, do početka prekršajnog postupka.¹⁵⁶ Nakon uhićenja, policija ima 12 sati da s optužnim prijedlogom pritvorenika dovede pred sud.¹⁵⁷

U nekim gradovima, policija gotovo uvijek zadržava počinitelja nasilja u obitelji, čak i bez da su svjedočili napadu.¹⁵⁸ Neki policajci čak prepoznaju opasnost i imaju razlog za uhićenje i kod napada koji nisu fizičkog karaktera, poput uhođenja i uznemiravanja. Ipak, takva uhićenja, u Hrvatskoj nisu česta praksa. Jedan od razloga za nisku stopu uhićenja je i taj što su policiji često potrebni drugi faktori osim Protokola o postupanju kako bi uhitili počinitelja.¹⁵⁹ Na primjer, u policiji su nam naveli faktore koji bi doveli do uhićenja: teže ili opetovano nasilje; posebne obiteljske okolnosti, umiješanost djece ili osoba s invaliditetom; šteta u stanu/kući; i prijetnje.¹⁶⁰ Osim toga, neki policajci svoju odluku o uhićenju temelje na tome hoće li rezultirati zabranom približavanja ili uhođenja.¹⁶¹ Neki su nam policajci objasnili da će uhititi počinitelja zbog fizičkog nasilja bez obzira na ozljede,¹⁶² dok su drugima za uhićenje potrebne vidljive ili medicinski dokumentirane ozljede.¹⁶³

Intervjui su pokazali da se policija ponekad oslanja na znakove i utjecaj alkohola kako bi donijela odluku o uhićenju. Policajci pridaju veliki značaj alkoholu i mnogi od njih prvo utvrđuju je li alkohol prisutan tako što provedu alko testiranje žrtve i počinitelja kad stignu na mjesto događaja.¹⁶⁴ Policija ima ovlasti privremeno odvesti počinitelja ukoliko je „jako pijan“ ili nasilan na trijeznjenje.¹⁶⁵

Na odluku o uhićenju također utječe i vrijeme kad je nasilje počinjeno. Veća je vjerojatnost da će policija zadržati počinitelja ukoliko interveniraju van radnog vremena suda, s obzirom da sud vjerojatno neće čuti slučaj do jutra. Na primjer, ukoliko se nasilje dogodi u noćnim satima, policija će zadržati počinitelja u pritvoru do zasjedanja suda u jutarnjim satima.¹⁶⁶ Tome nije uvijek tako, s obzirom da su nam se neke žrtve požalile da je policija dopustila počinitelju da ostane kod kuće, a one su otišle u sklonište u 02:00 ili 03:00 sata po noći.¹⁶⁷

Dvostruka uhićenja i optuživanja

B. je živjela u malom gradiću u Hrvatskoj, a nasilje je bilo redovito i bilo je teško i brutalno. Također, a što nije često, (njen suprug) jako je zlostavljao i djecu ... Prvi put kad mu se oduprla, ne fizički, mislim da mu je opsovala nešto natrag ... Policija je došla jer su čuli nasilje jer je riječ o malom selu. Došli su i priveli ih oboje zbog remećenja javnog reda i mira i oboje su ih i procesuirali. Ona je došla k nama

155 Protokol o postupanju, 1.3.

156 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011

157 Prekršajni zakon, članak 134., stavak 3.

158 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.; Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

159 Protokol o postupanju, 1.3.

160 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., vidi isti I Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. (koji objašnjava njihove temelje za uhićenje zadane prekršajnim I kaznenim zakonom, npr. Počinitelj je uhvaćen u počinjenju djela, vjerojatnosti da će ponoviti nasilje, bježi, skriva se, skriva dokaze); Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

161 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. (koji objašnjava kako će u 100 % tih slučajeva uhititi)

162 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

163 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

164 Intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

165 Intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače 2011. Nejasno je jesu li uhićenja u slučajevima prisutnosti alkohola vođena zahtjevom za uhićenje Protokola o postupanju 1.A.3. ili policijskim ovlastima po članku 137. Prekršajnog zakona, ali alkohol je motivirajući faktor kako bi se počinitelj uhitio I zadržao. Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

166 Vidi npr. Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

167 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

u sklonište, tako da ima odvjetnicu, a sad kad je slučaj završen, nakon godine dana, nije proglašena krivom ... Njen suprug je bio osuđen zbog remećenja javnog reda i mira ... A ozljede – preživjela je seksualno nasilje, bila silovana pred djecom, čupanje kose, udaranje (njenom) glavom o pod, udaranje po trbuhu dok je ležala na podu, ma sve što možete zamisliti, svaki dan, izbacivao ju je iz kuće usred noći. To je tako trajalo cijelog njihovog braka – deset godina ... Ta optužnica je bila podignuta po službenoj dužnosti od strane policije, protiv njih oboje.¹⁶⁸

Diljem Hrvatske su nas obavijestili o proširenoj policijskoj praksi, zvanoj „dvostruka uhićenja“ kada policija uhićuje oboje, i žrtvu i počinitelja.¹⁶⁹ Iz izvještaja Hrvatskog državnog zavoda za statistiku proizlazi da su u 2010. godini 22,6% prekršaja iz domene obiteljskog nasilja počinile žene,¹⁷⁰ a izjave naših sugovornika širom Hrvatske su to potvrdile. Na primjer, jedna je nevladina organizacija u velikom gradu procijenila da je otprilike 30% njihovih klijentica bilo uhićeno zajedno s počiniteljima.¹⁷¹ Radnica skloništa u manjem gradu je izjavila „znam iz svog prethodnog iskustva da mnogo žena bude optuženo ili čak uhićeno“.¹⁷² Kad smo ih pitale, imaju li mnogo slučajeva s više počinitelja, policija iz velikog grada nam je potvrdila da imaju.¹⁷³ Policajac je objasnio, „u mnogim slučajevima doznamo da je strana koja je zvala policiju, također počinila nasilje u obitelji“.¹⁷⁴

Jedan od uzroka za dvostruka uhićenja u Hrvatskoj, leži u hrvatskom zakonodavstvu koje pruža osnovu za uhićenje u slučajevima nasilja koje nije fizičko. ZZNO klasificira psihičko i ekonomsko nasilje kao istovrijedno fizičkom nasilju.¹⁷⁵ Dakle, svaka osoba koja počinu tu vrstu nasilja, može biti procesuirana i kažnjena po prekršajnoj osnovi isto kao i ona koja počinu fizičko nasilje. K tome, svatko može dobiti zaštitne mjere protiv svakoga tko je počinio psihičko ili ekonomsko nasilje. Iako autorice nisu čule za uhićenje temeljeno na ekonomskom nasilju,¹⁷⁶ policijski službenici naširoko koriste odredbe o psihičkom nasilju kako bi uhitili i optužili žrtvu nasilja. Najčešće, gdje je muškarac uhićen kao počinitelj nasilja, nasilje je bilo fizičkog karaktera, a gdje je žena počiniteljica, temelj za uhićenje je psihičko nasilje.¹⁷⁷

Visoko pozicionirani policijski službenik nam je objasnio da psihičko nasilje zaslužuje uhićenje ukoliko uključuje prijetnje, znakove da će počinitelj nauditi žrtvi te zastrašivanje.¹⁷⁸ S druge strane, vrijeđanje, nije dovoljno za uhićenje, iako može zaslužiti podizanje optužnice.¹⁷⁹ Ipak, intervjui su pokazali, da ovo nije stav policije diljem Hrvatske. Mnogi su policijski službenici usvojili općenitije tumačenje i nazivanje

168 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010. (koji opisuje kako je jedna od njihovih klijentica iz malog grada bila optužena i procesuirana zbog verbalnog psovanja na svog muža).

169 Vidi npr. Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

170 Dubravka Rogić – Hadžalić i Jadranka Kos, *Nasilje u obitelji: pravni okvir i javni oblici*, 2007.2010. (Državni zavod za statistiku, grad K, 2012.) (nadalje: Rogić-Hadžalić i Kos). Ovaj je uzorak bio relativno stalan do 2007., a statistike pokazuju da su žene bile prijavljene kao počiniteljice nasilja u 16.8% (2007.), 17.4% (2008.) i 16.8% (2009.) slučajeva. Isto. Ipak, kako je ranije navedeno, istraživanja pokazuju da su muškarci najčešće primarni agresori u slučajevima obiteljskog nasilja, a da žene počine samo 5% djela. Vidi prethodno. Fusnota 2.

171 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

172 Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011.

173 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

174 Isto.

175 ZZNO, članak 4.

176 Jedna nam je sugovornica objasnila kako je policiji teško utvrditi je li netko počinio ekonomsko nasilje. Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. Ali, vidi o primarnom agresoru u poglavlju o prekršajnom i kaznenom sudstvu., gdje suci raspravljaju o optužbama protiv žena zbog ekonomskog nasilja.

177 Neki su nam policijski službenici izjavili kako bi uhitili samo stranu koja je bila fizički nasilja, ali ih oboje optužili zbog nasilja. Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Drugi su nam službenici rekli kako obje strane moraju biti uhićene i optužene, ali da bi muž trebao biti prvooptuženi jer je bio fizički nasilan. Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011. Ipak, drugi su nam policajsci rekli kako bi uhitili obje strane, a procesuirali samo supruga. U tom slučaju, ženu bi prvo pustili jer ono što je ona napravila je manje ozbiljno. Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011. Konačno, u drugom gradu policijski službenici su rekli kako bi oboje uhitili i optužili. Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

178 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

179 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

pogrdnim imenima, psovanje, vikanje i vrijeđanje gledaju kao nasilje u obitelji.¹⁸⁰ Čak i verbalna svađa između supružnika može biti smatrana obiteljskim nasiljem i dovesti do uhićenja obiju strana. U najgorim slučajevima, žrtva nije samo uhićena i optužena, već je i kažnjena većom kaznom od počinitelja.¹⁸¹

Imale smo klijenticu kojoj je suprug opetovano prijetio da će ju ubiti, šest puta. Šest je puta bila na policiji i prijavljivala ga – da joj je prijetio, da se jako boji da će ju ubiti. Policajci su joj odmahnuli rukom i rekli joj „ma neće vas ni pipnuti, on je samo pijana budala koja samo govori takve stvari“. Sedmi put, što se dogodilo nakon što joj je verbalno prijetio „ubit ću te, zaklat ću te nožem?“... Uzeo je nož i počeo trčati za njom i govorio joj „ubit ću te, zaklat te da te nitko neće prepoznati“. Zvala je policiju i policija je došla na mjesto događaja obiteljskog nasilja. I, rekla je policiji da joj opet prijeti da će ju ubiti, a on je policiji rekao da je ona njemu rekla „ti si stara senilna budala“. Reakcija policije je bila „... pa gospođo, vi ste ga stvarno izvrijeđali“ Policija je napisala optužni prijedlog, kao prijedlog za prekršajni postupak, u kojem su za njega kao prvooptuženoga predložili da plati 1.000,00 kuna kazne, a za nju, kao za drugooptuženu da plati 6.000,00 kuna kazne.¹⁸²

Drugi razlog za dvostruka uhićenja je kršenje javnog reda i mira po članku „Nasilničko ponašanje“ u Kaznenom zakonu.¹⁸³ Članak 331. navodi: „Tko radi izživljavanja nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem na javnom mjestu dovede drugoga u ponižavajući položaj, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.“¹⁸⁴ Čak i prije donošenja ZZNO-a, policija je podnosila dvostruke optužnice protiv žrtve i počinitelja zbog kršenja javnog reda i mira, a kada nisu mogli utvrditi tko je započeo nasilje.¹⁸⁵

Kao i dvostruka uhićenja, dvostruka optuživanja su zabrinjavajuće rasprostranjena, a radnice skloništa su procijenile da su obe strane procesuirane „vrlo često“ i „gotovo uvijek“, u svim njihovim predmetima.¹⁸⁶ Ova praksa varira, jer su nam neki policijaci u drugim gradovima rekli da je dvostruko optuživanje rijetka pojava.¹⁸⁷

Utjecaj uhićenja ili podizanja optužnice, od strane policije, za žrtve može biti poražavajući. Osim što inhibira odgovor policije, također odvraća žrtve od traženja pomoći. Jedna radnica skloništa nam je rekla da se žene boje pozvati policiju zbog ove prakse uhićenja i žrtve i počinitelja.¹⁸⁸ Objasnila nam je:

Ponekad, nakon ispitivanja, policija zaključi da ona nije kriva, ali šteta je već učinjena jer je doživjela traumu uhićenja zajedno s počiniteljem. Žene se ne osjećaju zaštićenima kad ih se uhiti zajedno sa zlostavljačem.¹⁸⁹

Slično tome, radnica skloništa se prisjetila kako joj je klijentica izjavila da više nikad neće prijaviti svog supruga nakon što su oboje bili optuženi i kažnjeni:

Žena je došla k nama i bila je ogorčena, puna masnica, imala je crno oko od masnice, i druge ozljede.

180 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.; Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. (koji navodi kako je vrijeđanje dovoljno za uhićenje), Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. (visoko pozicionirani policijski službenik navodi kako bi osoba mogla biti optužena na sudu zbog vrijeđanja prema Prekršajnom zakonu).

181 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010., vidi I intervju s NVO, grad K, 10. listopada.

182 Isto.

183 Kazneni zakon, članak 331

184 Isto.

185 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.; intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

186 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

187 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Prekršajni suci navode kako su vidjeli različite kriterije za dvostruko uhićivanje: kod jednog suca, obje su strane bile optužene u svakom slučaju kojeg je tog tjedna imao, dok je druga sutkinja u tom razdoblju imala samo dva takva slučaja. Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

188 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

189 Isto.

Rekla je da više neće prijavljivati jer zadnji put nakon što ju je pretukao, bila je toliko frustrirana da mu je bacila glavicu luka natrag, a policija je zaključila da su oboje krivi i oboje ih optužila s 800,00 kuna kazne ... Ali to je bilo fizičko nasilje. Rekla je da ju je zlostavljao fizički. Jučer, rekla nam je da ju je grizao i da se morala cijepiti protiv tetanusa.¹⁹⁰

Čak i kad policija prepozna da je žrtvi potrebna njihova zaštita, intervjui su pokazali da će svejedno slijediti zakon bez diskrecijske procjene i uhititi ili optužiti obje strane. Specifično je kako policija može zatražiti zaštitnu mjeru u ime žrtve, a ipak optužiti i žrtvu i počinitelja.¹⁹¹ Također, policijska praksa pokazuje prešutno priznavanje počinitelja nasilja kao primarnog agresora kad rade razliku između razina odgovornosti u optužnom prijedlogu. U optužnom prijedlogu, policija može navesti počinitelja kao prvooptuženog, a žrtvu kao drugooptuženu.¹⁹²

Primarni agresor i samoobrana

U principu, policija u Hrvatskoj ne identificira primarnog agresora na mjestu događaja obiteljskog nasilja.¹⁹³ Shodno tome, žrtva koja se pokušava obraniti, u opasnosti je da bude uhićena. Ova praksa dodatno otežava sam problem hrvatskog zakonodavstva. Visoka stopa dvostrukih uhićenja, zajedno s zaključcima intrevjuiranja, pokazala je da ne postoji sustavna evaluacija određivanja primarnog agresora. Jedan je policajac izjavio: „Mi čak niti ne ulazimo u to tko je primarni agresor; ne smatramo da je to relevantno“.¹⁹⁴

Jedan od glavnih razloga za dvostruka uhićenja je shvaćanje i policije i sudstva da je uloga sudstva da odredi tko je primarni agresor.¹⁹⁵ Kad je jedna odvjetnica pitala policiju zašto su uhitili obje strane, a očito je tko je žrtva, a tko počinitelj, iz policije su joj odgovorili da je njihova uloga „stabilizirati situaciju nasilja“. Objasnili su: „Mi smo policija. Mi nismo suci.“¹⁹⁶ Prekršajni su nam suci potvrdili ovakav pristup, izjavivši nam da policija ne određuje primarnog agresora, već da tu procjenu prepuštaju sudu.¹⁹⁷ Zapravo, suci su nam izrazili svoje očekivanje od policije da privedu obje strane, a kako bi s njima mogli razgovarati.¹⁹⁸

Sudac s kojim smo razgovarale, iznio je svoje mišljenje da policija nije adekvatno educirana kako u situaciji obiteljskog nasilja procijeniti tko je žrtva, a tko počinitelj.¹⁹⁹ Kao rezultat toga, čak i kada policija pokušava odrediti tko je primarni agresor (ili prvooptuženi), oni ne koriste standardizirane metode, što povećava rizik od uhićenja i optuživanja pogrešne strane. U policiji su nam objasnili da uhite onu stranu koja je opasnija i koja će vjerojatnije nastaviti s nasilničkim ponašanjem u obitelji.²⁰⁰ Ipak, intervjui su pokazali da širok spektar djela potpada u tu kategoriju. Policija nam je istaknula da, ukoliko ne uhite i ženu, te ju umjesto toga ostave samu u kući, ona bi mogla početi razbijati stvari, zapaliti suprugov auto ili učiniti nešto djeci.²⁰¹

Intervjui su pokazali da je policija često uhitila obje strane u slučajevima kada je žrtva djelovala u samoo-

190 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

191 Intervju s NVO, grad K, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

192 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. Vidi i Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011. (koji navodi da ako je jedan partner fizički nasilan, da se to vjerojatnije ozbiljnije shvaća); intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (koji navodi da sud odlučuje tko je odgovoran).

193 Vidi npr. Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010; intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

194 Intervju s policijom, grad I, 08. veljače 2011.

195 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011. (koji opisuje kako policija rezonira da oni nisu suci, pa će ih uhititi obje i ostaviti sudu da donese odluku); intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (koji navodi kako policija označi osumnjičenika kao prvooptuženog, a žrtvu kao drugooptuženu, a sud odlučuje tko je odgovoran); intervju sa državnim domom A, 14. veljače 2011.

196 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

197 Intervju sa sucima, grad K, 13. listopad, 2010.

198 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

199 Isto.

200 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

201 Isto.

brani.²⁰² Kad smo pitale policiju, što čine u slučajevima kada obje strane imaju ozljede, policija nam je objasnila da će procesuirati obje strane jer je teško utvrditi što se zapravo dogodilo.²⁰³ Sutkinja prekršajnog suda nam je izjavila kako policija obično ne utvrđuje primjenu samoobrane u slučajevima obiteljskog nasilja.²⁰⁴ Dodala je kako se ne može sjetiti da je ikada vidjela riječ „samoobrana“ u policijskom optužnom prijedlogu.²⁰⁵

Kao i kod određivanja primarnog agresora, najveći razlog zbog kojeg policija ne radi procjenu obrambenih ozljeda je taj što se policija ne smatra ovlaštenima iznositi takve kvalifikacije.²⁰⁶ Ukoliko policija ipak čini procjenu ozljeda, utoliko je čine i fokusirani su na procjenu težine ozljeda u svrhu odluke između prekršajnog ili kaznenog postupka.²⁰⁷ Policija prepušta utvrđivanje primarnog agresora liječnicima.²⁰⁸ Iako policija shvaća da su kadri primijetiti obrambene ozljede na rukama, na slanje obiju strana liječniku, radi liječničke potvrde, gleda se kao na najbolju praksu.²⁰⁹ Unakrsna usporedba liječničke procjene, zajedno sa svjedočenjem, može dokazati samoobranu i osloboditi žrtvu krivnje.²¹⁰ Međutim, kako smo ranije napomenule, ukoliko žrtva odabere ne otići liječniku, njene ozljede mogu proći nezabilježeno i neprocijenjeno.

Dodatni rizik prepuštanja svih procjena liječnicima je taj što žrtvina primjena samoobrane može biti neprepoznata u slučajevima kada počinitelj nanosi manje ozljede, poput ogrebotina koje izbljede prije medicinske procjene, ili kada fizičkih ozljeda nema. Jedna se žrtva branila nožem nakon što joj se suprug počeo prijetiti približavati. Ona uopće nije shvatila da je uhićena kad ih je policija oboje privela u stanicu:

Porazbijao je sve u kući. Ja sam radila salatu i imala sam nož u ruci. Kad mi je prišao, prvi put u deset godina, zaprijetila sam mu da ću ga ubiti. Istrčala sam iz kuće i pozvala policiju i onda su stvari krenule po zlu. Kad je policija došla, rekla sam im da suprug ima dvije puške, sačmaricu i pištolj. Svi smo znali da ima oružje, djeca su isto znala. Mene i djecu su odveli u mali policijski auto, a njega u stanicu ... Uhapsili su i mene i njega, a ja sam to napravila u samoobrani. Onda sam napravila alkotest, a nisam znala jesam li uhapšena dok nas policija oboje nije odvela na prekršajni sud. Kad sam dala svoju izjavu, sudac mi je rekao da mogu slobodno ići i onda sam tek prvi put shvatila da sam bila uhapšena.²¹¹

Nasilje pred djecom

U Hrvatskoj, žrtve su u opasnosti da budu uhićene i reviktimizirane ukoliko njihova djeca svjedoče partnerskom nasilju u obitelji,²¹² a u okviru hrvatskog građanskog prava (o čemu će biti riječi u poglavlju

202 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

203 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011. (policija priznaje kako su rijetki slučajevi da obje strane imaju nanesene ozljede).

204 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

205 Isto.

206 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Svjedno, policija je izjavila kako bi moglo biti relevantno ustvrditi da su neka djela nasilje bila počinjena u samoobrani. Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

207 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011. obrazac za intervenciju nalaže policiji da dokumentira ozljede. Policijski obrazac za postupanje u slučaju obiteljskog nasilja, MUP, fusnota 5.

208 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011. Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

209 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Protokol o postupanju navodi da je u slučaju fizičke ozljede u slučaju obiteljskog nasilja, liječnik dužan ispuniti Prijavu ozljede/bolesti br.030911 ili 03055. 1.c.4.

210 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

211 Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

212 Kao i uhićenje, strah od gubitka djece može odvratiti žrtve od prijavljivanja nasilja policiji. Jedna radnica NVO-a rekla je kako se njene klijentice boje da će im oduzeti djecu budu li previše puta zvale policiju ili će protiv njih podignuti kazneni optužni prijedlog. Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010. Također nam je rečeno kako policija pogrešno informira žrtve o njihovoj sigurnosti i statusu njihove djece. Policija je jednoj žrtvi rekla kako ne može otići s djecom jer djeca isto tako pripadaju i njenom mužu. Prisjetila se: „Ostala sam tamo, u toj groznoj situaciji još mjesec dana.“, Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

o centrima za socijalnu skrb i obiteljskom pravu),²¹³ i kroz izrečenu presudu u kaznenom pravu, žrtve mogu ostati bez svoje djece. Članak 213., stavak 1. Kaznenog zakona, kažnjava zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe.²¹⁴ Protokol o postupanju je u skladu s ovom odgovornošću i predstavlja opasnost da žrtva može biti proglašena krivom jer je njeno dijete svjedočilo nasilju u obitelji.²¹⁵ Policijski službenici iz odjela maloljetničke delikvencije su zaduženi i rade na slučaju ukoliko je „nasiljem oštećeno dijete ili maloljetna osoba ili je nazočila nasilju (zbog osnovane sumnje na kazneno djelo Zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe)“.²¹⁶

U praksi, policija ponekad uhiti obje strane iz jednostavnog razloga što se nasilje dogodilo pred djecom. Prema policijskim službenicima koji rade tako, djeca „su žrtve već samim time što su svjedočila nasilju“.²¹⁷ Opasnost za žrtve je time to složenija jer djeca često znaju hrliti svojim majkama kako bi ih zaštitila.²¹⁸ Sugovornici su nam potvrdili da će policija prijaviti žrtve za zapuštanje i zanemarivanje djeteta, ukoliko dijete svjedoči nasilju, a ona „je već zvala dovoljno puta“.²¹⁹ Prije nego će prijaviti žrtvu, neki policijski službenici traže znakove zapuštanja ili zanemarivanja djeteta od strane oba roditelja, međutim, prepoznaju da žrtvi često nije moguće zaštititi dijete.²²⁰

Zakon postavlja nerazumna očekivanja prema kojima bi žrtva trebala poduzeti mjere kako bi udaljila djecu s mjesta događaja ili riskira da je proglase krivom zbog zapuštanja i zlostavljanja. U jednom je slučaju muž počeo naguravati ženu ispred njihovih dviju kćeri. Majka je pozvala policiju koja ih je oboje uhitila jer nisu mogli odrediti primarnog agresora, a dijelom i zato jer se nasilje dogodilo pred djevojčicama. Policija je rekla ženi, „Trebali ste maknuti djecu i odvesti ih u drugu sobu“.²²¹

GLAVNI FAKTORI RIZIKA

Bili su mladi par s dvoje djece. Ona je otišla u lokalno sklonište za žene i razvela se ... On je imao kontakte pod nadzorom ... prijetio je da će ju ubiti i njegova je majka to prijavila policiji. Upucao je nju, a zatim sebe. On je preživio. Nisu ga pretražili, a nosio je oružje, a s obzirom na dugu povijest partnerskog nasilja, policija je trebala ozbiljno shvatiti prijavu majke o prijetnji ... rekao je svojoj majci da će ubiti djetetovu majku, a ona je to rekla policiji. Onda je on rekao da nije tako mislio, ali ubio ju je na mjestu kojeg je centar odredio za odvijanje kontakata.²²²

Primile smo nedosljedne informacije o tome provodi li policija u cijeloj zemlji sustavno procjenu rizika kada reagiraju u slučajevima partnerskog nasilja u obitelji. Kada bi policija i ostali dionici sustava koji reagiraju u slučajevima partnerskog nasilja radili procjenu rizika na način koji odgovara njihovom resoru, mogli bi prikupiti značajne informacije o svakom slučaju te na taj način adekvatno odgovoriti na problem. Posebno, policija ima važnu ulogu u procjeni rizika procjenjujući vjerojatnost da će počinitelj počinuti daljnje opasno ili smrtonosno nasilje. Procjena rizika je u Hrvatskoj posebno važna, s obzirom da ju

213 Obiteljski zakon, članak. 111., 114., 115.

214 Članak 213., stavak 1. navodi da će se roditelj koji zanemaruje dijete kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine. Članak 213., stavak 3. navodi da ako je tim kaznenim djelo prouzročena teška tjelesna ozljeda ili teško narušeno zdravlje, roditelj će biti kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina.

215 Protokol o postupanju, 1.A.3.3.

216 Ako je dijete žrtva na način da je svjedočilo nasilju, specijalizirani službenici za maloljetničku delikvenciju i CZSS se uključuju u slučaj. intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

217 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

218 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

219 Vidi npr. Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

220 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

221 Intervju sa skloništem, grad H, 10. veljače 2011.

222 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

nitko drugi aktivno ne provodi.²²³ Sudac prekršajnog suda nam je potvrdio da je posao policije provoditi procjenu rizika, a što bi pomoglo sucima odlučiti hoće li posegnuti za hitnim mjerama ili će ići u regularnu proceduru.²²⁴

Hrvatsko zakonodavstvo spominje neke odredbe relevantne za rizik, no policija nema uspostavljeni alat za procjenu rizika.²²⁵ Protokol o postupanju navodi da, nakon uvida zatečenog stanja, policija mora poduzeti mjere koje bi odmah zaštitile žrtvu i spriječile počinitelja u daljnjem nasilnom ponašanju.²²⁶ Također, Protokol o postupanju nalaže policiji da prikupi specifične informacije tijekom razgovora, uključujući informacije „vezanih uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja, eventualno ranije nasilje te jesu li nadležna tijela već postupala u slučaju nasilja u obitelji i u kojem opsegu“.²²⁷ Policija ima ovlasti zatražiti hitne zaštitne mjere kako bi uklonila „izravnu životnu ugroženost te osobe ili drugih članova obitelji“.²²⁸ Međutim, policija nam je objasnila da im također nedostaje standardizirani protokol kako procijeniti tu „izravnu i neposrednu životnu opasnost“, a u svrhu zahtjeva za izdavanjem hitnih zaštitnih mjera.²²⁹

Osim navedenog, MUP-ov Pravilnik nalaže policiji da procijeni opasnost za žrtvu kroz evaluaciju informacija o: povijesti počinitelja i ponašanju za vrijeme trajanja zaštitnih mjera; informacija o žrtvinom ponašanju za vrijeme trajanja zaštitnih mjera; i zaključno, o ponašanju obiju strana za vrijeme trajanja zaštitnih mjera.²³⁰ Ipak, opisana procjena rizika se ne odvija do izdavanja zaštitnih mjera; dakle, policija nije dužna djelovati po tim propisima kako bi procijenila rizik za žrtvu kojoj još nisu odobrene zaštitne mjere udaljenja iz stana/kuće, zabrana približavanja ili zabrana uhođenja i uznemiravanja.

U jednoj nevladinoj organizaciji su nam naveli kako procjena rizika varira ovisno o policijskim upravama; u njihovom gradu, policija radi procjenu rizika, ali policija u susjednoj županiji ne.²³¹ Policijski službenici su ustrajali u tvrdnjama da provode procjenu rizika, međutim su nam sugovornici naveli slučajeve u kojima policija nije provela procjenu rizika unatoč visoko rizičnim indicijama.²³² Na primjer, sugovornici su nam rekli kako je policija propustila uvidjeti rizik i kako su u nekim slučajevima minimizirali opasnost. U jednom su nam skloništu ispričali kako je počinitelj prijetio žrtvi putem Interneta, uključujući prijetnje smrću. Policija je ipak zaključila kako on ne predstavlja opasnost.²³³

Adekvatna procjena rizika je važan alat koji može pomoći odlučiti o uhićenju. U jednom je slučaju žena prijavila zlostavljača policiji. Policija je podnijela prijavu, ali unatoč evidentiranoj povijesti fizičkih ozljeda koje su ukazivale na značajan rizik, policija nije zadržala počinitelja i izjavili su kako će ga ispitati „kasnije“.²³⁴

223 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

224 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

225 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. U vrijeme pisanja izvještaja nisu postojali uspostavljeni alati za procjenu rizika iako policija ima pitanja za procjenu rizika koja postavlja. Iako još uvijek ne postoji takav izvor, čine se naponi kako bi se isti izradili u suradnji s austrijskom policijom. Drugi otežavajući faktor o alatima za procjenu rizika je općenito nerazumijevanje policije o tome što je procjena rizika te koja je svrha iste. Umjesto procjene rizika koja je usmjerena na sigurnost žrtve, policija je sklona procjenu rizika provoditi kako bi zaštitila vlastitu sigurnost. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Jedan policajac je opisao kako on pristupa i određuje neposrednu opasnost po život: „Vidite po čovjeku. Ako krene na vas na agresivan način, odmah mu uzvratite natrag agresijom, a to ga ponekad smiri, a ako se smiri, nije došlo do upotrebe sile.“ Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

226 Protokol o postupanju, 1.A.1.

227 Isto, 1.A.2.1.

228 ZZNO, članak 19., stavak 2.

229 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

230 Članak 6., vidi poglavlje o monitoringu zaštitnih mjera

231 Intervju s NVO, graf F, 07. veljače 2011.

232 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., vidi npr. Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2011.

233 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

234 Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

Međutim, socijalna radnica i žrtva su se složile kako bi ona trebala potražiti smještaj u sigurnoj kući i tražile su policijsku pratnju. S obzirom da je počinitelj bio na slobodi, pratio ih je i dočekao ispred sigurne kuće. Socijalna radnica nam je rekla kako „bi bilo vrlo opasno da ih policija nije dopratila“.²³⁵

Autorice su također čule i pozitivne primjere policijskih intervencija u visoko rizičnim situacijama. Jedan nam je policajac opisao počinitelja koji mu se činio vrlo opasnim jer je imao nož i prijetio je da će zaklati žrtvu. Pokušao se ubiti kako bi izbjegao uhićenje. Policija je optužila počinitelja i bio je osuđen na 90 dana zatvora i psihosocijalni tretman.²³⁶

DUŽNOST INFORMIRANJA ŽRTAVA

Protokol postupanju nalaže policiji da žrtvu upozna s specifičnim informacijama.²³⁷ Prema sugovornicima iz policije, policijski službenici obično informiraju žrtvu o daljnim postupcima i servisima, upute žrtve uskloništa, centar za socijalnu skrb i zdravstvene i druge institucije.²³⁸ Osim što obavijeste i CZSS ukoliko su djeca involvirana, policija obično poštuje žrtvinu autonomiju i dopušta im da donesu odluku kojim servisima će se obratiti.²³⁹ Kad žrtva donese odluku napustiti počinitelja, policija će ju spremno dopratiti kako bi uzela svoje stvari.²⁴⁰

Osim toga, intervjui su otkrili kako će policija često, zajedno sa žrtvom, izraditi sigurnosni plan u tijeku i nakon izdavanja zaštitnih mjera.²⁴¹ Na primjer, policijski službenici će žrtvi reći što da učini ukoliko se nasilje ponovi, kako da se zaštiti, te će joj preporučiti i ponuditi opcije do izdavanja zaštitnih mjera.²⁴² Nakon izdavanja zaštitnih mjera, policija je dužna izraditi plan za žrtvu u slučaju da joj počinitelj prijeti neposrednom opasnošću.²⁴³

Konačno, i od velikog značaja je uloga koju policija ima u pogledu zaštitnih mjera.²⁴⁴ Protokol o postupanju nalaže policiji da informira žrtvu o njenim zakonskim pravima, uključujući o zaštitnim mjerama, odlučivanju o tim mjerama i provođenju istih, te o mjerama koje policija može poduzeti protiv počinitelja kako bi zaštitila žrtvu.²⁴⁵ Bilo je nekoliko izjava o neuspjehu policije, u smislu neinformiranja žrtve o mogućnostima traženja zaštitnih mjera.²⁴⁶

235 Isto.

236 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011. Policija je izjavila kako se nije mogla dokazati namjera ubojstva pa nije bilo optuživanja.

237 „Tijekom postupanja policijski službenici/ce dužni su na primjeren i jasan način upoznati žrtvu nasilja s njenim zakonskim pravima, posebno zaštitnim mjerama i uvjetima njihovog izricanja i primjene, te mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupanju policija poduzeti protiv počinitelja nasilja, a koje su osobito važne za zaštitu njene sigurnosti (npr. o privođenju počinitelja u prostor policije, određivanju i trajanju mjere zadržavanja, preprati prekršajnom ili istražnom sucu s prijedlogom za zadržavanje, odnosno određivanju pritvora, o puštanju počinitelja odmah nakon poduzetog ispitivanja od strane prekršajnog ili istražnog suca, o važnosti samozaštitnog ponašanja i suradnog odnosa žrtve na način kojim će pridonijeti postizanju svoje sigurnosti, o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, o mogućnostima sklanjanja žrtve u odgovarajuće sklonište za žrtve obiteljskog nasilja ili Dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji);“ Protokol o postupanju, 1.A.3.4.

238 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

239 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011., Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

240 Intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

241 Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

242 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

243 Intervju s policijom, grad H, 08. veljače 2011. K tome, policija redovito provjerava sigurnost žrtve, prati počiniteljevo poštivanje mjere i daje žrtvi upute o načinima samoobrane. Članak, 5., MUP-ov Pravilnik

244 Vidi nadolazeće poglavlje o postupku izdavanja zaštitnih mjera.

245 Protokol o postupanju, 1.A.4.3. Navedene mjere uključuju odvođenje počinitelja u policijsku stanicu, utvrđivanje o zadržavanju i trajanju istog, privođenje počinitelja na sud u vezi sa zadržavanjem, eventualno puštanje počinitelja nakon istražnog ročišta, važne upute o suradnji i samoobrani za žrtvu, kontakti drugih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama, opcija skloništa ili smještaja u dom za odrasle i djecu žrtve nasilja. Isto.

246 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada. Intervju s NVO-2, grad K, 11. veljače 2011.

Važno je napomenuti da, nakon uhićenja počinitelja, Protokol o postupanju nalaže policiji da odmah obavijesti žrtvu ukoliko je počinitelj pušten iz pritvora.²⁴⁷ U praksi, policija uvijek ne javlja žrtvi da je počinitelj pušten.²⁴⁸ Jedna nam je žrtva izjavila:

Policija mi je rekla da će me nazvati kad će ga pustiti van, ali nisu mi to javili. Ja sam kod kuće čekala, a on je došao. Zvala sam policiju, a oni su mi rekli, „Ma dajte gospođu, pa valjda neće ništa napraviti“ – umanjili su to kroz što sam ja prolazila.²⁴⁹

Iskustva poput ovog, odražavaju veću zabrinutost u vezi s policijskim praćenjem razvoja događaja. Na primjer, u jednoj su nam nevladinoj organizaciji ispričali o nedostatku komunikacije od strane policije u slučaju žrtve u vidu saznanja o ishodu slučaja, da li je policijska prijava bila poslana na državno odvjetništvo i je li počinitelj bio optužen.²⁵⁰ Isto tako, zabrinjavajuća su saznanja da policija uvijek ne prati razvoj događaja kako bi žrtvu mogla informirati jesu li joj izdane zaštitne mjere.²⁵¹ Umjesto toga, prepuste žrtvi da zove i informira se.²⁵² Odvjetnica nam je potvrdila ovu opservaciju; kad je pitala svoje klijentice je li ih policija zvala u vezi sa zaštitnim mjerama, informirala ih ili savetovala, svih njenih 50 klijentica joj je odgovorilo da ih nitko iz policije nije kontaktirao. Kad je odvjetnica suočila policiju s njihovim propustom i nekomuniciranjem sa žrtvama, policajac je priznao da je to propust, navodeći manjak resursa, kapaciteta, a prevelik broj zločina.²⁵³

POSTUPAK IZDAVANJA ZAŠTITNIH MJERA

ZZNO, koji pruža zaštitne mjere, pripada prekršajnom, umjesto građanskom pravnom okviru. U Hrvatskoj, policija ima ovlasti u prekršajnim postupcima sudjelovati kao ovlaštenu tužitelj.²⁵⁴ U toj ulozi, policija privodi počinitelja na sud, podnosi dokaze i predlaže sankcije.²⁵⁵ Uz to, policija može ispitati stranke u postupku i svjedoke te iskoristiti svoje pravo na žalbu.²⁵⁶ Važno je napomenuti da također mogu predložiti i tražiti izdavanje bilo koje od šest zaštitnih mjera prema ZZNO-u.²⁵⁷

K tome, policija ima dvije mogućnosti kako bi osigurala trenutnu zaštitu žrtava. Prvo, policija je ovlaštena zatražiti tri hitne zaštitne mjere prema ZZNO-u.²⁵⁸ One uključuju mjeru zabrane približavanja, udaljenje iz stana/kuće i mjeru zabrane uhođenja i uznemiravanja.²⁵⁹ Drugo, policija ima opciju izricanja i traženja mjere opreza u trajanju od osam dana prema Prekršajnom zakonu.²⁶⁰ Članak 130. Prekršajnog zakona dozvoljava policiji izricanje nekoliko mjera opreza u slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, uključujući zabranu osumnjičenom da posjećuje određena mjesta ili područja te zabranu

247 Protokol o postupanju, 1.A.3.2., Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

248 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., vidi Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. (koji opisuje kako policija informira žrtvu, ukoliko sudac pusti počinitelja, a kako bi ona odlučila hoće li ostati ili otići u sklonište).

249 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.,

250 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.,

251 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010., Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010., Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

252 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

253 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

254 Prekršajni zakon, članak 109., stavak 1.; Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

255 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

256 Isto.

257 Protokol o postupanju, 1.A.3.1.

258 Razgovori su pokazali kako korištenje hitnih zaštitnih mjera od strane policije varira. Na primjer, u jednom gradu 80% slučajeva nasilja je hitno, dok je u drugom samo 20% slučajeva. Nesrazmjer može biti posljedica nekoliko faktora, uključujući sljedeće: što policija govori žrtvama, što policija vidi kao kvalifikaciju nasilja, npr., ponovljeno nasilje i teško nasilje te samo sudstvo. Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2010., Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

259 ZZNO, članak 19., stavak 1.

260 Nakon osam dana, policija predaje optužni prijedlog i zahtjev za produljenjem mjera prekršajnom sudu kako bi ih odobrio za vrijeme trajanja postupka. Prekršajni zakon, članak 130., stavak 7.

osumnjičenom da se približi „određenoj osobi“²⁶¹ i da uspostavlja ili održava vezu s njom. Ukoliko policija nije odmah u mogućnosti privesti počinitelja na sud, mogu izreći mjeru opreza dok je prekršajna prijava u postupku.²⁶²

Općenito, intervjui su pokazali da policija, u ime žrtava, procesuirala spomenute slučajeve i traži izricanje zaštitnih mjera u prekršajnom sustavu.²⁶³ Policija nam je navela da u gotovo svakom predmetu predlože sudu izricanje zaštitnih mjera.²⁶⁴ Iskustva žrtava također odražavaju pomoć policije pri tim zahtjevima kako one ne bi morale to činiti same.²⁶⁵ S druge pak strane, ukoliko žrtva ne želi izdavanje bilo koje od spomenutih mjera, policija mora poštivati njenu želju i time biti spriječena da u ime žrtve istu zatraži.²⁶⁶ U nekim dijelovima zemlje, policija je procijenila da 90% žrtava ne želi izricanje bilo koje zaštitne mjere.²⁶⁷

Ipak, kao i u drugim postupanjima policije, pomoć pri podnošenju i izdavanju zaštitnih mjera može varirati, što ukazuje za potrebom sustavne edukacije i supervizije.²⁶⁸ Jedna nam je nevladina organizacija komentirala kako policija, koja započne postupak, „gotovo nikad“ ne dođe na ročišta, pa nema prave optužnice.²⁶⁹ S obzirom da obično nije prisutan ni tužitelj, sudac mora donijeti odluku na temelju pisanog izvještaja.²⁷⁰ Vezano uz percepciju policije o hitnim mjerama, neki policajci traže i mjere opreza i zaštitne mjere, jer će mjere opreza i dalje štiti žrtvu i u slučaju žalbenog procesa.²⁷¹ Drugi policajci smatraju da ZZNO policiji pruža više opcija od mjera iz članka 130. Prekršajnog zakona, ali, iz razloga što im dopušta uvid u počiniteljevo poštivanje mjere i uhićenje u slučaju kršenja iste.²⁷²

Zaštitne mjere koje policija prioritetizira

Gotovo uvijek kad postupka u slučajevima obiteljskog nasilja, policija predlaže izdavanje zaštitnih mjera, no varira koje zaštitne mjere će predložiti. U većini slučajeva, skloniji su prioritetizirati mjere tretmana počinitelja, to jest, psihosocijalni tretman ili liječenje od ovisnosti.²⁷³ Od zaštitnih mjera kojima je u fokusu zaštita žrtve, policija često provodi i traži izdavanje mjere zabrane približavanja. U manje slučajeva, policija predlaže udaljenje iz stana/kuća, a najrjeđe predlažu mjeru zabrane uhođenja i uznemiravanja. Prema Izvještaju o provedbi Protokola o postupanju, od 9 833 zaštitnih mjera, njih 47% (4 607) su bile mjere psihosocijalnog tretmana, 36% (3 517) su bile mjere liječenja od ovisnosti, a samo je 8% (788) mjera zabrane približavanja.²⁷⁴

U slučajevima partnerskog nasilja u obitelji, policija u velikom broju predlaže i zahtijeva izdavanje mjere

261 Isto., stavak 6.

262 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Optuženi može biti podložan istražnom pritvoru zbog kršenja mjera. Zakon o kaznenom postupku, članak 98.,stavak 1. Određene zaštitne mjere postoje i propisane člankom 50. Prekršajnog zakona, uključujući psihijatrijsko liječenje i liječenje od ovisnosti. Ipak, nijedna od navedenih neće adekvatno zadovoljiti potrebe sigurnosti žrtve.

263 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., intervju sa državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010. (koja navodi kako je premijer izrazio zabrinutosti jer policija nastoji dobiti što više zaštitnih mjera, ali ih sudovi ne izdaju); intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011., intervju sa državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. (u kojem ispitanica navodi, da koliko ona zna, policija traži izdavanje zaštitnih mjera); Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

264 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

265 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.,

266 ZZNO, članak 19., stavak 2. Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

267 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

268 Vidi Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.,

269 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.,

270 Isto.

271 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. Kako je opisano kasnije, žalba će zaustaviti provedbu zaštitnih mjera.

272 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

273 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Kad policija zatekne počinitelja u pijanom stanju, često predlože zaštitnu mjeru liječenja od ovisnosti alkohola. Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. Za neke službenike, ova mjera može spriječiti traženje izdavanja mjere psihosocijalnog tretmana, s obzirom da ako počinitelj koristi alkohol ili drogu, prvo mora ći na liječenje od ovisnosti. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

274 Izvještaj o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007 i 2008. MOBMS, 2009.

psihosocijalnog tretmana.²⁷⁵ Prekršajna sutkinja je objasnila kako kad policija piše optužni prijedlog, „namjeravaju počinitelja poslati na psihosocijalni tretman“.²⁷⁶ Intervjui su zaista pokazali da je psihosocijalni tretman, kod policije, rezerviran za počinitelje prvog nasilja ili blažeg nasilja, onog koje nije kaznene naravi.²⁷⁷ Policija nam je objasnila da je psihosocijalni tretman koristan u takvim slučajevima jer je svrha istoga mijenjanje ponašanja počinitelja.²⁷⁸ Unatoč tome, neki su nam policajci izrazili svoje sumnje u učinkovitost psihosocijalnog tretmana.²⁷⁹

Članak 11. i 17. ZZNO-a ovlašćuje policiju da oduzme predmete koji su bili upotrijebljeni ili bi se mogli upotrijebiti za počinjenje nasilja.²⁸⁰ Protokol o postupanju nadalje nalaže policiji da privremeno oduzme oružje koje legalno posjeduje radi sprječavanja moguće zlouporabe i te da predloži pokretanje odgovarajućeg postupka oduzimanja oružja ili oružnog lista.²⁸¹ Također, Protokol o postupanju nalaže policiji da u slučaju saznanja o ilegalnom posjedovanju oružja, poduzme potrebne mjere radi njegovog pronalaženja, oduzimanja i prijavljivanja počinitelja zbog kažnjive radnje.²⁸² Iako se policija može pouzdati u prijavu žrtve o posjedovanju oružja, također mogu izvršiti vlastite provjere o posjedovanju registriranog oružja.²⁸³

Oružje je značajan problem u slučajevima partnerskog nasilja u obitelji, posebno u razdoblju nakon rata (1991.-1995.).²⁸⁴ Mnoga ubojstva partnerskog nasilja, opisana autoricama, bila su počinjena oružjem.²⁸⁵ Općenito govoreći, policija je marljiva u njihovoj potrazi i oduzimanju oružja u slučajevima partnerskog nasilja u obitelji.²⁸⁶ Razgovori s policijom i drugim sugovornicima su pokazali da policija često zahtijeva izdavanje zaštitne mjere oduzimanja oružja.²⁸⁷

Također, kao što ćemo objasniti kasnije u ovom poglavlju, veze između policije i počinitelja mogu omesti učinkovitost pretrage za oružjem. Jedna je žrtva podijelila svoje iskustvo kad se policija odazvala na njen poziv:

Prijavila sam policiji da ima oružje i išli su tamo i nisu ga našli. Ali dečki (sinovi) su mi rekli, a zamislite ovo, da je sakrio oružje u kuhinjski element. Pa kako je onda moguće da nisu našli to oružje? Tako da sam znala da policija nije tražila oružje, nego su sjeli s njim jer se poznaju. Oružje nije registrirano; on je ratni invalid i ne smije imati registrirano oružje.²⁸⁸

Zaštitne mjere zabrane približavanja, udaljenje iz stana/kuće i zabrana uhođenja i uznemiravanja se pre-malo koriste.²⁸⁹ U 2008. od zatraženih 9833 zaštitnih mjera, zatraženo je samo 788 zabrana približavanja,

275 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010., Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.,

276 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

277 Vidi Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

278 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

279 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

280 ZZNO, članak 11.,stavak 2. i 17.

281 Protokol o postupanju, 1.A.2.2.1.

282 Isto., 1.A.2.2.2.

283 Intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače 2012., Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

284 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

285 Dok je policija u saznanju s legalno registriranim oružjem, problem je ilegalno oružje. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. U Hrvatskoj se ne radi o malom broju, s obzirom da je procjena legalnog oružja 597458. Hrvatska – Činjenice o oružju, podaci i zakon, Politika o oružju, dostupno na <http://www.gunpolicy.org/firearms/region/croatia>, pregledano 20.siječnja 2012.

286 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010., Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2010.

287 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2010., intervju sa državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

288 Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.,

289 Intervju sa državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.;

233 zabrane uhođenja i uznemiravanja te 377 udaljenja iz stana/kuće.²⁹⁰ Jedna nevladina organizacija nam je rekla da kad je zakon prvotno donesen, da je policija doista koristila i provodila mjeru udaljenja iz stana/kuće.²⁹¹ Međutim, sada je korištenje te mjere od strane policije smanjeno.²⁹² Iako je jedan policijski službenik mišljenja da bi se ta mjera trebala koristiti češće, procijenio je kako se mjera udaljenja iz stana/kuće ili zabrana približavanja izdaje u 10% njihovih slučajeva.²⁹³ Suci su nam objasnili da je jedan od razloga zbog kojeg se mjera udaljenja iz stana/kuće ne traži češće, tradicionalni stereotip, poput: pravo muškarca na vlasništvo (dom) ima prednost pred pravom žrtve na sigurnost.²⁹⁴ Ponekad se policija i državno odvjetništvo pitaju kako mogu iseliti počinitelja kad on nema kuda ići.²⁹⁵

ŽALBENI POSTUPCI

ZZNO omogućava policiji i državnom odvjetništvu da pokrenu žalbeni postupak u slučajevima kada se zaštitne mjere ne odobre.²⁹⁶ Policijski službenik nam je sugerirao da ograničeni resursi i nedostatno poznavanje prava rezultiraju manjim brojem žalbenih postupaka od stvarno potrebnih.²⁹⁷ Procijenjeno je da godišnje u cijeloj zemlji od 16 000 – 17 000 postupaka, bude maksimalno 100 žalbenih postupaka.²⁹⁸ Broj predmeta u kojima bi se moglo žaliti je daleko veći, a jedan nam je policajac procijenio da bi se trebalo žaliti u otprilike 10% svih slučajeva (1 600 – 1 700).²⁹⁹ Policajac nam je objasnio:

Morate razumjeti da je to ogroman problem za temeljnu policiju koja ima samo osnovno pravno znanje, tako da s vremena na vrijeme, mi zaprimimo pozive od kolega iz policijskih postaja koji kažu da nije dobro, ali ne znaju kako podnijeti žalbu. Obično skeniraju odluku suda te nam pošalju presudu e-mailom.³⁰⁰

Dotični policijski službenik se dosjetio kako bi prevladao ovaj problem – tako da je on umjesto temeljne policije kojoj nedostaje tehničkog kapaciteta, podnosio žalbe, ali mu je za to trebalo otprilike četiri do pet sati, da analizira jednu presudu. Izrazio je potrebu za pravnom edukacijom kako bi više policijskih službenika moglo podnositi žalbe na presude.³⁰¹

Kako policija, kada pokrene postupak, u istom postane stranka u postupku, žrtve i njihovi odvjetnici su često spriječeni u podnošenju žalbe s njihove strane.³⁰² Nadalje, žrtve i njihovi odvjetnici nisu nužno u saznanju je li ili nije žalba podnesena jer ih policija uvijek ne obavještava o tome jesu li pokrenuli žalbeni postupak.³⁰³

Žalba na odluku prvostupanjskog rješenja prekršajnog suda sprječava stupanje hitnih zaštitnih mjera na snagu. To znači da žalba okrivljenika može usporiti proces i u konačnici zaštitu žrtve.³⁰⁴ Ukoliko pak okrivljenik izjavi na sudu da se neće žaliti, utoliko presuda postaje pravomoćna.³⁰⁵ Ako se okrivljenik odluči

290 Izvještaj o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007 i 2008. MOBMS, 2009.

291 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011

292 Isto.

293 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

294 Intervju sa sucima, grad K, 15. veljače 2011.

295 Isto.

296 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010., Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010., vidi I Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2010., ali vidi I Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011. (koji navodi kako policija često ne podnosi žalbe)

297 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

298 Isto.

299 Isto.

300 Isto.

301 Isto.

302 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010., Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.

303 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010

304 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

305 Isto.

žaliti, zaštitna mjera izdana od prvostupanjskog suda nije pravomoćna tako dugo dok ne završi žalbeni postupak.³⁰⁶ Policiji se ovakva praksa pokazala nelogičnom i frustrirajućom jer daje počiniteljima nasilja još jedan razlog zbog kojeg bi se žalili i tako poništili valjanost zaštitne mjere u tom periodu žalbenog postupka.³⁰⁷ Štoviše, to ostavlja žrtvu potencijalno nezaštićenom od zlostavljača.

PROVOĐENJE ZAŠTITNIH MJERA

Monitoring zaštitnih mjera

MUP-ov Pravilnik pruža policiji specifične upute kako pratiti počiniteljevo poštivanje zaštitnih mjera udaljenja iz stana/kuće, zabrane približavanja i zabrane uhođenja i uznemiravanja. Članak 9. navodi da je policijski službenik, voditelj mjere, dužan tijekom provedbe zaštitne mjere biti u kontaktu sa žrtvom najmanje jedanput tjedno i provjeriti postupa li počinitelj u skladu s izrečenom zaštitnom mjerom. Također, članak 7. nalaže nadležnom policijskom službeniku da jedanput mjesečno procijeni učinkovitost zaštitne mjere u svrhu zaštite žrtve te odluči postoji li potreba za izmjenama.

U praksi, policija redovito komunicira sa žrtvom ili skloništem u kojem se žrtva nalazi, a kako bi pratila počiniteljevo poštivanje zaštitne mjere.³⁰⁸ Jedna nam je sugovornica pohvalila policiju objasnivši nam, „Imali smo sastanak s njima i iznenadile smo se kako su to temeljito odrađivali. Dolazili su dva puta tjedno kako bi provjerili što je sa mjerom“.³⁰⁹ Uglavnom, istraživanje je pokazalo da proces praćenja provedbe mjere olakšava sigurnost žrtve. K tome, neki policijski službenici preuzimaju odgovornost i za praćenje provedbe mjera liječenja od ovisnosti i psihosocijalnog tretmana.³¹⁰

Kršenja zaštitnih mjera

MUP-ov Pravilnik nalaže da će policija uhititi počinitelja kojega se zatekne u kršenju zaštitne mjere ili za kojega postoji osnovana sumnja da je prekršio zaštitnu mjeru.³¹¹ Ako počinitelj namjerno krši zaštitnu mjeru zabrane približavanja ili odbija napustiti određeno područje za koje mu policijski službenik naredi da ga napusti, policijski ga službenik može uhititi.³¹² Intervjui su pokazali da policija uglavnom reagira na kršenje mjera uhićenjem počinitelja i podnošenjem sudu optužnog prijedloga zbog počinjenja novog prekršaja.³¹³ Sveukupno, policija će provesti uhićenje čak i ako kršenjem mjere nije došlo do novog nasilja.³¹⁴ Kršenje zaštitnih mjera je kažnjivo novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset dana.³¹⁵ Temeljem je li počinitelj po prvi puta prekršio mjeru ili ne, policija će tražiti različite kazne. Za prvo

306 Prekršajni zakon, članak 191., stavak 3., Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

307 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

308 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011. Kad su jednom zaštitne mjere izdane, policiji je dodijeljen određeni broj žrtava čije će provođenje mjera nadgledati. Minimalno, policija mora biti u kontaktu sa žrtvom jednom tjedno. No, u visoko rizičnim situacijama, policija će češće provjeravati provedbu mjere. Policija je jedno sklonište zvala svakog dana u razdoblju od šest mjeseci da provjeri je li počinitelj prekršio zabranu približavanja. Zatim policija dokumentira ostvarene kontakte sa žrtvom. U posebno značajnom primjeru, policija je razvila plan o stranama; gdje žive i kreću se; obje strane se informira što smiju, a što ne smiju činiti za vrijeme dok je plan na snazi. Intervju s NVO, grad F, 08. veljače 2011., Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011. vidi MUP-ov Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su ZZNO-om stavljene u nadležnost policije, članak 9. koji navodi kako bi policijski službenik trebao biti u kontaktu sa žrtvom barem jednom tjedno kako bi se osiguralo počiniteljevo poštivanje mjere; intervju sa državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

309 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

310 Kada prođe sudski rok za tretman, policija šalje dopis instituciji koja ga provodi raspitujući se dolazi li počinitelj na tretman ili trebaju pokrenuti prekršajni postupak zbog kršenja mjere. Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

311 Članak 11.

312 MUP-ov Pravilnik, članak 13.

313 Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2010. Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.,

314 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

315 ZZNO, članak 22., stavak 2.

kršenje kazne, policija bi mogla predložiti uvjetnu kaznu; u ozbiljnijim slučajevima kad se ponovi teško nasilje, policija predlaže kaznu zatvora.³¹⁶ Ovisno o sudu, počinitelji češće budu kažnjeni kaznom zatvora.³¹⁷ Jedan nam je policajac iznio mišljenje da su kazne za kršenje prema ZZNO-u adekvatne:

Kada se prekrši zabrana približavanja, mi moramo uhititi počinitelja. Dakle, ne moramo mi donijeti odluku, nego ga istog trena dovesti na sud. Onda suci ozbiljnije shvate slučajeve, vide da njihova mjera počinitelju ništa nije značila i u većini slučajeva će biti u zatvoru tijekom trajanja cijelog postupka, a vjerojatno neće dobiti niti uvjetnu kaznu, nego će taj put ići u zatvor.³¹⁸

MUP-ov Pravilnik dozvoljava policiji da upozori počinitelja koji nenamjerno prekrši zabranu približavanja.³¹⁹ Dakle, policijska postupanja su nedosljedna ukoliko počinitelj prijestupi u zabranjeno područje ili su mu namjere nejasne. Policija je često zanemarila počiniteljevo ponašanje kad počinitelj „samo prolazi“ ili je slučajno u blizini žrtve. Jedna žrtva koja je napustila sklonište i vratila se u svoj stan je vidjela počinitelja kako se vozi po njenoj ulici unatoč zabrani približavanja. Kad je zvala policiju, odgovorili su joj „Pa, ima se pravo voziti po cesti.“³²⁰ U drugom slučaju, počinitelj je pronašao žrtvu u skloništu prateći dijete iz škole. Kad ga je dijete prijavilo policiji, počinitelj se branio da je bio u šetnji i slučajno pronašao sklonište. Iako je imao izrečenu zabranu približavanja, policija nije htjela ništa poduzeti jer su rekli kako ne postoji zakon protiv šetnje ulicom.³²¹ U takvim slučajevima, u kojima počinitelji zaobilaze granice mjere, ali ih ne krše, nije nam bilo rečeno da je policija takve slučajeve tretirala kao uhođenje i uznemiravanje te zatražila izdavanje nove zaštitne mjere.

U slučajevima kada počinitelj krši mjeru, vrativši se ili približivši žrtvi uz njen očiti pristanak, policija reagira različito. Neki policajci će to tretirati kao prekršaj i podnijeti optužbu protiv počinitelja.³²² Drugi neće prijaviti kršenje mjere, ali će umjesto toga informirati obje strane kako je njihovo ponašanje opasno.³²³ Više zabrinjava ono što su nam rekli u policiji, da će u takvim slučajevima obavijestiti sud kako je „mjera izgubila svoju svrhu“ i tražiti poništenje mjere jer „nema smisla“.³²⁴

OSTALE OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI

Veze između počinitelja i policije

Nekoliko nam je sugovornika ispričalo iskustva kada se žrtva bojala prijaviti nasilje policiji zbog poznanstva zlostavljača i policije.³²⁵ Intervjui su ukazali na dva moguća scenarija – počinitelj nasilja je policijski službenik ili poznaje nekoga u policiji – koja mogu odvratiti žrtvu da prijavi nasilje.³²⁶ Osobe koje su žrtve od ruke policajca zlostavljača, često se nalaze u specifičnoj i posebno osjetljivoj situaciji. Za razliku od većine žrtava obiteljskog nasilja, one zlostavljane od strane službenika koji provodi zakon mogu biti u situaciji u kojoj si ne mogu osigurati pomoć koju traže.³²⁷ U jednom slučaju, svi su u policiji znali da njihov

316 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

317 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

318 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

319 Članak 13.

320 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

321 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

322 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., vidi i Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011. (koji navodi da iako su se pomirili, oni svejedno to smatraju kršenjem mjere), Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 15. veljače 2011.

323 Intervju sa sucima/sutklinjama, grad J, 09. veljače 2011.

324 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

325 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

326 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

327 „Officer-Involved Domestic Violence“, The Advocates for Human Rights, 11. svibnja 2009., http://stopvaw.org/Officer-Involved_Domestic_Violence.html

službenik godinama zlostavlja svoju suprugu i tri kćeri od kojih je jedna imala intelektualne poteškoće. Kad je žrtva potražila pomoć, nevladina organizacija ju je smjestila u daleko udaljeno sklonište zbog povećane razine opasnosti. Konačno, on je bio nečasno otpušten iz policije i oženio se drugom ženom koju je također zlostavljao, dok se i s njom nije razveo.³²⁸

U drugim slučajevima, počinitelj može imati poznanstva u policiji. Jedna je žrtva zvala policiju i rekla im da počinitelj posjeduje oružje. Policija mu nije oduzela oružje, već je samo u izvještaj napisala da je on neoprezno vozio. Žrtva je zaključila da su tako lažno naveli u izvještaju jer su prijatelji iz lokalnog kafića. Sada, žrtva „više nema povjerenja obratiti se policiji, jer ako su ona dvojica prijatelji njenog supruga, možda je i cijela policijska postaja“.³²⁹

Štoviše, veze između počinitelja i policije mogu utjecati na žrtvino traženje pomoći od servisa koji istu pružaju i od pravnog sustava. Žrtve koje su u braku s policajcima mogu kontaktirati nevladine organizacije, ali se boje koristiti te servise. Kad je jedna žrtva nazvala njihov savjetodavni telefon, sklonište u malom gradu joj je reklo da nazove policiju ili da sklonište može nazvati umjesto nje. Žena im je odgovorila „Ne, molim vas, nemojte, moj muž radi u policiji.“ Kad smo pitale radnicu skloništa što se događa s tim ženama, jednostavno nam je odgovorila „više ne zovu“. Skloništa ne provjeravaju što se događa s tim žrtvama zbog rizika za njih same, te tako ne znaju kakva im je sudbina.³³⁰ Druga nam je žrtva objasnila kako ju je suprug tukao i čupao za kosu. Suprug je imao kuma i prijatelja u policiji, tako da od policije nije tražila pomoć. Također, odlučila je ne zatražiti medicinsku pomoć jer se bojala da će njen suprug saznati da je i tamo tražila da joj se pomogne.³³¹

328 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

329 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

330 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

331 Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO³³²

Intervjui su pokazali kako je u Hrvatskoj procesuiranje kaznenih ili prekršajnih slučajeva partnerskog nasilja otežano zbog nedjelovanja, nesenzibiliziranih stavova, jezika zakona i propusta prioritetiziranja sigurnosti žrtve. Na primjer, umjesto sigurnost žrtve, državni odvjetnici smatraju da je glavna svrha sudskog pritvora sprečavanje počinitelja da utječe na iskaz žrtve.³³³ U državnom odvjetništvu su nam rekli „nama je to u redu“ kada sudac pusti počinitelja iz zatvora nakon što je žrtva dala svoj iskaz.³³⁴

U Hrvatskoj, slučajevi partnerskog nasilja u obitelji mogu se procesuirati u okviru nekoliko zakona iz kaznenog i prekršajnog okvira.³³⁵ Državnom odvjetništvu nasilje može prijaviti policija, CZSS, žrtva ili žrtvin skrbnik.³³⁶ Državni odvjetnik, pak, istražuje i određuje je li počinjeno djelo kazneno, prekršajno ili nijedno od navedenog. Državni odvjetnik je ovlašteni tužitelj pred prekršajnim sudom i može podnositi optužni prijedlog za sve prekršaje.³³⁷ Dakle, u teoriji, državni bi odvjetnik mogao procesuirati slučaj prema ZZNO-u i tražiti izricanje zaštitnih mjera propisanih tim zakonom. I dok policija, žrtve i drugi određeni subjekti također mogu procesuirati prekršaje, vjerojatnije je da će državni odvjetnik procesuirati slučajeve u kojima je počiniteljevo ponašanje bilo „visokog intenziteta, kvalitete i kvantitete nasilničkog ponašanja“.³³⁸ Međutim, u praksi, državno odvjetništvo ne procesuirala slučajeve prema ZZNO-u.

NEKLOKOST PROCESUIRANJU PO KAZNENOM ZAKONU

Članak 215a Kaznenog zakona, kažnjava svako nasilno, zlostavljajuće ili osobito drsko ponašanje koje dovodi drugog člana obitelji u „ponižavajući položaj“. Kazna zatvora je od šest mjeseci do pet godina.³³⁹

Unatoč njegovoj relevantnosti, državni odvjetnik ne koristi često članak 215a zbog neprecizne definicije nasilničkog ponašanja.³⁴⁰ Kako je spomenuto u poglavlju o policiji, zbunjujući jezik članka vodi ka manjem broju kaznenih predmeta jer ono što će policija percipirati kao kazneno djelo, državni odvjetnik ne mora.³⁴¹ Od 1285 prijavljenih slučajeva prema članku 215a u 2008. godini, bilo je samo 933 optužnica.³⁴² Prema ZZNO-u, prijavljeno je 20566 počinitelja koji su počinili nasilje prekršajne razine, a te godine je 6610 počinitelja bilo uhićeno i dovedeno pred suca.³⁴³

332 Autoricama je odobren jedan intervju s tri zamjenice državnog odvjetnika tijekom misije u listopadu 2010. Međutim, Glavni državni odvjetnik je odbio odobriti autoricama izvještaja intervjuiranje još državnih odvjetnika. Rezultati izvještaja o državnom odvjetništvu, temelje se na intervjuu održanom u listopadu 2010., intervjuu s bivšim državnim odvjetnikom te opservacijama drugih sugovornika.

333 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

334 Isto.

335 Prema Zakonu o kaznenom postupku, tužiteljstvo ima pravo i dužnost provoditi istrage kaznenih djela te provoditi i nadzirati radnje prikupljanja dokaza. Zakon o kaznenom postupku, članak 38. Policijski službenik je objasnio, „Mi prikupimo dokaze i dostavimo ih državnom odvjetniku koji onda odlučuje što će upotrijebiti, a što neće: izjave od oštećenih osoba i žrtvakoje se kasnije mogu upotrijebiti u sudskom postupku ... materijalni dokazi u obliku dokumentacije CZSS-a i zdravstvenih ustanova, te sve pisane procjene o mjestu događaja navodnog zločina: što je bilo slomljeno, kakvo je bilo stanje smještaja u kojem smo ih zatekli.“ Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011. Kada policija preda slučaj državnom odvjetniku, državni odvjetnik može odlučiti odbaciti ga, pokrenuti kazneni postupak ili pokrenuti istražni postupak ako nema dovoljno dokaza. Obično uloga policije time završava, saziva se rasprava na kojoj se svi dokazi iznose pred sudom.

336 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

337 Prekršajni zakon, članak 110.

338 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010., Prekršajni zakon, članak 109.

339 Kazneni zakon, članak 215a

340 Postoji niz kaznenih odredbi primijenjivih na obiteljsko nasilje, poput tjelesne ozljede (čl.98), teške tjelesne ozljede I ozljede na mah (čl.99., 100.) te prijetnje (čl. 129.). Intervjui su pokazali da će državni odvjetnici biti skloniji koristiti druge odredbe Kaznenog zakona kako bi procesuirali nasilje u obitelji, ali ako se nasilje ponavlja, procesuirat će sve fizičko nasilje po članku 215a. Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010. K tome, prema jeziku čl.215a, počinitelji bi mogli optužiti ženu žrtvu zbog drskog ponašanja, opravdavajući tako fizičko nasilje.

341 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

342 „Izvešće o radu državnih odvjetništava 2010.“, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, 2010., str.32. U 2010., po članku 215a, prijavljeno je 925 slučajeva, a 613 optužnih prijedloga. Isto.

343 Izvještaj o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007 i 2008. MOBMS, 2009. Podaci Državnog zavoda za

Nejasan jezik članka 215a je stvorio diskrepanciju u interpretaciji koja djela dovode do „ponižavajućeg položaja”.³⁴⁴ Intervjui su pokazali da u praksi, državno odvjetništvo ne smatra partnersko nasilje u obitelji kaznenim djelom, osim ako je prvo prijavljeno nasilje teškog oblika ili postoji povijest ponavljanja nasilja.³⁴⁵ Bivši državni odvjetnik nam je opisao vrste slučajeva i kazni koje bi mogle biti procesuirane po tom članku. Prvi primjer je uključivao svakodnevno psihičko nasilje od strane muža nad njegovom ženom pred njihovom djecom, što je rezultiralo kaznom zatvora od 20 mjeseci. Drugi slučaj je obuhvaćao počinitelja koji je tukao svoju ženu dvadeset godina, nanoseći joj teške tjelesne ozljede, poput nekoliko slomljenih rebara te ozljede opasne po život. Počinitelj je dobio uvjetnu osudu na koju se državni odvjetnik žalio te je izborio kaznu zatvora u trajanju od 24 mjeseci.³⁴⁶

Nekoliko nam je sugovornika izjavilo da postoji „prešutni dogovor“ između državnog odvjetništva i policije, da se slučaj ne bi trebao procesuirati do treće policijske intervencije.³⁴⁷ Odvjetnica nam je objasnila:

Imam klijenticu koja je bila žrtva obiteljskog nasilja ... i njen suprug je bio presuđen četiri puta na prekršajnom sudu, i svaki put, policija je obavijestila državno odvjetništvo, a oni ga nisu tužili. Četvrti put su ga procesuirali na kaznenom sudu i sudac ga je osudio na uvjetnu kaznu i nisu imali priliku dati mu nikakvu mjeru, i naravno, nekoliko mjeseci poslije te kaznene presude, pronašao ju je negdje na ulicama (---) i ponovno ju napao.³⁴⁸

Policijski službenik nam je sažeo kako članak 215a „vrlo loše“ funkcionira u smislu zaštite žrtava nasilja u obitelji jer „državni odvjetnici i suci misle da samo sa jednim činom nasilja osoba nije dovedena u ponižavajući položaj”.³⁴⁹ Ispričao nam je slična iskustva kada državno odvjetništvo nije pokrenulo postupak:

Jedan me slučaj stvarno razljutio. Čovjek je fizički i verbalno napadao svoju nepokretnu majku i sestru. Udarao ju je i šutao. Izbio ju je iz invalidskih kolica i nastavio tući dok nije pala i ostavio ju tako ležati na podu. Sestra je zvala policiju nakon pola sata i državno odvjetništvo je smatralo da to djelo ne sadrži elemente kaznenog djela pa nisu pokrenuli postupak.³⁵⁰

I zaista, podaci Državnog zavoda za statistiku potvrđuju da državno odvjetništvo odbacuje kaznene prijave i optužbe po članku 215a u otprilike trećini slučajeva.³⁵¹

Članak 215a se ukida od siječnja 2013.godine i neće više postojati u novom Kaznenom zakonu. Po novom Kaznenom zakonu, državno odvjetništvo će biti usmjereno na odredbu o količini tjelesnih ozljeda kako bi procesuiralo obiteljsko nasilje. Ostaje vidjeti kakva će biti praksa državnog odvjetništva prema obiteljskom nasilju u okviru novog Kaznenog zakona.

statistiku nešto drugačiji: u 2008., od 1127 počinitelja prijavljenih po čl.215a, 800 ih je bilo optuženo. Za usporedbu, 14069 počinitelja su bili prijavljeni prema Prekršajnom zakonu za nasilje u obitelji. Podaci o prekršajnim optuživanjima nisu dostupni. Rogić-Hadžalić i Kos, str. 65, 16.

344 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

345 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopad, 2010, Intervju s odvjetnicama, grad K, 17. veljače 2011., Intervju s profesoricom, grad K, 17. veljače 2011.; Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

346 Intervju, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

347 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

348 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopad, 2010

349 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

350 Isto.

351 Rogić-Hadžalić i Kos, 65., Od 2007. do 2010., državno odvjetništvo je odbilo kaznenih prijave i odbacilo optužbe u 1142 slučaja od ukupno 4318.

OVLAST ODBAČAJA ILI MEDIJACIJE U KAZNENIM PREDMETIMA OBITELJSKOG NASILJA

Prema članku 62., Zakona o državnom odvjetništvu, državni odvjetnik ima pravo na diskrecijsku odluku o odbačaju kaznenog djela obiteljskog nasilja ukoliko on ili ona smatraju da pokretanje kaznenog postupka ne bi bilo svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela, okolnosti u kojima je počinjeno, osobna svojstva počinitelja i oštećenika te stupanj njihove životne povezanosti.³⁵² Članak 62. odražava nevoljkost Republike Hrvatske za učinkovitim procesuiranjem slučajeva partnerskog nasilja u obitelji. Osobna svojstva partnera i priroda njihovog odnosa ne bi trebala biti faktor u odluci o procesuiranju kaznenih predmeta partnerskog nasilja, osim tamo gdje predstavljaju otežavajuću okolnost.

Ukoliko državni odvjetnik tako odluči, članak 62. također zahtijeva od žrtve nasilja u obitelji da prođe kroz postupak mirenja. Ako mirenje bude uspješno, slučaj se odbacuje.³⁵³ Ravnatelj Uprave za kazneno pravo u Ministarstvu pravosuđa objasnio nam je ovaj novi razvoj, „Stavit ćemo veći naglasak na alternativna rješenja, kao što je mirenje.“³⁵⁴ Dodao je da prema članku 62., državni odvjetnik može zatražiti stručne savjete i da „u složenijim slučajevima može cijeli postupak predati na CZSS. Ovo je jedan od aspekata pokušaja stavljanja većeg naglaska na preventivne, a ne represivne mjere ... „³⁵⁵

U vrijeme ovog istraživanja, ova je odredba bila isuviše nova kako bi se pokazala uvriježenom praksom. Ipak, praksa prije usvajanja članka 62. sugerira da su državni odvjetnici bili skloni odbačaju tužbe u slučajevima kad se žrtva s tim složila i pristala na psihosocijalnu terapiju koja bi zaustavila počiniteljevo nasilje.³⁵⁶ Bez obzira na to, provođenje postupka mirenja u slučajevima obiteljskog nasilja ne promiče odgovornost počinitelja i pogrešno pretpostavlja da obje strane imaju jednaku mogućnost pregovaranja. Radnica sigurne kuće nam je verbalizirala štetni utjecaj tog zakona kad žrtve osjećaju da im je nanesena nepravda tom praksom: „Žene doživljavaju mirenje kao ponovno nasilje. Mirenje ne rezultira ničim drugim, osim ponižavanjem žene.“³⁵⁷

SPOROST KAZNENOG POSTUPKA

Sporost potiče prekršajne prijave

Kao što je objašnjeno u poglavlju o policiji, intervjui su otkrili da se mnogi kazneni slučajevi obiteljskog nasilja procesuiraju kao prekršajni kako bi se postupak ubrzao. Ovo je od posebnog značaja nakon presude Maresti koja je spriječila paralelno kazneno i prekršajno procesuiranje obiteljskog nasilja. Brojni sugovornici su nam priznali dugotrajnost kaznenih postupaka.³⁵⁸ Sporost državnog odvjetništva je faktor, koji doprinosi odbacivanju predmeta, posebno „kad se žrtva ohladi“.³⁵⁹ Policijski službenik nam je spomenuo da državni odvjetnici čak potiču da se slučajevi obiteljskog nasilja procesuiraju na prekršajnoj razini kako bi ubrzali stvar.³⁶⁰

S obzirom da se kaznenim presudama izriču veće kazne, neprocesuiranje incidenta kao kaznenog djela

352 Zakon o državnom odvjetništvu, članak 62., stavak 1. navodi: „U odlučivanju o kaznenoj prijavi za kazneno djelo s elementima nasilja između rođaka ili drugih bliskih osoba za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina državni odvjetnik može odbaciti kaznenu prijavu ako smatra da pokretanje kaznenog postupka ne bi bilo svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela, okolnosti u kojima je počinjeno, osobna svojstva počinitelja i oštećenika te stupanj njihove životne povezanosti.“

353 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010.

354 Intervju, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

355 Isto.

356 Rogić-Hadžalić I Kos, 65. Kako je gore već spomenuto, državno odvjetništvo je odbacilo predmete u otprilike trećini slučajeva po čl.215a. Ovaj se rezultat temelji na vremenskom periodu od 2007.do 2010., te vjerojatno odražava praksu tužiteljstva prije usvajanja članka 62.

357 Intervju s državnim domom, grad I, 07.veljače 2011.

358 Vidi npr. Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011., Intervju s policijom, grad K, 13. listopada, 2010.,

359 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

360 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

može uskratiti pravdu žrtvama nasilja. Nadalje, neadekvatan odgovor odvraća žrtve od ponovnog prijavljivanja nasilja te osnažuje počinitelje nasilja.

Sporost potiče odbačaje predmeta obiteljskog nasilja

Intervjui su pokazali, čak i u slučajevima teških fizičkih ozljeda, kako su državni odvjetnici i previše spremni odbaciti predmet kada žrtva odluči ne svjedočiti protiv svog supruga, nije surađujuća, ili se povuče zbog prijetnji, straha, srama ili drugih razloga.³⁶¹ Pravda može biti ometana člankom 285. Zakona o kaznenom postupku, koji oslobađa supružnike od obaveze svjedočenja.³⁶² Kazneni predmet će tada biti zatvoren.³⁶³ Ipak, žrtva ne može iskoristiti to pravo ukoliko su djeca direktno ili indirektno pogođena navodnim zločinom³⁶⁴ te mora svjedočiti zbog štete počinjene nad djecom.³⁶⁵ Prema sucu kaznenog suda, ako je žena jedina žrtva te iskoristi blagodat nesvjedočenja, predmet će se obustaviti „bez obzira na sve druge dokaze“.³⁶⁶

Državni odvjetnici su nam izrazili svoju frustriranost kada žrtve odluče ne svjedočiti. Državna odvjetnica se prisjetila jednog od najtežih slučajeva, „suprug ju je gurnuo u kupaonicu, razbio joj glavu na zahodskoj školjci i gurnuo glavu u školjku te pustio vodu nekoliko puta“. Temeljem članka 215a, žrtva je iskoristila svoje pravo da ne svjedoči. Kada je državna odvjetnica otkrila da je dvoje maloljetne djece bilo prisutno, pokrenuli su novi postupak radi zapuštanja i zlostavljana djece po članku 213. Žrtva je tvrdila da djeca nisu bila prisutna i opet iskoristila blagodat nesvjedočenja, tako da je državno odvjetništvo ponovno moralo odbaciti slučaj. Konačno, žrtvin odvjetnik je podigao treći optužni prijedlog za teško obiteljsko nasilje u prisutnosti djece. Tog puta, odabrala je svjedočiti o nasilničkom ponašanju svog supruga.³⁶⁷

Čak i u slučajevima u kojima je žrtva spremna svjedočiti, odvjetnica nam je rekla da kad je suprug prisutan, „cijela istina ne dođe na vidjelo pred sucem“, zbog straha od odmazde. U nekim slučajevima, žrtve imaju pravo svjedočiti bez prisutnosti zlostavljača i također putem video linka.³⁶⁸ Ta se mogućnost gotovo nikad ne koristi, čak i kada svjedoče djeca.

GLAVNI FAKTORI RIZIKA

Bio je optužen za nasilje – za pokušaj ubojstva – jer joj je držao nož pod vratom, a izašao je iz zatvora dvanaest dana ranije. Pustili su ga za Novu godinu kako bi se mogao malo provešeliti. Dobio je zabranu približavanja na udaljenost od 300 metara (po Kaznenom zakonu). Dopustili su mu da pozove sedam svjedoka koji bi svjedočili o njegovom karakteru, koji su posvjedočili da je on dobar čovjek i da se samo šalio s tim nožem. Po njihovim izjavama, uzeo je nož samo zato jer je jeo paštetu na kruhu.... Ona je imala porezan vrat, izjavu liječnika, vidljive tragove noža. Djeca (četverogodišnji blizanci) su bila prisutna kad se to događalo, tako da su sad pod stresom i stalno ponavljaju „Tata neće ubiti mamu.“ To se dogodilo 12. prosinca 2010. ... Prvo ročište je bilo 24. prosinca. Drugo je bilo 31. prosinca i pustili su ga. Tako da 31. prosinca još uvijek nisu znali koja je presuda... Čekat će konačnu presudu na slobodi... Državno odvjetništvo nije ništa učinilo.³⁶⁹

361 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010. Ako državni odvjetnik odluči odbaciti predmet, žrtva se o tome informira te ima opciju privatno procesuirati slučaj. Intervju, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

362 Intervju s profesoricom, grad K, 13. listopada 2010.

363 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010

364 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010., intervju s sucem I Uredom za podršku žrtvama I svjedocima, grad F, 09. veljače 2011.

365 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

366 Intervju sa sucem, grad J, 09. veljače 2011.

367 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

368 Zakon o kaznenom postupku, članak 292., stavak 4.

369 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

Zakon o kaznenom postupku dozvoljava državnom odvjetništvu da podnese zahtjev za određivanjem istražnog zatvora ako postoji osnovana sumnja da je počinitelj počinio kazneno djelo, i među ostalim, da će ometati kazneni postupak utjecanjem na svjedoke, ako postoji opasnost da će ponoviti kazneno djelo, ili je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka zbog posebno teških okolnosti počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora.³⁷⁰ Državno odvjetništvo razmatra težinu počinjenog djela i koriste se kaznenom evidencijom kako bi odredili hoće li predložiti zadržavanje zlostavljača prije ili za vrijeme trajanja postupka.³⁷¹ Ipak, intervjui su otkrili da će tužiteljstvo ipak dozvoliti puštanje opasnih zlostavljača prije izricanja kazne, čak i kad postoje visoki indikatori rizika.

U jednom slučaju, nasilje se događalo dvadeset godina, a nasilnik je osuđen zbog pokušaja davljenja. U odvjetništvu su nam opisali slučaj: „ ... Ona je bila pretučena po cijelom tijelu, najnovija eskalacija je bila davljenje... nakon istrage, otkrili su oružje na mjestu događaja“.³⁷² Tijekom duljeg istražnog postupka, nasilnik je pušten do presude.

U slučajevima kada počinitelj bude pušten, a postoji opasnost od nasilja opasnog po život, državno odvjetništvo dopušta izricanje mjera opreza kao zamjenu za pritvor. Jedan je policajac opisao slučaj nasilja:

Prošle smo godine imali jedan slučaj kada je žena prijavila svog muža koji je bio nasilan prema njoj duže vrijeme. Odvezao ju je u šumu, bio je ljubomoran, natjerao ju je da se skinje i tukao ju je remenom. Djecu je zaključao u njihovu sobu i ostavio im je kantu da je koriste umjesto wc-a ... Državni odvjetnik je odradio dobar posao i procijenio je da je to bio kazneni slučaj nasilja. Trebali smo ga uvjeravati da je to slučaj za kazneno, ali upalilo je. Ona je imala masnice koje smo mi fotografirali, a on je pregledao mjesto događaja³⁷³

Unatoč visokom riziku, nakon 48 sati, nasilnik je bio pušten iz zatvora uz mjere opreza.³⁷⁴

UPOTREBA MJERA PSIHOSOCIJALNOG TRETMANA

Prema hrvatskom zakonu, kazna može biti uvjetovana posebnim obavezama, uključujući obavezom pohađanja liječenja od alkohola i drugih ovisnosti u medicinskoj instituciji ili terapijskoj zajednici.³⁷⁵ Iako su državne odvjetnice koje smo intervjuirale bile optimistične što se tiče uspješnosti psihosocijalnog tretmana, postoje indikatori da su ciljevi tretmana fokusirani na očuvanje obitelji, umjesto na sigurnost žrtve. Jedan nam je sudac iznio svoje mišljenje, „Nije cilj (državnog) odvjetnika da postigne kažnjavanje pod svaku cijenu, već da zaštiti dijete i obitelj ...“³⁷⁶ Upitana kako bi zaštitila žrtvu tijekom psihosocijalnog tretmana počinitelja, državna odvjetnica nam je odgovorila:

Rečeno je da bi se on trebao iseliti, ali mislim da se to ne provodi. Ona je zaštićena tako što je uključena u tretman – dobrovoljno pruža podršku. Ako nije od koristi, ona to može prekinuti. Ured državnog odvjetnika i CZSS to detaljno prate.³⁷⁷

370 Zakon o kaznenom postupku, članak 123., st.1.2.3., 4.

371 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

372 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. Vidi „Činjenice o davljenju intimnih partnera“, Koalicija zlostavljanih žena Minnesota, 209., http://www.mcbw.org/files/u1/icrosoft_Word_-_Information_on_Strangulation_0.pdf; „Dvojica državnih odvjetnika Minnesota objašnjavaju povećane kaznene sankcije zbog davljenja u slučajevima nasilje u obitelji“, The Advocates for Human Rights, http://www.stopvaw.org/expert_s_corner.html#Two+Minnesota+Prosecutors+Explain+the+Need+for+Increased+Criminal+Penalties+for+Strangulation+in+Domestic+Violence+Cases

373 Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

374 Isto.

375 Kazneni zakon, članak 71.e

376 Intervju sa sucem, grad J, 09.2011.

377 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

Intervjui su otkrili da ponekad državno odvjetništvo stavlja odgovornost na žrtvu da odluči da li da se počinitelju sudi ili ga se pošalje na psihosocijalni tretman za počinitelje. Jedna nam je državna odvjetnica izjavila:

Tražimo od žrtve da nam kaže i da izabere. Nakon uvida u predmet, pozovemo je u ured. Ako se radi o zaista teškom i dugotrajnom nasilju, ili je počinitelj alkoholičar ili psihički bolestan, ne nudimo rješenje (slučaja) na takav način. Ako mislimo da je brže i bolje za obitelj, pozvat ćemo i pitati žrtvu, čuti njenu stranu ...³⁷⁸

Opis radnice skloništa o iskustvu njenih klijentica nam je potvrdilo takvu praksu:

.... što se događa kad državno odvjetništvo procesuirá po članku 215a i 213. ... kažu ženi, gospođo, kažite „da“ njegovom odlasku na psihosocijalni tretman i na taj način on će promijeniti svoje nasilno ponašanje u nenasilno ponašanje, jer ako kažete „da“, mi nećemo podizati optužnicu protiv njega, a on će biti bolji muž i otac.³⁷⁹

378 Isto.

379 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

PREKRŠAJNO I KAZNENO SUDSTVO³⁸⁰

S obzirom na glavnu ulogu koju ima u upravljanju ZZNO-om, sustav prekršajnih sudova je izvor zabrinutosti mnogim našim sugovornicima.³⁸¹ Ispitanici su nam prijavili nedostatak redovite edukacije, prepopustljivo kažnjavanje te da suci često ne prioritetiziraju sigurnost žrtve. Autorice su čule i za pozitivne primjere provođenja zakona o obiteljskom nasilju od strane sudaca protiv počinitelja³⁸² te su nam ispitanici potvrdili kako su neki prekršajni sudovi pokušali učiniti poboljšanja.³⁸³

Osim u pogledu prakse pritvaranja, sveukupno su ispitanici izrazili manju zabrinutost u postupanju kaznenih sudaca u slučajevima obiteljskog nasilja, od postupanja njihovih kolega iz prekršajnih sudova.³⁸⁴ Kao što je ranije, u poglavlju o policiji, bilo navedeno, većina zabrinutosti kaznenim sustavom je fokusirana na sporost i kompliciranost procesa koji usporava pravdu te čak rezultira odbačajem predmeta kada žrtva povuče iskaz, kao i na nevoljkost kaznenih sudaca da pritvore osumnjičenoga. Drugi intervjui su otkrili zabrinutost u pogledu određenih praksi kaznenog sudstva koje bi trebale unaprijediti vladin odgovor na obiteljsko nasilje.

S obzirom na središnju ulogu koju suci prekršajnih sudova imaju u provođenju ZZNO-a, sljedeće poglavlje će se prvenstveno fokusirati na njihovu praksu. U cijelom je poglavlju posebno naglašeno kada se rezultati istraživanja odnose na suce kaznenih sudova.

STAVOVI SUDACA

Uobičajeno je da suci ne gledaju na partnersko nasilje kao na zlostavljanje koje prijete dobrobiti i sigurnosti žene, već kao na „poremećene odnose“, „svađu“³⁸⁵ ili manje prijestupe.³⁸⁶ Sudska praksa često ne odražava razumijevanje dinamike partnerskog nasilja niti senzibiliziranost za višegodišnje žrtve ponavljajućeg nasilja. Suci znaju omalovažavati iskustva žrtava i pitati ih zašto su čekale toliko dugo da prijave nasilje.³⁸⁷ Jedna nam je ispitanica prijavila kako je sutkinja jednom pokazala vidljivu pristranost počinitelju – reakcija sutkinje nakon što je opet vidjela žrtvu bila je „O, opet vi.“³⁸⁸ Konačno, odvjetnica žrtve je zatražila izuzeće te sutkinje jer je njena pristranost utjecala na njeno donošenje odluka u svim njihovim zahtjevima.³⁸⁹

Sudačko pogrešno shvaćanje može rezultirati nedjelovanjem. Jedna se žrtva prisjetila kako je okončala postupak brakorazvoda od supruga koji ju je fizički tukao i uzrokovao joj lakše tjelesne ozljede. Često je zvala policiju koja je nekoliko puta pokrenula postupak pred sudom. Sudac je žrtvi rekao da će joj se djeca oduzeti i staviti u dom ako će još jednom nazvati policiju.³⁹⁰

380 Za potrebe ovog izvještaja, postoje dva relevantna pravosudna sustava koja upravljaju slučajevima nasilja u obitelji. Prekršajni sustav upravlja zakonom o obiteljskom nasilju te počinjenim djelima prekršajne razine, a uključuje Prekršajni sud za prvostupanjske predmete i Visoki prekršajni sud za žalbene predmete. Drugi pravosudni sustav upravlja kaznenim i obiteljskim zakonom, a uključuje Općinski sud za prvostupanjske predmete i Županijski za žalbe. Žalbe za oba pravosudna sustava, podnose se Vrhovnom sudu. Zakon o sudovima, 2009.članak.17.-19., 21.,24. Također vidi Theodora A. Christou, European Cross Border Justice: A Case Study EAW, 2010., str.39, dostupno na <http://www.airecentre.org/data/files/resources/11/ECJP-Final-Publication.pdf>

381 Vidi npr. Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.

382 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

383 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

384 Vidi npr. Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010. (u kojem navodi kako uglavnom ima pozitivna iskustva sa sucima kaznenog suda)

385 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

386 Vidi npr. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

387 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

388 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011

389 Isto.

390 Kako su stranke bile razvedene, a suprug je plaćao uzdržavanje za djecu, sudac je reako žrtvi da je sve u redu. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010., intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

Drugo sudačko pogrešno shvaćanje je da žrtve lažu o nasilju kako bi izigrale sustav ili dobile imovinu.³⁹¹ Jedna zagovarateljica koja pomaže mnogim žrtvama nam je izjavila da žrtve gaje strah da im suci neće vjerovati.³⁹² Taj opravdani strah može odvratiti žrtve od pristupanja pravosudnom sustavu, pogotovo što ZZNO zahtijeva od suda da upozori predlagatelja zahtjeva za izdavanje zaštitnih mjera na posljedice ne podnošenja prijave.³⁹³

Konačno, neki su suci pokazali uznemirujuće nepoznavanje samog zakona. Prekršajni suci su informirali autorice da se udaljenje iz stana/kuće može izreći maksimalno u trajanju od dva mjeseca, dok zapravo, ZZNO predviđa maksimalno u trajanju od dvije godine.³⁹⁴ Ozbiljno je zabrinjavajuće što dva prekršajna suca nikad nisu čula za hitnu mjeru prema ZZNO-u. Suci su inzistirali da se samo mjere opreza prema Prekršajnom zakonu mogu izreći ex parte. Kad im se pokazao članak 19. ZZNO-a, potpredsjednik suda nam je izjavio, „Nikad tako nešto nismo imali u praksi. Ja nikad nisam koristio članak 19., stavak 2 u praksi. Mislim da nitko nije.“³⁹⁵

EDUKACIJA SUDACA

Kao što je pokazano mnogim opisanim problemima u ovom poglavlju, rezultati ukazuju na snažnu potrebu za sveobuhvatnom edukacijom sudaca o partnerskom nasilju u obitelji. Kao što nam je predsjednik prekršajnog suda objasnio, „tko god bude educiran, mora dobrovoljno prenijeti to znanje na sve suce ovdje“.³⁹⁶

K tome, skromni resursi i kadrovi umanjuju mogućnost specijalizacije sudaca. U jednom gradu, suci su nam objasnili kako njihov sud raspolaže s upola manje kadrova nego bi trebali, tako da suci sude sve vrste prekršaja.³⁹⁷ U drugom gradu, sutkinja visokog prekršajnog suda nam je objasnila da ih je velik broj hitnih predmeta obiteljskog nasilja prisilio da takve predmete dodjeljuju sucima iz odjela za prometne prekršaje.³⁹⁸

VAŽNOST PRAVNOG ZASTUPANJA

Iako žrtva može sama zatražiti izdavanje zaštitnih mjera, obično im u postupku pomaže policija ili odvjetnik.³⁹⁹ Za žrtve, kojima manjka znanja o njihovim zakonskim pravima i zakonskim procedurama i koje se mogu boriti s drugim pitanjima, i nisu u mogućnosti snalaziti se same u pravnom sustavu, važno je imati odvjetnika koji će voditi njihov slučaj.

Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, žrtve u Hrvatskoj imaju pravo na pravno zastupanje kojim upravljaju Ministarstvo pravosuđa i županijske vlasti.⁴⁰⁰ Ovo se pravo ne odnosi na prekršajne i kaznene postupke, gdje se pretpostavlja da žrtve zastupa država (državni odvjetnik ili policija). U slučajevima

391 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010., Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011., intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.

392 Intervju s policijom, grad K, 11. listopada 2010.

393 ZZNO, Čl.19.st.5, vidi isto intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010. (koji kažu kako je lažno optuživanje za nasilje također nasilje i kako se mora kazniti).

394 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

395 Isto.

396 intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.

397 intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

398 Intervju sa sutkinjom, grad K, 15. veljače 2011. Nejasno je jesu li ti suci za prometne prekršaje, prije nego su im se dodijelili slučajevi nasilja u obitelji bili educirani o toj temi.

399 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače, 2011.

400 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, čl.5., Intervju s NVO, grad F, 07.veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011. vidi isto Susanne Risser i Filip R.V. Tanay, „Pregled zakonodavnog okvira i politika o obiteljskom nasilju u Hrvatskoj“, UNDP, Zagreb, 2010. (nadalje Risser i Tanay); intervju s NVO, grad J, 08.veljače 2011.; intervju s CZSS, grad J, 08.veljače 2011.

u kojima je to bilo moguće, od veljače 2009. do siječnja 2010., 173 žrtve su dobile besplatnu pravnu pomoć.⁴⁰¹ Ispitanici su nam prijavili da je do besplatne pravne pomoći često teško doći, s obzirom na ekstremnu kompliciranost prijavnog obrasca.⁴⁰² K tome, druge prepreke su obavezan nizak prag prihoda kojeg mnoge žene ne zadovoljavaju, oskudica odvjetnika spremnih na pro bono zastupanje i nedostatak svijesti o mogućnostima dostupnosti pravne pomoći.⁴⁰³ Nadalje, u nevladinoj organizaciji su nam napomenuli da besplatna pravna pomoć nije dostupna svim žrtvama obiteljskog nasilja, poput onih koje nisu državljanke Republike Hrvatske ili onih koje ne uspiju dokazati da su u financijskoj potrebi.⁴⁰⁴ Druga nam je radnica nevladine organizacije objasnila da pristup pravnoj pomoći zahtijeva dokaz o obiteljskom nasilju, poput policijskog zapisnika, što dodatno onemogućava dostupnost.⁴⁰⁵

Važno je upućivati na takve izvore, jer žrtve mogu biti nesvjesne da imaju pravo primiti pravnu pomoć. No, u nekim sudovima izvan Zagreba, prijavili su nam, da suci dezinformiraju žrtve da nemaju pravo na odvjetnika, čak iako je to predviđeno procesnim zakonodavstvom.⁴⁰⁶

ULOGA SUDACA PRI UHIĆENJU I ZADRŽAVANJU

Suci, a pogotovo prekršajni suci, imaju središnju ulogu u zadržavanju počinitelja partnerskog nasilja u obitelji. Osoba uhićena zbog prekršaja mora biti optužena i dovedena pred suca s optužnim prijedlogom u roku od 12 sati ili puštena.⁴⁰⁷ Sudac je odgovoran za ispitivanje osumnjičenika i donošenje odluke o puštanju ili produljenju pritvora.⁴⁰⁸ Za prekršaj protiv javnog reda i mira ili obiteljsko nasilje, sud može produljiti zadržavanje do 15 dana ukoliko postoji rizik od bijega, ometanje postupka, ili rizik od ponovnog počinjenja istovrsnog djela.⁴⁰⁹ Ako je počinitelj kasnije kažnjen kaznom zatvora, zadržavanje se uračunava u izdržavanje kazne.⁴¹⁰

Općenito, prekršajni suci su pokazali dobru praksu što se tiče zadržavanja počinitelja poštujući zakon. Sutkinja prekršajnoga suda nam je objasnila da će u 99% slučajeva fizičkog nasilja u obitelji zadržati počinitelje do 15 dana za vrijeme trajanja postupka.⁴¹¹ Jedna nam je sutkinja izjavila da čak i ako žrtva moli da se počinitelja pusti, oni svejedno razmatraju dokaze da vide zaslužuje li djelo pritvor.⁴¹²

Za razliku od prekršajnih sudaca, kazneni suci su manje skloni produljivanju zadržavanja, unatoč ozbiljnosti navodnog kaznenog djela. Državni odvjetnici su nam izjavili da će kazneni suci često pustiti osumnjičenika iz pritvora nakon što žrtva da svoj iskaz.⁴¹³ Kazneni suci usko shvaćaju svrhu pritvora kao prevenciju utjecanja na žrtvu, tako da će osloboditi osumnjičenika jednom kad žrtva svjedoči.⁴¹⁴ Odvjetnici su nam opisali posljedice nakon što je jedan počinitelj bio pušten iz istražnog zatvora. Suprug je po-

401 Jon T. Johnsen, Georg Stawa i Alan Uzelac, Evaluacija hrvatskog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i njegovoj provedbi (2010.), Prilog V., http://www.human-rights.hr/attachments/550_Evaluation%20-%20Final_allinsert.pdf (nadalje Johnsen i dr.)

402 Intervju s NVO, grad K, 07. veljače 2011.

403 Risser&Tanay, 25.

404 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010., Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011. Evaluacija hrvatskog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i njegovoj provedbi iz 2010. navodi kako se značajan broj ljudi koji žive na rubu siromaštva ne bi mogli zadovoljiti kriterije članka 8. koji definira siromaštvo za svrhu zadovoljavanja pristupa besplatnoj pravnoj pomoći.

405 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

406 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

407 Prekršajni zakon, članak 134. stavak 3.

408 Isto, čl. 134, st. 4.

409 Isto, čl. 135, st. 1., 2.

410 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

411 Isto, vidi i intervju sa sucima, grad B, 16. listopada 2010.

412 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

413 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

414 Isto.

novio fizičko nasilje nad svojom suprugom i kćerkom, nanijevši tešku ozljedu oka i reakciju na stres kćeri. Silovao je svoju ženu i u jednom ju je trenutku skinuo pred djecom i izbacio na ulicu. Bio je u pritvoru otprilike, četiri, pet mjeseci i nakon toga pušten na slobodu. Kazneni sud ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Iako je imao još nekoliko mjeseci izdržavanja kazne, pobjegao je.⁴¹⁵

GLAVNI FAKTORI RIZIKA

Kako u prekršajnom, tako i u kaznenom sustavu, ključna je raspoloživost i upotreba sudačke procjene rizika za donošenje odgovarajućih odluka o zadržavanju. Sveukupno, intervjui upućuju na činjenicu da prekršajni suci ne koriste procjenu rizika u slučajevima partnerskog nasilja.⁴¹⁶ Na upit koriste li alate za procjenu rizika, suci su nam odgovorili „Ne, niti ne znamo da postoje. Moramo sami odlučiti hoćemo li ga pustiti.“⁴¹⁷ Drugi su nam suci objasnili da je procjena rizika posao policijskih službenika, ne njihov.⁴¹⁸

U nedostatku utvrđenih alata za procjenu rizika, čimbenici koje suci razmatraju u njihovoj procjeni slučaja, variraju. Neki suci razmatraju relevantne pokazatelje, poput teškog nasilja, ponavljajućeg nasilja, prijetnji te prethodnih evidencija.⁴¹⁹ U drugim se slučajevima, suci oslanjaju na irelevantne čimbenike kako bi odlučili je li rizik nizak ili nepostojeći. U jednom slučaju, bivši muž je prijetio bivšoj ženi i rekao joj je „Dokrajčit ću te“ na ulici pred svjedocima. Sudac je odlučio, s obzirom da je žrtva čekala 30 minuta kako bi nazvala policiju, da se nije iskreno uplašila tih riječi. U žalbenom postupku, visoki prekršajni sud je preinačio odluku suda i kaznio počinitelja uvjetnom kaznom na 15 dana.⁴²⁰

PRAVOSUDNI ROKOVI

Svrhovitost sudskog procesa je ključna za sigurnost žrtve. Učinkovit i brz postupak je također važan jer smanjuje vremenski rok u kojem žrtva može poreći i povući svoju tužbu što se često događa u kaznenom sustavu.⁴²¹ Iako se prekršajnom sustavu priznaje da je brži od kaznenog ili obiteljskog,⁴²² intervjui su ipak otkrili zabrinutosti oko toga koliko prekršajni postupci mogu trajati.⁴²³ Suci nisu uvijek dostupni 24h dnevno ili vikendom i praznikom. K tome, zakon ne govori ništa o vremenskom okviru u kojem se moraju izdati dugotrajne zaštitne mjere, a strane koje se ne odazovu na ročište mogu tako produljiti postupak. U jednom slučaju, žena je zatražila zaštitne mjere u kolovozu 2010., išla na sud četiri puta, i svaki put, počinitelj se nije pojavio. Napokon je tek u veljači 2011. primila odluku suda da joj se odbijaju izdati zaštitne mjere.⁴²⁴ Konačno, kako žalba sprečava stupanje mjere na snagu, događaju se odgađanja od nekoliko dana što stavlja žrtve u rizik ponovljenog nasilja.

Neki su nas sugovornici izvijestili da prekršajni suci izdaju zaštitne mjere odmah, ili u roku 24 sata kako je propisano ZZNO-om.⁴²⁵ Takav brzi odgovor se može dogoditi kada su suci dostupni 24 sata dnevno,

415 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

416 Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.; intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011. Za više informacija o procjeni rizika vidi „Procjene smrtnosti, The Advocates for Human Rights, 01. veljače 2006. http://www.stopvaw.org/Lethality_Assessments.html

417 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

418 intervju sa sucima, grad J, 07. veljače 2011.

419 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

420 Intervju s policijom, grad K, 10. listopada 2010.

421 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

422 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011. (koji navodi da prekršajni sudac može jako brzo zaključiti slučaj, čak u jednom danu,), intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

423 Vidi npr. Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

424 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011. Sudski postupci nisu prethodili presudi Maresti. Dakle, kao posljedicu kaznenog postupka po članku 215a, počinitelj je imao izbor šest mjeseci kazne zatvora ili dvije godine uvjetne kazne.

425 ZZNO, čl. 19. st. 3., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011., Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011., intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011., intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

ali nemaju svi sudovi resurse za neprestanu dostupnost.⁴²⁶ U područjima u kojima sudovi ne rade noću, zadržavanje ima važnu ulogu dozvoljavajući tako policiji da uhiti i zadrži počinitelja do jutra kad ga mogu dovesti pred suca.⁴²⁷ Također, pritvor može pozitivno utjecati na pravosudne rokove i prisiliti prekršajni sud da radi još brže.⁴²⁸ Sugovornici su nam opisali kako kad policija zadrži počinitelja preko noći, suci su skloni izdati odluku o zaštitnoj mjeri u roku od nekoliko sati sljedećeg dana.⁴²⁹ Ukoliko odmah ne donesu odluku, suci mogu zadržati počinitelja narednih 15 dana, za koje će vrijeme donijeti odluku.⁴³⁰

Ipak, zakon ne propisuje dostupnost sudaca 24 sata dnevno kako bi mogli izdati zaštitne mjere. Iako zakon nalaže izdavanje hitnih mjera u roku od 24 sata, nedostatak propisa o dostupnosti sudaca 24 sata dnevno umanjuje učinkovitost provedbe ove odredbe. Nadalje, kada policija odluči ne uhititi počinitelja, žrtva je ostavljena nezaštićena ako ne može dobiti zaštitnu mjeru. U jednom slučaju, sudac nije izdao mjeru za nasilje počinjeno u 23:00, tako da je žrtva, zajedno sa svoje dvoje djece, bila prisiljena napustiti kuću kako bi bila sigurna.⁴³¹

K tome, bilo je brojnih primjedbi da suci čekaju dva ili tri dana kako bi izdali hitne zaštitne mjere umjesto u roku od 24 sata.⁴³² U jednoj nevladinoj organizaciji su nam opisali kako su tražili izdavanje hitnih zaštitnih mjera za žrtvu koja je dvadeset godina trpila nasilje. Iako je zadobila udarce po čitavom tijelu i prilikom zadnjeg incidenta i davljenje, očekivali su da će hitne zaštitne mjere kasniti, kao i u redovnom postupku.⁴³³

Pravosudna tijela su obavezna organizirati poslovanje prekršajnih sudova, tako da mogu poslovati vikendom i praznicima.⁴³⁴ Neki sudovi udovoljavaju ovom zahtjevu.⁴³⁵ No, drugi ne, te tako prisiljavaju žrtvu da nezaštićena čeka dok sud ponovno ne otvori svoja vrata. Jedna se klijentica skloništa bojala za svoj život, jer je njezin suprug bio pušten iz zatvora. Ona je podnijela zahtjev za zaštitne mjere tijekom ročišta na kojem je suprug bio pušten iz pritvora, ali sudac joj tada mjere nije izdao. Kako je bio petak, klijentica se nadala da će imati mjere do ponedjeljka. U međuvremenu, dvije radnice skloništa su izradile sigurnosni plan da se susretnu nakon posla i doprate ju natrag do skloništa.⁴³⁶

Zakon ne propisuje rok za izdavanje dugotrajnih zaštitnih mjera. ZZNO navodi da „Sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane za nasilje u obitelji postupat će hitno.“⁴³⁷ i da će se svi postupci po ZZNO-om smatrati „hitnim“.⁴³⁸ Prekršajni zakon također nudi vrlo malo smjernica, na primjer, upućuje suce da djeluju brzo i bez odugovlačenja; okrivljeniku su dana najmanje tri dana između dostave poziva i rasprave.⁴³⁹ Osim ovog, nema daljnje upute o vremenskim rokovima.

Za postupke koji nisu hitni i koji ne podliježu članku 19., intervjui su otkrili da obično mogu trajati negdje

426 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011., intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010., vidi npr., intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

427 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

428 Intervju sa CZSS, grad E, 14. veljače 2011., intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011., intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

429 Intervju sa CZSS, grad E, 14. veljače 2011., intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011., Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011.

430 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

431 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

432 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011

433 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

434 Protokol o postupanju, E.7.

435 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

436 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

437 ZZNO, članak 5. stavak 1.

438 Isto, vidi I Protokol o postupanju, E.1. koji navodi da će pravosudna tijel "u predmetima vezanim uz nasilje u obitelji postupati žurno".

439 Prekršajni zakon, čl.89.st.1, čl.164.st.2.

između dva tjedna i četiri mjeseca kako bi se dobila odluka o zaštitnim mjerama.⁴⁴⁰ Jedan nam je sudac objasnio da je od 897 zahtjeva za hitnim mjerama, njih 700 bilo zaključeno u roku od dva tjedna, ali im je za preostale zahtjeve (196) trebalo više od tri mjeseca.⁴⁴¹ Zaštitne mjere koje kasne mjesecima narušavaju cilj sigurnosti žrtve i odgovornosti počinitelja. Jedna radnica skloništa se prisjetila klijentice koja više od dvije godine nakon njezina zahtjeva, još uvijek nije dobila odluku od prekršajnog suda.⁴⁴²

Ako se žrtva smjesti u sklonište, to, kako nam je rečeno, može odgoditi odluku o njenom zahtjevu za čak dva tjedna do mjesec dana jer sudac situaciju ne percipira kao hitnu.⁴⁴³ U jednom iznimnom slučaju, u kojem je sudac brzo odredio zaštitnu mjeru, radnica skloništa je pretpostavila (s obzirom da je to bilo tako neuobičajeno) da je to zato što je počinitelj bacao noževe na djecu.⁴⁴⁴

Spomenuta kašnjenja prati i činjenica da suci ne obavještavaju žrtvu automatski o svojoj odluci. Protokol o postupanju navodi da će „na neposredni osobni zahtjev“ sudovi obavijestiti žrtvu ili njenog odvjetnika o ishodu postupka te dostaviti kopiju sudskog rješenja.⁴⁴⁵ Samo nas je nekoliko sudaca izvijestilo da automatski šalju kopije njihovih odluka žrtvama u roku od 30 dana od dana rasprave.⁴⁴⁶ U praksi, suci obično čekaju zahtjev od žrtava ili njihovih odvjetnika prije nego što će im poslati svoje odluke.⁴⁴⁷ Kako nam je jedna ispitanica opisala, nitko ne zna za odluku suda, „ni centri, ni policija ni itko“.⁴⁴⁸ Teret stavljen na žrtve da se obrate sudu kako bi saznale presudu, može postati osobito težak kada, kako je gore navedeno, odluka suda kasni. Nadalje, ova odredba potencijalno stavlja žrtve u opasnost od daljnjeg nasilja, ako policija provodi zaštitne mjere prije no što žrtva sazna da ih je dobila i može reagirati u skladu s istima.

Čak i nakon izdavanja prve odluke, žalbeni postupak može dodatno odgoditi stupanje iste na snagu. Ako se počinitelj žali na odluku prekršajnog suda, zaštitna mjera ostaje čekati ishod žalbe. Sutkinja visokog prekršajnog suda je procijenila da 95% njenih žalbi dolaze od optuženika, a 5% od tužitelja.⁴⁴⁹ Žalba odgađa stupanje mjere na snagu, tako da strane općenito mogu očekivati da će čekati deset do petnaest dana dok odluka ne stupi na snagu.⁴⁵⁰ Gdje su sudovi već u zaostatku, moglo bi proći šest mjeseci do dobivanja zaštitne mjere: tri mjeseca kako bi uopće dobili izdavanje mjere te još tri mjeseca za žalbeni postupak počinitelja.⁴⁵¹

S obzirom na moguće kašnjenje u izdavanju dugotrajnih zaštitnih mjera i dužinu trajanja kaznenih postupaka, izuzetno su važni drugi pravni alati za zaštitu žrtve. Kao što je spomenuto, dužnosnici imaju ovlast zadržati počinitelja do prvog ročišta, ali Prekršajni zakon propisuje ograničenja o trajanju pritvora.⁴⁵²

440 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011. (koji objašnjava kako predmeti u kojima nije bilo uhićenja mogu čekati mjesec dana do odluke suda), Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., viti isto Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. (koji navodi kako može trajati mjesecima, pogotovo ako žrtva sama traži zaštitne mjere), Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011. (koji navodi kako obično treba dva tjedna kako bi se slučaj riješio, osim kod kompliciranijih slučajeva, gdje treba i više), intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011. (koji navodi kako traje do tri mjeseca, posebno ako ima puno svjedoka)

441 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011.

442 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., vidi I intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011. (koji objašnjava da može potrajati I do dvije godine u ekstremnim slučajevima)

443 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

444 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

445 Protokol o postupanju, E.5.

446 Intervju sa sucima grad J, 09. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011. (koji objašnjava kako će poslati presudu koja je pravomoćna)

447 Vidi npr. Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

448 Intervju s državnim domom, grad A, , 14. veljače 2011

449 Intervju sa sutkinjom, grad K, 15. veljače 2011.

450 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

451 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

452 Intervju s državnim domom, grad A, , 14. veljače 2011, Intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011.

Ovi zakoni ovlašćuju suca da izda mjere okrivljeniku za vrijeme trajanja suđenja i može mu zabraniti posjećivanje i približavanje određenim mjestima, uspostavljanje ili održavanje veze s određenom osobom.⁴⁵³ I Prekršajni i Kazneni zakon dopuštaju sucu da izda psihijatrijsko liječenje i liječenje od ovisnosti kao mjeru sigurnosti.⁴⁵⁴ Mjere opreza služe važnoj svrsi jer su na snazi sve do donošenja odluke i stupanja na snagu dugotrajnih zaštitnih mjera.⁴⁵⁵ No, suci nisu dosljedni u izdavanju mjera opreza kada se iste zatraži.⁴⁵⁶ Intervjui ukazuju da su kazneni suci skloni prioritetizirati dobrobit djece nad sigurnošću žrtve u primjeni ove mjere. Na primjer, kazneni sudac nam je objasnio da će izdati mjere opreza ako misli da će biti svrsishodne zatvorskoj kazni i biti na dobrobit djeteta. Za njega, „pritvor je zadnja granica“.⁴⁵⁷

SIGURNOST SUDNICE

Fizička konstrukcija većine sudnica u Hrvatskoj, također može ugroziti sigurnost žrtve partnerskog nasilja. Naši timovi su posjetili nekoliko prekršajnih sudnica u Hrvatskoj, koje su najčešće uredi sudaca. Te prostorije nisu velike i dovode žrtvu na nekoliko metara od počinitelja.⁴⁵⁸ Prema riječima jedne sutkinje, postoje samo dva prekršajna suda u Hrvatskoj s pravim sudnicama.⁴⁵⁹ Kaznene sudnice pred sličnim su izazovima.⁴⁶⁰

Sigurnost sudnice je važna ne samo kako bi osigurala sigurnost žrtve, već kako bi ih i potaknula da se osjećaju dovoljno sigurnima u pristupanju pravosudnom sustavu. Postoji vrlo realna mogućnost da žrtva susretne počinitelja prilikom dolaska, odlaska, ili dok čeka u hodniku „gdje ga nije moguće izbjeći“.⁴⁶¹ Ovisno o sudu, postoji mogućnost da ne bude nitko u blizini da intervenira kako bi zaštitio žrtvu dok ona čeka.⁴⁶²

Ured za podršku svjedocima i žrtvama, osnovan 2008. od strane Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) pri Ministarstvu pravosuđa, igra važnu ulogu u pomaganju pojedincima pri snalaženju u sudskom sustavu.⁴⁶³ Ovi zagovornici su potrebni kako bi žrtvama opisali sudske postupke, prisustvovali ročištima sa žrtvama kad je to moguće, i pružali emocionalnu podršku.⁴⁶⁴ Važno je napomenuti, da tamo gdje postoje Uredi za potporu svjedocima i žrtvama, također postoje i privatne čekaonice u sudovima, koje žrtvama

453 Prekršajni zakon, članak.130.,stavak 2.2.3. vidi isto Zakon o kaznenom postupku, članak 98., stavak 2.2., 4.5.važno, mjere opreza mogu ograničiti počiniteljevo na dom ili odnos sa članovima kućanstva, osim ako posljedično postupci nisu vezani uz nasilje u obitelji ili prekršaj protiv tih osoba.

454 Vidi npr. Kazneni zakon, čl. 75., st.1.,2. te čl.76.,st.1.,2.

455 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

456 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011, Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011. Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011. Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011, Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011

457 Intervju sa sucem, grad J, 09.veljače 2011.

458 Sudnice su obično vrlo male sobe sa stolovima i stolicama. Intervju s NVOm grad K, 15. veljače 2011., vidi npr. Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 2011. (koji pokazuje kako je sudnica 10x15m2 ili malo veća). Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16.veljače, 2011.

459 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011. Autorice su promotrile jednu takvu sudnicu, koja ima više prostora, mjesto na kojem svjedoče svjedoci, i više mjesta za sjedenje. Isto.

460 Jedna je sugovornica pokazala autoricama njihovu najveću općinsku sudnicu – otprilike pet do šest metara – koja je veća od tipične, a ostavlja samo nekoliko metara između stranaka. Intervju s Uredom za podršku žrtvama i svjedocima, grad K, 17.veljače 2011.

461 Intervju s NVO, grad F, 07.veljače 2011., Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07.veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11.listopada 2010. (koji govori kako se žrtve boje susreta s počiniteljem kad idu na sud).

462 Intervju s NVO, grad D, 07.veljače 2011, ali vidi i Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07.veljače 2011. (koji objašnjava kako policija intervenira i otprati ih iz zgrade suda).

463 Witness Support Offices Help to Deliver Justice, UNDP Hrvatska, 30.rujna 2011., <http://www.undp.hr/show.jsp?page=137205>; intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s Uredom za podršku žrtvama i svjedocima, grad K, 17.veljače 2011., Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07.veljače 2011.,

464 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07.veljače 2011., Witness Support Offices Help to Deliver Justice, UNDP Hrvatska, 30.rujna 2011., <http://www.undp.hr/show.jsp?page=137205>.

pružaju sigurna mjesta na kojima mogu čekati odvojeno od počinitelja.⁴⁶⁵ Ovaj Ured postoji u sedam većih gradova, uključujući Zagreb, Osijek, Vukovar, Zadar, Rijeku, Sisak i Split,⁴⁶⁶ ali ne i u mnogim drugim sudovima.⁴⁶⁷ Prvenstveno su koncentrirani na županijskim sudovima, a u vrijeme ovog istraživanja, samo su dva prekršajna suda, u Vukovaru i Zadru, imali takve urede podrške.⁴⁶⁸

Prema Protokolu o postupanju, sudovi su dužni pri dolasku na sud i unutar suda zaštititi žrtvu.⁴⁶⁹ Bilo je pozitivnih izvještaja o prekršajnim sucima koji su izvršavanjem svojih ovlasti osigurali sigurnost u sudnici. U jednom slučaju, kada je počinitelj pokušao razgovarati sa žrtvom u sudnici, prekršajna sutkinja ga je zaustavila i naredila mu da se suzdrži od izravnog obraćanja žrtvi. Umjesto toga, ona ga je usmjerila da sve što ima reći, kaže njoj, a ona će to ponoviti žrtvi.⁴⁷⁰ Suci su nam objasnili da obično koriste dva ili tri policajaca, tako da jedan može biti na vratima, a drugi ostati u hodniku.⁴⁷¹ U nekim slučajevima, sudac može pozvati pravosudnu policiju na glavni ulaz kako bi reagirali dođe li do kršenja sigurnosti ili pružili pratnju žrtvi.⁴⁷²

Drugi slučajevi ukazuju na potrebu za većom proaktivnošću prekršajnih sudaca u promicanju sigurnosti žrtve. Na primjer, sudac ne mora posredovati i zaustaviti počinitelja od verbalnog zlostavljanja žrtve na sudu.⁴⁷³ U drugom slučaju, radnice skloništa nisu bile u mogućnosti dopratiti klijenticu na sud, pa su nazvale suca da provjere hoće li za nju u sudnici biti ikakve zaštite. Unatoč nasilju i intelektualnim poteškoćama klijentice, sudac nije mislio da bi zaštita bila potrebna. Sklonište je zvalo policiju kako bi organizirali zaštitu.⁴⁷⁴ Nadalje, neki intervjui s prekršajnim sucima pokazali su da na sigurnost sudnice gledaju u smislu njihove osobne sigurnosti, a ne sigurnosti žrtve.⁴⁷⁵

IDENTIFICIRANJE PRIMARNOG AGRESORA

Kao što je navedeno u poglavlju o policiji, ZZNO klasificira psihološko i ekonomsko nasilje kao nasilje u obitelji, a dvostruka uhićenja i optužbe i žrtve i počinitelja su široko rasprostranjena po cijeloj Hrvatskoj. Jedan nas je sudac izvijestio da su svi njihovi slučajevi u tjednu prije našeg razgovora, uključivali dvostruko optuživanje.⁴⁷⁶ Druga nam je sutkinja predstavila statistiku koja je pokazala da je žena bila identificirana kao počiniteljica nasilja u 15-20% slučajeva u razdoblju od dvije godine.⁴⁷⁷ Doista, kako je pokazao izvještaj Državnog zavoda za statistiku, u oko 17% prekršajnih nasilja u obitelji u razdoblju od više od četiri godine, počiniteljice su bile žene.⁴⁷⁸

465 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., Witness Support Offices Help to Deliver Justice, UNDP Hrvatska, 30. rujna 2011., <http://www.undp.hr/show.jsp?page=137205>.

466 Intervju sa sucima/sutkinjama, grad F, 07. veljače 2011., Witness Support Offices Help to Deliver Justice, UNDP Hrvatska, 30. rujna 2011., <http://www.undp.hr/show.jsp?page=137205>.

467 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

468 Intervju s Uredom za podršku žrtvama i svjedocima, grad K, 17. veljače 2011.

469 Protokol o postupanju, E.9. Iako Protokol nalaže prekršajnim sudovima da osiguraju sigurnost žrtve, ova odredba još uvijek ostavlja žrtve u građanskim postupcima u opasnosti u obiteljskoj sudnici gdje se obiteljsko nasilje ne uzima u obzir ili se čak odbacuje. Vidi raspravu u Uzimanje u obzir obiteljskog nasilja u predmetima brakorazvoda i dodjele skrbnštva.

470 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

471 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

472 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

473 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

474 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

475 Na upit o sigurnosti sudnice, jedna nam je sutkinja rekla da policijski službenik može biti prisutan kako bi pružio zaštitu žrtvama u hitnim slučajevima. No, kad se referirala na vlastito iskustvo, kad joj je optuženi prijetio i vrijeđao je, opisala je sigurnost sudnice kao neadekvatnu, s obzirom na samo dva policajca. Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

476 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011. (koji kaže kako je protekli tjedan imala samo dva slučaja dvostrukih optuživanja)

477 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011. U 2009., 234 od 1243 počinitelja su bile žene; u 2010. 84 od 550 počinitelja su bile žene; u 2011. 6 od 36 počinitelja su bile žene. Isto.

478 Rogić-Hadžalić i Kos, 27. U slučajevima obiteljskog nasilja, žene počiniteljice su rijeđe te čine samo 4,4% počinitelja po čl. 215a. isto, 28.

Dakle, mogućnost sudaca da ispravno prepoznaju primarnog agresora je presudna u okruženju u kojem žrtve često budu uhićene zajedno s počiniteljem. Počinitelji obiteljskog nasilja mogu pokušati uvjeriti suce da je nasilje uzajamno i da su oni također žrtve. Također, žrtve mogu koristiti nasilje kako bi izbjegle napad primarnog agresora ili u samoobrani, kako je opisano u nastavku. Ako su obje strane uhićene i optužene, smanjena je mogućnost da počinitelj bude osuđen.

U slučajevima u kojima su žrtve bile proglašene krivima za kazneno djelo obiteljskog nasilja, te su presude često bile rezultat sudačkog neprepoznavanja korištenja samoobrane. U jednom slučaju, muž je tukao svoju ženu i udarao je po licu dok je nosila njihovo malo dijete u naručju. Zadobila je modrice na licu. Pala je s djetetom, a u tom trenu, on je posegnuo uzeti dijete. Ugrizla je počinitelja za prst, što je rezultiralo lakšom ozljedom. Policija je došla, izdala joj zaštitnu mjeru, a njega ga odvela na prekršajni sud, gdje je dobio uvjetnu kaznu. Zatim, počinitelj je pokrenuo privatni kazneni progon protiv nje jer ga je ugrizla za prst. Kazneni sudac ju je proglasio krivom, objašnjavajući da je njeno pravo na samoobranu završilo u trenu kada ju je on prestao tući.⁴⁷⁹

U mnogim slučajevima dvostrukog uhićenja, počinitelj je optužen zbog fizičkog nasilja, a žrtva zbog psihičkog nasilja. U drugim slučajevima koji uključuju tvrdnje o fizičkom nasilju od obiju strana, žrtva je mogla postupati u samoobrani kao odgovor na počiniteljevo fizičko nasilje. U takvim slučajevima, policija je jednostavno uhitila obje strane, ostavljajući odluku o utvrđivanju primarnog agresora sudu.

Sveukupno, intervjui su otkrili nedostatak sudskih alata i nerazumijevanje u identificiranju primarnog agresora.⁴⁸⁰ Prekršajni suci su nam objasnili kako se oslanjaju na svoje „životno iskustvo“ u saslušavanju obiju strana, i čitanju njihovih izraza lica i gesti kako bi utvrdili tko je uvjerljiviji.⁴⁸¹ Jedan sudac je rekao žrtvi da njen suprug ne može biti zlostavljač, jer je ona bila veća od svoga muža.⁴⁸² Druga se sutkinja nije mogla prisjetiti je li ikad odlučivala o korištenju samoobrane, unatoč velikom broju optuženih žena u njenim predmetima.⁴⁸³ Doista, suci priznaju kako im je vrlo teško utvrditi je li žrtva koristila samoobranu, pogotovo bez svjedoka.⁴⁸⁴

Kada su oboje, počinitelj i žrtva, suočeni s dvostrukim optuživanjem, prekršajni sud često presudi da žrtva nije kriva i oslobađa ju,⁴⁸⁵ ili joj izda lakšu kaznu, kao što je novčana kazna, upozorenje, ili uvjetna osuda.⁴⁸⁶ Na primjer, neki prekršajni suci su skloni gledati psihičko ili ekonomsko nasilje kao manje ozbiljno i ne kažnjavati ga visokom ili bilo kakvom kaznom.⁴⁸⁷ Žrtva doduše, još uvijek trpi posljedice jer je bila uhićena i optužena.

Dvostruka optuživanja za ekonomsko nasilje su rjeđa, ali prekršajni suci u jednom velikom gradu su izjavili da je ekonomsko nasilje češće od psihičkog nasilja u njihovoj sudskoj praksi.⁴⁸⁸ Suci su nam rekli da žena može pretjerano koristiti kreditnu karticu, toliko, da će je njen suprug zlostavljati fizički.⁴⁸⁹ U takvim

479 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada 2010. Žrtva se žalila, te je presuda promijenjena.

480 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 16.veljače 2011.

481 Intervju sa sucima, grad J, 09.Veljače, 2011.

482 Intervju s državnim domom, grad I, 07.veljače 2011.

483 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011.

484 Intervju sa sucima, grad F, 07.veljače 2011. (koji nadalje objašnjava kako razmatraju izjave obiju strana i iskaze svjedoka). Intervju sa sucima, grad B, 16.veljače 2011.

485 Intervju s NVO, grad K, 15.veljače 2011., Intervju s NVO, grad H, 10.veljače 2011., intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. (koji opisuje slučaj u kojem je sudac identificirao primarnog agresora i odbacio oporužbe).

486 Intervju s NVO, grad K, 15.veljače 2011., Intervju s NVO, grad C, 10.veljače 2011., intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad J, 09.Veljače, 2011., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011., Intervju sa sucima, grad B, 16.Veljače, 2011.

487 intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010., Intervju sa sucima, grad F, 07.Veljače, 2011. (koji objašnjava da bi oslobodili ili kaznili malom kaznom žrtvu zbog psihičkog nasilja).

488 Intervju sa sucima, grad K, 13.listopada, 2010.

489 Isto.

slučajevima, suci su nam naveli kako su „oboje krivi zbog specifičnih oblika nasilja u obitelji“.⁴⁹⁰ Suprug može dobiti uvjetnu kaznu za prvo nasilje ili zatvorsku kaznu za ponovljeno nasilje, dok bi ona mogla dobiti nižu kaznu ili manju novčanu kaznu. Sudac nam je objasnio da čak i samo simbolična presuda koja ju proglašava krivom, može biti dovoljna da promijeni takav „mentalni sklop prevelikog trošenja“.⁴⁹¹

Jedna je žrtva fizičkog nasilja imala liječničku dokumentaciju modrica zadobivenih od njegovih udaraca. Počinitelj je rekao policiji da ga je ona verbalno izvrijeđala. Oboje su uhićeni i optuženi. Na prvostupanjskom sudu, ona je kažnjena desetodnevnom uvjetnom kaznom zbog verbalnog nasilja, a on je bio kažnjen uvjetnom kaznom od 30 dana zbog fizičkog nasilja. U žalbenom postupku, ona je oslobođena odgovornosti, a on je bio kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 kuna.⁴⁹² No, u najgorim slučajevima, kazna izrečena žrtvi je čak teža nego ona izrečena počinitelju.⁴⁹³

Suci Županijskog suda su nam objasnili kako kaznenopravni okvir dopušta da se samo jedna strana tereti za kazneno djelo, dok je druga strana u statusu svjedoka.⁴⁹⁴ Dakle, po Kaznenom zakonu, samo jedna strana može biti optužena, za razliku od Prekršajnog zakona.⁴⁹⁵ Ovo, kao i ranije navedeno rijetko korištenje članka 215a, može pomoći razriješiti rizik od dvostrukog optuživanja i objasniti manju stopu optuživanja žrtava po članku 215a.⁴⁹⁶

DOKAZNI ZAHTEVI

Procesuiranje partnerskog nasilja u Hrvatskoj je usko vezano uz svjedočenje žrtve. Kao što je objašnjeno u poglavlju o državnom odvjetništvu, ne događa se da se postupak odvija u odsutnosti žrtve.⁴⁹⁷ Oslobođenje od obaveze svjedočenja protiv supružnika u prekršajnom i kaznenom postupku čini ovaj problem dodatno složenim.⁴⁹⁸ Hrvatski zakon zahtijeva od sudaca da na ročištu obavijeste žrtvu o toj opciji.⁴⁹⁹ Odvjetnica nam je izjavila da takva obavijest uvelike utječe na žrtve da iskoriste pravo, a pogotovo kada im nazočnost počinitelja u sudnici pojačava osjećaj straha.⁵⁰⁰ Osim toga, dugotrajnost kaznenog postupka povećava vjerojatnost da će žrtve iskoristiti to pravo.⁵⁰¹

Prekršajni sudac je procijenio da žrtve odbijaju svjedočiti u 10% slučajeva, i iako oni mogu nastaviti sa postupkom, to je vrlo teško, jer „nitko ništa nije vidio“.⁵⁰² Ovo se pravo češće koristi u kaznenom postupku, a kada smo upitale koliko često žrtve iskoriste to pravo u njegovim postupcima, kazneni sudac je procijenio da se to događa „prilično često“.⁵⁰³ Odvjetnica nam je objasnila, „Ovo je vrlo loša praksa u Hrvatskoj. Dakle, imamo slučajeve kao što je ovaj, kada žrtve (žene) kažu da neće svjedočiti, da se pozivaju na svoje pravo da ne svjedoče i tada je kazneni predmet zaključen“.⁵⁰⁴

490 Isto.

491 Isto.

492 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17.veljače 2011.

493 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 11.listopada 2010.; Intervju s NVO, grad K, 10.listopada 2010. Autorice bilježe kako neki suci kažu žrtvama koje su optužene zajedno s počiniteljima da bi se trebale odreći prava na žalbu i da će biti puštene samo sa novčanom ili uvjetnom kaznom. Ako se ne odreknu prava na žalbu, žrtva će ići u zatvor.

494 Intervju sa sucima i Uredom za podršku svjedocima i žrtvama, grad F, 09.veljače 2011.

495 Isto.

496 Intervju sa sucem, grad J, 09.veljače 2011.

497 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada, 2010.

498 Zakon o kaznenom postupku, čl.285. intervju s policijom, grad D, 11.veljače 2011., intervju s policijom, grad B, 15.veljače 2011.

499 Zakon o kaznenom postupku, čl.285.,st.3., Intervju sa sucima, grad B, 16.Veljače, 2011.

500 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada, 2010.

501 Intervju sa sucem, grad J, 09.veljače 2011., intervju s policijom, grad F, 08.veljače 2011.

502 Intervju sa sucima, grad B, 15.veljače 2011., vidi također intervju s policijom, grad D, 11.veljače 2011.,

503 Intervju sa sucem, grad J, 09.veljače 2011.

504 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada, 2010.

U prekršajnim postupcima, uz iskaz žrtve, suci se često oslanjaju i na druge prateće dokaze, kao što su ozljede i svjedoci.⁵⁰⁵ No, suci mogu smatrati čak i prateće dokaze nedovoljnima. Jedan nam je ispitanik opisao kako je sudac presudio da nije bilo nasilja, jer socijalne radnice i roditelji žrtve, koji su bili svjedoci nasilju, nisu bili dovoljno uvjerljivi na sudu.⁵⁰⁶

Ozbiljno je zabrinjavajuća često korištena tehnika zvana „suočavanje“ koju prekršajni suci koriste kako bi procijenili vjerodostojnost iskaza obiju strana kao dokaza.⁵⁰⁷

Onda ih mi suočimo. To ide tako da im kažemo predmet njihove konfrontacije i tražimo ih da stanu do dva metra jedno od drugoga, okrenu se jedno prema drugome i ispričaju nam svoje verzije, gledajući jedno drugo u oči. Čak im dopuštamo i da dođe do svađe, ali ne i fizičkog obračuna ...⁵⁰⁸

Suci koriste suočavanje kad su strane međusobno kontradiktorne, ili nema svjedoka.⁵⁰⁹ Na primjer, u slučaju suočavanja, sudac postavlja pitanja, obje strane mogu odgovoriti, i obje strane mogu postavljati pitanja jedno drugome.⁵¹⁰ Jedan sudac nam je objasnio da može procijeniti vjerodostojnost izjave na temelju reakcija obiju strana, kao i kad žrtva ne može gledati počinitelja u oči.⁵¹¹ U tom slučaju, sudac tumači ponašanje žrtve kao znak da ona laže. Ova praksa je opasna, prijeteća za žrtve, i nepouzdan način utvrđivanja istine, s obzirom da će kontrola počinitelja i prisilne taktike vjerojatno uplašiti žrtve i utjecati na njihov iskaz.

ZAŠTITNE MJERE IZDANE OD STRANE PREKRŠAJNIH SUDACA

ZZNO daje prekršajnim sucima ovlast za izdavanje zaštitnih mjera. Ipak, mjere izdane od strane sudaca, najčešće su usredotočene na tretmane počinitelja, umjesto da nalažu počinitelju da se ne približava žrtvi. Policija često, izravno od suda, traži izdavanje zaštitnih mjera u ime žrtava partnerskog nasilja. U tim zahtjevima, policija obično predlaže izdavanje mjera psihosocijalnog tretmana ili tretmana liječenja od ovisnosti za počinitelja, dvije mjere koje ne pružaju zaštitu žrtvi.⁵¹² Prekršajni suci često slijede ove prijedloge.⁵¹³ Na primjer, u 2010., otprilike polovica od izdanih zaštitnih mjera od strane suda bile su mjere psihosocijalnog tretmana, a jedna četvrtina liječenje od ovisnosti.⁵¹⁴ Kroz razdoblje od četiri godine, uzorak pokazuje još veću sklonost izdavanju mjere psihosocijalnog tretmana: od svih izdanih mjera, psihosocijalni tretman čini 71,6%, dok je samo 11,8% mjera bilo zabrane približavanja.⁵¹⁵ Čak i način na koji neki sudovi vode svoju statistiku, pokazuje naglasak sudova na izdavanje mjera tretmana počinitelja i oduzimanja oružja, umjesto mjera koje su fokusirane na zaštitu žrtava.⁵¹⁶

505 Intervju sa sucem, grad J, 09.veljače 2011.

506 Intervju s policijom, grad K, 12.listopada 2010. (koji objašnjava kako je jedan sudac smatrao da dokazi nisu prihvatljivi zbog nedosljednosti u sitnim detaljima te žrtvinog stresa tijekom svjedočenja).

507 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada, 2010., Intervju sa sucima, grad J, 09.Veljače, 2011., Intervju sa sucima, grad K, 13.listopada 2010.; Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011., Intervju sa sucima, grad B, 15.veljače 2011.

508 Intervju sa sucima, grad K, 13.listopada 2010.

509 Isto., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011.

510 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14.veljače 2011.

511 Isto. Intervju sa sucima, grad K, 13.listopada 2010., vidi I Intervju sa sucima, grad F, 07.veljače 2011.

512 Vidi raspravu u Zaštitne mjere koje policija prioritetizira.

513 Intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju s CZSS, grad K, 14. listopad 2010., intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO grad K, 16. veljače 2011, vidi također raspravu u Zaštitne mjere koje policija prioritetizira.

514 Intervju sa sucima, grad F, 07.veljače 2011. Ova je statistika u skladu sa onom službenom, objavljenoj 2007.i 2008. U 2007., bilo je izdano 4936 mjera psihosocijalnog tretmana i 3618 mjera liječenja od ovisnosti od ukupno 11099 predloženih zaštitnih mjera. U 2008. bilo je izdano 4607 mjera psihosocijalnog tretmana, a 3517 mjera liječenja od ovisnosti, od ukupno 9833 predloženih mjera. „Izveštaj o provedbi Protokola o postupanju tijekom 2007. i 2008.“, MOBMS, 2009., 5-6

515 Rogić-Hadžalić I Kos, oduzimanje oružja 8,3%, uhođenja/uznemiravanja, tretmana ovisnosti i udaljenja ukupno 8,3% od izdanih mjera u 2007. I 2008.

516 Prekršajni suci u jednom gradu su pokazali autoricama njihovu statistiku za 2009. i 2010. Postotak mjera je bio podijeljen na mjere – psihosocijalni tretman, udaljenje iz stana/kuće, oduzimanje oružja i drugo. Pretpostavljeno, podjela na “drugo” podrazumijeva mjere udaljenje

Psihosocijalni tretman i liječenje od ovisnosti

Psihosocijalni tretman i liječenje od ovisnosti se često izdaju uz uvjetnu osudu.⁵¹⁷ Bile smo obaviještene da se ovo događa čak i u visoko rizičnim slučajevima. U jednom slučaju, čovjek je ošamario, vikao, i pucao iz oružja na svog 14-ogodišnjeg sina, koji je pokušavao zaštititi svoju majku. Dobio je uvjetnu kaznu i liječenje od alkohola.⁵¹⁸

Sugovornici su nam naveli nekoliko mogućnosti koje stoje iza sklonosti pravosudnog sustava i usredotočenosti na tretmane počinitelja. Jedno objašnjenje je da je u Hrvatskoj, alkoholizam široko, a pogrešno shvaćen kao uzrok partnerskog nasilja u obitelji, te suci predisponirajući izdaju mjeru liječenja od ovisnosti.⁵¹⁹ Također, suci naširoko smatraju da je psihosocijalni tretman učinkovitiji u smislu promjene ponašanja počinitelja, nego što je to zatvorska kazna, iako nam je u jednom intervjuu, njih nekoliko, priznalo da ne znaju kako se ti programi zapravo provode.⁵²⁰

Nekoliko ispitanika nam je izrazilo sumnje u stvarnu učinkovitost psihosocijalnih tretmana za obiteljsko nasilje. Na primjer, jedna liječnica nam je iznijela svoje mišljenje kako psihosocijalni tretmani „uopće nisu“ učinkoviti.⁵²¹ Sveukupno, nejasna je efikasnost MZSS-ovog psihosocijalnog programa u prevenciji obiteljskog nasilja.⁵²² Nikakve nezavisne studije nisu bile provedene u vezi s učinkovitošću psihosocijalnih tretmana u Hrvatskoj.⁵²³ U stvari, UNDP je nedavno istaknuo potrebu za istraživanjem i procjenom te praćenjem uspjeha takvih tretmana i financijsku isplativost istih.⁵²⁴

Također, radnice u nevladinim organizacijama su izrazile zabrinutost da naglasak na tretmane počinitelja može preusmjeriti vladina ograničena sredstva od servisa za žrtve, prenoseći tako nepovoljnu poruku da država brine više za dobrobit počinitelja, nego za žrtve.⁵²⁵ Ovo je vrlo opravdana zabrinutost, s obzirom na izazove financiranja s kojima se skloništa suočavaju.⁵²⁶

Izazovi u provođenju mjera psihosocijalnog tretmana

I dok hrvatska Vlada očito smatra psihosocijalni tretman kao ključno oružje u borbi protiv nasilja u obitelji, brojni su nam se sugovornici požalili ne samo na učinkovitost, već i na samu provedbu psihosocijalnog tretmana.⁵²⁷ Hoće li se ova zaštitna mjera izvršavati, često ovisi o tome hoće li biti sredstava ili osoblja za izvršavanje tretmana.⁵²⁸ Ovaj problem dodatno pogoršava, kako su nam suci napomenuli, ograničeno

iz stana/kuće, zabrana približavanja i uhođenja/uznemiravanja. Statistika Prekršajnog suda grada B kod autorica.

517 Intervju s CZSS, grad E, 14. listopada 2010.

518 Isto.

519 Isto., Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., vidi također Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011. (koji navodi da su u nekoj mjeri opijati trigger za nasilje).

520 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011.,

521 Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

522 MZSS je izjavio kako nizozemski program, po kojem se bazira hrvatski, polučuje uspješne rezultate u 60-70% slučajeva. Objasnili su kako se tretman smatra uspješnim ako se za vrijeme trajanja tretmana od 6 mjeseci više ne događaju incidenti. Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010. Slično, sugovornici su primijetili pokazatelje niže stope recidiva među počiniteljima koji pohađaju tretman. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. Intervju Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

523 Risser&Tannay, 41., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011., intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

524 Risser&Tannay, 42.-43.

525 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.; Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010.;

526 Vidi raspravu o skloništimu u poglavlju o NVO-ima.

527 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

528 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. vidi isto intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011. (koji objašnjava kako se psihosocijalni program u njihovoj regiji još uvijek ne provodi zbog financiranja, iako se dvoje školuje kako bi mogli voditi taj tretman). Isto intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010., Intervju sa sucima,

financiranje od strane Ministarstva pravosuđa, koje ograničava i broj počinitelja kojima se tretman može izdati, a činjenica da se od počinitelja ne može zahtijevati da putuju više od 50 km na tretman, ograničava mogućnost sudaca da izdaju mjere tretmana počinitelja u područjima s nedostatkom te usluge.⁵²⁹ U jednom slučaju, sudac je naredio počinitelju da se obrati ustanovi koja vrši psihosocijalni tretman u roku od tri dana, ali usmeno je obavijestio žrtvu da tu mjeru neće biti moguće realizirati za nekoliko mjeseci.⁵³⁰ Djelatnici CZSS-a u drugom gradu, izvijestili su nas da je njihov lokalni program za psihosocijalni tretman popunjen i da ne mogu primati nove pacijente.⁵³¹

Jedan od razloga tih frustracija je potencijalno nezgrapna podjela rada između Ministarstva pravosuđa i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (MZSS) u smislu financiranja tretmana i implementacije programa. Provedba psihosocijalnog tretmana je otežana napornim procedurama. Najprije se mora postati certificiran od strane MZSS-a, potpisati ugovor, zatim biti licenciran od strane Ministarstva pravosuđa te čekati još nekoliko godina kako bi se dobila sredstva od Ministarstva pravosuđa i kako bi se zapravo program počeo implementirati.⁵³² Jedna sugovornica je primijetila, „Ovo treba biti povjereno samo jednom ministarstvu, svejedno kojem, ali samo jednom za sve ovo“.⁵³³

Druga prepreka za provedbu je financiranje, a mnogi koji rade na tretmanu počinitelja, napomenuli su nam da su programi ozbiljno nedovoljno financirani od strane vlade.⁵³⁴ Suci su napomenuli da visoka cijena tretmana ograničava broj počinitelja kojima se psihosocijalni tretman može izdati.⁵³⁵ Naime, ispitanici su nas izvijestili da psihosocijalni tretman košta 7.000,00 – 7.500,00 kuna (oko 930,00 – 997,00 Eura) za jednog počinitelja.⁵³⁶

Ministarstvo pravosuđa je odgovorno za djelomično financiranje tih tretmana.⁵³⁷ Ministarstvo osigurava značajan dio sredstava za te programe; dužnosnici su nam izjavili da je Ministarstvo pravosuđa osiguralo 820.000,00 kuna (oko 108.971,00 Eura) u državnom proračunu za provođenje psihosocijalnog tretmana.⁵³⁸ Svaka regija nema koristi od financiranja ministarstva – kao što su nam objasnili pri jednom sudu, oni nisu dobili sredstva od ministarstva, već iz lokalne dobrotvorne ustanove.⁵³⁹

grad F, 07. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., Intervju s NVO, grad C 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011. vidi raspravu o psihosocijalnom tretmanu u poglavlju o prekršajnom i kaznenom sudstvu. K tome, ograničenja za odobrenje rezultiraju mnogim počiniteljima kojima je izrečena mjera, a koji budu odbijeni od programa tijekom faze provjere. Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. Prije ulaska u program, počinitelji moraju proći provjeru kako bi se vidjelo jesi li dobri kandidati. Pojedinci s problemom ovisnosti o alkoholu ili drogi nisu prikladni za sudjelovanje u programu. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

529 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.,

530 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.,

531 Intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011.,

532 Intervju sa saborskom zastupnicom, Zagreb, 16. veljače 2011. ZZNO nalaže MZSS-u da osigura način i mjesto provođenja psihosocijalnog tretmana te provede usvoji pravilnik o provedbi tretmana liječenja od ovisnosti. ZZNO, čl. 12., st. 3 i čl. 16. st. 3. MZSS razvija standard programa I određuje kvalifikacije potrebne za servis tretmana. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. Ti stručnjaci moraju proći edukaciju u organizaciji nevladine organizacije, Društva za psihološku pomoć (DPP). Nakon završetka edukacije, stručnjaci potpisuju ugovor i licencirani su od strane Ministarstva pravosuđa koje također preuzima dio odgovornosti za financiranje psihosocijalnih tretmana. Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

533 Intervju sa saborskom zastupnicom, Zagreb, 16. veljače 2011.

534 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., Intervju Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

535 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.,

536 Isto. Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011.

537 Intervju s državnim odvjetnicama, grad K, 14. listopada 2010.

538 Intervju Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 16. veljače 2011.

539 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011. U stvari, očekuje se od lokalne zajednice da dalje doprinosi, a razina financiranja varira od grada do grada. Zagreb ima najviše mogućnosti za provođenje tretmana, a slijede ga Rijeka, Split te Zadar. Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (koji objašnjava kako se psihosocijalni tretman održava u velikim gradovima). Na primjer, u Rijeci grad plaća 100% troškova programa tretmana I financira dvoje zaposlenih na puno radno vrijeme. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. Vidi isto Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011. (koji objašnjava da religiozna zaklada dijelo financira

Sugovornici su nam objasnili kako su sredstva od ministarstva nedosljedna, nepredvidljiva i često kasna.⁵⁴⁰ U jednoj nevladinoj organizaciji, koja je ozbiljno uključena u program psihosocijalnog tretmana, su nam izjavili:

Na temelju ugovora, ... o financiranju ove usluge (Ministarstva pravosuđa) s centrima za tretmane počinitelja, sudovi šalju počinitelje na tretman ... Ministarstvo pravosuđa još uvijek zapravo nije potpisalo ugovore ni sa jednim centrom u 2010., a nisu još ni uplatili sredstva za te servise. Vjerojatno je da hoće uplatiti, ali ovo je ogroman izvor frustracije i destabilizacije cijelog procesa. Ministarstvo je već prije tri do četiri godine imalo stavku u proračunu za ovo, i to je bio veliki napredak, i dodijelili su sredstva, ali prošle godine nisu ništa uplatili.⁵⁴¹

Drugi problem je nedostatak kvalificiranih pružatelja usluga za provođenje tretmana.⁵⁴² Iako mnogi suci podržavaju psihosocijalni tretman, i dalje je mali broj pružatelja usluge tretmana, te taj broj sporo raste, a u mnogim dijelovima zemlje nedostaju certificirani profesionalci ili objekti u kojima bi se tretman provodio.⁵⁴³ Policijski službenik nam je objasnio, „Imamo ih nekoliko koji su prošli edukaciju, ali još uvijek čekamo odobrenje za njih. To je ono što nedostaje u našem sustavu.“⁵⁴⁴ Jedan nam je policajac objasnio:

Problem je u tome što samo certificirani stručnjaci mogu provoditi ovu mjeru, a u cijeloj državi ne postoji dovoljno certificiranih stručnjaka. Oni su obično koncentrirani u gradovima, a u ruralnim područjima ih nema dovoljno. Dakle, kada sudac dodijeli počinitelju psihosocijalni tretman, nema stručnjaka. Ako se tretman ne provede u roku od dvije godine, onda nastupa zastara – tretman se mora provesti u roku od dvije godine kako bi došlo do prekršaja (nepoštivanja mjere tretmana). Nakon toga, nastupa zastara.⁵⁴⁵

Tek je nedavno Ministarstvo pravosuđa, koje je odgovorno za dodjelu dozvola za pružatelje usluge psihosocijalnog tretmana, predložilo da zdravstveni djelatnici pomognu preuzimajući odgovornost u nekim područjima.⁵⁴⁶

Suci su identificirali dodatnu prepreku za izdavanje psihosocijalnog tretmana u smislu da se isti ne može odvijati istodobno s mjerom liječenja od ovisnosti. Ilustracije radi, sudac nam je objasnio da alkoholičar ne može pristupiti psihosocijalnom tretmanu prije nego se podvrgne liječenju od ovisnosti.⁵⁴⁷

U nevladinim organizacijama su također izrazili zabrinutost da se pohađanje psihosocijalnih tretmana ne prati i ne provodi adekvatno kako bi se osiguralo da počinitelji zapravo završe program.⁵⁴⁸ Rasprava o praćenju i kršenju zaštitnih mjera u daljnjem poglavlju, dalje razrađuje ovo pitanje.

tretman u njihovoj regiji).

540 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

541 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

542 Vidi I tekst koji opisuje *A. protiv Hrvatske*

543 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

544 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. Iako DPP iskazuje o 100 educiranih stručnjaka od veljače 2011., još uvijek nedostaje osoblja za provođenje tretmana. Prema vladinom dužnosniku, autorizirano je 31 osoba i institucija za provođenje tretmana, a dodatnih 30 će ih se autorizirati u 2011. Intervju, Ministarstvo pravosuđa, 16. veljače 2011.

545 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.

546 Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

547 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011.

548 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.

Zaštitne mjere udaljenja iz stana/kuće, zabrane uhođenja i uznemiravanja i zabrana približavanja

Zaštitne mjere udaljenja iz stana/kuće, zabrana uhođenja/uznemiravanja i zabrana približavanja su od velikog značaja za žrtve, pogotovo za one koje se boje posljedica nakon što su svjedočile protiv počinitelja.⁵⁴⁹ Ukoliko se te mjere ne odobre, žrtva je u riziku od daljnjeg nasilja ili čak u smrtnoj opasnosti.⁵⁵⁰ Ipak, intervjui su otkrili da se ove važne zaštitne mjere izdaju daleko manje od mjere psihosocijalnog tretmana počinitelja.⁵⁵¹

U nekoliko gradova, kad ih policija predloži, sudovi su podložniji izdavanju tih mjera, posebno u slučajevima ponovljenog nasilja.⁵⁵² Jedna nam je sugovornica opisala pozitivno iskustvo, u kojem, prekršajni sudac ne samo što je izdao zabranu približavanja, već je to učinio na vrijeme i na vrlo osjetljiv način. Radnica skloništa je opisala suca koji je odgovorio brzo na zahtjev njene klijentice za izdavanjem hitnih i dugotrajnih zaštitnih mjera:

... Prekršajni sudac koji nas je primio je bio vrlo senzibiliziran prema nama i dobile smo mjere za nekoliko sati. Žena je bila u čekaonici dva sata, a sat vremena je razgovarala sa sucem ... Nasilje je bilo zaista brutalno ... Jednom ju je prilikom davio rukama, zatim ju je podigao od poda tako da nije osjećala tlo pod svojim nogama i onda ju je cijelim tijelom bacio na kuhinjski ormarić, sve pred djecom. Jednom prilikom, kad se tuširala, ušao joj je pod tuš i tako ju jako udario da je pala i padajući razbila staklo tuš kabine. Krvi je bilo posvuda, njene ozljede ... imala je porezotine i masnice Prijetnjama i šamaranjem ju je prisiljavao da ode do bankomata istog trena kad joj je stizala plaća i da podigne sav novac koji je mogla i da mu ga da. On je određivao što će se kupovati – koliko kruha i mlijeka. Najgore ju je ponižavao tako da ga je morala moliti za higijenske uloške. Nekad bi ih joj priuštio, a nekad ne bi. Najčešće ne bi pa je bila prisiljena koristiti novinski papir ... Bilo je i prijetnji, poput „ubit ću te, dovršit ću ono što sam započeo“ ... Bio je nasilan i prema djeci ... Djeca trpe ozbiljne posljedice nasilja. Starije dijete je popustilo u školi. Mali dečki su bili traumatizirani.

Sudac je žrtvi i njoj djeci izdao hitnu mjeru zabrane približavanja na 200 metara u trajanju od jedne godine. Na prekršajnom ročištu, sudac je odredio novčanu kaznu, zabranu približavanja i uvjetnu kaznu. U konačnoj presudi, sudac je potvrdio zabranu približavanja u trajanju od godine dana za ženu i njenu djecu, a žrtvi je rekao, kad mjera istekne „dođite k meni i produžit ćemo vam mjeru za vas, a vidjet ćemo hoće li biti potrebe da se mjera produži i za djecu“.⁵⁵³

Ipak, nekoliko nam je sugovornika izrazilo zabrinutost da suci ne izdaju mjere zabrane uhođenja/uznemiravanja i udaljenja iz stana/kuće unatoč ogromnog kapaciteta tih mjera da zaštite žrtve.⁵⁵⁴ Jedan policajac je procijenio da se godišnje izda dvije do tri navedene mjere, dok drugi policajac u tri godine, koliko je u službi, nije imao nijedan slučaj izdane takve mjere.⁵⁵⁵

549 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010. Ali vidi i Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010. (koji govori da često koriste te mjere), Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011. (koji navodi da mjeru zabrane približavanja vidi kao najučinkovitiju u smislu zaštite žrtve od počinitelja).

550 Vidi npr. Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

551 Vidi isto Rogić-Hadžalić I Kos, 54.-55.

552 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010. Neki suci su objasnili kako nije uvijek potrebno fizičko nasilje za izdavanje mjere udaljenja iz stana/kuće ili zabrane približavanja, već da će oni razmotriti rizik od ponavljanja nasilja. intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.

553 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

554 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010. ali vidi i intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010. (koji navodi kako često koriste te mjere), Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011. (koji navodi da mjeru zabrane približavanja vidi kao najučinkovitiju u smislu zaštite žrtve od počinitelja).

555 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

Iako su mnogi suci tvrdili da izdaju mjeru udaljenja iz stana/kuće,⁵⁵⁶ nekoliko drugih sugovornika je izrazilo frustriranost time što suci često ne koriste ovu mjeru.⁵⁵⁷ Na primjer, sve vrijeme koje su pravničica i socijalna radnica radile u sigurnoj kući (šest godina i sedamnaest godina), niti jedna od njih nije čula za izdanu mjeru udaljenja iz stana/kuće.⁵⁵⁸ Jedno savjetovništvo nas je izvijestilo da nijedna od njihovih klijentica nije dobila mjeru udaljenja iz stana/kuće.⁵⁵⁹ Radnice CZSS-a su se prisjetile samo dva slučaja udaljenja iz stana/kuće tijekom šestomjesečnog razdoblja.⁵⁶⁰

Potreba za izdavanjem mjere zabrane uhođenja/uznemiravanja je ilustrirana sljedećim primjerom iskustva jedne žrtve:

Rekla mi je da zna da će je kad tad jednog dana pronaći i da će ju ubiti. Ona to zna. Imamo mnogo mjera na prekršajnom sudu – zabranu približavanja, za nju i njenu djecu, jer su djeca emocionalno traumatizirana i odlaze na kliniku razgovarati sa stručnjacima koji se bave problemima djece, a ona živi kao osoba koja mora biti na oprezu. Nema nigdje prijavljenu adresu, jer se skriva. Boji se da će ju naći. To je još jedan problem koji imamo. Mi ovdje imamo izraz, „živi na crno“. Nitko ne zna gdje je. Tako da nigdje nema prijavljeno prebivalište. Kad ju on pronađe, ona odseli i živi negdje drugdje.⁵⁶¹

Posljednji put, kad je otkrio njenu lokaciju, vukao ju je kroz ulicu i krivio ju što ne može vidjeti svoju djecu, usprkos tome što mu je sud zabranio da ih vidi. Prijetio joj je da će je ubiti. Kad su svjedoci događaja zaprijetili da će pozvati policiju, prestao je. Policija ga je uhitila i pokrenula prekršajni postupak. Odvjetnica je zatražila od suda da izda mjeru zabrane uhođenja i uznemiravanja, ali sudac to nije odobrio. Sudac je objasnio da, kako on već ima zabranu približavanja, jasno je da neće biti u mogućnosti učiniti joj bilo kakvo daljnje zlo. Slučaj je pokrenut prije dvije godine, a počinitelj još uvijek uhodi i uznemirava žrtvu.⁵⁶²

U rijetkim prilikama kad suci izdaju mjeru udaljenja iz stana/kuće, obično zahtijevaju povijest nasilja,⁵⁶³ vidljivo ili nasilje kaznene razine, prisutnost djece, ili vidljivi strah žrtve.⁵⁶⁴ Samo je jedna sutkinja prikazala široku osnovu temeljem koje ona izdaje mjeru udaljenja iz stana/kuće: bilo kakvo fizičko nasilje, uključujući i prvo nasilje, zbog koje se žrtva osjeća ugroženom, dovoljno je da zasluži udaljenje iz stana/kuće.⁵⁶⁵

Razgovori su također pokazali sklonost prioritetiziranju prava na imovinu nad sigurnosti žrtava.⁵⁶⁶ Ako je stambeni prostor stečen za vrijeme trajanja braka, od obiju strana, jedna nam je nevladina organizacija objasnila, kako suci tada neće iseliti počinitelja.⁵⁶⁷ Ako su počinitelj ili njegovi roditelji jedini vlasnici imovine, onda ga „zasigurno neće iseliti“.⁵⁶⁸ Osim toga, suci često izražavaju zabrinutost kuda će počinitelji otići, pogotovo ako se radi o braniteljima.⁵⁶⁹

556 Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010., intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

557 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011. (koji navodi da se mjera udaljenja uopće ne provodi u Zagrebu). Intervju s NVO, grad F 07. veljače 2011., (koji navodi kako nikad nije čula za izdanu mjeru udaljenja u gradu), Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju s CZSS, grad H, 10. veljače 2011.

558 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

559 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

560 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

561 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

562 Isto.

563 Isto.

564 Isto.

565 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

566 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

567 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

568 Isto.

569 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., intervju s CZSS, grad I, 7. veljače 2011., intervju s policijom, grad H, 10. veljače 2011., intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011., intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.,

U drugim slučajevima, u kojima su stranke već odvojene zbog pritvora ili smještaja u sklonište, suci ne vide svrhu za zaštitnom mjerom udaljenja. Za te suce, zatvor adekvatno rješava potrebu za zaštitnim mjerama.⁵⁷⁰ Kada je žrtva u skloništu, ispitanici su nam objasnili kako sudovi slično ranijem, ne izdaju zaštitnu mjeru, jer vjeruju da je žrtva već zaštićena.⁵⁷¹ No, takva praksa ne prepoznaje da počinitelji mogu pronaći druge načine kako bi naštetili žrtvi, čak i ako je u skloništu. Počinitelji mogu uhoditi i slijediti djecu na putu od škole ili žrtvu na putu od njenog radnog mjesta. U jednom slučaju, muž je nazvao svoju djecu da prenese prijetnje da će ubiti svoju ženu, koja je bila u skloništu.⁵⁷² Neizdavanje zaštitnih mjera također ne uzima u obzir da počinitelji mogu pronaći lokaciju skloništa.⁵⁷³ Konačno, uskraćivanje navedene mjere udaljenja iz stana/kuće ne uzima u obzir da skloništa nemaju financijskih sredstava i mogu biti zatvorena, ostavljajući tako žrtve bez sigurnog mjesta.⁵⁷⁴

U jednom slučaju, sudu je trebalo 18 mjeseci da donese odluku o odbijanju izdavanja zaštitne mjere jer je žrtva bila u skloništu.⁵⁷⁵ Radnica skloništa je objasnila:

Taj je čovjek imao 147 kaznenih i prekršajnih djela prije nego je ubio tu ženu. Bio je upleten u organizirani kriminal, ali imao je i status policijskog doušnika. Tako da ga je sud malo štitio. Ona nije dobila nikakve zaštitne mjere, zatražila ih je, ali je čekala 18 mjeseci kako bi joj se iste odbile jer je sudac koji joj je trebao izdati mjere napisao u svojoj presudi da joj te mjere ne bi bile učinkovite ni korisne jer se nalazi u skloništu u Zagrebu i ne treba ih. Vjerojatno je sudac zamislio da žena smije biti samo u kući i da ne smije slobodno šetati gradom.⁵⁷⁶

Na kraju, počinitelj je ubio žrtvu.⁵⁷⁷

Kad suci i izdaju spomenute zaštitne mjere, komplikacije mogu nastati iz naloga koji su nepraktični ili neprimjereni. Najviše zabrinjava da je trajanje obiju izrečenih mjera, udaljenje iz stana/kuće i zabrana približavanja često prekratko. Policija nas je izvijestila da je počinitelj najčešće udaljen na 15 do 30 dana, osjetno kraće od okvira minimalno na 1 mjesec/maksimalno do 2 godine.⁵⁷⁸ Radnica nevladine organizacije navela je kako ima saznanja o jednom slučaju u kojem je mjera udaljenja izdana na tri mjeseca. Kada je mjera istekla, počinitelj je pozvonio na vrata i izbacio žrtvu iz kuće.⁵⁷⁹ Slično tome, suci ne izdaju zabranu približavanja u punom trajanju koje zakon dopušta. ZZNO omogućava izdavanje zabrane približavanja u trajanju od jednog mjeseca do dvije godine.⁵⁸⁰ Jedna odvjetnica nam je izjavila kako suci obično izdaju zabranu približavanja u trajanju od samo šest mjeseci.⁵⁸¹

Druga komplikacija u izdavanju zaštitnih mjera je nedostatak jasnih smjernica u ZZNO-u o udaljenosti na kojoj bi nasilnik trebao ostati od žrtve. Ovaj propust je rezultirao problemima koji potkopavaju učinkovitu provedbu zaštitnih mjera. Na primjer, jedan sudac, čiji je cilj bio da se izbjegne udaljenje nasilnika iz stana u kojem je živio sa žrtvom, izdao je zabranu pristupa koja je naložila nasilniku da se ne približava žrtvi na razdaljini od nekoliko metara. Kako su živjeli u istom stanu, to je bila nepraktična i opasna situacija.

intervju sa sutkinjom, grad K, 15. veljače 2011., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

570 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., ali vidi raspravu u poglavlju o zatvorima i pogodnosti izlaska.

571 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

572 Intervju s CZSS grad J, 08. veljače 2011.

573 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

574 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010. Vidi raspravu o skloništima u poglavlju o nevladinim organizacijama.

575 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010.

576 Isto.

577 Isto.

578 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.

579 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

580 ZZNO, članak 13.stavak 3.

581 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011. (odvjetnica se prisjetila kako su dobili na godinu dana u jednom slučaju jer su forsirali suca)

Nadalje, izdavanje mjere, npr. udaljenja, umjesto druge, npr. zabrane približavanja, može dovesti do sukoba koji kompromitiraju sigurnost žrtve. Prekršajni sudac se prisjetio kako je jedan muž koji je bio nasilan prema svojoj obitelji dobio pet kazni zatvora i udaljenje na dva mjeseca iz kuće zbog premlaćivanja svoje djece i prijetnji nožem ženi. Zaštitna mjera ga je samo protjerala iz njegovog doma.⁵⁸² On nije imao zabranu približavanja ili zabranu uhođenja/unemiravanja koja bi ga sprječavala u odlasku na njeno radno mjesto, tako da je on to i činio:

Postoji čovjek kojeg su kaznili dvoje sudaca ovdje prisutnih, a petu zatvorsku kaznu mu je sutkinja izrekla prošlog petka ... Njegova supruga vodi privatni dom za starije i nemoćne. Kad je pijan, on redovito pravi probleme i obitelji i štíćenicima doma ... Dobio je mjeru udaljenja na dva mjeseca ... Tijekom te mjere, dolazio joj je na posao i pijan ležao na stepenicama i to je sad pitanje, je li to bilo kršenje mjere. Udaljen je iz kućanstva, ali ovo nije bilo kućanstvo. Policija ga nije prijavila, ali su se telefonski raspitali kod suca. Zabrana je vrijedila za kuću. Je li ovo kršenje mjere ili nije? S obzirom da mu je presuda branila samo ulazak u kuću, nisu mogli odlučiti je li ovo bilo kršenje mjere.⁵⁸³

Prepreke izdavanju hitnih zaštitnih mjera

Visoki standard postavljen člankom 19. ZZNO-a, stvara ozbiljnu prepreku za dobivanje hitnih zaštitnih mjera.⁵⁸⁴ Članak 19. stavak 2. i 3. navodi kako će se hitne zaštitne mjere izdati kako bi otklonile „izravnu životnu ugroženost te osobe ili drugih članova obitelji“. Odvjetnici su naveli da nailaze na teškoće u dobivanju hitnih zaštitnih mjera prema ovom standardu, jer zakon zahtijeva okolnosti koje izravno ugrožavaju život.⁵⁸⁵ Odvjetnici su nam objasnili da jezik ZZNO-a koji zahtijeva „neposrednu životnu opasnost“ više odražava kaznene, nego prekršajne standarde.⁵⁸⁶ Odvjetnica nam je to ilustrirala u slučaju u kojem je nasilnik maltretirao žrtvu putem SMS poruka nekoliko puta, s porukama poput: „Pratim te. Bacio sam oko na tebe.“⁵⁸⁷ Sudac nije smatrao da je ovakva komunikacija osobna prijetnja, jer nema izričite izjave da će je ubiti, te je odbio izdati mjeru.⁵⁸⁸

U devet puta, koliko je ova odvjetnica podnijela zahtjeve za izdavanjem hitnih zaštitnih mjera, suci su joj iste odbili izdati jer žrtva nije dokazala da je njen život bio u tako visokoj razini opasnosti.⁵⁸⁹ Ova odvjetnica nije usamljena u svom iskustvu, jer nitko od njezinih kolega u gradu nije dobio takve zaštitne mjere za svoje klijentice.⁵⁹⁰ Odvjetnica je opisala iskustvo njene klijentice, koja nije bila u mogućnosti dobiti hitne zaštitne mjere:

U jednom slučaju, on je tek izašao iz zatvora i zvao je ženu 30 puta tijekom te noći. Ona ima malu bebu koja se budila svaki put kad je telefon zvonio, a i njeni roditelji su bili uzrujani. To se stalno događalo, i jer sam im ja rekla kako nemamo dokaze da imaju takav problem, oni su kupili novi telefon koji prikazuje pozivatelja i datum i vrijeme poziva kako bi to mogli fotografirati ... Svake dvije minute, svake četiri minute. Zatim sam od suda tražila izdavanje hitne zaštitne mjere i rekla da moji klijenti ne mogu živjeti u takvom stresu, jer ju on uznemirava. Priložili smo fotografije, a prekršajni sud je odbio prijedlog i rekao da to nije stanje životne opasnosti za moju klijenticu i da nisu obavezni izdati joj ikakve zaštitne mjere ... Teško je raditi sa žrtvama koje imaju takav problem na prekršajnom sudu.⁵⁹¹

582 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

583 Isto.

584 ZZNO, članak 19., stavak 2. i 3.

585 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011., intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

586 Isto.

587 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

588 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

589 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

590 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

591 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010.

U nekoliko slučajeva, sudska praksa odražava pozitivna tumačenja ovog standarda, s obzirom da se gledalo na namjeru počinitelja ili strah žrtve, a ne na težinu ozljeda.⁵⁹² No, u cjelini, sudska praksa pokazuje da mora biti prisutan vrlo visok stupanj opasnosti kako bi se izdale hitne zaštitne mjere.

PROVOĐENJE ZAŠTITNIH MJERA ⁵⁹³

Monitoring zaštitnih mjera

Postoji ozbiljan nedostatak sustavnog praćenja mjere liječenja od ovisnosti i psihosocijalnog tretmana. ZZNO zahtijeva od nevladinih organizacija koje provode tretmane da prijave počiniteljevo nepoštivanje odluke suda.⁵⁹⁴ Ukoliko se počinitelj ne javi na liječenje, Pravilnik o načinu provedbe zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti nalaže liječniku, odnosno terapijskom timu da o tome izvijesti sud u roku od 14 dana od datuma početka liječenja.⁵⁹⁵ Osim toga, kada se počinitelj ne pojavljuje na liječenju ili osoblje koje provodi tretman zaključi kako tretman neće promijeniti počiniteljevo ponašanje, oni su o tome dužni obavijestiti nadležno tijelo koje će podnijeti kazneni ili prekršajni optužni prijedlog.⁵⁹⁶

Ne postoji pouzdan sustav koji bi osiguravao da se sud obavijesti o kršenju tih mjera. U nekim slučajevima, prekršajni suci su nas izvijestili da će ih ustanova koja obavlja tretman obavijestiti ako se počinitelj ne pojavljuje.⁵⁹⁷ U ostalim slučajevima, suci su nam priznali da nemaju načina kojim bi saznali ako počinitelj krši mjeru tretmana jer ovise o policijskom podnošenju prijave.⁵⁹⁸ Još nam je jedna sutkinja rekla da su suci odgovorni za provedbu i praćenje zaštitne mjere liječenja od ovisnosti, tako da nazovu i provjere u bolnici.⁵⁹⁹ Kao predmetna sutkinja, ona zove odgovorne u bolnici koji provode tretman, ali priznaje nam da to zahtijeva visok stupanj osobnog angažmana i truda.⁶⁰⁰

Jedna organizacija je napomenula da se u 2010., samo 53% počinitelja, od svih koje su sudovi uputili na psihosocijalni tretman, zapravo odazvalo tretmanu.⁶⁰¹ U drugoj nevladinoj organizaciji su nam ilustrirali problem usklađenosti provedbe psihosocijalnog tretmana:

Jednog su počinitelja kaznili pohađanjem psihosocijalnog tretmana. Nije nikad išao, nitko ga nije pitao zašto ne ide. Nikad ga to nitko nije pitao. Nitko nije učinio ništa. Sudac je rekao „morate pohađati tretman“. Nije nikad, i nikad nije bio kažnjen za svoje djelo. Ponovio je nasilje. Ništa se nije dogodilo.⁶⁰²

Jasan protokol o monitoriranju i implementaciji nedostaje čak i u visoko rizičnim slučajevima:

U 20 godina bilo je ozbiljnog psihičkog, fizičkog i ekonomskog nasilja. Počelo je kad su bili mladi... Zlostavljao je djecu cijelo vrijeme, bez posebnog razloga. Izolirao je djecu od obitelji i prijatelja i zabranio im da se druže s prijateljima i njenom stranom obitelji. Govorio im je grozne stvari, da će ih sve ubiti sjekirom, smrskati im mozgove, a to sve snimati kamerom. Htio je baciti svoju kćer s balkona, a jednog

592 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

593 ZZNO, čl. 22., st. 3.

594 Pravilnik o načinu provedbe zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti, NN, Br. 05/2011., čl. 10.

595 Isto, ZZNO, čl. 22., st. 3.

596 Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010., intervju sa sucima, grad B, vidi isto intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

597 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011.

598 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

599 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

600 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

601 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

602 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

od sinova je bacio na radiator tako jako da je sin zadobio teške tjelesne ozljede... Izolirao je svoju ženu tako da je bila u potpunosti ovisna o njemu. Udarao ju je i šutao.⁶⁰³

Sud ga je osudio na nekoliko mjeseci zatvora, novčanu kaznu i s tri zaštitne mjere, zabranom približavanja na 6 mjeseci, psihosocijalnim tretmanom i liječenjem od alkohola. Ispitanice su nam potvrdile da je to bila najsveobuhvatnija kazna koju je itko dobio u tom području. Nažalost, provođenje mjera liječenja od alkohola i psihosocijalnog tretmana se nije dogodilo, a zahtjev za produljenjem mjere zabrane približavanja je još na čekanju. Od tada, on je stalno pokušavao stupiti u kontakt s njegovom djecom i ženom i objavio je prijeteće poruke na svom Facebook profilu.⁶⁰⁴

Sankcije za kršenje zaštitnih mjera

Prema ZZNO-u, počinitelj koji prekrši zaštitnu mjeru može biti kažnjen novčanom kaznom u iznosu od minimalno 3.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od minimalno 10 dana.⁶⁰⁵

Ispitanici smatraju da postoji nekoliko posljedica za počinitelje koji ne pohađaju tretman koji je sud odredio, bez obzira na odredbu ZZNO-a koja nepoštovanje zaštitne mjere smatra odvojenim prekršajem.⁶⁰⁶ Neki policajci su izjavili da suci kršenje mjere shvaćaju ozbiljno i naredite zatvor.⁶⁰⁷ No u drugim slučajevima, sud može samo opomenuti počinitelja⁶⁰⁸ ili mu narediti povratak tretmanu.⁶⁰⁹ Jedna radnica skloništa je objasnila kako je klijentičin suprug bio osuđen na psihosocijalni tretman. Pojavio se samo jednom, i odlučio da neće opet ići. Kad je klijentica rekla sudu da on ne pohađa tretman, nije bilo nikakvih sankcija.⁶¹⁰

Počinitelji su pronašli načine manipulirati ovim sankcijama i onemogućiti zaštitnu mjeru. Na primjer, neki počinitelji koriste treću stranu kako bi i dalje pristupili ili uznemiravali žrtvu.⁶¹¹ U mnogim slučajevima, suci ne tretiraju takva djela kao kršenje mjere, zbog formalnosti ili zbog odbijanja da ih prepoznaju takvima.⁶¹²

603 Isto.

604 ZZNO, čl.21. Jedna sugovornica nam je razjasnila kako izdavanje zaštitne mjere može određivati kažnjavanje za prekršaj u presudi. Druga sutkinja je rekla kako bi ih kaznila 30-dnevnom kaznom, ali izjavila je kako je to prekratko vrijeme zatvora da bi bilo učinkovito. Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11.listopada 2010., intervju sa sutkinjom, grad K, 11. listopada 2011.

605 ZZNO, čl.22., intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2011., Intervju s NVO, grad B 15. veljače 2011.

606 Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010., intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

607 Intervju s policijom, grad J, 08. veljače 2011.

608 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011

609 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011

610 ZZNO ne pruža zaštitne mjere protiv trećih osoba, niti ga kvalificira kao prekršaj. Jedna radnica skloništa, čija je klijentica dobila jednogodišnju zabranu približavanja na 100 m, opisala je kako je nasilnik uspio izbjeći kršenje mjere, a unatoč istoj, uhodio je svoju žrtvu. Rekla je: "Nije bilo kršenja", on je pronašao način kako bi pratio žrtvu preko svojih roditelja: No, ono što on radi, njegovi roditelji sada žive blizu nje, a ono što on radi, kontaktira roditelje, a oni sjede ispred zgrade i gledaju što ona radi i gdje ide Kad je imao uvjetnu osudu, bio je pametan i nije ju kršio jer nije htio ići u zatvor. Sada, neće prekršiti zabranu, jer zna da će morati ići u zatvor. On je pametan počinitelj i dobro se čuva kontakta kako ne bi išao u zatvor.

611 U jednom slučaju, sudac nije odredio metre u zabrani približavanja, tako da se tražilo da se izda nova mjera s preciznom udaljenošću u metrima. Dok je sudac odredio novu mjeru, počinitelj je već pronašao lokaciju skloništa. Suci, njegovo pojavljivanje ispred skloništa nije bilo kršenje zaštitne mjere. Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

612 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

KAŽNJAVANJE

Prekršajne presude

„U našem dosadašnjem iskustvu, prekršajni sud gotovo nikad ne zdaje kazne zatvora.“⁶¹³

Osim izdavanja zaštitnih mjera, prema ZZNO-u za obiteljsko nasilje, sud može tuženiku izreći maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od 90 dana ili novčanu kaznu od najmanje 1.000,00 kuna.⁶¹⁴ Sugovornici su nam objasnili da je potrebno ponovljeno nasilje, teško nasilje, kao što je slomljen nos, ili uključenost djece, da bi sud odredio zatvorsku kaznu.⁶¹⁵ Međutim, porastom femicida, došlo je do povećanja zatvorske kazne u nekim regijama.⁶¹⁶ U protekle četiri godine, dogodilo se ubojstvo u jednoj regiji svake godine, tako da su suci u tom području počeli izdavati strože kazne.⁶¹⁷ Takva postupanja su pokazala da više kazne mogu biti povezane s padom ubojstava; u 2010., nakon viših kazni, u toj regiji se više nije dogodilo ubojstvo partnerskim nasiljem u obitelji.⁶¹⁸

U nekoliko slučajeva u kojima su suci izdali zatvorske kazne, trajanje istih je kratko i često ograničeno na deset do petnaest dana za prvi prekršaj.⁶¹⁹ Kratka kazna zatvora ne pruža žrtvama odgovarajuće vrijeme kako bi poduzele sigurnosne mjere. U jednom slučaju, sud je kaznio klijentičinog muža zatvorskom kaznom od deset dana zbog udaraca zatvorenom šakom dok joj nije razbio usnicu i nanio modrice po licu. Deset dana je za nju bilo prekratko vrijeme kako bi pronašla nove životne mogućnosti i bila sigurna.⁶²⁰

U jednom zapanjujućem primjeru, prekršajni sudac je zapravo stavio odgovornost na žrtvu da sama odluči o počiniteljovoj kazni u njegovoj prisutnosti. Ona je devet godina bila fizički zlostavljana udaranjem i šamaranjem. Sudac je pitao ženu ispred zlostavljača, da li bi on trebao ići u zatvor ili ne – bilo je na žrtvi da odluči. Kad je žena bila nesigurna kako odgovoriti, sudac ih je poslao u drugu sobu da to riješe. Žrtvi je suprug rekao da ga može staviti u zatvor, ali „znaš što će se dogoditi kad izađem“.⁶²¹ Žrtva se vratila u sudnicu i rekla sucu da ga ne pošalje u zatvor.⁶²²

Novčane kazne izdane od prekršajnih sudova

Suci obično izdaju novčane kazne kao kazne za prekršaje nasilja u obitelji.⁶²³ Na primjer, prekršajni suci su izvijestili da je od 294 prekršaja partnerskog nasilja u obitelji, njih 128 sankcionirano novčanim kaznama.⁶²⁴ Po cijeloj zemlji, suci izdaju novčane kazne u 50,8%

613 ZZNO, čl. 20.sta.2. Ova je kazna od minimalne kazne zatvora od 15 dana ili 5.000,00 kuna za ponovljeni prekršaj, a minimalno do 30 dana kazne zatvora i minimalno 6.000,00 kuna za nasilje počinjeno u prisustvu djece, maloljetnika ili osoba s invaliditetom. ZZNO, čl.20. st.3.,4. Povećane kazne su dostupne za ponovljene prekršajne u kojima su uključena djeca, maloljetnici ili osobe s invaliditetom. , vidi ZZNO, čl.20.st.5-7-

614 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad I, 07.veljače 2011. , intervju sa sucima, grad J, 09.veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 15. veljače 2011., intervju s odvjetnicom, grad K, 13.listopada 2010., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

615 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

616 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

617 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

618 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011. (slučajevi koji zaslužuju visoku kaznu zatvora su obično kaznjeni, a ne prekršajni), intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

619 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

620 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

621 Isto.

622 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011. (koji navodi da su većina kazni novčane kazne ili kratke kazne zatvora), intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s odvjetnicom, 13. listopada 2010.

623 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

624 Rogić-Hadžalić I Kos, 52.

prekršajnih slučajeva nasilja u obitelji.⁶²⁵ Intervjui su otkrili da su sudovi skloni izricanju novčanih kazni u slučajevima prvog počinjenja fizičkog nasilja,⁶²⁶ a ponekad čak i drugi put.⁶²⁷

Brojni sugovornici smatraju da su novčane kazne neučinkovite, jer počinitelji mogu ne platiti, a žrtve ostaju nezaštićene.⁶²⁸ Drugi sudac je pojasnio, ako počinitelj plati kaznu, za njega nema daljnje kazne ili nadzornih mjera nad njim.⁶²⁹ Kažnjavanje počinitelja novčanom kaznom, također može imati nenamjerni utjecaj na kažnjavanje žrtve, osobito kada je žrtva ekonomski ovisna o počinitelju ili kada plaćanje kazne mora ići iz zajedničkih obiteljskih financijskih sredstava.⁶³⁰ Jedna ispitanica je opisala slučaj u kojem je žrtva morala platiti počiniteljevu kaznu sama.⁶³¹ Ova kazna može odvratiti žrtve da ponovno prijave nasilje.⁶³² Policija je dala svoje mišljenje o novčanoj kazni:

Mislim da bi učinkovitija bila zatvorska kazna i zaštitna mjera. Mislim da bi se zaštitne mjere trebale češće izdavati jer utječu na počinitelja da promijeni svoje ponašanje i radi stvari drugačije, dakle, bilo kakva kazna OSIM financijske kazne.⁶³³

Uvjetne kazne izdane od prekršajnih sudova

Intervjui su otkrili, da u praksi, suci naširoko izdaju uvjetne kazne koje omogućuju počiniteljima izbjeći zatvor.⁶³⁴ Na primjer, statistike jednog prekršajnog suda su pokazale da je broj uvjetnih kazni bio dvostruko veći od broja zatvorskih kazni (84 uvjetnih osuda i 40 zatvorskih kazni).⁶³⁵ Od 2007. do 2008., hrvatski sudovi su izdali 223 kazni zatvora i 1067 uvjetnih kazni.⁶³⁶

Na zahtjev žrtve, koja je često ovisna o zlostavljaču, suci često izdaju uvjetne ili ublažene kazne.⁶³⁷ Ostali razlozi iz kojih sudovi ne naređuju zatvorske kazne su ti što oni smatraju da nema potrebe da počinitelj ide u zatvor ako je žrtva već sigurna u skloništu,⁶³⁸ zatvori su ograničeni kapacitetima,⁶³⁹ ili smatraju da su psihosocijalni tretman ili liječenje od ovisnosti učinkovitiji u mijenjanju ponašanja.⁶⁴⁰

625 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011; intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

626 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

627 Vidi npr. Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

628 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

629 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., intervju sa sutkinjom, grad K, 15. veljače 2011., intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

630 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

631 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011. (koji opisuje ženu koja je pitala "Zašto bih ga prijavila, da sebe kaznim?")

632 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2012.

633 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011., intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010. intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada 2010., intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

Prekršajni zakon dopušta uvjetne kazne kojima je kazna zatvora uvjetovana ispunjavanjem određenih uvjeta. Sud može narediti uvjetnu kaznu kad se cilj kazne može realizirati i bez same kazne, posebno imajući u vidu odnos počinitelja prekršaja prema oštećenoj strani i naknadi štete uzrokovane istim. Sud može opozvati uvjetnu kaznu u slučajevima u kojima počinitelj ne ispunjava nametnute obaveze. Prekršajni zakon, čl.44., st.1.2.4.

634 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

635 PROTECT DaphneIII: Hrvatska – pregled, Autonomna ženska kuća Zagreb, sklonište I savjetovanište za žene koje su preživjele nasilje u obitelji, ožujak 2010.,²⁴

636 Intervju sa sucima, grad B, 16. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

637 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

638 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2012.

639 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011. Predsjednica prekršajnog suda je naglasila uvjetne kazne kao uvjetovanu mogućnost počinitelju da se primijeni odlazeći na psihosocijalni tretman ili liječenje od ovisnosti pod prijetnjom zatvora ili novčane kazne. Ali, opcija zatvora ili pohađanja tretman je nekim počiniteljima ponudila posebno frustrirajuću odgovornost: ako sud počinitelju ponudi umjesto odlaska u zatvor šestomjesečni tretman, bit će sklon odabiru pohađanja tretmana. Intervju sa sutkinjom, grad K, 15. veljače 2011., intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011., Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

640 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011., vidi i intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011.

Na pitanje je li ikad imala slučaj ponovljenog nasilja nakon uvjetne kazne, jedna nam je sutkinja odgovorila, „Da, da, da.“⁶⁴¹ Dovezujući se na počinitelja koji se opetovano vraćao na sud, sutkinja je izjavila „on dolazi tako opet i opet u krug“.⁶⁴²

Kaznene presude

Kad bi pravosuđe radilo svoj posao i izdalo svaku mjeru počinitelju, to bi definitivno bilo značajno... Mislim da su kazne preblage, jer uvjetne kazne ili blage kazne nemaju nikakvog efekta i vode ponavljanju nasilja. Počinitelj misli „pa i nisam bio nešto kriv kad mi kazna nije prevelika“ pa to vodi ponavljanju nasilja u obitelji.⁶⁴³

- Intervju s policijskim službenikom

Sugovornici su nam opisali kako bi, po zakonu, ponovljena djela, dugotrajno nasilje u dužem rasponu godina i teške posljedice na žrtve, zaslužila kaznenu zatvorsku kaznu, ali zatvorske kazne su često znatno kraće od maksimalnih pet godina.⁶⁴⁴ Odvjetnici su potvrdili da je uobičajeno trajanje zatvorske kazne od jedne godine.⁶⁴⁵ Jedna radnica skloništa je izjavila da se sjeća jednog počinitelja koji je dobio tri godine zatvora, ali inače, nitko od zlostavljača, od jedanaest žena u skloništu nisu bili osuđeni na zatvor.⁶⁴⁶

Članak 67. Kaznenog zakona dopušta sudu da donese uvjetnu osudu kad utvrdi da ciljevi kazne mogu biti očekivani, posebno uzimajući u obzir odnos između počinitelja i oštećene strane i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom. Kao i kod prekršajnog zakona, bilo je izjava o kaznenim sucima koji izdaju uvjetne kazne, posebno u slučajevima prvog nasilja.⁶⁴⁷ Ipak, da bi predmet uopće došao do kaznenog suda, mora sadržavati vrlo teško nasilje (kao što su prijetnje ubojstvom), najmanje tri policijske intervencije, ili uključenost oružja.⁶⁴⁸ U jednom slučaju protiv počinitelja za prvo nasilje prema članku 215a i 213., počinitelj je tukao žrtvu, zaključavao ju u sobu, prijetio joj da će ju ubiti, a djecu je plašio s maskom. Za ta djela, on je dobio uvjetnu kaznu. Žrtva je potražila sigurnost preseljenjem na tajnu adresu, tako da on nije bio u mogućnosti ponoviti nasilje.⁶⁴⁹

Policija nam je ilustrirala kakve opasnosti može predstavljati uvjetna kazna kada počinitelj bude oslobođen u kaznenom predmetu u kojem je suprug tukao majku i djecu.⁶⁵⁰

Upravo sada imamo u zatvoru nekoga tko je prekršio zaštitnu mjeru. Ta je osoba bila kažnjena po članku 215a Kaznenog zakona. Dobio je uvjetnu kaznu, ali nakon toga bio je kažnjen prema Prekršajnom zakonu i dobio je zaštitne mjere koje je prekršio po izlasku iz zatvora. Bio je pušten, prekršio je (zabranu približavanja) zaštitnu mjeru, a u međuvremenu, opozvali su mu uvjetnu kaznu i u zatvoru je zbog djela po članku 215a.

641 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

642 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

643 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011., intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

644 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

645 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011. (većina počinitelja dobije novčanu kaznu ili tretman).

646 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2012., intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011. Mnoge od kaznenopravnih sankcija su uvjetne kazne zatvora. Od 2007. do 2010., od 2472, bilo je 2055 uvjetnih kazni, a 408 kazni zatvora. Rogić – Hadžalić I Kos. 71.

647 Vidi Zakonodavni okvir I pitanje optuživanja.

648 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

649 Slučaj je prethodio presudi Maresti. Vidi Zakonodavni okvir I pitanje optuživanja u poglavlju o policiji za više informacija o toj presudi.

650 Intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

A. protiv Hrvatske: Povreda prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života

U predmetu *A. protiv Hrvatske*, Europski sud za ljudska prava utvrdio je da je Hrvatska prekršila članak 8. koji štiti pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima.⁶⁵¹ U razdoblju od studenog 2003. do kolovoza 2005., počinitelj je u više navrata fizički i verbalno zlostavljao A., svoju suprugu i majku svoje kćeri. Oni su se razveli 2006. Utvrđeno je da je počinitelj patio od raznih psihičkih poremećaja, uključujući posttraumatski stresni poremećaj, anksioznost, paranoju i epilepsiju. Između 2004. i 2009., pokrenuto je sedam različitih postupaka protiv B., uključujući tri kaznena postupka i četiri prekršajna. Oba su suda izdala nekoliko mjera i kazni, ali hrvatske vlasti njih nekoliko nisu izvršile.

Naime, prekršajni sud naredio je počinitelju da završi psihosocijalni tretman u listopadu 2006. Psihosocijalni tretman se nikad nije realizirao, jer nije bilo licenciranih pojedinaca i institucija koje bi ga obavljale. Počinitelj je također dobio novčanu kaznu od 6.000,00 kuna; platio je 1.000,00 kuna i trebao je odslužiti zatvorsku kaznu u zamjenu za preostalih 5.000,00 kuna. Međutim, nikada nije odslužio kaznu zatvora, jer su zatvori bili puni. U istom mjesecu, počinitelj je također dobio kaznenu kaznu od osam mjeseci zatvora, a ni tu kaznu nije počeo izdržavati. Konačno, počinitelj je bio pod kaznenom sudskom presudom da dovrši psihijatrijsko liječenje, dok je u pritvoru. Međutim, nije bilo dokaza, da su hrvatski zatvorski dužnosnici ikada razvili psihijatrijski program za počinitelja tijekom njegovog izdržavanja zatvora.

Europski sud za ljudska prava je prethodno sudskoj praksi utvrdio da, na temelju članka 8., koncept privatnog života uključuje tjelesni i psihički integritet. Stoga, države imaju obavezu donositi i primjenjivati odgovarajući pravni okvir za zaštitu pojedinaca od nasilja od strane drugih privatnih osoba. Europski sud za ljudska prava je smatrao, da pravodobnim neprovođenjem presuda po nalogu sudova, hrvatske vlasti nisu ispunile svoje pozitivne obaveze u zaštiti žrtava i osiguravanju prava na poštivanje privatnog života. Sud je naredio da Hrvatska podnositelju zahtjeva plati 9.000,00 Eura nematerijalne štete i 4.470,00 Eura za troškove i izdatke.

ZATVORI

Zakon o izvršavanju kazne zatvora uređuje postupanje prema zatvorenicima, uključujući počiniteljima partnerskog nasilja u obitelji, osuđenih zbog kaznenih ili prekršajnih djela.⁶⁵¹ Čak i ako suci kazne počinitelje kaznom zatvora, kažnjavanje počinitelja potkopavaju problemi u zatvorskom sustavu, uključujući kašnjenja u izvršavanju kazni i pogodnost izlaska koje omogućuju privremeno puštanje zatvorenika na slobodu. Sljedeće poglavlje raspravlja o ta dva izazova detaljnije.

PRETRPANOST DOVODI DO ODGODA U SLUŽENJU ZATVORSKE KAZNE

Pretrpanost zatvora u Hrvatskoj može dovesti do kašnjenja u zatvaranju i ranijem puštanju počinitelja nasilja.⁶⁵² U Hrvatskoj postoji četrnaest zatvora, sedam kaznonica, i dva popravna objekta za maloljetnike. Istraživanje je otkrilo da su ti objekti često prekapacitirani.⁶⁵³ Jedan je zatvorski službenik priznao da su zatvori prekapacitirani za 140% do 150%.⁶⁵⁴

Zatvorski službenik nam je izjavio da nema liste čekanja ili mogućnosti odgode za zatvaranje prekršajnog osuđenika – uključujući počinitelja nasilja u obitelji – u zatvor, a oni ih moraju primiti „odmah“.⁶⁵⁵ Ipak, neki sugovornici su nas izvijestili o kašnjenjima u slanju osuđenika u zatvor.⁶⁵⁶ Jedna nevladina organizacija se složila s tim, da zbog pretrpanih zatvora, može potrajati i do godinu dana prije nego počinitelj ode u zatvor.⁶⁵⁷ Kako nam je jedan policajac objasnio, u zatvoru bi moglo biti 50 kreveta, od kojih bi 10 moglo biti rezervirano za počinitelje obiteljskog nasilja – ti su kreveti uvijek puni.⁶⁵⁸

Jedan ispitanik je pretpostavio da medijsko izvještavanje o pretrpanosti zatvora znači da je javnost općenito svjesna situacije. Kao što je ispitanik objasnio, počinitelj bi „mogao znati da neće odmah morati odslužiti cijelu kaznu“.⁶⁵⁹ Doista, policijski službenik misli da nedostatak prostora u zatvorima rezultira nevoljkošću pravosuđa da izdaje zatvorske kazne.⁶⁶⁰ Opisujući jedan slučaj, zaposlenice CZSS-a u manjem gradu (br.st. 30.000) izvijestile su da je počinitelj tukao žrtvu do točke gdje „ona nije imala mjesto na svojoj koži, a da nije bilo masnice“.⁶⁶¹ Sugovornice su napomenule da, iako je bio osuđen, on nikada nije bio poslan u zatvor, jer su zatvori puni.⁶⁶²

ODOBRAVANJE POČINITELJIMA IZLASKA IZ ZATVORA

Zakon o izvršavanju kazne zatvora omogućava ustupke počiniteljima koji mogu biti opasni za žrtve obiteljskog nasilja, bez odgovarajućih mjera zaštite. Jedna od odredbi koja predstavlja rizik za žrtve je pogodnost izlaska. Članak 129. omogućuje zatvorenicima, koji su odslužili minimalni dio svoje kazne i ispunili ostale

651 Zakon o izvršavanju kazne zatvora, čl.1.st.4

652 Ključne primjedbe odbora za ljudska prava, 4. studenog 2009., UN Doc. CCPR/C/HRV/CO/2, para. 13., Irma Kovčo Vukadin, Vladimira Žakman-Ban, Anita Jandrić Nišević. Rehabilitacija zatvorenika u Hrvatskoj, VarstvoSlovje, Juornal of Criminal Justice and Security 143., 160. Br.2. 2010., dostupno na <http://www.fvv.inu.-mb./si/varstvoslovje/articles/VS-2010-2-Croatia.pdf>

653 Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 17.veljače 2011.

654 Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 18.veljače 2011.

655 Isto.

656 Vidi I tekst o presudi A. protiv Hrvatske

657 Intervju s NVO, 16. veljače 2011.

658 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

659 Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

660 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011. Zatvorski dužnosnik nije smatrao da je pretrpanost zatvora utjecala na donošenje sudskih odluka jer je sudstvo neovisno i zna da je njihov posao osuditi svaki zločin. Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 18.veljače 2011.

661 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

662 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

uvjete, da napuste zatvor na određeno vrijeme.⁶⁶³ Ova pogodnost izlaska je u čestoj upotrebi, a kako nam je jedna djelatnica nevladine organizacije izjavila: „Čini se da su postali moderni u zadnje vrijeme“.⁶⁶⁴

Izlazak se dodjeljuje na temelju dužine odslužene kazne, uspješnog ostvarivanja plana kazne te mišljenja surađujućih institucija da počinitelj neće predstavljati opasnost ako bude pušten.⁶⁶⁵ Upravitelj donosi konačnu odluku o tome hoće li odobriti korištenje izlaza i o potrebi nadzora ili prijavljivanja zatvorenika lokalnoj policiji.⁶⁶⁶ Zatvorski sustav se može konzultirati s drugim institucijama, kao što su policija i CZSS, u vezi davanja mišljenja o ciljanoj lokaciji gdje će počinitelj biti pušten, razgovarajući sa žrtvama, počiniteljima i obitelji.⁶⁶⁷ Ako dužnosnici smatraju da je počinitelj visoko rizičan za recidivizam, postoji odsustvo obiteljskih odnosa, zabrana približavanja ili mjera udaljenja protiv njega, a žrtva ga ne želi vidjeti, rijetko će mu odobriti pogodnost izlaza.⁶⁶⁸ Međutim, zatvorski službenik nam je izjavio da je stopa recidiva za vrijeme popularnog vikend izlaza u trajanju od 72 sata, prošle godine bila samo oko 0,4%, a većina kršenja su bila zbog kašnjenja vraćanja u zatvor ili konzumiranja alkohola.⁶⁶⁹ Službenik je priznao, „Imamo i neke koji su se vratili i istukli svoje žene, ali njih nema tako mnogo“.⁶⁷⁰

Čak i ako je stopa recidivizma prijestupnika nasilja u obitelji niska, ona još uvijek predstavlja neprihvatljivu opasnost za one žene koje su zlostavljane ili na drugi način oštećene tijekom pogodnosti izlaza. Jedan kazneni sudac je opisao kako je čovjek istukao svoju partnericu kad je bio pijan. U kaznenom postupku, bio je osuđen na nekoliko mjeseci zatvora. Nakon dvije trećine kazne, pušten je za vikend i opet je počinio kazneno djelo protiv nje pod utjecajem alkohola. Tijekom tog djela, počinio je „sve moguće nasilje“ protiv nje, što je rezultiralo mnogim lakšim ozljedama.⁶⁷¹ Za svoje djelo, koje je počinio dok je bio na pogodnosti izlaza, dobio je kaznu od 18 mjeseci, koja je dodana njegovoj prijašnjoj kazni.⁶⁷²

Počinitelji osuđeni zbog djela nasilja koje nije obiteljsko nasilje, također mogu predstavljati opasniji rizik za žrtve obiteljskog nasilja. U tim slučajevima, možda ne postoji mjera zaštite ili osuda zbog obiteljskog nasilja, te iz tog razloga dužnosnici imaju manje informacija o riziku za žrtve. Također, nejasno je hoće li zatvorski dužnosnici pažljivo proučiti zatvorenike osuđene zbog djela nasilja koje nije bilo u obitelji, kako bi se utvrdilo jesu li mjere poput nadzora i zabrane prilaska potrebne. Takve mjere zaštite su potrebne s obzirom da su djela partnerskog nasilja u obitelji počinjena tijekom pogodnosti izlaza od strane počinitelja koji su bili osuđeni zbog drugih zločina. U jednom slučaju, odvjetnici su opisali kako je zatvorenik na izdržavanju kazne za ubojstvo svog punca počeo koristiti pogodnost izlaza:

Ne postoji nadzor nad njima kad izlaze. To je problem jer nemaju nikakav nadzor tijekom izlaza. Imali smo jedan slučaj u kojem je čovjek koji je ubio oca svoje žene, nakon nekoliko godina zatvora, počeo

663 Zatvorenici koji su na izdržavanju kazne zatvora od 10 godina ili manje mogu biti pogodni za pogodnost izlaska nakon odslužene trećine trajanja kazne. Zatvorenici koji su na odsluženju kazne zatvora od deset godina, tu pogodnost mogu zaslužiti nakon pola izdržane kazne. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, čl.131. Svrha je ove pogodnosti, promicanje povjerenja u zatvorenike, olakšavanje zatvorske discipline, smanjenje štete zatvoreništva, održavanje i promoviranje odnosa s obitelji, javni i drugi servisi te poticanje sudjelovanja pojedinca u programu izvršenja kazne, jačanje odgovornosti počinitelja, samopouzdanja i priprema za stil života koji poštuje zakon i građanske dužnosti. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, čl.128. Pogodnosti izlaska mogu biti, među ostalim, odlazak na godišnji odmor izvan mjesta zatvora, izlazak iz strogo čuvane kaznionice pod nadzorom od dva do četiri sata kako bi se obavio neki osobni posao, posjeta lokalnoj zajednici između 2 i 24 sata (s posjetom), posjeta lokalnoj zajednici između dva i osam sati (bez posjete), posjeta obitelji ili drugih osoba ne više od dva puta mjesečno u ukupnom trajanju od 4 dana (96 sati), a u mjesecu Uskrsa, Božića i državnih praznika – u trajanju do šest dana (144 sati). Čl. 129. Zakon o izvršavanju kazne zatvora

664 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

665 Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 17. veljače 2011.

666 Zakon o izvršavanju kazne zatvora, 132.st.1.,3.

667 Zakon o izvršavanju kazne zatvora

668 Isto.

669 Isto.

670 Isto.

671 Intervju sa sucem, grad J, 09. veljače 2011.

672 Isto.

koristiti pogodnost izlaza. Za vrijeme tih izlazaka, prijetio je svojoj ženi i djeci i bio je također osuđen zbog tih prijetnji. Prijetio je da će ubiti svoju ženu, a djeci je rekao da je ona kriva što je on ubio njihovog djeda. Nije bilo nikakvih zaštitnih mjera protiv njega.⁶⁷³

U drugom slučaju, jedan je čovjek bio osuđen i zatvoren zbog krađe. Za vrijeme jednog od tih izlaza, došao je kući za vikend i pretukao svoju ženu „od glave do pete“.⁶⁷⁴ Tukao ju je po cijelom tijelu dok nije „poplavila i pocrnila“, razbio joj je nos, zatim ju je bacio niz stepenice, što je imalo za posljedicu potres mozga. Žrtvine ozljede su bile toliko teške da je potražila medicinsku pomoć i na kraju završila u psihijatrijskoj bolnici na mjesec dana.⁶⁷⁵

INDIVIDUALNI PROGRAMI I TRETMANI U ZATVORIMA

Iako počinitelji mogu, prema ZZNO-u, biti kažnjeni pohađanjem psihosocijalnog tretmana, organizacija odgovorna za provođenje tih tretmana ne provodi iste unutar zatvora.⁶⁷⁶ Počinitelj mora ispoštivati takav nalog suda izvan zatvora. Autorice su saznale za barem jedan primjer gdje je izvršavanje ovog programa liječenja odgodilo počiniteljev odlazak u zatvor. Isto tako, bilo je izvješća o slučajevima u kojima liječenje od ovisnosti zamjenjuje zatvaranje. Prekršajni suci navode da se liječenje od ovisnosti može izreći kad počinitelj počne izdržavati svoju zatvorsku kaznu, oni su donosili odluke da se počinitelju izrekne liječenje od ovisnosti u zamjenu za kaznu zatvora.⁶⁷⁷

Zakon o izvršavanju kazne zatvora predviđa individualne programe tretmana za zatvorenike tijekom izdržavanja kazne. Zatvorski službenik nam je priznao da im nedostaje kapaciteta kako bi obuhvatili sve zatvorenike koji su počinili partnersko nasilje u obitelji, ali nastoje pokriti najopasnije prijestupnike. Iako ovaj program ima trostruki fokus, visoko je naglašen program odvikavanja od alkohola. Zatvorski službenik nas je izvijestio da su većina počinitelja obiteljskog nasilja alkoholičari ili imaju neki problem s alkoholizmom. Kao rezultat toga, tretman počinitelja nasilja u obitelji je uglavnom usmjeren prema liječenju od alkohola ili droge, u uvjerenju da ako se izlječi zloupotreba alkohola/droge, onda je vjerojatnost za ponavljanjem nasilja u obitelji smanjena.⁶⁷⁸

673 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011.

674 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

675 Isto.

676 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 17. veljače 2011.

677 Intervju sa sucima, grad F, 07. veljače 2011.

678 Intervju sa zatvorskim dužnosnikom, grad K, 17. veljače 2011.

Tomašić protiv Hrvatske: Kršenje prava na život

U predmetu Tomašić protiv Hrvatske, Europski sud za ljudska prava utvrdio je da se program liječenja nije adekvatno proveo u skladu s člankom 2. Europske konvencije o ljudskim pravima koji štiti pravo na život. U ovom slučaju, počinitelj je izrazio namjeru da baci bombu na svoju ženu/djecu, u centru za socijalnu skrb i policiji u različitim prigodama. Počinitelj je bio optužen, osuđen i pušten nakon izdržane zatvorske kazne. Oko šest tjedana nakon izlaska, okrivljenik je ubio svoju suprugu, kćer i sebe.

Optuženi je uhićen u veljači 2006., a u ožujku 2006., općinski sud ga je osudio na pet mjeseci zatvora i obavezno psihijatrijsko liječenje za vrijeme i, po potrebi, nakon njegove zatvorske kazne⁶⁷⁹. U ovom slučaju, optuženik je odslužio gotovo tri mjeseca od petomjesečne kazne prije nego je donesena odluka o obaveznom psihijatrijskom liječenju postala pravomoćna.⁶⁸⁰ Optuženik je ostao u zatvoru tijekom žalbe na presudu, a u travnju, županijski sud je smanjio trajanje psihijatrijskog liječenja za vrijeme njegove zatvorske kazne. Nakon odluke županijskog suda, optuženi je počeo primati terapiju kroz razgovorne sesije sa zatvorskim osobljem, upraviteljem zatvora, i zatvorskim liječnikom. Posjetio je zatvorskog liječnika otprilike pet puta i nije primio nikakvu farmakoterapiju.

Europski sud za ljudska prava je utvrdio da je država bila svjesna ozbiljnosti prijetnji, da je bila obavezna poduzeti sve razumne korake kako bi zaštitila žrtve, ali nije uspjela izvršiti svoje obaveze kako bi zaštitila kršenje članka 2.⁶⁸¹ Zbog žalbe i odluke županijskog suda da ograniči psihijatrijsko liječenje na njegovu zatvorsku kaznu, najdulji tretman liječenja koje je okrivljenik mogao dobiti su bila dva mjeseca i pet dana.⁶⁸² Unutar tako kratkog razdoblja, sud je zaključio da se njegovi psihijatrijski problemi nisu mogli adekvatno riješiti.⁶⁸³ Nadalje, država nije poduzela odgovarajuće mjere kako bi se smanjila vjerojatnost da će okrivljenik izvršiti svoje prijetnje.⁶⁸⁴ Zakon o izvršavanju kazne zatvora ne rješava pravilno pitanje provedbe takvog tretmana, a nedostatak specifičnih uputa, to ostavlja diskrecijskoj procjeni zatvorskih vlasti. Također, sud nije uspio dovoljno precizirati presudu. Psihijatrijsko liječenje ne samo što je bilo neadekvatno, već nije bilo ni procjene njegovog stanja ili namjere da izvrši prijetnje prije nego ga se pusti iz zatvora.⁶⁸⁵

679 Točka.8.

680 Predmet Branko Tomašić I dr. protiv Hrvatske, Prijava br. 46598/06, točka. 55.

681 Točka 53., 61.

682 Točka 55.

683 Točka 55.

684 Točka 60.

685 Točka 58.

CENTRI ZA SOCIJALNU SKRB

„Možda biste mu trebali skuhati bolji ručak pa vas onda ne bi tukao.“⁶⁸⁶
- radnica skloništa citira preporuku socijalne radnice njenoj klijentici

Centri za socijalnu skrb (CZSS) imaju važnu ulogu u državnom odgovoru na partnersko nasilje u Hrvatskoj, zbog usluga koje pružaju i njihove odgovornosti prema ZZNO-u i Obiteljskom zakonu. Uz policiju, CZSS je često prvi koji odgovara u slučajevima partnerskog nasilja.⁶⁸⁷ Intervjui su otkrili opće slaganje da žrtve partnerskog nasilja u obitelji često traže pomoć od svog lokalnog CZSS-a.⁶⁸⁸ Velika odgovornost CZSS-a i činjenica da zaposlenici CZSS-a budu često prvi koji odgovaraju, pojačava važnost njihovog pristupa žrtavama partnerskog nasilja. I dok neki centri iz mreže centara za socijalnu skrb reagiraju senzibilizirano i podržavajuće prema žrtvama partnerskog nasilja, većina otkrivenih informacija pokazuje da odgovor CZSS-a često potkopava sigurnost žrtve.

CZSS ima široke ovlasti reagiranja prema žrtvama: mogu ih poslati u sklonište, dodijeliti žrtvama jednokratnu novčanu pomoć, naložiti žrtvama, počiniteljima i djeci da pohađaju terapiju, davati preporuke sudu za izricanje počiniteljeve kazne i, što je najvažnije, davati mišljenja sudu o skrbništvu nad djecom. CZSS je glavna poveznica između žrtava i skloništa: čak i ako su otišle na policiju, žrtve su dužne javiti se CZSS-u kako bi bile smještene u određene sigurne kuće.⁶⁸⁹ Osim toga, CZSS mora obavezno izvještavati i istraživati. CZSS ima široku odgovornost u slučajevima nasilja nad djecom, uključujući i ovlast da intervenira, predlaže i nadgleda mjere zaštite.

SLABOSTI CZSS-A U ZAŠTITI ŽRTAVA

Protokol o postupanju nalaže radnicama CZSS-a „omogućiti žrtvi da neometano i bez straha iskaže sve relevantne činjenice“.⁶⁹⁰ U rijetkim slučajevima, neke su socijalne radnice iskazale takvu osjetljivost. Jedna nam je socijalna radnica objasnila postupak kojim se vodi:

Pokušavam razgovarati sa žrtvom obiteljskog nasilja tako da je ne prekidam i puštam je da mi ispriča svoju priču i kaže mi sve činjenice, poput koliko je nasilje trajalo i kakvog je nasilja bilo. Svaki aspekt situacije nasilja ...⁶⁹¹

Radnica skloništa nam je izjavila „Neke su nam žene rekly da su im od svih ljudi najviše pomogle socijalne radnice.“⁶⁹² Jedna nam je sutkinja ukazala kako iako CZSS radi „u nemogućim“ uvjetima, ponekad bez prostorija ili kompjutera, „oni rade s entuzijazmom i vole svoj posao jer inače ne bi bilo takvih rezultata“.⁶⁹³

Ipak, većina nam je sugovornika otkrila kako lokalni CZSS-i ne prioritetiziraju sigurnost žrtve. Odvjetnica nam je prijavila, „žene imaju loša iskustva u njihovom prvom kontaktu s centrom, u smislu „odite samo doma, sve će biti u redu““. Jedna se žrtva dugotrajnog nasilja prisjetila:

⁶⁸⁶ Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

⁶⁸⁷ Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

⁶⁸⁸ Vidi npr. Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

⁶⁸⁹ Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

⁶⁹⁰ Protokol o postupanju, 1.B.2.4.

⁶⁹¹ Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010.

⁶⁹² Intervju s NVO, grad B, 10. veljače 2011.

⁶⁹³ Intervju sa sucima, grad K, 13. listopada 2010.

Rekle su mi da trebam biti strpljiva, da će pokušati razgovarati s njim i urazumiti ga, a da ja moram biti bolja mama ... Ja sam njima rekla da nemam kuda otići. Na to mi ništa nisu rekle, nego su me pustile da odem doma. To je bio moj život.

Brojne druge priče su pokazale da mnogi zaposleni u CZSS-u nisu bili od pomoći ili su bili neosjetljivi prema žrtvama. Radnica skloništa je napomenula kako „su (centri) nepristojni prema ženama. Žene mi najčešće govore kako im u centru ne vjeruju“.⁶⁹⁴ Druga je napomenula:

Naše nam klijentice puno puta i najčešće kažu da ih (socijalne) radnice ne razumiju, da nemaju razumijevanja ni empatije prema njima, da ih ne shvaćaju ozbiljno, ne slušaju ih, ne posvete im dovoljno vremena, i da samo sjede i ne obraćaju pažnju na njih. Ponekad nam kažu dobre stvari o socijalnim radnicama, ali vrlo rijetko ... žene se moraju prisiljavati da odu na centar, teško im je, a tamo onda nalete na nekog tko će ih osuđivati i neće podržati i učiniti će suprotno od onog što bi trebalo.⁶⁹⁵

Neki sugovornici su nam prijavili kako su u CZSS-u bilo toliko neosjetljivi do razine zanemarivanja sigurnosti žrtve. Jedna nam je žrtva izjavila:

Toliko sam pretrpjela, ali (CZSS) ponašale su se kao da mi ne vjeruju ... rekle su mi da moraju popunjavati papirologiju i da je papirologija najvažnija, jer ako mi se što dogodi, ako budem ozljeđena ili ubijena, da će one snositi odgovornost.⁶⁹⁶

U drugom slučaju, žrtva je bila uhićena jer se branila, a kasnije i oslobođena. Na policijskoj stanici je srela socijalnu radnicu, koja se obrecnula na njeno pitanje o djeci:

Socijalna radnica je bila tamo i čekala me. Prije toga, nikada nisam vidjela socijalnu radnicu. Pitala sam je kad ću opet vidjeti svoju djecu, a ona mi je odgovorila „Ne znam gdje su i ne znam hoćete li ih opet vidjeti“.⁶⁹⁷

U najgorem slučaju, CZSS uopće ne ragira. Intervjui su otkrili kako u mnogim slučajevima, djelatnici centra nisu poduzeli ništa kako bi odgovorili na nasilje u obitelji. Žrtva nam je ilustrirala njeno iskustvo:

Puno sam puta bila na centru za socijalnu skrb, dakle, oni bi ti trebali biti od pomoći, ali nisu ti od pomoći ... moje je iskustvo bilo grozno ... sa centrom za socijalnu skrb, očekivala sam više od njih, očekivala sam da će mi reći, „U redu, dođite ovdje ili odite negdje“. Ali nisu mi dali ni savjet ni rješenje za ništa. Kad je (sklonište) ovo bila opcija, pokušale su me odgovoriti. To je bilo grozno ... krive su jer nisu ništa napravile ... moj bivši muž nije bio optužen za obiteljsko nasilje, ali to mi sada nije ni važno ... Ali taj odbijajući stav socijalnog prema meni – to mi je bilo grozno.⁶⁹⁸

Taj propust i nepomaganje žrtvama ne samo da ugrožava sigurnost žrtve, već može imati i kobne posljedice. Praobraniteljica za ravnopravnost spolova je spomenula jedan slučaj u kojem CZSS nije reagirao prema žrtvi, što je rezultiralo njenom smrću:

Otišla je na centar za socijalnu skrb i odbili su čak razgovarati s njom i pomoći joj, rekavši joj da nisu nadležni, a kasnije su čak zaniijekali da im se žena obratila. Nakon kratke istrage, ovaj ured je zaključio da je žena zaista tamo bila, a da ju centar nije zaštitio na način na koji je trebao i koji je propisan zakonom ... Ubijena je. Prije odlaska na centar, nije imala nikakve ozljede, samo joj se prijetilo nožem.⁶⁹⁹

694 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

695 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

696 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

697 Intervju sa žrtvom, grad F, 09. veljače 2011.

698 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

699 Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.

Razgovori su pokazali da neuspjeh reagiranja na odgovarajući način od strane CZSS-a proizlazi iz nerazumijevanja partnerskog nasilja. S vremena na vrijeme, radnice CZSS-a pribjegavaju stereotipima o žrtavama. Jedna žrtva je izvijestila da joj je socijalna radnica „... rekla mi je da predobro izgledam, da ne može vjerovati da sam zlostavljana ili da imam bilo kakvih problema i neka čekam neko vrijeme, da bi on mogao biti bolji. Pitale su me imam li ljubavnika, i ako me moj muž uhvatio ili me vidio negdje s ljubavnikom, da bi to mogao biti razlog za njegovo ponašanje ...“.⁷⁰⁰ Također, CZSS pokazuje nerazumijevanje potreba žrtava. Nevladina organizacija se osvrnula na stav lokalnog ravnatelja CZSS-a pri otvaranju skloništa:

(On je rekao da) ne trebamo skloništa u ovoj regiji, da zapravo trebamo samo sobu ili stan, a da bi i soba bila dovoljna ... Iz medija su ga pitali, „A što ako ćete imati dva slučaja, dvije žene?“. Na to je odgovorio „Pa, ako ćemo imati dvije žene, neka idu tamo na 14 dana, malo se odmore, a onda mogu ići natrag“. Mediji su rekli „A što ako imaju djecu?“. „Pa, onda neka se žene odmore, a djeca mogu ići u udomiteljsku obitelj“.⁷⁰¹

Intervjui su pokazali kako mnogi centri prioritetiziraju očuvanje obitelji u njihovom odgovoru na partnersko nasilje.⁷⁰² Radnice skloništa su ilustrirale, „centri njeguju ideju obitelji, tako da je bolje imati kakvu takvu obitelj, i očinsku figuru, bez obzira kakva ona bila“.⁷⁰³ U nekim su slučajevima centri savjetovali žrtve da se vrate kućama, rekavši im da nasilje nije ozbiljno.⁷⁰⁴ Također, centri pokušavaju pomiriti par kad im se žena obrati za pomoć:

Dakle, što se događa ukoliko žena dođe na centar i kaže „Ja sam žrtva obiteljskog nasilja.“, a to se obično događa nakon sedam, dvanaest, petnaest godina života u takvoj situaciji ili se može dogoditi i nakon prvog puta kad napadne djecu centar ga odmah pozove, ali ne zato da pomogne njoj i djeci. Ne s ciljem da pomogne njoj i djeci, već da ih stave u istu sobu i kažu joj „Jeste li zaista sigurni da ga želite prijaviti i razvesti se? Pogledajte ga, pa pristojan je i rekao mi je da vas voli, obožava, a tu je samo jedna plaća – njegova plaća, dvoje djece, a vi ste nezaposlena.“⁷⁰⁵

Intervjui su pokazali da nekim djelatnicima CZSS-a nedostaje razumijevanja kako se neki nasilnici mogu činiti ljubaznima, prikrivajući tako opasnost koju predstavljaju za žrtvu. Radnica skloništa je napomenula, „Kad god razgovaram sa centrom, od možda 19 klijentica, u 17 tih slučajeva, socijalna radnica mi kaže „Pa, ona kaže da je bilo tako, ali on se čini stvarno dragim““.⁷⁰⁶ Druga radnica skloništa nam je rekla „Kažu mi, „On je divna i krasna osoba. Zašto se žalite na njega?““.⁷⁰⁷

EDUKACIJA ZAPOSLENIH U CENTRIMA ZA SOCIJALNU SKRB

Zaposlenici CZSS-a napomenuli su nam da oni nisu bili educirani u organizaciji države već 10 godina.⁷⁰⁸ Osim toga, intervjui su otkrili da mnogi zaposlenici CZSS-a nisu prošli edukaciju o procjeni rizika, koja bi im pružila alate za identificiranje visoko rizičnih slučajeva.⁷⁰⁹

700 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

701 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

702 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010., Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

703 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

704 Vidi npr. Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

705 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

706 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

707 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

708 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

709 Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010.

Radnice CZSS-a su nam same izrazile želju za dodatnom edukacijom.⁷¹⁰ Tamo gdje je bilo edukacije o nasilju u obitelji, čini se da je ista bila nedosljedna i neprimjerena.⁷¹¹ Razgovori su potvrdili različitosti u primljenoj edukaciji od strane različitih članova unutar istog tima jednog CZSS-a.⁷¹² Utjecaj ovih različitosti, manifestira se u oštrim razlikama između centara u njihovom pristupu klijenticama.⁷¹³

PRIJAVLJIVANJE I DOKUMENTIRANJE PARTNERSKOG NASILJA

Prema ZZNO-u, ako u obavljanju svojih dužnosti dođu do saznanja o nasilju u obitelji, zaposlenici CZSS-a su dužni to prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu.⁷¹⁴ Također moraju obavijestiti nadležna tijela i podnijeti kaznenu/prekršajnu prijavu sudu ako su u saznanju da počinitelj nasilja ne postupa u skladu sa zaštitnom mjerom.⁷¹⁵

Razgovori sa zaposlenima u CZSS-u, pokazuju da prijavljuju obiteljsko nasilje u mnogim slučajevima.⁷¹⁶ Obaveza prijavljivanja nasilja potkopava autonomiju i sigurnost žrtve negirajući tako žrtvama sposobnost da same odlučuju o najsigurnijem i najprikladnijem načinu djelovanja.⁷¹⁷ Na primjer, jedna socijalna radnica, ne samo što je prijavila nasilje policiji, već je i pozvala počinitelja kako bi ga upozorila da zna za nasilje i da ono mora prestati.⁷¹⁸ Takvo upozorenje, a bez sankcija, može dodatno ugroziti žrtvu.

Više uznemiruje činjenica da zaposlenici CZSS-a često ne smatraju niti tretiraju slučajeve nasilja u obitelji kao „hitne“ kako je propisano ZZNO-om. Čak i kada žrtva zahtijeva da prijave nasilje, CZSS to uvijek ne čini.⁷¹⁹ Jedna socijalna radnica nam je napomenula da ako žena dolazi na kraju njene smjene, ona ne bi prijavila nasilje policiji do sljedećeg radnog dana.⁷²⁰ Druga socijalna radnica nam je objasnila da oni obavještavaju policiju istog dana samo „kada mislimo da je ona u opasnosti, počinitelj je bio u ratu i ima vatreno oružje, ili pije previše, onda šaljemo faksom odmah. Kada ne, šaljemo poštom.“⁷²¹

Prema Protokolu o postupanju, CZSS je dužan voditi evidenciju incidenata nasilja.⁷²² Ipak, intervjui su otkrili da se to ne čini dosljedno.⁷²³ Jedna radnica skloništa nam je objasnila nedosljednost vođenja evidencije CZSS-a: „U nekim slučajevima, ako se nasilje ponavlja. A ponekad je to stvar osobne procjene, zabilježiti ili ne, na primjer ako (žrtva) dolazi 15 puta, budu dvije službene zabilješke, a trebalo bi ih biti 15.“⁷²⁴ Takvo nekonzistentno vođenje evidencije kasnije može utjecati na odluku prekršajnog suda o izdavanju zaštitne mjere.

PODRŠKA ŽRTVAMA

ZZNO nalaže centrima za socijalnu skrb, kao i drugim srodnim tijelima, da omoguće žrtvama „pristup odgovarajućim službama“.⁷²⁵ Zaposlenici CZSS-a često ne pružaju žrtvama informacije o njihovom pravu na hitne zaštitne mjere iz ZZNO-a, dugotrajnim zaštitnim mjerama iz ZZNO-a, njihovom pravu na bes-

710 Intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

711 Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010., Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011.

712 Intervju s CZSS, grad H, 10. veljače 2011.

713 Intervju s NVO, grad C, 14. veljače 2011.

714 ZZNO, čl.8., Protokol o postupanju, 1.B.1.

715 ZZNO, čl.22.st.3

716 Vidi npr. Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010.

717 Vidi prilog D. Komentari na ZZNO

718 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

719 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

720 Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010.

721 Intervju s NVO, grad I, 07. veljače 2011.

722 Protokol o postupanju, 1.B.2.6.

723 Intervju s odvjetnikom, grad K, 13. listopada 2010., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

724 Intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače 2011.

725 ZZNO, čl.6.st.1.

platnu pravnu pomoć, medicinsku pomoć, savjetovalištim, skloništim i sigurnosnom planu ili ne nastoje pomoći žrtvama dobiti ove usluge.⁷²⁶

Razgovori su pokazali da su socijalne radnice dale zavaravajuće ili štetne informacije žrtvama partnerskog nasilja, što je ugrozilo njihovu sigurnost. Na primjer, jedna nam je žrtva prijavila:

Zadnji put kad sam bila na centru, rekla sam im da ću se maknuti sa svojom djecom ... a one su mi rekly da je to glupa ideja jer će me naći ... Rekly su mi da su skloništa najgora ideja zbog djece, da nakon skloništa, ... djeca mrze svoje majke jer misle da su majke krive jer su ostavile očeve ... Rekly su mi da je sklonište blizu grada, ali da svi znaju gdje je pa da mi ne preporučavaju ići u to sklonište, a u Zagrebu, da nema mjesta za nove žene.⁷²⁷

Druga nam je žrtva rekly, „Planiram tužiti centar jer mi je (socijalna radnica) rekly da može samo mene smjestiti u sigurnu kuću, ali ne i moju djecu, ne moje dečke (12 i 13 godina) jer ih nijedno sklonište u Hrvatskoj neće primiti, što je laž.“⁷²⁸ Centar u drugom manjem mjestu koji nije htio sklonište u blizini, odbijao je tamo slati žene.⁷²⁹

CZSS može dodjeljivati žrtvama jednokratnu novčanu pomoć za osnovne troškove, ali to nije uvijek dostupna ili dovoljna opcija za žrtve. Ova pomoć ne mora biti onolika koliku žrtva treba kako bi pokrily životne ili pravne troškove. Jedna nam je žrtva ispričaly kako je dobily jednokratnu novčanu pomoć samo jednom za plaćanje dječjih udžbenika.⁷³⁰ Druga radnica skloništa je napomenuly da forenzička potvrda može koštati od 150,00 do 500,00 kuna, a da „žene mogu dobiti novac za to od CZSS-a ali ih malo zna za to“.⁷³¹ Nadalje, neki centri ne informiraju žrtve o toj mogućnosti.⁷³² Ipak, kada žena pošalje zahtjev za jednokratnu novčanu pomoć „... ona nije pouzdana niti sigurna. Mora se potruditi da ju dobily ...“.⁷³³ Druga mogućnost je stalna novčana pomoć, no ta je naknada još rjeđa od jednokratne novčane pomoći.

ULOGA U POSTUPCIMA RAZVODA BRAKA

CZSS također ima važnu ulogu u predmetima razvoda braka u Hrvatskoj i dužan je osigurati posredovanje svim strankama koje traže razvod.⁷³⁴ Posredovanje je u tom kontekstu najčešće usmjereno prema pomirenju obitelji. U jednom slučaju u kojem je sud naredio posredovanje kao dio postupka razvoda braka, jedna je socijalna radnica rekly žrtvi da bi joj država omogućily bolje mjesto za boravak, kad bi ona sačuvala obitelj.⁷³⁵ Postupak posredovanja je sam po sebi problematičan u slučajevima partnerskog nasilja, a uloga CZSS-a te rizike dodatno otežava.⁷³⁶

CZSS obično ne provjerava je li bilo partnerskog nasilja kada im klijenti dolaze u postupku posredovanja

726 Intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010., Protokol o postupanju, 1.B.2.2.

727 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

728 Intervju sa žrtvom, grad F, 09. veljače 2011.

729 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

730 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

731 Isto.

732 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

733 Intervju s NVO, grad C, 10. celjače 2011.

734 Vidi čl.44.52. Obiteljskog zakona za više informacija o medijaciji u Hrvatskoj. O opasnostima medijacije u obiteljskom nasilju, vidi “Medijacija”, The Advocates for Human Rights, 14. veljače 2012. <http://www.stopvaw.org/mediation.html>

735 Intervju s NVO, grad J, 08. celjače 2011.

736 O opasnostima medijacije u obiteljskom nasilju, vidi “Medijacija”, The Advocates for Human Rights, 14. veljače 2012. <http://www.stopvaw.org/mediation.html>

razvoda braka⁷³⁷ niti rutinski ne obavještavaju žrtve da imaju pravo odbiti posredovanje u nazočnosti počinitelja.⁷³⁸ Osim toga, CZSS rijetko koristi odijeljeno (u različitim prostorijama) ili odvojeno (u različite dane) posredovanje kako bi ublažili neravnopravnu pregovaračku moć u posredovanju. U stvari, neki CZSS-i zahtijevaju od žrtava partnerskog nasilja da prisustvuju sesiji posredovanja zajedno s počiniteljem.⁷³⁹

Također, CZSS daje preporuke u vezi skrbništva i viđanja djece u slučajevima partnerskog nasilja.⁷⁴⁰ Ako se stranke ne dogovore, CZSS može sačiniti stručno mišljenje o obitelji od strane tima kojeg čini psiholog/inja, pravnik/ca i socijalni radnik/ca.⁷⁴¹ Iako nam je jedan sudac pohvalio mišljenja koja izrađuje tim CZSS-a, taj je proces pun prakse koja ponovno viktimizira žene.⁷⁴² Radnica skloništa nam je objasnila da centar održi barem tri sastanka prije nego odluči tko će dobiti skrbništvo nakon razvoda. Objasnila je: „Ovdje se počinju stvarati problemi, jer ovdje žene moraju dokazati da su marljive, pravedne i dobre majke, dok otac ne mora ništa dokazivati. Dovoljno je reći da je ona loša majka, a da zatim krene istraga o njenom majčinstvu ...“⁷⁴³

Sugovornici su nam prijavili da radnice CZSS-a umanjuju i često u svojim izvješćima izostavljaju ozbiljne primjere obiteljskog nasilja:

Sjećam se nekih centrovih izvještaja koji uopće nisu spomenuli nasilje u obitelji. Sjećam se jednog slučaja, radilo se o ženi iz skloništa. (CZSS) napisali su mišljenje na nekoliko stranica, ali uopće se nigdje nije spominjalo nasilje u obitelji. Bilo je vrlo komplicirano, teško nasilje ...⁷⁴⁴

Nevladina organizacija nam je opisala kako centar umanjuje zapise o partnerskom nasilju:

U postupcima u kojima mi pokrećemo postupak razvoda braka, stavljamo nasilje u obitelji kao glavni razlog razvoda. Ali centar kao razlog razvoda navodi „narušene bračne odnose“. Nismo vidjele nijednu presudu koja navodi da je razlog obiteljsko nasilje. Navedu nešto vrlo nejasno, čak i ako postoji presuda. Na primjer, u ovom slučaju, čovjek je bio u zatvoru dva mjeseca zbog nasilja u obitelji, ali to se kao čimbenik nije pojavilo u mišljenju centra. Niti činjenica da je bacao noževe na svoju djecu.⁷⁴⁵

Mišljenja CZSS-a imaju ključnu ulogu u sudskim odlukama, s obzirom da sudovi gotovo uvijek slijede preporuku centrovog tima.⁷⁴⁶ „Mišljenje centra je vrlo važno.“, istaknula nam je sutkinja obiteljskog suda.⁷⁴⁷ Nekoliko ispitanika potvrdilo nam je ovo visoko priklanjanje od strane sudaca mišljenjima CZSS-a.⁷⁴⁸ Drugi sudac, govoreći o odluci o pritvoru, priznao nam je da se sudska odluka, u osno-

737 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

738 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

739 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011., (“Ponekad ih ne pozovemo da dođu zajedno”, kad je posebno opasno). Intervju s CZSS, grad H, 10. veljače 2011. (objašnjava kako je postupak posredovanja isti i u slučajevima nasilja u obitelji). Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011. (opisuje postupak posredovanja na kojem je uz supružnike bio i policajac), Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. (opisuje situaciju u kojoj u kojoj su zlostavljač i žrtva trebali na posredovanju sjediti za istim stolom, a žrtva je dobila odvojeno posredovanje jer je NVO tražila).

740 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

741 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.

742 Intervju sa sucima, grad J, 09. veljače 2011.

743 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

744 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

745 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

746 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010., intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011.

747 Intervju sa sucem, 18. veljače 2011.

748 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010., intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011., intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011., intervju sa sucem, grad K, 18. veljače 2011.

vi „donese u CZSS-u“.⁷⁴⁹ Žrtve partnerskog nasilja su izgubile privremeno skrbništvo nad djecom temeljem preporuke CZSS-a, a nakon toga, vrlo je teško pošteno procijeniti njihovu situaciju.

U slučajevima u kojima su involvirane manjinske skupine ili migranti, intervjui su otkrili razorne rezultate nakon CZSS-ovih intervencija. Jedna ispitanica nam je opisala iskustvo mlade migrantice s Kosova koja nije bila hrvatska državljanica niti je govorila hrvatski jezik:

Muž ju je teško zlostavljao u trudnoći, do teških tjelesnih ozljeda ... Kad je dijete bilo staro tri mjeseca, drogirao ju je (žrtvu) lijekovima. Posjeo ju je na autobus gotovo nesvjesnu ... za Kosovo gdje je živjela njegova tetka. Tetka je bila u busu sa žrtvom ... beba je ostala s počiniteljem. Tako da kad su tetka i ona još bile u busu, tetka je nazvala njenu obitelj (na Kosovu) i rekla im, „Evo vam je, dođite si po nju.“

Žrtva je preživjela teške fizičke i psihičke ozljede te je potražila liječničku pomoć na Kosovu. Nakon mjesec dana, pisala je policiji u Hrvatskoj, rekavši im da želi svoju bebu. Tetka joj je oduzela dokumente, tako da žrtva nije mogla ući u Hrvatsku, te je potrajalo nekoliko mjeseci kako bi se situacija riješila. Konačno, mogla se vratiti u Hrvatsku, gdje je bila u skloništu, tražeći od njih da joj pomognu da dobije dijete natrag od oca, koji je bio djetetov skrbnik tvrdeći da je ona napustila dijete. Zajedno s policijom, podnijela je kaznenu prijavu državnom odvjetništvu, koji su odbili postupanje u predmetu jer je nedostajalo potrebnih elemenata za optuživanje. Jedina moguća opcija koja joj je preostala, bio je razvod braka:

Sud je razmotrio pisano mišljenje CZSS-a ... u mišljenju je pisalo da dijete treba biti pod očevim skrbništvom jer su se tijekom dva mjeseca sudskog procesa, beba i otac zbližili Uzimajući u obzir da sud vrlo ozbiljno uzima mišljenje centra, mislim da je mala šansa da ona trajno dobije dijete ... ona bebu viđa po dva sata srijedom i subotom Radi dvije smjene i ima stan, i zaista se trudi ... Sada CZSS kaže da ona radi cijeli dan, pa kako onda može brinuti o djetetu? CZSS je čuo njenu cijelu priču ... i kažu da dijete treba živjeti s nasilnim roditeljem. Zaključili su to na temelju materijalnih okolnosti – on ima veću plaću.⁷⁵⁰

Odvjetnica nam je opisala slučaj Romkinje koja je izgubila djecu nakon 14 godina trpljenja teških ozljeda, prijeloma i masnica. CZSS je oduzeo djecu kako ne bi svjedočila obiteljskom nasilju i smjestio ih u dom. Odvjetnica je zaključila, „Ovo je klasičan primjer što bi se dogodilo ženi Romkinji ... a tijekom tog razdoblja, nije bilo zaštitnih mjera jer je otišla u sklonište ...“⁷⁵¹

KAŽNJAVANJE ŽRTAVA KADA DJECA SVJEDOČE PARTNERSKOM NASILJU

Naglasak ZZNO-a i Protokola o postupanju na dobrobiti djeteta, utječe na ključnu ulogu CZSS-a u izradi preporuka o skrbništvu i susretima i druženjima. ZZNO naglašava dobrobit djece i prioritetizira interes djeteta izloženog nasilju u obitelji.⁷⁵² Članak 6., stavak 3. zahtijeva od vlasti da odmah obavijeste ustanove socijalne skrbi „radi poduzimanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta“ ako se dijete „pojavljuje kao žrtva“. Protokol o postupanju nalaže u slučaju kad je dijete žrtva, na način da je izloženo nasilju ili da je svjedočilo nasilju, CZSS mora predložiti mjere obiteljsko pravne zaštite sudu, a također može iste i provoditi.⁷⁵³

Zaposlenici CZSS-a često krive žrtve za nasilje i umanjuju sigurnost žrtve kad su djeca svjedoci nasilja. Kad to učine, oni ponovno viktimiziraju ženu, tako što ju smatraju odgovornom za počiniteljevo nasilno

749 Intervju sa sutkinjom, grad A, 14. veljače 2011.

750 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

751 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011.

752 ZZNO, čl.6.st.4., vidi I Protokol o postupanju 1.B.3. (koji kaže kako će CZSS osigurati da se u potpunosti očuvaju prava i interesi djeteta)

753 Protokol o postupanju, 1.B.5.

ponašanje. U jednom slučaju, muž, koji je imao dugu povijest nasilja, zajedno sa svojim ocem, oteo je i pokušao ubiti ženu. Ona je pobjegla i podnijela je zahtjev za izdavanjem zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja, ali isti još uvijek nije odobren u četiri mjeseca, prije njezina ubojstva. CZSS je uzeo dijete jer su ženu smatrali „nesposobnom da zaštiti dijete od nasilne atmosfere u obitelji“.⁷⁵⁴ Žena je došla u sklonište, a njena odvjetnica je zatražila da joj se dijete vrati, jer je imala posao, sigurno mjesto za život, i više nije bila u nasilnoj vezi. CZSS je odgovorio da je sklonište mjesto gdje žive visoko traumatizirane žene i djeca, a samim time i loše okruženje za psihički razvoj djeteta. Dakle, dijete je moralo nastaviti živjeti u domu. Ženu je kasnije ubio njen muž dok je bila u posjeti kod svog djeteta.⁷⁵⁵

U stvari, intervjui su otkrili kako CZSS često smatra žrtve odgovornima kada dijete svjedoči partnerskom nasilju u obitelji.⁷⁵⁶ Na pitanje tko omogućava izloženost djeteta nasilju ako je jedan roditelj počinitelj, a drugi je žrtva, zaposlenica CZSS-a nam je odgovorila: „Oboje su podjednako krivi.“⁷⁵⁷ Socijalna radnica je sažela: „Mi joj kažemo kako je uglavnom njena odgovornost da zaštiti djecu. A ako ona to ne učini, ona je odgovorna za nasilje kojem oni svjedoče ili ga dožive.“⁷⁵⁸

Žrtva je podijelila svoje iskustvo kako ju je CZSS smatrao odgovornom kad su njena djeca svjedočila nasilju:

Zato jer su me pokušali staviti u istu situaciju da sam ja loš roditelj, jer moja djeca sve gledaju i da ih ja moram zaštititi. Onda sam ih pitala kako da zaštitim djecu. Da ih stavim u drugu sobu, a onda trčim po cijeloj kući dok me on proganja? (CZSS) mi je rekla, „Recite djeci da ostanu u sobi“, ... ali otvorit će vrata da vide zašto mama plače i otkud ta sva buka i što se događa.“⁷⁵⁹

Utjecaj takvih nerealnih očekivanja odvraća ženu od prijavljivanja nasilja iz straha da će biti kriva što su njena djeca bila izložena istom. Drugi razlog koji odvraća žrtve da prijavljuju nasilje centrima za socijalnu skrb je prijetnja privremenog oduzimanja djece i smještanja djece u dom.⁷⁶⁰

Predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi su nam izjavili:

Sada se borimo za ovlasti da u nekim slučajevima odmah izdvojimo dijete iz obitelji na kratko vremensko razdoblje bez da to tražimo od suda ... kad imamo saznanja da je dijete žrtva nasilja, ali moramo čekati kako bi sud to potvrdio, a suci ne izlaze na teren. Trebali bismo imati te ovlasti u slučajevima i kad dijete samo svjedoči obiteljskom nasilju ...⁷⁶¹

Iako se oduzimanje djece ne čini još uvijek rasprostranjenom praksom, ipak, neke žrtve još uvijek strahuju da će im njihova djeca biti oduzeta budu li tražile pomoć od CZSS-a.⁷⁶² Doista, intervjui su otkrili da su ti strahovi opravdano utemeljeni s obzirom da se žrtve partnerskog nasilja često upozorava da izaberu li ostati u nasilnoj situaciji, mogle bi izgubiti svoju djecu.⁷⁶³ Sugovornica u CZSS-u je napomenula da kada razgovara sa žrtvama, da raspravljaju o „djeci u obitelji i dužnosti kako bi ih zaštitila ... Ovo je kao upozorenje, kako bi zaštitili djecu od toga da budu u obiteljskom nasilju, jer neke žene odlučuju ostati“.⁷⁶⁴

754 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010.

755 Isto.

756 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., vidi isto "Posljedice obiteljskog nasilja na djecu", AHR, 14.02.2012. http://www.stopvaw.org/Effects_of_Domestic_Violence_on_Children.html.

757 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

758 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

759 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

760 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

761 Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

762 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

763 Vidi npr. Intervju s državnim domo, grad K, 11. veljače 2011.

764 Intervju s CZSS, grad K, 11. listopada 2010.,

Jedna žrtva nam je potvrdila ovakva upozorenja. Ona nam je rekla kako joj je CZSS dao prvo upozorenje, „jer ja zlostavljam svoju djecu, jer ih ne štitim od nasilja. Jer moj bivši suprug nikada nije bio nasilan prema njima. Ali (djeca) su morala slušati sve (što je govorio) o meni ...“⁷⁶⁵ Nastavila je: „Svaki put kad je policija bila kod nas doma, ja sam dobila upozorenje od socijalnog da sam kriva, i da nisam dobra majka jer ne štitim svoju djecu.“⁷⁶⁶

PREPORUKE O SUSRETIMA I DRUŽENJIMA

Razgovori su pokazali da zaposleni u CZSS-u idealiziraju nuklearnu obitelj do te mjere da mogu preporučiti susrete opasnih počinitelja s djecom.⁷⁶⁷ Ova praksa je posebno opasna s obzirom na ubojstva koja su se dogodila tijekom susreta. CZSS iziskuje vrlo visok prag prije nego će zabraniti ili ograničiti susrete počiniteljima. Jedna socijalna radnica nam je objasnila, „Tek kad sumnjamo na seksualno zlostavljanje od strane oca, ne bih predložila nikakve susrete“.⁷⁶⁸ U CZSS-u su nam objasnili:

Pokušavamo odvojiti njihov partnerski odnos od statusa roditelja ... postoje situacije u kojima netko može biti nasilan kao partner, ali dobar kao roditelj ... Postoji problem, na primjer, ako žena s djecom živi u skloništu, a otac traži pravo da viđa djecu ... formalno, ona je još uvijek u braku s nasilnikom, a njemu su uskraćena njegova roditeljska prava da viđa djecu (jer ne smije doći u sklonište), pa se postavlja pitanje, čija ćemo prava mi štititi?⁷⁶⁹

Radnica skloništa nam je prijavila:

Kad nam (žrtve) dođu zajedno sa svojom djecom, centar inzistira na ostvarivanju kontakata s ocem što je prije moguće, čak i ako se radi o nasilju i zlostavljanju kojem su djeca svjedočila. Centar svejedno zahtijeva da to bude tako.⁷⁷⁰

Drugo nam je sklonište potvrdilo takav pristup CZSS-a, objašnjavajući nam, „Centar prisiljava nju da ga dovede, objašnjavajući da nasilnik nije bio nasilan prema djeci, već samo prema ženi i oni zaboravljaju da su djeca bila sekundarne žrtve ...“⁷⁷¹

Jedna zaposlenica CZSS-a nam je, međutim, objasnila kako je dodjeljivanje prava na susrete proces koji uključuje procjenu i potencijalni nadzor. Zaposlenica je izjavila kako „ako nasilni otac želi vidjeti dijete, on mora tražiti odobrenje od suda i onda sud traži službeno mišljenje centra. Mišljenje pišemo nakon opsežnog procesa procjene u kojem je najvažnija osoba psihologinja koja razgovara s ocem, majkom i djetetom, i procjenjuje se je li bolje imati susrete pod nadzorom. I u većini slučajeva, susreti budu pod nadzorom.“⁷⁷²

Fokus susreta pod nadzorom je na dobrobiti djeteta, sigurnost žrtve se obično previdi. Odvjetnica nam je napomenutla da je uloga CZSS-a tijekom susreta pod nadzorom pratiti interakciju roditelja s djetetom, a štititi žrtvu nasilja.⁷⁷³ Druga nas je odvjetnica izvijestila da osoblje CZSS-

765 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

766 Isto.

767 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju s NVOm grad K., 11. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

768 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

769 Intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011.

770 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

771 Isto.

772 Intervju s CZSS, 11. veljače 2011.

773 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

a ima sklonost odbacivanju strahova žrtava u vezi susreta pod nadzorom. Sugovornica nam je objasnila da kada žene izražavaju strah oko dovođenja svoje djece na susret, CZSS joj kaže kako dijete ima pravo vidjeti oca, a ona se treba nositi sa svojim strahom odlascima kod psihijatra.⁷⁷⁴

Kad sud odredi susrete pod nadzorom za posebno opasne počinitelje, u Hrvatskoj za to postoji nekoliko objekata.⁷⁷⁵ Predstavnicu MZSS-a nam je spomenula da je „način na koji se te mjere provode, poput odlaska u kino, sastajanja u kafiću, parku, igraonici, i trgovačkom centru, tako da ni dijete koje dolazi na susret ili osoba koja susret pod nadzorom provodi, nisu sigurni“.⁷⁷⁶ Razgovori su otkrili da CZSS može nadzirati susrete u svojim prostorijama, ali rijetko to čini, jer nisu propisno opremljeni, nemaju vremena za to, ili su čak i u strahu za vlastitu sigurnost.⁷⁷⁷ Predstavnicu MZSS-a je iznijela potrebu za određenim prostorima za susrete s odgovarajućom sigurnosti, koji će omogućiti obavljanje susreta pod nadzorom profesionalno i u sigurnosti.⁷⁷⁸ U vrijeme objavljivanja ovog izvještaja, takvi prostori još nisu iznađeni.

U praksi, takav infrastrukturni nedostatak, uz opće odbacivanje strahova žrtava, rezultirao je počinjenjem daljnjeg nasilja, uključujući ubojstva žrtava tijekom susreta.⁷⁷⁹ U jednom su se skloništu prisjetili ubojstva njihove klijentice:

Dakle, bila je to krivnja liječnika. Ali prvo, bili su krivi sudovi – nisu izdali nikakve zaštitne mjere, čak ni mjeru obaveznog psihosocijalnog tretmana. Taman smo uspjele dobiti nadzor nad susretima kad će ona ići viđati djecu. On se navodno prijavio u psihijatrijsku ustanovu... Doktorica ju je zvala kako bi ga posjećivala jer je vjerovala kako bi mu to bilo od velike koristi. Otišla je u Zagreb kako bi to i napravila, a tjedan dana poslije, on je bio pušten. Uspjele smo dobiti podjelu bračne stečevine, razvod, skrbništvo nad djecom... Ali svakog tjedna... ona je morala odlaziti u drugi grad... kako bi otac mogao imati susrete s djecom. Deset dana prije događaja, nazvala me da me pita što da napravi jer mora odlaziti svaki tjedan, a otac se ne pojavljuje. Pojavi se svaki treći put. Rekla sam joj da nazove CZSS i sazna hoće li muž doći ili neće. Destek dana kasnije, dogodilo se... na zadnjem susretu, izašli su iz CZSS-a, a on je rekao „Molim te, možeš li mi dati da se još malo igram s djecom u parku?“... Dva policajca su prolazila kraj njih dok su sjedili na klupi. Tražili su ga i rekli mu da pođe s njima jer je njegova majka zvala i rekla im kako ju je on zvao i rekao da si planira oduzeti život. Molio ih je da ga ne odvede sada; da će dobrovoljno doći, jer je sada sa djecom... Uskoro, nakon što je policija otišla, izvadio je pištolj i upucao ju. Jedno se dijete držalo za njenu suknju, a drugo dijete joj je bilo u naručju. Kad ju je upucao, pala je na pod preko djeteta kojeg je držala, a drugo dijete je otrčalo preko ceste vrišteći ...

Nasilje (fizičko) je trajalo tri godine, cijelo vrijeme od kada su bili zajedno. Ne znamo zašto mu se nisu izrekle zaštitne mjere. Do tada, imao je 14 različitih optužbi protiv sebe, zbog kršenja javnog reda i mira, nasilničkog ponašanja. Znamo da ga je i ranije prijavljivala. Zato što, kad smo išle po nju i djecu te stvari, policajac nam je rekao „Bogu hvala da ste došli izvući ovo dijete iz ove situacije da više ne moramo dolaziti ovdje.“ Bila je jako mlada. To se dogodilo 25. kolovoza 2010.⁷⁸⁰

774 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010.

775 Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

776 Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

777 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.,

778 Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

779 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopada, 2010.

780 Intervju sa skloništem, grad H, 10. veljače 2011.

STRAH ZAPOSLENIH U CZSS OD POČINITELJA

Nekoliko nam je sugovornica navelo da su zaposlenici CZSS-a zabrinuti za svoju osobnu sigurnost kada rade s počiniteljima nasilja, što utječe na njihovu reakciju prema žrtvama.⁷⁸¹ Socijalna radnica nam je opisala incident koji se dogodio tijekom postupka posredovanja kada je počinitelj bez prethodno evidentiranog nasilja napao svoju suprugu, slomio joj ruku na tri mjesta, slomio joj nos, i ozlijedio nogu radnice kada je pokušala zaštititi ženu.⁷⁸² Zaposlenica u nekom drugom gradu je izjavila, „Vrlo često doživljavamo agresiju prema nama u CZSS... mi nemamo nikakve tretmane ili supervizije kako bi radnice mogle raditi na svojim traumama“.⁷⁸³ Jedna radnica skloništa je izjavila:

... znamo da su (socijalne radnice) u teškom položaju, na primjer, prije deset dana primile smo ženu u sklonište i od tog dana, svakodnevno, između deset i petnaest puta dnevno, njen muž, zlostavljač, im upada (u CZSS) i prijeti da će ih sve pobiti jer da je on ratni vojni invalid, vojnik, da ima pušku i da će ih sve ubiti ...⁷⁸⁴

Žrtva koja je bila u braku s počiniteljem nasilja nam je izjavila, „Kad smo zajedno bili na centru, skočio je na mene preko stola i rekao mi „Ubit ću te i zaklat!“ Ravnateljica centra i socijalna radnica su mi rekle ako svjedočim o tome da se to dogodilo u njihovom centru, da će one to negirati.“⁷⁸⁵ Njena radnica u skloništu je dodala, „Često surađujem s tim centrom, i mislim da ga se centar boji i da žele oprati ruke od cijele te situacije nasilja ...“⁷⁸⁶

Čak i u vrlo brutalnim slučajevima nasilja, strah CZSS-a za njihovu vlastitu sigurnost može utjecati na njihovu odluku da pruže pomoć žrtvi. Odvjetnica nam je prijavila:

Žena je bila ozbiljno zlostavljana od svog muža. Ispričat ću vam samo dio. Silovao ju je puškom, a nakon toga, golu ju je izbacio na ulicu. Imaju djecu. Preporuka centra prije nekoliko godina bila je da djeca trebaju živjeti s ocem, a znali su sve o ovome. Bio je osuđen zbog ovog kaznenog djela. Zbog fizičkih i psihičkih ozljeda, žena više nije radno sposobna, jer joj nitko nije pomogao. Molila je za pomoć u centru, a nisu joj pomogli. Moje je mišljenje da su se bojali.⁷⁸⁷

781 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s CZSS, grad K, 14. listopada 2010., intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011. (koji navodi "Pokušavam ga ne izazivati. Ne znam borilačke vještine"), intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011. (koji opisuje strah kolegice u auto sa žrtvom i traumu njihove radnice zbog agresije prema njima), intervju s NVO, grad B, 15. veljače, 2011.

782 Intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011

783 Intervju s CZSS, grad D, 11. veljače 2011.

784 Intervju s NVO, 11. listopada 2010.

785 Intervju sa žrtvom, grad F, 08. veljače 2011.

786 Isto.

787 Intervju s odvjetnicom, grad K, 13. listopad, 2010.

OBITELJSKO SUDSTVO

Obiteljski suci se često susreću s partnerskim nasiljem u slučajevima razvoda braka, a intervjui su otkrili da nisu dosljedni u procjenjivanju rizika od daljnjeg počiniteljevog nasilja niti pokazuju senzibiliziranost prema žrtvama u pogledu njihove sigurnost ili potreba.⁷⁸⁸ U jednom posebno zabrinjavajućem slučaju, obiteljski sudac je rekao žrtvi da će njen muž biti motiviraniji ići na liječenje od alkohola ako se ona i djeca vrata kući. Žrtva je preživjela šest godina zlostavljanja od muža, koji je bacao noževe na nju i djecu, tukao je i silovao.⁷⁸⁹

Jedna sutkinja obiteljskog suda je izrazila pogrešne i štetne stereotipe o ženama, izjavivši da žene često lažu u prijavljivanju obiteljskog nasilja:

Također, žene postavljaju stvari u negativan kontekst, i sklone su izmišljanju priča više od muškaraca, i to često rade ako muž nađe drugu ljubavnicu. Muškarci nisu skloni laganju ili izmišljanju priča.⁷⁹⁰

Razgovori su također pokazali da neki obiteljski suci smatraju da je okončanjem razvoda braka, odgovaranje na partnersko nasilje u obitelji nepotrebno.⁷⁹¹ Jedan sudac je rekao žrtvi, „Vi ste sada rastavljeni. Hoćete li sada odustati od (izjave o obiteljskom nasilju) toga kad je sve gotovo?“⁷⁹² U stvari, istraživanja pokazuju, da razvodom često ne prestaje počiniteljevo nasilno ponašanje.

PREISPITIVANJE NEOVISNOSTI PRAVOSUĐA KOD ULOGE CZSS-A U POSTUPCIMA RAZVODA BRAKA

Kao što je objašnjeno u poglavlju o centrima za socijalnu skrb, u razvodu braka u Hrvatskoj, stranke moraju proći kroz proces posredovanja, bez obzira na to je li razvod sporazuman ili nije.⁷⁹³ Iako se posredovanje može odvijati u CZSS-u, bračnom savjetovalištu, ili s medijatorom,⁷⁹⁴ posredovanje se najčešće događa u CZSS-u.⁷⁹⁵

Intervjui su otkrili da obiteljski suci ne nadziru adekvatno CZSS u postupku posredovanja u slučaju razvoda braka u kojem je bilo partnerskog nasilja. Neki suci nisu upoznati s istraživanjima temeljenim na dokazima, koja pokazuju da se posredovanje u prisutnosti zlostavljača nikada ne bi trebalo raditi u slučajevima u kojima je bilo prisutno partnersko nasilje.⁷⁹⁶ Unatoč izjavama o postojanju partnerskog nasilja, jedna sutkinja je izjavila, „...poanta je u tome da se stranke dobije da zajedno riješe probleme u braku ili s djecom, pa ih pozovu zajedno ...“⁷⁹⁷ Ova praksa je dodatno zakomplicirana centrovim rijetkim prakticiranjem odvojenog posredovanja u razvodima u kojima je bilo partnerskog nasilja.⁷⁹⁸

Nakon postupka posredovanja, CZSS podnosi pismeni izvještaj obiteljskom sudu s preporukama o tome

788 Intervjui su otkrili da se obiteljski suci često susreću s obiteljskim nasiljem u postupcima razvoda braka. „Nije mi moguće dati postotak ... ali možemo reći da je između 20i 30% slučajeva sa tendencijom ka višem postotku ...“ Intervju sa sucem, grad F, 09.veljače 2011. Prema drugoj sutkinji, „... teško je reći i procijeniti broj. Možda samo nekoliko slučajeva godišnje kad je žena u sigurnoj kući i ima neposrednih dokaza nasilja ... ali više je slučajeva gdje nemamo takvih informacija, a saznamo tijekom postupka.“ Intervju sa sutkinjom, grad K, 18. veljače 2011.

789 Intervju sa skloništem, grad J, 08. veljače, 2011.

790 Intervju sa sucima, grad F, 09.veljače 2011

791 Vidi npr. Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

792 Isto.

793 Obiteljski zakon, čl.44.

794 Isto., čl.46.

795 Intervju sa sucem, grad F, 09.veljače 2011.

796 O opasnostima medijacije u obiteljskom nasilju, vidi “Medijacija”, The Advocates for Human Rights, 14.veljače 2012. <http://www.stopvaw.org/mediation.html>

797 Intervju sa sutkinjom, grad K, 18. veljače 2011.

798 Vidi raspravu u poglavlju Uloga u postupcima razvoda braka.

tko bi trebao imati skrbništvo nad djecom, iznos alimentacije koji treba biti dodijeljen, i kako bi se trebali odvijati susreti.⁷⁹⁹ Centrov tim za posredovanje ne mora obavezno biti educiran o nasilju u obitelji,⁸⁰⁰ a intervjui su otkrili kako neki centri ne uključuju tvrdnje o partnerskom nasilju u obitelji u svoje izvještaje obiteljskom sudu.⁸⁰¹ Unatoč tim nedostacima, sugovornici su se složili da obiteljski suci pridaju veliki značaj preporukama centra za socijalnu skrb.⁸⁰² Zagovarateljice su navele „... praksa je da suci ni ne čitaju pisana izvješća, čak ni ne razmišljaju o njima, samo ih potpišu“.⁸⁰³

UZIMANJE U OBZIR PARTNERSKOG NASILJA U PREDMETIMA BRAKORAZVODA I DODJELE SKRBNISŤVA

Tijekom postupka razvoda braka, obiteljski suci imaju ovlasti poduzimati mjere za zaštitu sigurnosti djece, kao što su određivanje skrbništva i susreti pod nadzorom.⁸⁰⁴ I zakon i sudska praksa, u donošenju tih odluka, razmatraju samo sigurnost djeteta, a ne postoji odredba koja bi usmjeravala suce obiteljskog suda o poduzimanju sličnih mjera zaštite kako bi se zaštitile odrasle žrtve. Intervjui su otkrili da su neki obiteljski suci ipak uzeli u obzir tvrdnje o nasilju u obitelji pri donošenju odluke o skrbništvu i susretima.⁸⁰⁵ Jedna nam je sutkinja rekla, „Pogotovo ako je jedan roditelj bio nasilan prema drugome, a imamo kontakte, osiguram da majka nije ta koja dovodi dijete na kontakte ... tako da on ne može biti nasilan.“⁸⁰⁶

Međutim, u cjelini, intervjui su pokazali da obiteljski suci, u njihovim nastojanjima da postupaju u skladu s člankom 87., stavak 3. Obiteljskog zakona, prioritetiziraju pravo oca da viđa svoju djecu nad sigurnosti žrtve, ili vjeruju, da žrtva traži da se zlostavljač kazni tako da mu se zabrane susreti i druženja.⁸⁰⁷ U jednom primjeru koji je otkrio malo razumijevanja sigurnosnih pitanja, sudac je izjavio:

Ali najčešće su slučajevi kad je jedan roditelj nasilan prema drugom, ali uopće nije prema djeci. Ona ili on imaju krasne kvalitete kao roditelji i nisu agresivni prema djetetu nimalo. Ta je situacija problem, jer ne možete odrediti jasne granice. Postoji još jedna situacija koja se često događa, da roditelj koji je doživio nasilje, sad ima priliku „vratiti“ drugom roditelju i na primjer, zabraniti mu kontakte i reći ne, a onda ... vi morate štiti „zlostavljača“ na sudu.⁸⁰⁸

Intervjui su otkrili kako su, unatoč očitim faktorima rizika, kao što su prijetnje smrću i duga povijest partnerskog nasilja, obiteljski suci naložili susrete s opasnim počiniteljem koji su kasnije čak i ubili svoje žrtve.⁸⁰⁹ U jednom opasnom slučaju, obiteljski sud nije odredio nadzor nad susretima. Zagovarateljica žrtava nam je opisala situaciju:

Imala sam slučaj gdje je žena bila fizički zlostavljana i teško premlaćivana od glave do pete. Zadobila je potres mozga i razbijen nos ... on je dobio pravo da viđa svoju djecu unatoč tome što je zlostavljač.⁸¹⁰ K tome, previdom ili zanemarivanjem partnerskog nasilja u građanskim postupcima, postupci također ugrožavaju sigurnost žrtve u sudnici. Taj je rizik još veći u građanskim procesima u kojima se malo ili

799 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., Vidi raspravu u poglavlju Uloga u postupcima razvoda braka.

800 Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011.

801 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011., intervju sa sutkinjom, grad K, 18. veljače 2011.

802 Intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad I, 07. veljače 2011., Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011., intervju sa sutkinjom, grad K, 18. veljače 2011.

803 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2010.

804 Intervju sa sucem, grad B, 14. veljače 2011., obiteljski zakon, čl.100.i čl.294.

805 Intervju s odvjetnicima, grad K, 17. veljače 2011., Intervju sa sucem, grad F, 09. veljače 2011., Intervju sa sucem, grad B, 16. veljače 2011.

806 Intervju sa sucima, grad F, 09. veljače 2011

807 Članak 87.stavak3. Obiteljskog zakona kaže “Dijete ima pravo na život sa svojim roditeljima, u skladu sa svojom dobrobiti. Ako živi odvojeno od jednog ili oba roditelja, dijete ima pravo na susrete i druženje s roditeljima.”

808 Intervju sa sucem, grad B, 16. veljače 2011.

809 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010.

810 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

uopće ne spominje opasnost jer se počinitelj promatra kao stranka u postupku brakorazvoda, a ne kao okrivljenik u kaznenom postupku.

TRAJANJE POSTUPKA RAZVODA BRAKA

Intervjui su otkrili da proces razvoda braka može biti vrlo spor, čak i ako su suci svjesni da slučaj uključuje nasilje. Radnica skloništa nam je opisala kako su potrebne oko dvije godine kako bi se dobio razvod. Jedna je klijentica pokrenula brakorazvodni postupak u veljači 2010., a prvo ročište je bilo u listopadu 2010. Njezin se suprug nije pojavio, a godinu dana nakon podnošenja zahtjeva, ona još uvijek čeka zakazivanje sljedećeg ročišta.⁸¹¹ Druga radnica je napomenula da je jedna klijentica bila u skloništu 13 mjeseci, a otkad živi sama, još uvijek čeka okončanje razvoda nakon dvije godine.⁸¹²

Čak i kada su u pitanju odluke poput privremenog skrbništva, obiteljski sudovi ne djeluju brzo. Odvjetnica nam je napomenula da „sudovi zapravo znaju produžiti proces i donošenje presude, i imamo slučajeve u kojima se prvo ročište zakazuje nakon vremenskog razdoblja u kojem je cijeli proces već trebao biti gotov“.⁸¹³ Ova praksa ugrožava žrtve kontinuirano ih izlažući zlostavljačima.⁸¹⁴

POVJERLJIVOST SUDSKIH PISMENA

Postupci vođeni pred obiteljskim sudovima ne pružaju adekvatnu zaštitu za sigurnost žrtve, s obzirom da zahtijevaju otkrivanje boravišta žrtve. Odvjetnica nam je napomenula da kada žrtva partnerskog nasilja zatraži privremenu mjeru skrbništva ili brakorazvod, njena adresa stanovanja mora biti na obrascu. Ako je u skloništu, zlostavljač potencijalno može otkriti gdje boravi. Čak i broj poštanskog pretinca identificira primatelja.⁸¹⁵

KAŽNJAVANJE ŽRTAVA KAD DJECA SVJEDOČE PARTNERSKOM NASILJU

Članak 115. Obiteljskog zakona daje obiteljskim sucima ovlasti da izreknu mjere utvrđene člankom 111. i člankom 114. „roditelju koji nije zaštitio dijete od roditelja koji zlorabi roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava, radi zaštite dobrobiti djeteta ...“⁸¹⁶ Strogi standard naveden u članku 114., kažnjava žrtvu držeći je odgovornom za nasilno ponašanje počinitelja i ima obeshrabrujući učinak na žrtve da prijavljuju nasilje:

(1) Sud će u izvanparničnom postupku roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava lišiti prava na roditeljsku skrb.

(2) Roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava ako:

1. provodi tjelesno ili duševno nasilje nad djetetom, uključujući

izloženost nasilju među odraslim

članovima obitelji. (naglasak dodan)

Te odredbe ne razlikuju zlostavljajućeg roditelja od štitećeg roditelja, primarnog agresora i žrtvu koja djeluje u samoobrani.

Sudac obiteljskog suda je potvrdio da se žrtvu obiteljskog nasilja može smatrati odgovornom za dopuštanje da dijete svjedoči nasilju. On je dodao da bi tipična reakcija bila određivanje nadzora obitelji na jednu godinu.⁸¹⁷

811 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

812 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

813 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

814 UN-ov Handbook for Legislation on VAW, 2010.3.9.2.

815 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

816 Obiteljski zakon, čl.115.

817 Intervju sa sucem, grad B, 16. veljače 2011. Čl.111.1. navodi: “Sud će u izvanparničnom postupku roditelju koji u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta, oduzeti pravo da živi sa svojim djetetom i odgaja ga, te će dijete povjeriti na čuvanje i odgoj drugoj osobi, ustanovi ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.”

ZDRAVSTVENE USTANOVE

Protokol o postupanju nalaže zdravstvenim ustanovama pružiti „žrtvi sveukupnu zdravstvenu skrb s ciljem očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja žrtve kao i sanacije nastalih ozljeda i psihotrauma“.⁸¹⁸ Prema ZZNO-u, zdravstveni djelatnici su također uključeni u provedbu liječenja ovisnosti. Dakle, zdravstveni sektor ima važnu ulogu u liječenju ozljeda žrtava, pružanju informacija i upućivanju u servise pomoći, osiguranju dokumentacije i procjeni njihovih ozljeda, a i provođenju i praćenju mjera liječenja od ovisnosti.

NEVOLJKOST PRIJAVLJIVANJA I TRETIRANJA SLUČAJEVA PARTNERSKOG NASILJA

Protokol o postupanju kaže „U slučaju sumnje da je ozljeda ili zdravstveno stanje posljedica nasilja u obitelji, zdravstveni je djelatnik dužan posebno obzirno razgovarati s osobom te je navesti da mu se kao zdravstvenom djelatniku povjeri o postojanju nasilja u obitelji i saznati što više okolnosti u vezi s povredom ili zdravstvenim stanjem.“⁸¹⁹ Stav i ponašanje zdravstvenih radnika su značajni u poticanju žrtve da progovori o nasilju. Senzibiliziranost je izuzetno važna s obzirom da će neke žrtve u Hrvatskoj odgoditi primanje medicinske pomoći za ozljede zbog nasilja u obitelji zbog stigmatizacije žrtava. „Mislim da naši ljudi nisu na to naviknuti (razgovarati o nasilju) i treba im proći dosta vremena prije nego će s liječnikom porazgovarati o nasilju.“, kazala je liječnica. „... još je uvijek velika sramota ići liječniku ili u bolnicu zbog tog razloga.“⁸²⁰

Čak i ako žrtve prevladaju osjećaj srama i potraže pomoć, mogu naići na još jednu prepreku kada ih liječnici ne žele pregledati. Članak 6. ZZNO-a zahtijeva od zdravstvenih ustanova, službi socijalne skrbi te drugih nadležnih tijela da „vode brigu o svim potrebama žrtve i omogućuje joj pristup odgovarajućim službama.“⁸²¹ Ipak, intervjui su otkrili da kada su žene zatražile liječničku pomoć, liječnici su ih odbili pregledati jer su imale ozljede povezane s nasiljem u obitelji. Zaposlenica CZSS-a je objasnila da ako ženi nije dostupan njen osobni liječnik/ca opće medicine kad traži pomoć, drugi liječnici će je nerado primiti, osim ako ne dođe u pratnji policije. Sugovornica nam je iznijela svoje mišljenje da se zdravstveni radnici ne žele izložiti opasnosti „ili nelagodi“ u tim slučajevima.⁸²² Radnica skloništa se složila s tom procjenom:

... Mislim da dio njih ne želi tretirati slučajeve obiteljskog nasilja. Imale smo problema i kad smo zvale liječnike da vidimo mogu li primiti našu ženu i upisati ju kao svoju novu pacijenticu. Čim se predstaviš da zoveš iz skloništa i pitaš „Možete li primiti novu pacijenticu?“, oni odgovore, „Ne, ne možemo. Nemamo mjesta (za nju kao pacijenticu)“.⁸²³

Jedna je sugovornica pretpostavila da je strah liječnika od počinitelja još jedan od razloga za nerado primanje žrtava obiteljskog nasilja:

Moja je liječnica rekla, „Malo se bojim. Ne želim imati nikakve probleme ako se suprug pojavi, u slučaju da ih bude tražio“. Lakše je (liječnici) ne baviti se s problemima ...⁸²⁴

Ipak, liječnički izvještaj je često ključni element u dokumentiranju i vrednovanju slučajeva nasilja u obitelji, bilo kaznenih ili prekršajnih. Na zahtjev državnog odvjetništva ili policije, zdravst-

818 Protokol o postupanju, 1.C.

819 Isto.

820 Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

821 ZZNO, čl.6.1.

822 Intervju s CZSS, grad E, 14. veljače 2011.

823 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.

824 Isto.

vene ustanove moraju dostaviti sve dokaze i dokumentaciju vezane uz predmet.⁸²⁵ Na primjer, liječnička potvrda također može poslužiti kao važan dokaz i potvrditi istinitost svjedočenja žrtve.⁸²⁶ Ako se žrtva povuče, zbog straha ili prijetnji, potvrda služi kao neovisna dokumentacija napada.

Važno je napomenuti da liječnički pregled određuje stupanj ozljede i osigurava važnu dokumentaciju za policiju i državno odvjetništvo. Ovo je posebno važno jer se mnogi policajci oslanjaju na liječniku dokumentaciju ozljeda za njihov policijski izvještaj.⁸²⁷ Jedan policajac je naveo:

Svakoj žrtvi kažem isto: ako ne želite da liječnik dođe u kuću, otidite na hitnu i donesite mi medicinsku dokumentaciju, a ja ću to staviti u spis. Inače, ozljede neće biti dokumentirane.⁸²⁸

Osim toga, Pravilnik o postupanju zahtijeva od zdravstvenih djelatnika da utvrde uzroke i način nastanka ozljeda te obave cjeloviti liječnički pregled.⁸²⁹ Ova je procjena od presudne važnosti obzirom na veliki broj dvostrukih uhićenja i prepuštanja policije zdravstvenim radnicima da identificiraju obrambene ozljede.⁸³⁰

Intervjui su otkrili da liječnici nisu dosljedni u pružanju prilike žrtvi da u sigurnosti ispričaju koji je uzrok njihovih ozljeda. U jednom slučaju, žena je slomila nos kad ju je njen suprug bacio na pod i udario po glavi. Izjavila je da liječnik koji ju je liječio nije pregledao ostatak njena tijela niti ju je bilo što pitao o uzroku ozljede.⁸³¹ Radnica skloništa nam je ispričala o mladoj ženi, teško pretučenoj od strane svog supruga tijekom trudnoće. Tijekom posjeta hitnoj službi, muž ili njegova majka, koja je također bila nasilna, je ostao/la sa žrtvom, tako da ona nije mogla otvoreno ispričati liječnicima o nasilju.⁸³²

PITANJE POVJERLJIVOSTI

Intervjui su otkrili zabrinutost liječnika zbog manjka privatnosti i informacija traženih u obrascima za HZZO i policijskim obrascima koje moraju ispuniti.⁸³³ Kao što je objašnjeno ranije, ZZNO zdravstvenim radnicima nalaže obavezno prijavljivanje slučajeva nasilja u obitelji.⁸³⁴ Protokol također obavezuje liječnika hitne ili liječnika primarne zdravstvene zaštite da ispunji i pošalje službeno izvješće o ozljedama te isto dostavi policiji i lokalnom uredu HZZO-a.⁸³⁵

U tim okolnostima, zakon tako nameće djelatnicima zdravstvene skrbi težak izbor. Mnogi pacijenti žele i trebaju povjerljivu medicinsku njegu, ali zdravstveni radnici su suočeni sa znatnom novčanom globom ako saznanja ne prijave policiji ili državnom odvjetništvu.⁸³⁶ Liječnica nam je otkrila sljedeće:

Žrtva me je preklinjala da ne zovem policiju jer će joj situacija doma biti još samo gora. Na primjer, ponekad će optuženi biti u pritvoru 24 sata ili manje, a onda će izaći. Ispričala sam policiji preko telefona o toj žrtvi i nasilju u obitelji ... žrtva me molila da ne prijavljujem, ali (policija) je morala doći. To je kvaka 22, a u malim mjestima nasilnici mogu saznati tko je dojavio policiji i mogu istući i doktora.⁸³⁷

825 Protokol o postupanju, 1.C.6.

826 Intervju s policijom, grad B., 15. veljače 2011.

827 Vidi raspravu u poglavlju o policiji, Istraga.

828 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

829 Protokol o postupanju, 1.C.2.

830 Vidi raspravu o dvostrukim uhićenjima I samoobrani u poglavlju o policiji.

831 Intervju s NVO, grad F, 11. veljače 2011.

832 Intervju sa skloništem, grad F, 07. veljače 2011.

833 Vidi npr. Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

834 ZZNO, čl.8.

835 Protokol o postupanju, 1.C.1., 1.C.4., 1.C.5. Liječnik je dužan ispuniti Prijavu bolesti Br. 030911 ili Br. 030055.

836 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., ZZNO, čl.21.

837 Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

Nadalje, žrtvama obiteljskog nasilja može biti potreban medicinski tretman, ali mogu biti nespremlne za intervenciju pravosudnog sustava. Tako, obaveza zdravstvenih djelatnika da prijave nasilje može odvratiti žrtve od traženja medicinske pomoći zbog ozljeda koje imaju ako su u saznanju obaveze prijavljivanja.⁸³⁸

EDUKACIJA ZDRAVSTVENIH DJELATNIKA

Intervjui su otkrili sveopći nedostatak zadovoljavajuće edukacije u svim aspektima liječenja žrtava partnerskog nasilja. Samo nas je jedan ispitanik obavijestio da su liječnici u Hrvatskoj educirani za identifikaciju ozljeda nanesenih u samoobrani.⁸³⁹ Daleko više intervjuiranih osoba dalo nam je do znanja da je edukacija liječnika za procjenjivanje ozljeda u slučajevima partnerskog nasilja, kako razgovarati sa žrtvama, i kako prepoznati ozljede, na samom začetku u Hrvatskoj, s možda 10 do 15 liječnika koji u istoj sudjeluju.⁸⁴⁰ U stvari, razgovori su otkrili da liječnici u jednoj od najvećih hitnih službi u Hrvatskoj nisu educirani po pitanju trijaže, liječenja i dokumentacije ozljeda nanesenih partnerskim nasiljem.⁸⁴¹ Nadalje, liječnica hitne službe je napomenula da studenti na medicinskom fakultetu nisu educirani za prepoznavanje ozljeda nanesenih partnerskim nasiljem.⁸⁴²

838 Žrtve očekuju da će liječnici vrlo vjerojatno utvrditi da su njihove ozljede nanesene nasiljem u obitelji. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. Također, mogu se bojati ako znaju da je liječnik obavezan prijaviti nasilje policiji ili državnom odvjetništvu i bez njenog pristanka po čl.8. ZZNO-a. Drugim riječima, ako žrtva potraži medicinsku pomoć, njen slučaj može postati poznat pravosudnom sustavu, bez obzira na njene želje.

839 Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011.

840 Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

841 Intervju s ravnateljicom Centra za hitnu medicinsku pomoć, grad K, 18. veljače 2011.

842 Isto.

NEVLADINE ORGANIZACIJE I DRUGI SMJEŠTAJNI KAPACITETI

To me sklonište spasilo ... (radnica skloništa) dala mi je snagu za svakodnevnu borbu. Uvelike mi je pomogla ... Život je opet dobar. Ponekad, treba ti netko da te opet postavi na noge ... Cure u skloništu su (to) učinile umjesto mene.⁸⁴³

Nevladine organizacije (NVO) imaju ključnu ulogu u provedbi hrvatskih zakona o nasilju u obitelji.⁸⁴⁴ Ove su organizacije uključene u široku lepezu aktivnosti, uključujući i pružanje prijeko potrebnih usluga pomoći žrtvama, širenje javne svijesti i edukativne kampanje, te pomoć u koordinaciji rada između različitih sektora uključenih u rad s partnerskim nasiljem. Međutim, nepredvidljivo i nedovoljno financiranje prijeto važnom radu tim pružateljima usluga. Manjak financiranja je prisilio nevladine organizacije da otpuštaju zaposlene i čak zatvore skloništa.⁸⁴⁵

SKLONIŠTA

Mnoge nevladine organizacije pružaju sklonište za žene žrtve nasilja i njihovu djecu.⁸⁴⁶ Osim toga, skloništa pružaju više od samog mjesta na kojem žrtve i njihova djeca mogu boraviti. Skloništa pružaju svakodnevno osnaživanje i pomoć žrtvama, koja je ključna za uspješnu, dugoročnu prevenciju daljnjeg nasilja.

Ipak, u Hrvatskoj još uvijek postoji velika potreba za adekvatnim sigurnim smještajem za žrtve. Kao što je već spomenuto, s obzirom na nevoljkost pravosuđa u dodjeljivanju zaštitnih mjera udaljenja iz njihovih obiteljskih domova što ZZNO dopušta, potreba za osiguravanjem sigurnih mjesta za život žrtava je još nužnija.⁸⁴⁷

Važno je razlikovati autonomna ženska skloništa koje vode aktivistice ženskih nevladinih organizacija od smještajnih servisa koje vodi država. Autonomna ženska skloništa vode nevladine organizacije osnovane od strane ženskih grupa koje su sastavni dio ženskog pokreta. Ova skloništa rade po principu ženske samopomoći (žene pomažu ženama). Ona su samoupravljujuća i neovisna od državnih tijela, političkih stranaka, vjerskih organizacija i privatnih tvrtki. S druge strane, „državni dom“, koji se spominje u ovom izvještaju, je državna, gradska ili županijska institucija koja može, i ne mora, biti osnovana u suradnji s postojećim organizacijama ili kroz kreiranje nove nevladine organizacije. Takav dom, među ostalima, može pužiti smještaj žrtvama obiteljskog nasilja oba spola, ovisnicima, beskućnicima, žrtvama trgovine ljudima, azilantima i migrantima. Državni, gradski i županijski domovi moraju biti u skladu s kriterijima, kao i nevladine organizacije koje su potpisale te kriterije i ugovor s Ministarstvom socijalne politike i mladih.⁸⁴⁸ Takve nevladine organizacije su obično osnovale zaposlenice ili bivše zaposlenice državnih institucija ili

843 Intervju sa žrtvom, grad K, 17. veljače 2011.

844 Termin nevladina organizacija (NVO) se u ovom izvještaju spominje i označava organizaciju koja je pravni entitet, odvojen od službenih vladinih institucija, koja zadržava autonomiju nad svojim djelovanjem, i koja financira dio svojih troškova kroz nevladine izvore. Ipak, to ne znači da NVO djeluje u potpunosti bez obzira na vladina pravila. Kako će biti kasnije navedeno, mnoge NVO koje rade s obiteljskim nasiljem primaju značajni dio sredstava za svoj budžet (do 90% u nekim slučajevima) od vladinih izvora, a takvo financiranje često dolazi s restrikcijama oko trošenja sredstava i zahtjeva oko načina rada. Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2012., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011. Domovi, koje vode gradovi ili županije, za odrasle i djecu žrtve nasilja kroz izvještaj se nazivaju „državni domovi“. Citati o NVO u fusnotama se mogu odnositi na organizacije koje također djeluju kao skloništa za žrtve nasilja u obitelji. Citati „državni dom“ u fusnotama se odnosi na sklonište koje u potpunosti neovisno od vlade i njime mogu upravljati vladini službenici, ili na smještajnu ustanovu koja u potpunosti radi prema Pravilniku o vrstama i djelatnostima domova socijalne skrbi, Uvjeti o prostoru, opremi i zaposlenicima, terapijskim zajednicama, religijskim institucijama, NVO-ima, i drugim legalnim entitetima i centrima za pomoć u domu.

845 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

846 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

847 Udaljenje iz stana/kuće se rijetko izdaje kao zaštitna mjera. Risser&Tanay, 52; Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011, Intervju s policijom, grad D, 11. veljače 2011. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj, zaštitna mjera udaljenja iz stana/kuće se izdala u samo 3% svih izdanih mjera u slučajevima obiteljskog nasilja u 2010. Intervju s policijom, grad F, 06. veljače 2011.

848 Zakon, Pravilnik o domovima, određuje djelovanje tih domova.

su zapravo nevladine organizacije koje su otvorile skloništa u suradnji s vladom; stoga one nisu istinska autonomna skloništa, osobito kad su državni dužnosnici u odboru skloništa.

Skloništa u Hrvatskoj se susreću s brojnim izazovima. Prvo, ozbiljan problem čini nedostatak kapaciteta.⁸⁴⁹ UNDP je napomenuo da su kapaciteti skloništa po stanovniku u Hrvatskoj barem 20% ispod standarda Vijeća Europe.⁸⁵⁰ Prema podacima UNDP-a, u 2010. u Hrvatskoj je bilo 18 skloništa i domova za odrasle i djecu žrtve obiteljskog nasilja.⁸⁵¹ Točan broj skloništa koja rade oscilira, s obzirom da su skloništa vrlo osjetljiva na zatvaranje kad su im sredstva oskudna. Skloništa su različite veličine gledajući smještajni kapacitet, od 10 do 40 kreveta.⁸⁵² Čak i pri maksimalnom smještajnom kapacitetu, dostupnost prostora skloništa je daleko neadekvatna s obzirom na broj žrtava, kojeg je u 2008. objavio MUP, te izvijestio da je bilo 20566 prijavljenih žrtava nasilja na prekršajnoj razini.⁸⁵³ Mnoga autonomna ženska skloništa i državni domovi su nas izvijestiti da su često puni, što ih prisiljava na odbijanje prijema nove žene na smještaj.⁸⁵⁴

Druga prepreka za sigurni smještaj žrtve je sustav upućivanja u državne domove. Državni domovi koje financira MZSS mogu primiti žrtve upućene samo od strane CZSS-a ili policije; najčešće, osoblje u tim državnim domovima će čak usmjeriti klijentice da prvo odu u CZSS ili na policiju.⁸⁵⁵

Ovo obavezno upućivanje žrtava, zajedno sa zajedničkom praksom da se žrtve upućuju u državne domove, a ne u autonomna skloništa, može spriječiti pristup skloništim a onim žrtvama koje nisu spremne prijaviti svoje iskustvo nasilja. Jedna radnica državnog doma nam je ilustrirala, „... Nekoliko ustanova upućuje ljude ovdje ... To je glupost, jer ovaj dom ima šesnaest mjesta, a mi pokrивamo mnoge županije. Pet stotina tisuća ljudi, a poluprazno. Nešto nije u redu.“⁸⁵⁶ Jedna radnica državnog doma se prisjetila žrtve koja nije mogla koristiti njihovu pomoć, zbog straha od prijavljivanja nasilja:

Rekla sam joj da ode na centar za socijalnu skrb i da im kaže da želi ići u sigurnu kuću, ali rekla mi je kako im ne vjeruje, ni njima ni policiji, a nije htjela reći ni kako se zove. Tako da, nikakva pomoć nije bila pružena. Nije vjerovala nikome, a morala je imati uputnicu od centra jer mi s njima imamo ugovor.⁸⁵⁷

S obzirom da vlasti u većini slučajeva ne upućuju žene u autonomna skloništa, u kojima ne postoji obaveza prijavljivanja nasilja, žene koje ne žele prijaviti nasilje, a ne znaju da postoje takva autonomna skloništa, na kraju ostanu bez sigurnog smještaja.

Problemi dostupnog i adekvatnog financiranja

Najveća prijetnja s kojom su skloništa suočena jest financiranje. Skloništa i državni domovi se financiraju iz raznih izvora, uključujući privatne donacije, međunarodna tijela, druge nevladine organizacije i iz vlas-

849 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.; intervju s državnim domom, grad K, 11. siječnja 2011.; Risser&Tanay, 36. Kako su neki sugovornici izvijestiti o praznim krevetima u skloništim a, kriteriji financiranja i sustav upućivanja može utjecati na pristupanje žrtava tim smještajima.

850 Risser&Tanay, 2.

851 Isto, 19. Trenutno, teško je dobiti preciznu statistiku o skloništim a zbog povjerljivosti lokacije mnogih skloništa, a nedavno i zbog periodičnih zatvaranja skloništa zbog nedostatka sredstava.

852 Intervju s NVO, grad K, 13. listopad 2010., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

853 "Izvještaj o provedbi Protokola o postupanju tijekom 2007. i 2008.", MOBMA, 2009., 6.

854 Intervju s NVO, grad K, 13. listopad 2010., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., Risser&Tanay, 36.

855 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. Međutim, neke NVO su nam izrazile zabrinutost da policija i CZSS ponekad ne žele uputiti žrtve u skloništa, jer ne znaju da ista postoje ili ne žele da se spoznaja o postojanju nasilja u obitelji proširi njihovom regijom. Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011. Obavezno upućivanje može utjecati na državne domove koji primaju sredstva po popunjenim kapacitetima preko uputnica, kako će biti navedeno u nastavku izvještaja.

856 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

857 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

titih prihoda.⁸⁵⁸ Ipak, većina nevladinih organizacija prima većinu sredstava od vladinih tijela, na državnoj i lokalnoj razini.⁸⁵⁹ Državno financiranje često kasni ili je nedovoljno za potrebe skloništa – od 2010., gotovo su sva skloništa u Hrvatskoj iskusila rezove u financiranju.⁸⁶⁰ Štoviše, nevladine organizacije su nas izvijestile o poteškoćama u podmirivanju onih troškova koji nisu bili financirani od strane vlade.⁸⁶¹ Posljedice takvih izazova financiranja su razorne i dovele su do dugotrajnih otpuštanja zaposlenica skloništa i zatvaranja državnih domova.

U vrijeme ovog istraživanja, u Hrvatskoj su postojala dva osnovna modela financiranja od strane ministarstava: 1) tripartitetni plan financiranja od strane (ondašnjeg) Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (MOBMS) i lokalne samouprave za autonomna ženska skloništa; i 2) model financiranja po glavarini od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (MZSS) za državne domove i one nevladine organizacije koje moraju ispunjavati uvjete Pravilnika o domovima.⁸⁶² Oba od navedenih modela financiranja predstavljaju problem za skloništa u smislu ispunjavanja strogih uvjeta, dugotrajnih zastoja u isplatama i nedovoljnog financiranja.

Prema prvom modelu, nevladine bi organizacije trebale primiti 30% financijskih sredstava od sva tri državna entiteta: 1) MOBMS-a na državnoj razini; 2) grada; i 3) županije u kojoj se nevladina organizacija nalazi (nadalje spominjan kao „plan 30-30-30“).⁸⁶³ Ostalih 10%, nevladina organizacija mora prikupiti sama iz drugih izvora.⁸⁶⁴ Ovakav je plan problematičan jer se često dogodi da jedna državna razina čeka drugu da uplati sredstva, prije nego će i ona uplatiti. Također, kako se nadalje razmatra u ovom poglavlju, tripartitetni plan ne funkcionira uspješno od kad je uspostavljen u 2009.; značajni rezovi u 2010. su rezultirali da u stvarnosti taj plan nije ostvaren.

Prema drugom modelu financiranja, državne i gradske institucije koje vode skloništa za odrasle i djecu žrtve obiteljskog nasilja, kao i nevladine organizacije čiji je osnivač država ili grad (tj. državni domovi), primaju sredstva iz MZSS-a. Iznos financiranja se određuje prema broju popunjenih kreveta.⁸⁶⁵ MZSS je službeno objasnilo da se broj mjesta koje financiraju u svakom državnom domu povremeno revalorizira i prilagođava temeljem podataka o stopi obiteljskog nasilja u regiji te o redovnoj popunjenosti kreveta u domu.⁸⁶⁶ Nejasno je da li se takvo periodično financiranje adekvatno prilagođava pravom razmjeru broja klijentica doma. Doista, u jednom državnom domu su nam rekli da je broj kreveta za koji primaju sredstva od ministarstva značajno manji od stvarnog broja kreveta koje imaju i broja klijentica koje dom prima.⁸⁶⁷ Ispitanici su također izvijestili da model financiranja po glavarini može biti neučinkovit kada je pružanje smještaja vezano uz upućivanje klijentica.⁸⁶⁸

858 Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

859 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada, 2010. Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

860 Risser&Tanay, 3.

861 Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., Intervju s NVO, grad C, 08. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

862 Od 2012. MOBMS i MZSS su reorganizirana te sada tvore tri nova ministarstva, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo branitelja te Ministarstvo zdravlja. Ovaj se izvještaj referira na ondašnja ministarstva, MOBMS te MZSS.

863 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada, 2010., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011, intervju s NVO, grad D, 08. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

864 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada, 2010., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011, intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

865 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011, Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.. MZSS je izvijestilo kako će od veljače 2011. stopa financiranja biti 3.200,00 kuna (otprilike 426 eura) po osobi, mjesčno. Intervju, MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

866 Intervju, MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

867 Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

868 Vidi npr. Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

Skloništa i državni domovi mogu primiti financiranje te isto i primaju unutar oba sustava financiranja, od MOBMS-a i MZSS-a.⁸⁶⁹ Raditi s više vladinih agencija s različitim, a ponekad i kompliciranim zahtjevima za financiranjem, doprinosi administrativnim troškovima.⁸⁷⁰ Radnica skloništa napomenula je da različita državna tijela često imaju različite kriterije za financiranje i vlastite natječajne procedure.⁸⁷¹ To je dijelom i neophodno zbog značajnih razlika u principima i načinu rada državnih domova i autonomnih skloništa. Na primjer, skloništa koja se financiraju ugovorima s MZSS-om, moraju biti u skladu s različitim propisima ministarstva o osobljuskloništa, prostorijama i djelatnostima, uključujući i propisivanje maksimalno dozvoljenog boravka.⁸⁷²

S druge strane, strogi uvjeti MOBMS-a, predstavljaju još veće prepreke za mnoge nevladine organizacije, ne samo zbog različitih nedosljednih zahtjeva, već i zato što isti ne odražavaju stvarne potrebe skloništa.⁸⁷³ Kao što nam je državni tajnik u MOBMS-u objasnio, „... svaka kuna mora biti opravdana Mi točno znamo koliko je potrebno, i toliko i dajemo.“⁸⁷⁴ Ipak, po riječima radnice jedne nevladine organizacije, vladini kriteriji ne odražavaju razumijevanje poslovanja skloništa, a novi kriteriji razvijeni 2011., razvijeni su bez ikakvih konzultacija sa skloništima.⁸⁷⁵ Nameću restriktivna pravila koja ne odražavaju stvarne troškove vođenja skloništa. Dala nam je sljedeći primjer:

U dijelu financiranja, kriteriji nalažu da 10% ukupnih troškova moraju biti putni troškovi, što je 10 do 20 puta više od onoga što je skloništu potrebno. Slično tome, 30% bi trebalo biti potrošeno na hranu – opet, puno više nego je potrebno – dok bi plaće za radnice skloništa, odvjetnice i psihologinje trebale isto biti samo 30%, iako njihov rad zapravo predstavlja cijeli program skloništa.⁸⁷⁶

Plan financiranja po glavarini MZSS-a, onemogućava rad malim državnim domovima i onima koji rade u manje nastanjenim područjima, a ne uzima u obzir mnoge servise za žrtve koje nevladina organizacija pruža osim smještaja.⁸⁷⁷ Jedno sklonište koje nije potpisalo ugovor s MZSS-om nam je objasnilo kako im je laknulo da nisu vezane uz nestabilnost modela glavarine:

Nismo vezane brojem žrtava, što je važno jer smo malo sklonište i možemo imati na smještaju samo dvije žene, ali troškovi su i dalje isti, osim troškova hrane. Tako da je dobro imati isti iznos novca svakog mjeseca.⁸⁷⁸

Konačno, u CZSS-u su nam objasnili kako CZSS plaća za smještaj žrtve samo državnim domovima i nevladinim organizacijama koje imaju ugovor s MZSS-om.⁸⁷⁹ Slično tome, skroman „džeparac“ koji CZSS pruža žrtvama, dostupan je samo onima koje idu u sigurne kuće koje imaju ugovore s MZSS-om.⁸⁸⁰ Žrtve u autonomnim ženskim skloništima, koje financira MOBMS, ne zadovoljavaju uvjete za primanje ovog džeparca ili plaćanje smještaja.⁸⁸¹

869 Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

870 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

871 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., Intervju, MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011. Intervju MOBMS, Zagreb, 18. veljače 2011.

872 Intervju, MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

873 Vidi npr. intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011. Jedna NVO je objasnila: “Teško nam je kao organizaciji jer svatko ima svoje uvjete, tako da, to je kao magični krug iz kojeg ne možete izaći. Tako da, svi kažu, da, voljni smo vam dati novac, ali ne zadovoljavate kriterije .. Svi su voljni, ali nešto s nama nije u redu kao organizacijom jer ne ispunjavamo kriterije a mi se sve trudimo ispuniti sve kriterije. To je jako frustrirajuće.” Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

874 Intervju MOBMS, Zagreb, 18. veljače 2011.

875 Autonomna ženska kuća Zagreb, “Securing the Shelters: Activities Update”, 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

876 Isto.

877 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

878 Isto.

879 Intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011., intervju s CZSS, grad F, 07. veljače 2011.

880 Intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011.

881 Isto.

Nepredvidivost državnog financiranja vrlo je problematična za organizacije koje pružaju smještaj i usluge žrtvama partnerskog nasilja, jer rezultira velikim kašnjenjima i smanjenim financiranjem. Mnoge nevladine organizacije primaju državna sredstva na godišnjoj razini, koja za svaku kalendarsku godinu zahtijevaju ponovnu prijavu na natječaj od strane nevladine organizacije kako bi dobili sredstva, a često i potpisivanje novog ugovora s određenim tijelom.⁸⁸² Pregovaranje i izvršavanje godišnjih ugovora je neučinkovit proces koji traje poprilično dugo, što je dovelo do ozbiljnih odgoda financiranja i čekanja odobrenja sredstava iz državnog proračuna.⁸⁸³ Kao rezultat toga, prva isplata sredstava često se primi u svibnju za tekuću kalendarsku godinu. Također, ta sredstva su često neadekvatna i nedostatna, s obzirom da se iznosi svake godine umanjuju.

Problem je dodatno otežan kašnjenjem financiranja od strane MOBMS-a koje dovodi i do kašnjenja financiranja od strane županija i gradova koji bi trebali sudjelovati u planu 30-30-30, jer lokalna samouprava čeka kako bi saznala iznos sredstava uplaćenog od državnog tijela, prije nego dodijeli sredstva lokalnih vlasti.⁸⁸⁴ Intervjui su otkrili da jedinice lokalne samouprave odgađaju financiranje svog dijela proračuna skloništa, čak i ako im je novac na raspolaganju, prije nego država odredi koliki će biti njen doprinos.⁸⁸⁵

Ovakvo otegnuto dodjeljivanje sredstava ima negativan utjecaj na skloništa diljem Hrvatske, ometajući tako servise za žrtve i uzrokujući ozbiljnu frustriranost nevladinih organizacija.⁸⁸⁶ Jedna nam je nevladina organizacija objasnila kako je to problem za sva skloništa diljem zemlje, a kako još nitko od njih nije potpisao ugovor, nitko nije niti primio sredstva.⁸⁸⁷ Druga nevladina organizacija nam je ilustrirala poteškoće u 2011.:

„(Ministarstvo obitelji, grad i županija) rekli su nam da će nas kontinuirano financirati, ali ministarstvo nam je tek sada uplatilo, i to nije kontinuirano, a grad i županija rade istu stvar. Sada je sredina veljače, a mi nemamo novca na računu za sklonište ... prva uplata bi trebala biti u svibnju, a kako ćemo živjeti do onda, ja ne znam.“⁸⁸⁸

Zbog politike MOBMS-a, skloništa su dosegla točku krize u prvoj polovici 2011., kada je ministarstvo odgodilo obnavljanje postojećih ugovora sa sedam autonomnih skloništa.⁸⁸⁹ U MOBMS-u su nam objasnili kako se čekalo Ministarstvo financija da odobri proračun za novu Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji. Ova je odluka imala domino efekt, jer su gradovi i županije iskoristili isti izgovor kako bi zadržali svoje uplate.⁸⁹⁰ Posljedično tome, nekoliko nevladinih organizacija je bilo mjesecima bez uplate sredstava, a jedna nevladina organizacija nas je izvijestila da nije dobila prvu uplatu do lipnja 2011.⁸⁹¹

Čak i kada Vlada uplati sredstva, iznos koji je uplaćen, zapravo je često i uvelike manji od obećanog iznosa.⁸⁹² Jedna nevladina organizacija opisala je kako većina skloništa uvijek ne dobi-

882 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju, MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.

883 Intervju MOBMS, Zagreb, 18. veljače 2011.

884 Intervju sa saborskom zastupnicom, Zagreb, 16. veljače 2011. K tome, Vladina je dužnosnica napomenula kako ništa u shemi financiranja 30-30-30 između ministarstva, grada i županije, ne obavezuje županiju i grad da uplate svoj dio te da lokalno financiranje ovisi o razini predanosti individualaca u svakoj nadležnosti. Isto.

885 Isto.

886 Intervju s NVO, grad K, 12. listopada, 2010., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011. Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

887 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

888 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

889 Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

890 Isto.

891 Isto.

892 Jedna NVO koja se financira po 30-30-30 shemi je prijavila kako su u 2010. dobile samo 56% od obećanog iznosa od državnih tijela. Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011. U 2010., primile su samo 10%, umjesto 30% obećanih od MOBMS-a, a ukupno je državno financiranje iznosilo samo 51%, umjesto očekivanih 90%. Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011. Jedna NVO je izjavila da su sredstva

je obećanih 30% sredstava od ministarstva, grada i županije. Radnica skloništa je objasnila da su primile 30% sredstava od grada, no od županije su dobile samo 13%, a od ministarstva 26%.⁸⁹³

Isto tako, sugovornice su nam rekle kako je financiranje MZSS-a često nedovoljno da bi se osigurale potrebe domova i njihovih klijentica.⁸⁹⁴ Te organizacije su prisiljene nadoknaditi nedostatke kroz hitna intervencijska sredstva, kampanje, i druge ad hoc kanale. Kad smo pitale, kako dolazite do preostalih sredstava, u jednoj nevladinoj organizaciji su nam odgovorile „S velikim poteškoćama.“ Dalje nam je objašnjeno da iako je UNHCR platio dio njihovih troškova hrane i režija za plin tijekom nedavnog posjeta, sklonište još uvijek duguje oko 20.000,00 kuna (otprilike 2.658,00 eura) zbog neplaćenih komunalnih režija iz prošle godine.⁸⁹⁵

Konačno, trenutni uvjet po kojem financiranje skloništa ovisi o mogućnostima državnog proračuna, predstavlja dodatnu prijetnju da će sredstva biti dodatno smanjena prema kraju godine.⁸⁹⁶ Ove poteškoće ukazuju na potrebu za dodatnim istraživanjem o financijskim potrebama skloništa, namjenskim stavkama državnog proračuna, i čvrstoj obavezi financiranja skloništa.⁸⁹⁷ Na primjer, jedna državna službenica je zabrinuto konstatala da Nacionalna strategija ne specificira iznose potrebne za financiranje inicijativa koje predlaže, niti utvrđuje izvore tih sredstava.⁸⁹⁸

Ovi problemi potakli su koaliciju autonomnih ženskih skloništa da vrši pritisak za donošenjem zakona o financiranju skloništa. Iako je prijedlog dobio široku potporu od saborskih zastupnica, pravobraniteljice i šire javnosti, zakon se suočio s otporom od strane MOBMS-a, koje je sugeriralo da skloništa postanu domovi financirani od strane Vlade RH.⁸⁹⁹ Ne samo da bi to predstavljalo rizik za skloništa od gubitka svoje autonomije, već bi i problem financiranja mogao ostati neriješen.⁹⁰⁰ Na primjer, jedno sklonište koje je zaista potpisalo ugovor i postalo državni dom je zatvoreno, ironično, zbog nedostatka financijskih sredstava.⁹⁰¹ Nova Vlada je pokazala veću spremnost da usvoji takav zakon, ali je u radnoj skupini za donošenje zakona mala zastupljenost autonomnih nevladinih organizacija i sastoji se od predstavnika/ca državnih domova, crkvenih dužnosnika, te predstavnika programa za tretmane počinitelja. Samo su dvije predstavnice autonomnih ženskih skloništa od jedanaest osoba u radnoj skupini. Neadekvatna zastupljenost autonomnih ženskih skloništa u radnoj skupini znači manju, nerazmjernu glasačku moć i veliku vjerojatnost da će njihovi interesi biti isključeni iz zakona. Osim toga, radna skupina je osnovana ne samo u svrhu predlaganja Zakona o financiranju skloništa, već Zakona o financiranju svih vrsta smještaja za odrasle žrtve nasilja. Ovo stavlja radnu skupinu u situaciju u kojoj rješava pitanje financiranja za oboje, državne domove i autonomna skloništa u jednom zakonu, što ne odražava njihove različite financijske

od ministarstva i županije u 2010. i 2011. bila smanjena, dok je druga organizacija izjavila da su grad i županija smanjili sredstva za 30% i 70%, u prvoj godini. Treća NVO je u 2010. izgubila 50% sredstava. U 2011. od županije su primile samo 5%, a od grada 1% sredstava. Intervju s NVO, grad K, 12. listopada 2010. NVO e-mail Rosalyn Park, 26. kolovoza 2011., kod autorica. Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica). Vidi isto intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

893 Mail Valentine Andrašek Rosalyn Park, 26. listopada 2011., kod autorica.

894 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

895 Intervju sa skloništem, grad H, 10. veljače 2011.

896 Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

897 U izvještaju za 2010., UNDP je primijetio nepostojanje istraživanja koje bi utvrdilo iznos potrebnih sredstava za potpuno financiranje programa servisa žrtava obiteljskog nasilja u Hrvatskoj. Risser&Tanay, 18.

898 Intervju sa saborskom zastupnicom, Zagreb, 16. veljače 2011.; Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2008.-2010., 93. Za većinu mjera propisanih strategijom, Nacionalna strategija jednostavno navodi: "Potrebna financijska sredstva osigurat će se u Državnom proračunu na pozicijama nadležnih tijela." Bez konkretizacije iznosa sredstava., Vlada RH, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008.-2010. (MOBMS) 86-87., 90-98.

899 Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

900 Isto.

901 Isto.

strukture, obaveze, i djelatnosti. Nadalje, Vladino prioritetiziranje državnih domova je ustrajno, a prva saznanja sugeriraju da bi zakon mogao prisiliti sva skloništa da postanu državni domovi i tako ugroziti njihovu autonomiju i principe rada. Konačno, iako se skupina sastala dva puta u proljeće 2012., proces se počeo odugovlačiti u trenutku objavljivanja ovog izvještaja.⁹⁰² Unatoč roku, srpanj 2012., za prvi nacrt zakona, nije bilo daljnjeg napretka u donošenju zakona.⁹⁰³

Posljedice izazova financiranja: gubitak i zatvaranja skloništa

Tijekom intervjua, državni tajnik MOBMS-a minimalizirao je utjecaj financijskih kašnjenja na skloništa, navodeći da bi skloništa morala moći funkcionirati „normalno“ tijekom ovih kašnjenja i da radnice skloništa „znaju da im je životna zarada garantirana u državnom proračunu“.⁹⁰⁴ Na pitanje ulažu li se u Hrvatskoj dovoljna sredstva za borbu protiv nasilja u obitelji, državni tajnik je odgovorio: „Definitivno. Definitivno mislim da je u Hrvatskoj dovoljno novca za borbu protiv nasilja u obitelji. Skloništa dobivaju onoliko koliko oni sami kažu da im je potrebno.“⁹⁰⁵ Ipak, ovaj komentar je bio u oštroj suprotnosti s podacima koje su autorice prikupile iz drugih izvora, uključujući iz samih skloništa.

Kašnjenje i manjak financiranja doveo je do smanjenja plaća radnica skloništa, otpuštanja, i u najgorem slučaju zatvaranja skloništa.⁹⁰⁶ Autorice su susrele nekoliko radnica skloništa koje su pristale odreći se plaća ili da im se iste smanje, kako bi drugi troškovi skloništa mogli biti podmireni.⁹⁰⁷ Jedno sklonište nas je izvijestilo da je kašnjenje financiranja rezultiralo gubitkom radnica, dok je drugo sklonište premostilo financijski jaz tako što su radnice radile dodatno bez povećanja plaće.⁹⁰⁸ Jedna nevladina organizacija nam je objasnila:

„Sve u našem timu, socijalna radnica, voditeljica skloništa i nevladine organizacije, sve smo radile većinu prošle godine za 40% naše plaće. A sad, sad sve volontiramo – sad sve radimo iz srca.“⁹⁰⁹

Vrlo je zabrinjavajuće da se velik broj skloništa suočio sa zatvaranjem u travnju 2011., kao posljedica nefinanciranja zbog čekanja donošenja Nacionalne strategije.⁹¹⁰ U posebno dirljivom primjeru, jedno sklonište – jedino u toj županiji – bilo je prisiljeno zatvoriti vrata na više od godine dana zbog nedostatka sredstava.⁹¹¹ Sklonište se opet otvorilo za vrijeme istraživanja, ali se od onda opet zatvorilo zbog nedostatka sredstava.⁹¹²

Ostala razmatranja o skloništima

Ograničenja skloništa

Skloništa obično pružaju smještaj za žrtve na određeno vrijeme, obično između šest i dvanaest mjeseci.⁹¹³ Kada to okolnosti nalažu, mnoge organizacije dopuštaju produženi boravak, ali zbog ograničenih

902 Mail Valentine Andrašek Rosalyn Park, 26. listopada 2011., kod autorica.

903 Isto.

904 Intervju MOBMS, Zagreb, 18. veljače 2011.

905 Isto.

906 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

907 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

908 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

909 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011. Ova NVO je bila prisiljena posuđivati novac kako bi mogle nastaviti raditi.

910 Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

911 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

912 Autonomna ženska kuća Zagreb, "Securing the Shelters: Activities Update", 28. rujna 2011. (sažetak, kod autorica)

913 Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s državnim domom. Grad A, 14. veljače 2011. U nekim slučajevima ovo trajanje ne ovisi o skloništima, već su ista nametnuta od

kapaciteta, skloništa ne mogu pružiti dugotrajno rješenje.⁹¹⁴ Nakon što napuste sklonište, opcije stambenog zbrinjavanja za žrtve su ograničene. Ne postoji posebno državno subvencionirano stanovanje za žrtve obiteljskog nasilja, iako status žrtve nasilja može, u nekim slučajevima, povećati kvalificiranost.⁹¹⁵

U principu, kao skupina, žrtve nasilja u obitelji nemaju prioritet u dobivanju državno poticajnog stanovanja, tako da se mogu suočiti s višegodišnjim čekanjem.⁹¹⁶ Nadalje, intervjui su otkrili da se žrtve koje su u braku ponekad ne mogu kvalificirati za državno stambeno zbrinjavanje dok ne dobiju razvod, a posebno ako imaju zajedničku imovinu sa supružnicima.⁹¹⁷ Proces razvoda u Hrvatskoj, međutim, može potrajati godinama.⁹¹⁸ U jednom mjestu, koje zapravo daje žrtvama obiteljskog nasilja prioritet, radnice skloništa su nam napomenule da žrtve moraju priložiti sudsku presudu koja dokazuje da su žrtve nasilja, te koja nije starija od godine dana kako bi se kvalificirale za dobivanje gradskog stana, ali natječaj za takvo gradsko subvencionirano stanovanje se raspisuje svakih pet godina.⁹¹⁹ Ostala ograničenja onemogućuju prijavljivanje na natječaj više od jednom svakih pet godina, tako da većina žrtava nije u stanju uopće zadovoljiti te kriterije dodjele. Dakle, u praksi, ti uvjeti ozbiljno ograničavaju dostupnost javno subvencioniranog stanovanja za žrtve obiteljskog nasilja.⁹²⁰ Štoviše, ovaj nedostatak pristupačnog modela stambenog zbrinjavanja može nastaviti ciklus nasilja prisiljavajući zlostavljane žene da se vrate svojim kućama i svojim zlostavljačima.⁹²¹ Radnica jednog doma je procijenila da se trećina žena koje napuste sigurnu kuću, vrate svojim zlostavljačima.⁹²²

Iako mnoga skloništa također smještavaju djecu žrtava, starija, muška djeca mogu zakomplicirati ženinu odluku da potraži smještaj u skloništu. Većina skloništa ima politiku ne primanja adolescenata (obično definiranih kao dječaka u dobi od 14 ili 15 godina) na smještaj u sklonište.⁹²³ Stariji dječaci mogu biti smješteni u udomiteljske domove ili ostati sa počiniteljem.⁹²⁴ Tako, žena može biti u situaciji da mora izabrati između ostajanja sa sinom (sinovima) i sigurnosti skloništa. Rizik odvajanja od svoje djece, ne samo da odvraća žrtve od smještaja u sklonište, već i povećava rizik za vlastitu sigurnost kada moraju napustiti sklonište kako bi vidjele svoju djecu.

Sigurnost skloništa

Sigurnost žrtava i radnica skloništa od presudne je važnosti, osobito s obzirom na prisutnost oružja u Hrvatskoj.⁹²⁵ Za skloništa čija je lokacija poznata, presudno je održavanje sigurnosti kroz mjere osiguranja i pomoći policije. Kako nam je jedna sugovornica iz skloništa rekla, „Ovo je mali grad, i svi

državnih tijela koja ih financiraju. Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

914 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

915 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju s Uredom za podršku svjedocima i žrtvama, grad F, 09. veljače 2011.

916 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

917 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., intervju sa žrtvom, grad F, 07. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011.

918 Vidi raspravu o trajanju brakorazvodnog postupka u poglavlju Obiteljsko sudstvo.

919 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

920 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

921 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

922 Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011.

923 Intervju MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

924 Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

925 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada, 2010., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011. Procjenjuje se kako u Hrvatskoj, civilni posjeduju između 950000 i 969160 oružja. "Hrvatska – činjenice o oružju, podaci i zakon". Gun Policy, <http://www.gunpolicy.org/firearms/region/croatia> pregledano 20. siječnja 2012.

znaju gdje smo.“⁹²⁶ Organizacije poduzimaju izvanredne mjere kako bi zadržale sigurnost onih koje žive i rade u skloništim, uključujući ugradnju sigurnosnih kamera, angažiranje privatnih zaštitarskih tvrtki kako bi se osigurala stalna zaštita te davanje žrtvama besplatnih mobitela ili dojavljivača kojima su povezane izravno s lokalnom policijom.⁹²⁷ U slučajevima kada je počinitelj pronašao žrtvu u skloništu, nevladine organizacije su nam izjavile kako policija reagira brzo i učinkovito.⁹²⁸

Mnoge organizacije nastoje zadržati lokaciju njihovog skloništa povjerljivom kako bi dodatno pojačale sigurnost. Doista, neke nevladine organizacije, tako pažljivo čuvaju adresu svog skloništa da je nisu otkrile čak niti policiji, u slučaju da počinitelj ima veze u policiji.⁹²⁹ Jedna nevladina organizacija je bila prisiljena preseliti svoje sklonište nakon što je adresa skloništa postala javna. Konkretnije, nevladine organizacije u malim gradovima suočene su s izazovima u održavanju tajnosti lokacije njihovog skloništa.⁹³⁰ Ako počinitelj pronađe žrtvu u skloništu, žrtva može biti premještena, što može zahtijevati premještanje u drugi grad.⁹³¹

Pravosudni sustav također nameće izazove za održavanje tajnosti skloništa. Jedna radnica skloništa je izrazila svoju zaprepaštenost činjenicom da postupci na sudu zahtijevaju od žrtve da kaže svoju adresu, čak i kada boravi u tajnom skloništu.⁹³²

OSTALE USLUGE ZA ŽRTVE KOJE PRUŽAJU NEVLADINE ORGANIZACIJE

Osim skloništa, nevladine organizacije pružaju žrtvama mnoge druge usluge, većina kojih je besplatna.⁹³³ Nevladine organizacije pružaju žrtvama materijalnu pomoć, poput odjeće, hrane i higijenskih potrepština, kako bi dopunile žrtvama ograničenu financijsku pomoć države, koja može biti teško dostupna i nedostupna.⁹³⁴ Takva je pomoć vrlo važna jer mnoge žrtve koje bježe od nasilja, imaju jako malo ili uopće nemaju svojine.⁹³⁵ Iako postoji opcija da CZSS pomogne žrtvi, radi se o jednokratnoj novčanoj pomoći u iznosu od otprilike 700 do 800 kuna (od oko 94 do 107 eura), a koju je teško dobiti.⁹³⁶ Također, dugotrajni postupak brakorazvoda može utjecati na podobnost žrtve za dobivanje pomoći od države, a jedna je žrtva napomenula da nije bila kvalificirana za dobivanje socijalnog stana kao samohrana majka, jer joj je postupak razvoda braka još uvijek u tijeku.⁹³⁷

Nevladine organizacije pomažu žrtvama u izradi individualnog sigurnosnog plana kako bi se smanjio rizik od budućih napada i ozljeda.⁹³⁸ One također izrađuju sigurnosne planove za djecu, na primjer, što učiniti ako sretnu počinitelja na putu do škole.⁹³⁹ K tome, nevladine organizacije pomažu žrtvama u snalaženju u kompliciranim postupcima pred sudom i centrima za socijalnu skrb, educiraju ih i informiraju o nji-

⁹²⁶ Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.

⁹²⁷ Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 16. listopada, 2010.,

⁹²⁸ Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 16. listopada, 2010.,

⁹²⁹ Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. listopada, 2010.,

⁹³⁰ Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011.,

⁹³¹ Intervju s NVO, grad B, 15. listopada, 2010.

⁹³² Intervju s državnim domom, grad K, 11. veljače 2011. radnica skloništa je rekla kako je postavila ovo pitanje lokalnim sucima, ali nije bilo od koristi.

⁹³³ Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

⁹³⁴ Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

⁹³⁵ Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

⁹³⁶ Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011.

⁹³⁷ Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

⁹³⁸ Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2011., Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011.

⁹³⁹ Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

hovim zakonskim pravima, te ih upućuju na odgovarajuća nadležna tijela.⁹⁴⁰ Jedna je radnica nevladine organizacije primijetila da državne institucije, uključujući centre za socijalnu skrb i sudove, spremnije surađuju sa žrtvama ukoliko žrtvama pomažu radnice nevladinih organizacija.⁹⁴¹ Nadalje, neke nevladine organizacije među svojim osobljem imaju odvjetnice koje žrtvama pružaju besplatnu pravnu pomoć, dok druge pomažu ženama u dobivanju državne besplatne pravne pomoći.⁹⁴² U nevladinim organizacijama su nas obavijestile kako je proces dobivanja besplatne pravne pomoći kompliciran i njihove klijentice često traže pomoć pri ispunjavanju obrasca ili postupku prijave za dobivanje iste.⁹⁴³ Osobito je važno osigurati pravnu pomoć, s obzirom da pravna pomoć može poboljšati ishod u kaznenim postupcima, dobivanju zaštitnih mjera, brakorazvodnom postupku i postupku dobivanja skrbništva.⁹⁴⁴

Nevladine organizacije pružaju značajne usluge savjetovanja, uključujući grupe samopomoći i individualnu terapiju.⁹⁴⁵ Također, nevladine organizacije pomažu žrtvama u postizanju ekonomske neovisnosti. U tom smislu, neke nevladine organizacije pomažu žrtvama pronaći zaposlenje, pružaju im kontinuiranu edukaciju gdje takvi projekti postoje, pomažu u pronalasku dugotrajnog smještaja, te upućuju svoje klijentice na druge servise za one potrebe koje nevladina organizacija ne može pružiti.⁹⁴⁶

K tome, nekoliko nevladinih organizacija ima savjetodavne telefonske linije za žrtve partnerskog nasilja.⁹⁴⁷ Nekim nevladinim organizacijama, ta je linija prvi kontakt sa žrtvom.⁹⁴⁸ Mnogi savjetodavni telefoni imaju ograničeno radno vrijeme, poput jedne lokalne savjetodavne linije koja je dostupna dva sata dnevno. Trenutno, Hrvatska nema nacionalni savjetodavni telefon koji bi radio od 0 do 24h posvećen žrtvama partnerskog nasilja.⁹⁴⁹ Štoviše, žene obično moraju plaćati te telefonske pozive, iako jedna nevladina organizacija nudi da nazove žrtve natrag kako bi smanjila njihove troškove telefoniranja.⁹⁵⁰

Žrtve koje su konzumirale servise nevladinih organizacija svjedoče o pozitivnom utjecaju nevladinih organizacija na njihove živote. Jedna žena je opisala svoje iskustvo skloništa na sljedeći način:

Ma rade sve za mene. Ponašaju se bolje prema meni od mojih pokojnih roditelja. Stvarno moram reći da rade sve za mene, i ne ponašaju se prema meni kao da samo rade svoj posao, nego kao da su mi prijateljice ... Tako sam sretna da s njima mogu razgovarati o svemu, i stvarno mi je lijepo ovdje ... ovdje mi je ugodno i mirno.⁹⁵¹

Državni službenici također prepoznaju vrijednost servisa koje pružaju nevladine organizacije, čak i usporedivši ih sa sličnim državnim servisima pomoći. Jedna nam je vladina dužnosnica napomenula:

940 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011.

941 Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.,

942 Intervju s NVO, grad K, 11. listopada 2011., Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

943 Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011, Risser&Tanay, 3.

944 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2011.

945 Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011.

946 Intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2011., Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s NVO, grad E, 14. veljače 2011., Intervju s NVO, grad B, 1B. veljače 2011.

947 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011.

948 Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

949 Intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011.

950 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad D, 11. veljače 2011.

951 Intervju s žrtvom, grad K, 11. veljače 2011.

Ovaj ured ima vrlo dobru suradnju s ženskim nevladinim organizacijama, tako da bismo radije poslali žrtvu nasilja u nevladinu organizaciju, nego u državni dom. Jedan od razloga zbog kojeg je tome tako je taj, što su nevladine organizacije više rodno osjetljive i senzibilizirane o tom problemu od državnih institucija.⁹⁵²

Priznavajući pohvalan rad nevladinih organizacija, važno je imati na umu postojanje nekoliko izazova u pogledu pružanja njihovih usluga. Na primjer, postoji značajna razlika u dostupnosti tih usluga u cijeloj zemlji. Ta je razlika posebno izražena između velikih gradova i ruralnih područja, koja imaju tek nekoliko nevladinih organizacija i ograničen je, ako uopće i postoji, servis za žrtve.⁹⁵³

Također, nekoliko nevladinih organizacija je ukazalo na izazove s kojima se susreću u radu sa žrtvama koje nisu hrvatske državljanke.⁹⁵⁴ Žrtve koje nemaju državljanstvo, teško pristupaju oblicima državne pomoći, kao što je besplatna pravna pomoć, subvencionirana zdravstvena usluga i financijska pomoć.⁹⁵⁵ Nvladine organizacije nastoje pomoći žrtvama bez hrvatskog državljanstva najbolje što mogu, ali bez mogućnosti pristupanja presudnoj državnoj pomoći, one su ograničene u njihovoj sposobnosti da zadovolje potrebe tih žrtava.⁹⁵⁶

TRENINZI, EDUKACIJE I UTJECAJ

Iako Nacionalna strategija bilježi razne edukacije namijenjene stručnjacima koji rade u području koje se odnosi na partnersko nasilje,⁹⁵⁷ ni ZZNO ni Protokol o postupanju posebno ne naglašavaju potrebu edukacije. Nvladine organizacije su preuzele ključnu ulogu u osvještavanju javnosti o problemu partnerskog nasilja te educiranju profesionalaca koji rade sa žrtvama. Tijekom posljednjeg desetljeća, medijske kampanje nevladinih organizacija u Hrvatskoj, pomogle su postaviti pitanje partnerskog nasilja kao pitanje od nacionalnog interesa.⁹⁵⁸ Nekoliko nevladinih organizacija također provodi edukativne programe s ciljem prevencije nasilja u obitelji.⁹⁵⁹ U jednom velikom gradu, zajedno s policijom, nevladine organizacije su održale program u školama kako bi educirale učenike i njihove roditelje o nasilju u obitelji.⁹⁶⁰ U sklopu svojih edukativnih nastojanja, nevladine organizacije također publiciraju relevantne izvještaje koji se tematski referiraju na problem partnerskog nasilja te pomažu u istraživanjima koje sponzorira država.⁹⁶¹

Nekoliko nevladinih organizacija također organizira treninge za profesionalce koji rade sa žrtvama partnerskog nasilja, iako je dostupnost tih treninga nejednaka u svim regijama. Jedan je državni dom održao nekoliko treninga na temu međusektorske suradnje za pojedince koji pružaju usluge žrtvama nasilja u obitelji, uključujući policiju, suce, socijalne radnice, i zaposlene u nevladinim organizacijama.⁹⁶² Druga nevladina organizacija povremeno organizira treninge i seminare za policiju, zaposlene u CZSS-u i zdravstvene djelatnike kako bi izgradili kapacitete za učinkovito reagiranje prema žrtvama nasilja.⁹⁶³

952 Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.

953 Risser&Tanay, 2., 20., 32., 37.

954 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

955 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., Risser&Tanay, 3., 30.

956 Vidi npr. Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011.

957 Vlada RH, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2008.-2010. (MOBMS), 75.-79.

958 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

959 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

960 Intervju s policijom, grad B, 15. veljače 2011.

961 Intervju MOBMS, Zagreb, 18. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010., Intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011.

962 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

963 Intervju s NVO, grad J, 08. veljače 2011., Intervju s NVO, grad K, 16. veljače 2011., intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011., intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011. Posebno je policija u zadnjih nekoliko godina pohađala edukacije na temu nasilja u obitelji, većinu kojih je financirao MUP, a neki NVO-i su sudjelovali u edukaciji policije. Intervju s policijom, grad K, 12. listopada 2010.; intervju s bivšom prekršajnom sutkinjom, grad K, 11. listopada 2010.; intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s policijom, grad J, 08. veljače

Ipak, mnoge od tih treninga ne provode stručnjakinje iz autonomnih ženskih skloništa, već ih provode zaposlenici državnih domova ili nevladinih organizacija osnovanih od strane grada ili države u suradnji s programima tretmana počinitelja. Po mišljenju nekih ženskih organizacija, to je dovelo do treninga i edukacija koje su fokusirane više na obitelj i počinitelje, nego na sigurnost žrtve.

Kao što je ranije navedeno, u Hrvatskoj mnogi potvrđuju potrebu za edukacijom kako bi se dalje radilo na usavršavanju stručnosti onih koji rade sa žrtvama partnerskog nasilja, pogotovo u sektorima u kojima se reakcije na nasilje u obitelji procjenjuju lošima.⁹⁶⁴

2011. Kao rezultat organiziranih edukacija, NVO-I izjavljuju značajan napredak u odgovoru policije na incidente obiteljskog nasilja. Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 13. listopada 2010.

964 Intervju s MZSS, Zagreb, 18. veljače 2011.; intervju s državnim domom, grad I, 07. veljače 2011. Nacionalna strategija također zahtijeva daljnju edukaciju profesionalaca koji rade na polju obiteljskog nasilja. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2008.-2010., 75.-82. Vidi raspravu u poglavljima o centrima za socijalnu skrb, zdravstvenim institucijama, policiji, državnom odvjetništvu, prekršajnom i kaznenom sudstvu za daljnju raspravu o potrebi edukacije.

SURADNJA I KOMUNIKACIJA

Protokol o postupanju obavezuje nadležna tijela da: uspostave suradnju i razmjenjuju podatke; održavaju redovite sastanke predstavnika nadležnih tijela; i uspostave suradnju s drugim čimbenicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći.⁹⁶⁵ Unatoč direktivi Protokola o postupanju, intervjui su pokazali kako u Hrvatskoj nije uspostavljena sustavna komunikacija i suradnja.⁹⁶⁶ Ovaj propust umanjuje sigurnost žrtava i odgovornost počinitelja na mnoge načine. Na primjer, sigurnost žrtve je ugrožena ukoliko suci ili državno odvjetništvo ne prenesu informaciju žrtvi o sudskim nalogima izdanima protiv počinitelja.⁹⁶⁷

Intervjui su otkrili neke učinjene napore kako bi se koordinacija poboljšala. U Hrvatskoj, suradnja se očituje u međusektorskim sastancima koji su održani, kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini, a kako bi se poboljšao odgovor zajednice na nasilje u obitelji. Na primjer, MUP je uložio napore za poticanje unutarsektorske suradnje na području Zagreba, oformivši tako grupu stručnjaka iz različitih institucija, uključujući policiju, centre za socijalnu skrb, obrazovni sustav, zdravstveni sustav, sudstvo i nevladine organizacije.⁹⁶⁸ Skloništa nevladinih organizacija koja pružaju pomoć ženama i djeci nisu uključena u ovu skupinu, te je tako izostavljena ključna komponenta u procesu pomoći žrtvama. U drugom primjeru, Grad Zagreb je organizirao radionicu za kaznene i prekršajne suce, CZSS i policiju.⁹⁶⁹ Nevladine organizacije također imaju ključnu ulogu u organiziranju međusektorskih sastanaka te su sudjelovale na drugim sastancima organiziranim od strane državnih tijela.⁹⁷⁰ Međutim, ispitanici navode da se neki sektori – pogotovo pravosuđe i zdravstveni djelatnici – nerado pojavljuju te sudjeluju u takvim susretima.⁹⁷¹

U nekim regijama, pojedinke koje rade na problemu obiteljskog nasilja počele su održavati međusektorske sastanke s ciljem specifičnog djeljenja informacija i koordinacije u konkretnim slučajevima nasilja u obitelji.⁹⁷² Takvi susreti u svrhu rada na konkretnom predmetu, čine se vrlo uspješnim u stvaranju učinkovitog, koordiniranog odgovora, pogotovo u kompleksnim predmetima.⁹⁷³

Sveukupno, čini se da je najveći napredak postignut u komunikaciji između policije, centara za socijalnu skrb i državnih domova. Na primjer, sustav obaveznog upućivanja između pružatelja usluga je jedan način rada na međusektorskoj suradnji. Policija i radnici centara za socijalnu skrb prilično dosljedno upućuju žrtve na smještaj u državne domove, druge državne smještaje, a ponekad i na nevladine organizacije, u skladu s Protokolom o postupanju.⁹⁷⁴ U stvari, državni domovi i neka skloništa nevladinih organizacija su istaknuli općenito dobru suradnju s policijom, u smislu upućivanja na smještaj, sigurnosti skloništa te procesuiranja slučajeva obiteljskog nasilja.⁹⁷⁵ Međutim, suradnja se čini čvršćom između državnih institucija.

965 Protokol o postupanju, 2.2., 2.3., 2.5.

966 Za daljnju raspravu, vidi "Koordinirani odgovor zajednice", The Advocates for Human Rights, 01. veljače 2006., http://www.stopvaw.org/Coordinated_Community_Response.html.

967 Protokol o postupanju navodi kako, "Sudovi će na neposredni osobni zahtjev stranke-žrtve obiteljskog nasilja, zakonskog zastupnika i/ili skrbnika izvijestiti odnosnu osobu o ishodu postupka i dati joj presliku pravomoćnog rješenja". Protokol o postupanju, E, 5. Vidi raspravu u poglavlju o pravosudnim rokovima i kaznenom sudstvu.

968 Risser I Tanay, 22.

969 Intervju s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova, Zagreb, 11. listopada 2010.

970 Intervju s NVO, grad K, 10. listopada 2010., intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.

971 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

972 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011., intervju s policijom, grad I, 07. veljače 2011.

973 Intervju s NVO, grad C, 10. veljače 2011., intervju s CZSS, grad J, 08. veljače 2011.

974 Intervju s NVO, grad B, 15. veljače 2011., intervju s državnim domom, grad E, 14. veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 15. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 09. veljače 2011., Protokol o postupanju, 1.A.3.4., 1.B.2.2. Kao što je već navedeno, ova obaveza prijavljivanja može ugroziti autonomiju žrtve i njeno pristupanje servisima skloništa.

975 Intervju s NVO, grad K, 11. veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07. veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

Autonomna skloništa vođena od strane nevladinih organizacija, izvijestila su manje pozitivna iskustva. Tamo gdje postoji pozitivna suradnja između nevladinih skloništa i državnih institucija, postoji zbog dobre volje senzibiliziranih osoba koje rade u tim ustanovama i stoga nije dosljedna u svim gradovima. Također, nevladine organizacije i državni domovi su primijetili kako zdravstveni djelatnici rijetko upućuju žrtve nevladinim organizacijama.⁹⁷⁶ Liječnica jedne hitne pomoći je objasnila kako ona ne upućuje žrtve na nevladine servise jer smatra da je ta odgovornost na liječnicima obiteljske medicine.⁹⁷⁷

Također, državni domovi i policija marljivo šalju specifične obavijesti o predmetu centrima za socijalnu skrb i redovito se s istima sastaju kako bi razgovarali o trenutnim slučajevima koje vode.⁹⁷⁸ Visoko pozicionirani policijski službenik je naložio policijskim postajama da redovito održavaju sastanke s centrom za socijalnu skrb kako bi raspravili pojedinosti određenih slučajeva.⁹⁷⁹ Potvrđujući nam ovu praksu, nekoliko nam je policajaca reklo kako se sastaju sa socijalnim radnicama jednom tjedno i kako razmjenjuju informacije.⁹⁸⁰ Jedan policajac nam je rekao kako je puno bolje tako osobno se sastajati, nego samo službeno slati pisana izvješća te je izjavio kako je ova praksa međusektorskog sastajanja ohrabrujuća i kako bi trebala biti i češća.⁹⁸¹

Istaknuti primjer zaštite sigurnosti žrtve kroz suradnju, je policijsko slanje državnom domu svih svojih izvještaja o nasilju, te čak i osobni dolazak tamo, kako bi žena dala svoju izjavu, a zato da ona ne mora izlaziti iz doma i tako riskirati svoju sigurnost.⁹⁸² Policajac nam je objasnio kako policija i lokalne nevladine organizacije zovu jedni druge kada je to potrebno, a on se o nevladinim organizacijama osvrnuo kao o „našim partnerima u borbi protiv obiteljskog nasilja“.⁹⁸³ Tome nije uvijek tako, autonomna skloništa koja nemaju ugovor s MZSS-om susreću se s većim izazovima u suradnji s policijom.

Mnogi su nam sugovornici izrazili frustracije vezane uz komunikaciju sa sudstvom. Nevladine organizacije su primijetile da žrtve često ne primaju pravovremenu povratnu informaciju od suda u vezi s njihovim postupkom, uključujući informacije o statusu počiniteljeva zadržavanja te odlukama suda.⁹⁸⁴ Također, suci često ne šalju kopije presuda centrima za socijalnu skrb ili policiji tako ograničavajući mogućnost istih da služe i štite žrtve.⁹⁸⁵ Još nam je jedna sugovornica sažela sveopću frustriranost njene zajednice o nedostatku dijeljenja informacija od strane sudaca:

Suci se ne čine ni najmanje zainteresiranima za pružanje ili dijeljenje informacija. Oni su kao izolirani otok, a to nije dobro. Imale smo neke sastanke s drugim institucijama i većinom smo se svi žalili na suce ... Na primjer, na jednom od tih sastanaka, centar se požalio da ne dobivaju nikakvu povratnu informaciju o presudama, je li je bilo ili nije. Ja mislim da je presuda bila, ali nitko o njoj ne zna ništa,

976 Intervju s NVO, 12.listopada 2010., intervju s NVO, grad F, 07.veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011.

977 Intervju s ravnateljicom hitne službe, grad K, 18.veljače 2011. Kako bi usmjerila preporuke na NVO, Vlada periodično izdaje adresar NVO pružatelja usluga koje policija, centri i zdravstveni djelatnici mogu dijeliti žrtvama. Intervju s policijom, grad B, 15.veljače 2011., intervju s liječnicom, 15.veljače 2011., intervju s CZSS, grad K, 14.listopada 2010., Risser & Tanay, 23. S druge strane, NVO-i često upućuju žrtve na policiju, CZSS i zdravstvene ustanove, kad postoji potreba za njihovom uslugom. Intervju s NVO, grad K, 11.veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10.veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011., intervju s NVO, grad F, 07.veljače 2011., intervju s NVO, 13.listopada 2010. Međutim, neke radnice u NVO-ima su izrazile nevoljkost upućivanja žrtve na CZSS zbog percepcije da CZSS često ne prioritetizira potrebe žrtve i njenu sigurnost. Intervju s NVO, grad K, 11.veljače 2011., intervju s NVO, grad C, 10.veljače 2011., intervju s NVO, grad H, 10.veljače 2011.

978 Vidi npr. Intervju sa skloništem, grad C, 10.veljače 2011.

979 Intervju s policijom, grad K, 12.listopada 2010.

980 Intervju s policijom, grad I, 07.veljače 2011., intervju s CZSS, grad J, 08.veljače 2011.

981 Intervju s policijom, grad K, 12.listopada 2010.

982 Intervju s NVO, grad F, 07.veljače 2011.

983 Intervju s policijom, grad grad J, 08.veljače 2011.

984 Intervju s NVO, grad K, 11.listopada 2010., intervju s NVO, grad NVO, grad F, 07.veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011., intervju s NVO, grad D, 11.veljače 2011.

985 Intervju s državnim domom, grad A, 14.veljače 2011., intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011., intervju s CZSS, grad J, 08.veljače 2011.

ni centar ni policija ni nitko. Na jednom od tih međuresornih sastanaka, ono što smo zaključili i molili suce je da daju sve od sebe da se presuda pošalje na centar ili policiju, tako da centar i policija znaju što se u tom predmetu događa.⁹⁸⁶

Nedostatak komunikacije između obiteljskih i prekršajnih sudova može također umanjiti učinkovitost pravne zaštite žrtava kad su presude tih dvaju sudova u sukobu. U jednom slučaju, obiteljski je sud počinitelju naredio prava susreta i druženja s djecom, koja su živjela s majkom u skloništu otprilike 50 kilometara udaljenom. Sudac nije provjerio gdje ona stanuje, tako da je presuda zapravo određivala susrete i druženja u sigurnoj kući.⁹⁸⁷

Intervjui su također otkrili nerazmjenjivanje informacija između zdravstvenih djelatnika i pravosudnih službenika o počiniteljevim presudama, tretmanu i otpuštanju.⁹⁸⁸ Kako je već navedeno u ovom izvještaju, ključni čimbenici za uspješnost ovih tretmana su manjkavi, uključujući obavještanje policije ili žrtava o poštivanju ili nepoštivanju pohađanja tretmana. Jedna liječnica je primijetila probleme vezane uz poštivanje sudskih odluka o psihosocijalnom tretmanu:

Njegova mi je obitelj došla sa sudskim nalogom i rekla da ga moram uputiti na tromjesečni obavezni psihosocijalni tretman ... U njegovom otpusnom pismu je pisalo da je njegov boravak u bolnici bio zbog alkohola i obiteljskog nasilja, a najgora stvar je bila to što je u bolnici bio samo tri tjedna. Psiholog ga je otpustio, a policija za to nije znala ... Policija mi je rekla da sam ja prva koja je to prijavila (raniji otpust) ... U tom lancu je najgore da ja ne znam koje su bile počiniteljeve kazne ... Ne postoji razmjena podataka ili suradnja.⁹⁸⁹

Slično tome, državno odvjetništvo nije dosljedno u pružanju potrebnih informacija.⁹⁹⁰ Jedna radnica skloništa nam je navela, „Rijetko primimo povratne informacije o tome jesu li čak podnijeli kaznenu prijavu protiv nekoga.“⁹⁹¹ Policijski službenik je također izrazio svoju frustraciju zbog manjka protoka informacija od strane državnog odvjetništva u predmetu brutalnog fizičkog nasilja po članku 215a:

Ne primamo obavijesti od državnog odvjetništva, tako da ne znamo je li slučaj zaključen. Ja ne znam kako je završio. Daju nam informacije samo onda ako ih tražimo ili ako moramo ići na oduzimanje predmeta. Oni nas automatski ne obavještavaju. Ako imaju privremeno oduzimanje (oružja) ... onda će nas zvati jer policija mora po tome postupati, ali inače, ne zovu.⁹⁹²

Obaveza prijavljivanja

Uvjet obaveznog prijavljivanja, kako ga propisuje ZZNO, predstavlja problem za žrtve i kompromitira njihovu autonomiju.⁹⁹³ Članak 8. zahtijeva od organizacija civilnog društva koje rade s djecom i obiteljima da obavezno prijave policiji ili državnom odvjetništvu slučajeve nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova.⁹⁹⁴

U skladu s ovim zahtjevom, neke nevladine organizacije i zdravstveno osoblje i prijavljuju nasilje

986 Intervju s državnim domom, grad A, 14. veljače 2011.

987 Intervju s NVO, grad H, 10. veljače 2011.

988 Vidi npr. Intervju s liječnicom, grad K, 15. veljače 2011.

989 Isto.

990 Intervju s policijom, grad F, 08. veljače 2011., intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011., intervju sa skloništem, grad H, 10. veljače 2011.

991 Intervju sa skloništem, grad H, 10. veljače 2011.

992 Intervju s policijom, grad E, 14. veljače 2011.

993 ZZNO, čl. 8.

994 Neprijavljivanje prema obavezi istog, kažnjivo je s kaznom od 3.000,00 kuna. ZZNO, čl-21-

nadležnima.⁹⁹⁵ No, druge prepoznaju opasnost ove direktive. Jedna nevladina organizacija je izrazila zabrinutost zbog ovog zahtjeva obaveznog prijavljivanja i pripadajućih kazni za nepoštivanje istog, s obzirom da će one postupiti po odluci žrtve i možda neće prijaviti nasilje, iz sigurnosnih razloga ili nekih drugih.⁹⁹⁶ Radnica nevladine organizacije je izrazila svoju zaprepaštenost pozicijom u koju ih zakon stavlja:

Ako se nasilje ne prijavi, to je prekršaj, i u to su stavili nevladine organizacije! Rekle smo im da moramo moći ne prijavljivati nasilje ako žrtve ne žele da ga prijavljujemo. Mi šaljemo žene na policiju, ali ako ona ne želi prijaviti, nećemo ni mi. Ovo je veliki problem. Policija i centar su dužni prijaviti, ali mi garantiramo anonimnost ... Zasad, još nas nitko nije tužio zbog neprijavlivanja. Ali, sva naša statistika se objavljuje, zajedno sa brojem žena žrtava nasilja s kojima smo radile. Ako nas budu pitali zašto nismo prijavile sve te slučajeve, možda samo kažemo da ne znamo njihova imena.⁹⁹⁷

U stvarnosti, ova obaveza prijavljivanja može uništiti povjerenje žrtava u nevladine organizacije i njihovu povjerljivost u odnosu na klijentice te obeshrabriti obraćanje toliko potrebnim servisima.⁹⁹⁸

995 Isto. Čl.8. intervju s NVO, grad B, 15.veljače 2011., intervju s NVO, grad K, 11.veljače 2011., intervju s liječnicom, grad K, 11.veljače 2011.

996 Intervju s NVO, grad K, 10.listopada 2010., ZZNO, čl.8.

997 Intervju s NVO, grad K, 10.listopada 2010.

998 Risser i Tanay, 26.

ZAKLJUČAK

Ovaj izvještaj preispituje zakone, politike i prakse koje predstavljaju odgovor Vlade Republike Hrvatske na ozbiljan i sveprisutan problem partnerskog nasilja. Donošenjem jednog od prvih zakona o nasilju u obitelji u regiji, hrvatska je Vlada ne samo pokazala svoju predanost u borbi protiv obiteljskog nasilja, već se također predstavila i kao lider u ovom nastojanju. Vladu Republike Hrvatske treba pohvaliti i dalje poticati da bude model u regiji osiguravajući učinkovitu provedbu Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Donošenje zakona za rješavanje problema nasilja nad ženama je značajan i važan prvi korak u borbi protiv nasilja nad ženama. Kao što ovaj izvještaj pokazuje, sveobuhvatan i redoviti monitoring o načinu provođenja tih zakona i njihovom utjecaju na svakodnevne živote žena je vrlo važan, kako bi se identificirali propusti i slabosti koje potkopavaju sigurnost žrtve i odgovornost počinitelja.

U Hrvatskoj postoje ozbiljni propusti i slabosti, ne samo u jeziku zakona, već i u njihovoj provedbi. Ovi se problemi pokazuju poražavajućima za zlostavljane žene. Konkretno, uhićenja žrtava kada zlostavljači tvrde postojanje psihičkog nasilja ili kada žrtve postupaju u nužnoj obrani je izuzetno štetan razvoj događaja i odvraća žrtve od prijavljivanja nasilja. Također, sankcioniranje žrtava prekršajnim optužbama ili gubitkom skrbništva kada njihova djeca svjedoče nasilju, ozbiljno ponovno viktimizira žene.

Iako je pravosudni sustav poduzeo važne korake kako bi poboljšao svoj odgovor na partnersko nasilje, ostaju drugi značajni problemi. Ti problemi uključuju praksu odbačaja kaznene prijave nakon mirenja ili medijacije, rasprostranjenost neizdavanja zaštitne mjere koja nalaže nasilniku udaljenje iz stana/kuće, i nedostatak snažnih i brzih posljedica za prekršajno i kazneno djelo nasilja u obitelji.

Osim toga, neadekvatna podrška skloništima i drugim servisima usluga za žrtve partnerskog nasilja, u Hrvatskoj utječe na mogućnost žrtava da pronađu sigurnost i pobjegnu od nasilja.

Istraživanja i prakse iz cijelog svijeta pokazuju da zakoni i politike o partnerskom nasilju najbolje funkcioniraju u zaštiti sigurnosti žrtve kada zajednica i državne institucije rade zajedno, komuniciraju i surađuju u razvoju učinkovitog, koordiniranog odgovora na partnersko nasilje. Iako je Hrvatska poduzela pohvalne napore da to učini, poboljšanja su potrebna kako bi se osiguralo da sve relevantne strane sudjeluju i da su predane tom procesu.

Mnogi ovlašteni za provedbu zakonodavstva o nasilju u obitelji, uključujući policiju, državno odvjetništvo, sudstvo, socijalne službe i zdravstveno osoblje, pokazali su nerazumijevanje dinamike nasilja u obitelji te nepoznavanje ZZNO-a i Protokola o postupanju, što je potrebno za provedbu zakona i protokola na odgovarajuć i rodno osjetljiv način. Izvijestili su o ozbiljnom nedostatku edukacije po pitanju navedenog, što predstavlja bitnu komponentu za poboljšanje provedbe ZZNO-a.

Konačno, potrebna su odgovarajuća sredstva hrvatske Vlade kako bi se svi aspekti zakona mogli provoditi, uključujući edukaciju, prikupljanje sveobuhvatnih statističkih podataka o partnerskom nasilju u obitelji, monitoring zakona, širenje javne svijesti te servisi za žrtve, uključujući skloništa. Tako bi se osigurala najučinkovitija primjena odredaba od strane dionika, a pružatelji usluga bi mogli podržavati žrtve.

Zaključno, u sljedećem poglavlju ovog izvještaja, autorice upućuju Vladu Republike Hrvatske na konkretne preporuke za rješavanje tih, i drugih izazova u promicanju sigurnosti žrtve i odgovornosti počinitelja.

PREPORUKE

PRIORITETNE PREPORUKE

- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako bi se **redefiniralo psihičko i ekonomsko nasilje**, te osigurati da ono uključuje samo one radnje koje ugrožavaju žrtvu fizičkom štetom ili izazivaju strah od takve štete ili predstavljaju ozbiljno prisilno ili kontrolirajuće ponašanje.⁹⁹⁹ Poduzeti korake kako bi se osiguralo da se definicije psihičkog i ekonomskog nasilja provode na način da se uzima u obzir kontekst, ozbiljnost, korištenje moći i kontrole, ponavljanje i uznemiravanje u svakom slučaju.
- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako bi se osiguralo da definicija nasilja u obitelji konkretno **uključuje uhođenje**, ili obrazac uznemiravajućih i prijetećih ponašanja.
- Hitno implementirati politike koje nalažu dužnosnicima pravnog sustava, a posebno policiji, **identificiranje primarnog agresora** u slučajevima nasilja u obitelji kako bi se izbjeglo kontinuirano uhićenje žrtava partnerskog nasilja kada djeluju u nužnoj obrani.
- Izmijeniti i dopuniti ZZNO koji bi dopuštao izdavanje hitnih zaštitnih mjera ukoliko postoji **strah od neposredne, predstojeće fizičke štete**.
- Ukinuti zakonske odredbe koje smatraju **žrtve odgovornima kada djeca svjedoče** nasilju u obitelji i izmijeniti i dopuniti zakone i politike kako bi se osiguralo da se nasilje od strane jednog roditelja protiv drugog identificira i uzima u obzir kod donošenja odluka o skrbništvu.
- Proširiti opseg ZZNO-a kako bi zaštitio žrtve partnerskog nasilja koje nikada nisu živjele sa svojim počiniteljima, ali su ili su bile s njima u **intimnoj vezi**.
- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako bi se pravosuđu omogućilo izdavanje **hitne zaštitne mjere koja će ostati na snazi u punom trajanju** (dvije godine) dopuštenom zakonom, osim ako i sve dok tuženik ne zahtijeva saslušanje.
- Osigurati žrtvama **mjere civilne zaštite**, pravni lijek koji uključuje kako hitnu *ex parte* zaštitnu mjeru, tako i dugotrajnu zaštitnu mjeru. Osigurati u kaznenom sustavu usporedive dugotrajne zaštitne mjere žrtvama, koje će trajati izvan trajanja suđenja kako bi se riješilo posljedice presude *Maresti*.
- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako **žalbeni postupak ne bi onemogućio stupanje na snagu** odluke o zaštitnim mjerama. Svaka odluka o izdavanju zaštitne mjere treba odmah stupiti na snagu i biti na snazi tijekom žalbenog postupka.
- Osigurati i financirati **obavezno i redovito rodno osjetljivo educiranje** sudaca, policije, osoblja CZSS-a, državno odvjetništvo, zdravstvene djelatnike i pružatelje psihosocijalnog tretmana o dinamici partnerskog nasilja u obitelji i prisilnoj kontroli, u suradnji sa ženskim feminističkim nevladinim organizacijama.
- **Ukloniti obavezu prijavljivanja**, osim u slučajevima u kojima se koristilo oružje, u kojima su žrtve posebno ranjive, kao što su osobe s intelektualnim ili tjelesnim poteškoćama, ili gdje su djeca sama subjekti fizičkog zlostavljanja.
- Razviti smjernice i osigurati hitnu edukaciju policije, sudaca i državnog odvjetništva o **razlikovanju prekršajne i kaznene razine slučajeva** partnerskog nasilja u obitelji, post – *Maresti*.
- Osigurati odgovarajuće i trajno **financiranje skloništa** i usvojiti legislativu koja bi jamčila takvo financiranje skloništa, osiguravajući im njihovu autonomiju.
- Eliminirati zakonske odredbe, uključujući i članak 62. Zakona o državnom odvjetništvu i članak 44. Obiteljskog zakona, koji omogućavaju ili nalažu **medijaciju ili mirenje** u slučajevima partnerskog nasilja.

⁹⁹⁹ Prisilna kontrola se može opisati kao "čin ili uzorak djela kojima odrastao partner želi prisiliti i/ili kontrolirati drugog s namjerom, ili posljedicom. Prisila uključuje čin ili uzorak djela napada, seksualne prisile, prijetnje, ponižavanja i zastrašivanja te drugog zlostavljanja koje se koristi za nanošenje štete, kažnjavanje, ili prestrašivanje partnera. Kontrola uključuje niz osmišljenih radnji kako bi se partnera podredilo i/ili učinilo ovisnim te izoliralo od izvora podrške, iskorištavalo vlastite resurse i kapacitete za osobni probitak, lišavalo sredstava potrebnih za neovisnost, otpor i bijeg te reguliralo partnerovo svakodnevno ponašanje." Protiv nasilja i zlostavljanja (AVA), Ava-in odgovor na uspoledne definicije nasilja u obitelji: Konzultacija, 4. (kod autorica).

- Uspostaviti **sustav redovite komunikacije i suradnje** koja bi uključivala sve sektore – pravosudni, policijski, kazneni, socijalne skrbi, zdravstvene skrbi, obrazovni i nevladin ženski sektor – kako bi se riješilo pitanje nasilja u obitelji (koordinirani odgovor zajednice). Ovi sektori bi trebali biti obavezani na redovitu komunikaciju i sastajanje kako bi unaprijedili lokalnu međusektorsku komunikaciju i koordinaciju.
- Razviti **službene i jedinstvene politike, kao i alate za procjenu rizika**, u svim tijelima uključenim u odgovor na partnersko nasilje.

Sabor

- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako bi se prekršajnim sucima omogućilo **nalaganje financijskog uzdržavanja, uzdržavanja za djecu, privremenog skrbništva za djecu te susreta pod nadzorom/ili zabrana susreta** u sklopu zaštitnih mjera. Proširiti opseg mjere zabrane približavanja kako bi se specifično zabranilo počinitelju približavanje žrtvi ili djeci na njihovom radnom mjestu, njihovim društvenim kontaktima, školi i drugim relevantnim mjestima koja pohode.
- Izmijeniti i dopuniti ZZNO kako bi se omogućilo **produljenje zaštitnih mjera**, ili idealno, kako bi trajno ostale na snazi sve dok sud ne utvrdi da za žrtvu više ne postoji opasnost.
- Prilikom izmjena i dopuna ZZNO-a, osvrnuti se i uzeti u obzir sve druge preporuke autorica, napomene u **komentarima o ZZNO-u** (Prilog D).
- Izmijeniti i dopuniti **Zakon o kaznenom postupku koji bi omogućio mjere opreza** s konkretnom svrhom zaštite žrtve tijekom kaznenog postupka do konačne sudske odluke kada se mogu izdati sigurnosne mjere. Mjere opreza trebaju uključivati: zabranu približavanja, zabranu uhođenja, uznemiravanja i kontaktiranja te udaljenje iz stana.

Ministarstva

- **Poboljšati koordinirano financiranje od strane ministarstava po kriterijima.** Ukoliko je moguće, jasno definirati jednu skupinu kriterija koji bi pojednostavio postupak traženja sredstava nevladinih organizacija od više od jednog tijela. Razmisliti o stvaranju jedinstvenog modela financiranja skloništa od strane Ministarstva socijalne politike i mladih, županijskih i gradskih vlasti, istovremeno osiguravajući autonomiju skloništa te načelo povjerljivosti i anonimnosti žrtava.
- **Osigurati adekvatna sredstva i osoblje** za provedbu psihosocijalnog tretmana i programa liječenja od ovisnosti. Objediniti **certificiranje i financiranje psihosocijalnog tretmana** u nadležnost samo jednog ministarstva.
- **Prioritetizirati financiranje servisa za žrtve i skloništa** nad programima psihosocijalnih tretmana i liječenja od ovisnosti.
- Uspostaviti i financirati besplatni **nacionalni savjetodavni telefon (0-24h)** za žrtve partnerskog nasilja čije bi osoblje bilo educirano od strane feminističkih ženskih nevladinih organizacija.
- Obavezati državna tijela, poput policije, CZSS-a, i zdravstvenih ustanova, **da prioritetno upućuju žrtve partnerskog nasilja na autonomna ženska skloništa** umjesto na gradske i crkvene domove, jer ona omogućavaju ženama dulji boravak, podliježu manjem broju obaveznih uvjeta za prijem, a klijenticama pružaju važne vještine samoosnaživanja.
- Provoditi **postupke neovisnih revizija i sankcioniranja** za slučajeve nemara, korupcije ili nesposobnosti od strane svih pravnih subjekata. Uspostaviti neovisni i povjerljivi mehanizam za prijavljivanje i podnošenje pritužbi žrtava.
- **Suradivati sa svim organizacijama i tijelima** koja podržavaju žrtve koje su preživjele partnersko nasilje kako bi se poboljšala svijest zajednice o opredjeljenju države da se zaustavi partnersko nasilje u obitelji.
- Pružiti prioritetni pristup žrtvama partnerskog nasilja i njihovj djeci **dugoročnom subvencioniranom stanovanju**, bez potrebnog brakorazvoda ili ispunjavanja ostalih stambenih uvjeta.

- Sponzorirati i financirati programe usmjerene na **povećanje zaposlenosti i ekonomske neovisnosti** žena i djevojaka.

Ministarstvo unutarnjih poslova

- U suradnji s nevladinim organizacijama, razviti sveobuhvatnu i obaveznu **procjenu rizika i smrtne opasnosti** koju bi policija primijenila u svim slučajevima partnerskog nasilja.
- Usmjeriti policiju da se suzdrži od uhićenja žrtava partnerskog nasilja, razvijanjem protokola koji bi im pomogao u **identificiranju primarnog agresora i određivanju obrambenih ozljeda**.
- Uspostaviti **specijalizirane policijske jedinice** te obučene policijske službenike educirane o dinamici partnerskog nasilja.
- **Proširiti policijski interventni obrazac pitanjima** o postojanju zaštitnih mjera, roku kušnje, uhićenjima te prijašnjim osudama; imenima drugih osoba za kontakt koje uvijek mogu kontaktirati žrtvu; pitanjima o procjeni rizika i smrtnoj opasnosti; te definiranjem samoobrane i razmotrenim identificiranjem primarnog agresora.
- U predmetima nasilja u obitelji, povećati mogućnost žalbi na odluke koje odbijaju izdavanje zaštitnih mjera žrtvama, posebno povećati kapacitet policijskih službenika za podnošenje žalbe.

Ministarstvo pravosuđa

- Kako bi se ubrzali postupci i povećala stručnost u postupanju na svim razinama, u Hrvatskoj treba **ustpostaviti specijalizirane odjele ili sudove za obiteljsko nasilje**.
- Razviti standardizirani i obavezni protokol za **sudačku procjenu rizika** za identificiranje visokorizičnih počinitelja i poboljšanja sigurnosti žrtve.
- Razviti **smjernice o izricanju kazni** kako bi se osigurala dosljednost u kažnjavanju slučajeva nasilja u obitelji, osobito za novčane kazne i uvjetne kazne zatvora.¹⁰⁰⁰
- U suradnji s autonomnim ženskim skloništim, razviti **standardizirani obrazac** za podnošenje zahtjeva za izdavanje zaštitnih mjera od strane žrtava.
- Sustavno **pratiti i objavljivati statistiku** o partnerskom nasilju, uključujući i o broju zatraženih i izdanih zaštitnih mjera, njihovom trajanju, kršenju, kao i informacije o presudama i kažnjavanju. Statistika treba biti razvrstana po spolu i sadržavati podatke o odnosu žrtve i počinitelja.
- Osigurati svim pravosudnim razinama **redovitu i obaveznu edukaciju** o partnerskom nasilju u obitelji.

Ministarstvo socijalne politike i mladih (prije Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi)

- Izmijeniti i dopuniti Protokol o postupanju kako bi obavezao **sudove da moraju odmah proslijediti kopiju odluke**, prema ZZNO-u, lokalnom CZSS-u, policiji, žrtvi i njenom odvjetniku.
- Potpisati i financirati ugovore pokrivajući tekuću godinu početkom ili prije kalendarske godine, kako bi se spriječili propusti u financiranju. Gdje je to moguće, dugotrajnije obaveze financiranja (npr., trogodišnji ugovori) će pomoći nevladinim organizacijama u boljem osiguravanju kontinuiteta usluga žrtvama.
- **Suzdržati se od vezanja financiranja isključivo uz broj kreveta u skloništu**, već financiranje povezati sa ukupnim uslugama i programima koje pružaju nevladine organizacije.
- **Povećati sredstva** za skloništa i krizne centre za žrtve.
- **Provesti neovisno istraživanje** za procjenu učinkovitosti psihosocijalnog tretmana u sprečavanju daljnjeg nasilja. Financiranjem od strane države, ovo istraživanje bi trebale provesti nevladine organizacije koje nisu uključene u provođenje ovog tretmana. Ako bi istraživanje potvrdilo učinkovitost psihosocijalnog tretmana, ti programi trebaju biti adekvatno financirani od strane države, kako bi se

¹⁰⁰⁰ UN-ov Priručnik za zakonodavstvo o nasilju nad ženama, UN Odjel za napredak žena, točka 3.11.1. (2010.)

osigurao dovoljan broj educiranih profesionalaca koji će provoditi tretman kada je isti određen. Gdje su financijski resursi ograničeni, prioritet treba dati financiranju skloništa i servisima za žrtve, umjesto programima tretmana počinitelja.

Policija

- Donijeti i provoditi politike koje zahtijevaju od policijskih službenika snažno djelovanje kako bi se zaštitila sigurnost žrtve i osigurala odgovornost počinitelja, **pritrvaranjem počinitelja nasilja** kako je dopušteno zakonom te **traženjem izdavanja mjera opreza** u svim slučajevima.
- Usvojiti **standard opravdane sumnje za uhićenje** koje omogućuje policiji uhititi i pritvoriti počinitelja, čak i ako policija nije svjedočila djelu, ako na temelju dokaza na mjestu događaja utvrde da postoji opravdana sumnja da se djelo dogodilo.
- Umjesto mjera tretmana počinitelja, **prioritet dati zaštitnim mjerama i mjerama opreza** koje štite sigurnost žrtve te osigurati da policija uvijek obavijesti žrtve o tim mjerama i na zahtjev žrtve predloži zabranu približavanja, udaljenje iz stana/kuće i zabranu uhođenja/uznemiravanja.
- Donijeti i provoditi politike koje zahtijevaju od policije **utvrđivanje primarnog agresora** u situaciji partnerskog nasilja te uhićenje samo tog počinitelja ako postoji opravdana sumnja da je djelo počinjeno.
- Koristiti najbolje prakse pri **utvrđivanju samoobrane** u situacijama partnerskog nasilja i ne uhićivati žrtve.
- Uhititi i pritvoriti počinitelje za svako kršenje zaštitnih mjera. Kad počinitelj **ne krši zaštitnu mjeru kao takvu (per se)**, ali ima očitu namjeru pratiti žrtvu, policija takve slučajeve treba tretirati kao uhođenje i uznemiravanje i shodno tome, pokrenuti prekršajni postupak i tražiti izdavanje zaštitne mjere.
- **Uspostaviti partnerstvo i radnu suradnju sa skupinama u zajednici** koje podržavaju žrtve koje su preživjele partnersko nasilje.
- Sudjelovati u **koordiniranom odgovoru zajednice**.

Prekršajni suci

- Odmah **prestati s praksom zvanom „suočavanje“** kojom se prisiljavaju strane da se konfrontiraju na ročištu, a koja se koristi u pokušaju utvrđivanja vjerodostojnosti u slučajevima nasilja u obitelji.
- U predmetima partnerskog nasilja, uključujući i kršenje zaštitnih mjera, suzdržati se od **izdavanja uvjetnih kazni zatvora koje žrtve dovode u opasnost od daljnje štete te novčanih kazni koje kažnjavaju žrtve** koje imaju zajednička financijska sredstva s počiniteljima. Suci bi trebali dati prioritet određivanju kazni zatvora i zaštitnih mjera koje promiču sigurnost žrtve.
- Ne tražiti dodatne **dokaze, osim svjedočenja žrtve** kako bi se izdale zaštitne mjere.
- Dosljedno nuditi i dozvoliti **odvojena svjedočenja** u predmetima partnerskog nasilja.
- Osigurati **odvojene prostore za čekanje** te dosljedno i adekvatno osiguranje, uključujući sudsku pratnju i zaštitu osoblja za žrtve pri dolascima i odlascima iz sudnice.
- Osigurati **procjenu rizika** u svim predmetima koji uključuju partnersko nasilje.
- Poštovati **rok od 24h za izdavanje hitnih zaštitnih mjera** u svim slučajevima. Suci bi trebali **ubrzati donošenje odluke o zaštitnim mjerama u redovnom postupku** te iste redovito izdavati.
- **Izricati kazne za partnersko nasilje koje su srazmjerne težini djela** počinjenog nad ženom;¹⁰⁰¹ drugim riječima, implementacija zakona bi trebala težiti promoviranju kazni koje „su usporedive tom ili drugim počinjenim djelima“.¹⁰⁰²
- **Staviti prioritet na zaštitne mjere koje štite sigurnost žrtve**, uključujući udaljenje iz stana/kuće, zabranu približavanja, zabranu uhođenja i uznemiravanja te oduzimanje oružja. Te bi se mjere trebale izdavati na zakonom predviđeno maksimalno trajanje. Iako mjere psihosocijalnog tretmana i liječenja

1001 UN-ov Priručnik za zakonodavstvo o nasilju nad ženama, UN Odjel za napredak žena, točka 3.11.1. (2010.)

1002 MODEL STRATEGIJA I PRAKTIČNIH MJERA ZA UKLANJANJE NASILJA NAD ŽENAMA U PODRUČJU PREVENCIJE ZLOČINA I KAZNE-NOG SUDSTVA, <http://www.icclr.law.ubc.ca/Publications/Reports/VIOMODEL.pdf>, točka 9.(a)(iv).

od ovisnosti mogu biti važne, nikad ne bi trebale zamijeniti ili im se dati prednost nad mjerama koje pružaju neposrednu zaštitu žrtve i njene djece. Kad ih suci izdaju, trebaju izdavati mjere psihosocijalnog tretmana zajedno s drugim zaštitnim mjerama potrebnim za osiguravanje sigurnosti žrtve, poput zabrane približavanja ili udaljenja iz stana/kuće ili kazne zatvora.

- Bez čekanja zahtjeva za isto, odmah **poslati kopije svih presuda** žrtvama i njihovim odvjetnicima.
- **Uspostaviti komunikaciju i razmjenu informacija** između obiteljskih i prekršajnih sudaca po pitanju postojanja zaštitnih mjera koje mogu utjecati na odluku o skrbništvu, susretima ili zabrani susreta s djetetom.
- Dozvoliti **produljivanje zaštitnih mjera** ili trajne zaštitne mjere koje bi se mogle ukinuti isključivo presudom suda, temeljenoj na jasnim dokazima da za žrtvu više ne postoji opasnost.
- Definirati **određenu minimalnu udaljenost** kod izdavanja mjere zabrane približavanja, na primjer, 200 metara. Definirati **opseg zabrane približavanja** kako bi zabranili počinitelju da se približi žrtvi na njenom radnom mjestu, školi djeteta i drugim relevantnim mjestima koja pohode.
- **Suradivati sa svim skupinama u zajednici** koje podržavaju žrtve koje su preživjele partnersko nasilje u obitelji kako bi povećali svijest zajednice na obavezu države da spriječi nasilje u obitelji.
- **Osigurati redovitu edukaciju** o svim aspektima nasilja u obitelji, uključujući dinamiku nasilja, senzibiliziranost prema žrtvama, procjenu rizika, obrambene ozljedame te promicanje sigurnosti žrtve kroz redovitu komunikaciju tijekom sudskog postupka.
- Sudjelovati u **koordiniranom odgovoru zajednice**.

Kazneni suci

- **Izricati kazne za partnersko nasilje u obitelji koje su odgovarajuće** težini počinjenog kaznenog djela nad ženom;¹⁰⁰³ drugim riječima, implementacija zakona bi trebala težiti promoviranju kazni koje „su usporedive tom ili drugim počinjenim djelima“.¹⁰⁰⁴
- U predmetima nasilja u obitelji, uključujući i kršenja zaštitnih mjera, suzdržati se od **izdavanja uvjetnih kazni zatvora**. Suci bi trebali dati prioritet izdavanju kazni zatvora i zaštitnih mjera koje promiču sigurnost žrtve.
- **Predmete nasilja u obitelji smatrati visoko prioriternim** predmetima, te poduzeti mjere kako bi ubrzali te postupke.
- Dosljedno nuditi i dozvoliti **odvojena svjedočenja** u predmetima obiteljskog nasilja.
- Odluku o **produžetku pritvora ili puštanju počinitelja donositi na temelju zakona i sigurnosti žrtve**, umjesto na temelju svjedočenja žrtve. Dosljedno i odmah informirati žrtvu o puštanju počinitelja.
- **Osigurati redovitu edukaciju** o svim aspektima nasilja u obitelji, uključujući dinamiku nasilja i prisilnu kontrolu, senzibiliziranost prema žrtvama, procjenu rizika, obrambene ozljede te promicanje sigurnosti žrtve kroz redovitu komunikaciju tijekom sudskog postupka.
- Sudjelovati u **koordiniranom odgovoru zajednice**.

Državno odvjetništvo

- Težiti politici koja promiče **procesuiranje i uz odsustvo žrtve** u slučajevima kada žrtva iskoristi svoje pravo ne svjedočenja ili povuče optužbe. Tužiteljstvo bi trebao sagledati sveukupnost dokaza slučaja koji bi mogli podržati i potvrditi iskaz žrtve, uključujući povijest nasilja, te osigurajte da su od strane policije i istražnog tijela prikupljeni svi mogući dokazi.
- **Predmete partnerskog nasilja u obitelji smatrati visoko prioriternim** predmetima, te poduzeti mjere kako bi ubrzali te postupke. Tužitelji bi trebali pravovremeno odlučiti o procesuiranju kaznenih prijava kako se predmeti ne bi dodatno odugovlačili.

¹⁰⁰³ UN-ov Priručnik za zakonodavstvo o nasilju nad ženama, UN Odjel za napredak žena, točka 3.11.1. (2010.)

¹⁰⁰⁴ MODEL STRATEGIJA I PRAKTIČNIH MJERA ZA UKLANJANJE NASILJA NAD ŽENAMA U PODRUČJU PREVENCIJE ZLOČINA I KAZNENOG SUDSTVA, <http://www.icclr.law.ubc.ca/Publications/Reports/VIOMODEL.pdf>, točka 9.(a)(iv.)

- Suradivati s policijom kako bi osigurali da obrate pažnju na sve kaznene slučajeve nasilja u obitelji te **odlučno procesuirati kaznene predmete** nasilja u obitelji.
- Educirati i komunicirati **s policijom na temu prikupljanja dokaza** poput snimke poziva u pomoć, izjava svjedoka te detaljnog opisa mjesta događaja. Tužiteljstvo bi trebalo forsirati promjene, poput policijskog fotografiranja relevantnih dokaza kao što su masnice, nedostajanje zubi i mjesta događaja.
- Beskompromisno tražiti zaštitu žrtava i odgovornost počinitelja **pritvarajući počinitelje nasilja** do izricanja kazne i **traženjem mjera opreza** u svim predmetima.
- **Suradivati sa svim skupinama u zajednici** koje podržavaju žrtve koje su preživjele partnersko nasilje kako bi povećali svijest zajednice na obavezu države da spriječi nasilje u obitelji.
- Sudjelovati u **koordiniranom odgovoru zajednice**.

Zatvorska uprava

- **Provjeravati i uskratiti pogodnost izlaska** onim zatvorenicima koji imaju povijest partnerskog nasilja. Odluka o puštanju zatvorenika ne bi trebala ovisiti samo o uzornom vladanju, već bi trebala uzimati u obzir i zatvorenikovu povijest nasilnog ponašanja u obitelji.
- U suradnji s policijom, prekršajnim sudovima i centrima za socijalnu skrb, uspostaviti **sustav praćenja i bazu podataka za prekršajne osuđenike** u zatvorskom sustavu.

Obiteljski suci

- **Osigurati aktivnu superviziju u svim predmetima razvoda braka** kojima drugi posreduju, kako bi se osiguralo da žrtve partnerskog nasilja u obitelji nisu prisiljene na situacije koje ih stavljaju u rizik daljnjeg nasilja, osigurati provođenje najboljih praksi, te stručno razmatranje činjenica. Aktivni nadzor treba uključivati pažljivo čitanje i vrednovanje svih činjenica i mišljenja u izvješćima koje dostavljaju vanjski stručnjaci, uključujući CZSS.
- **Neovisno sagledati činjenice** u sporovima dodjele skrbništva i koristiti izvješća CZSS kao jedan od mnogih faktora kako bi utvrdili najbolje interese djeteta.
- **Osigurati redovitu edukaciju** o svim aspektima nasilja u obitelji, uključujući dinamiku partnerskog nasilja i prisilnu kontrolu, senzibiliziranost prema žrtvama, procjenu rizika, te promicanje sigurnosti žrtve kroz redovitu komunikaciju tijekom sudskih procesa. Obiteljski suci trebaju biti educirani o posljedicama ponašanja nasilnog roditelja na djecu i njihovo dugoročne zdravlje te o najboljim praksama u vođenju postupaka o skrbništvu u kojima je jedan roditelj nasilan.
- U skladu s najboljim tehnikama (screening tecniques), **provjeravati sa strankama u svim postupcima razvodima braka** je li bilo partnerskog nasilja.
- **Ubrzati brakorazvodne postupke** u kojima je prisutno partnersko nasilje.
- **Zaštititi povjerljivost adrese žrtava**, što uključuje njihovu adresu stanovanja, adresu radnog mjesta, adrese dječjih vrtića ili škola te sve druge relevantne adrese poznavanje kojih bi moglo dovesti žrtve u rizik od ponovljenog nasilja.
- Uspostaviti komunikaciju i razmjenu informacija između obiteljskih i prekršajnih sudaca po pitanju **postojanja zaštitnih mjera** koje mogu utjecati na odluku o skrbništvu i susretima s djetetom.
- Osigurati **procjenu rizika** u svim predmetima koji uključuju partnersko nasilje.
- Poduzeti sve moguće mjere kako bi se zaštitila **sigurnost žrtve u brakorazvodnim postupcima** koji uključuju nasilje, kao što je dodjeljivanje skrbništva, susreta pod nadzorom ili zabrane susreta.
- **Odrediti mjere sigurnosti** u sudnicama u postupcima brakorazvoda i dodjele skrbništva koji uključuju nasilje, kao što su odvajanje nasilnika od žrtve, osiguravanje odvojenih čekaonica, pružanje pratnje do automobila za žrtvu, te kažnjavanje nasilnika koji pokušavaju zastrašiti žrtvu.
- Zahtijevati da se **susreti odvijaju u sigurnim i nadziranim objektima** u CZSS-u ili uredima suda, pod nadzorom specijaliziranog, educiranog osoblja.

CZSS

- **Osigurati rodno osjetljivu edukaciju** o svim aspektima nasilja u obitelji, uključujući dinamiku nasilja, senzibiliziranost prema žrtvama, procjenu rizika, posljedice ponašanja nasilnog roditelja na dijete, opasnosti mirenja te promicanje sigurnosti žrtve. Zahtjevati da svi medijatori u obiteljskopravnom sustavu, uključujući CZSS-ove medijatore budu educirani o najboljim praksama medijacije, mirenja (posredovanja).
- **Sve predmete nasilja u obitelji tretirati kao hitne** i slijediti Protokol o postupanju kako bi se osigurala sigurnost žrtava. Iako Protokol o postupanju nalaže CZSS-u da se fokusira na dobrobit djeteta, najbolje prakse pokazuju da se sigurnost djeteta najbolje osigurava štiteći nenasilnog roditelja.
- Dodijeliti sredstva kako bi se **osigurao nadzor i sigurno mjesto za susrete i druženja** u predmetima nasilja u obitelji. Poduzeti odgovarajuće korake kako bi se poboljšala sigurnost žrtve tijekom susreta pod nadzorom, kao što je dogovoreni raspored tako da žrtva može doći i otići prije počinitelja. Osigurati da susrete nadzire specijalizirano, educirano osoblje kako bi se spriječila daljnja traumatizacija djeteta i bilo kakvi pokušaji od strane počinitelja da sazna informacije o majci koje bi žrtvu mogle dovesti u opasnost.
- U skladu s najboljim tehnikama (screening techniques), **provjeravati sa strankama u svim postupcima razvoda braka** je li bilo nasilja u obitelji.
- Suzdržati se od provođenja posredovanja u postupcima razvoda braka koji uključuju partnersko nasilje. Gdje to nije moguće, **zahtjevati odvojene termine posredovanja** za osobe koje su doživjele nasilje, bez obzira na postojanje zaštitne mjere.
- **Suradivati sa svim skupinama u zajednici** koje podržavaju žrtve koje su preživjele partnersko nasilje kako bi povećali svijest zajednice na obavezu države da spriječi obiteljsko nasilje.

Zdravstveni djelatnici

- **Provesti edukaciju** o dinamici nasilja u obitelji i prisilnoj kontroli, identificiranju ozljeda nanesenih partnerskim nasiljem, pravima i mogućnostima žrtava te kako sigurno razgovarati o uzroku ozljeda sa žrtvama.
- **Practicirati marljivost u identificiranju i dokumentiranju ozljeda** vjerojatno nastalih partnerskim nasiljem, sve vrijeme poštujući privatnost žrtve i njene želje vezane uz prijavljivanje nasilja.
- Ne pretpostavljati da će žrtve partnerskog nasilja **potražiti daljnju medicinsku skrb**.
- Dosljedno **informirati žrtve** o njihovim pravima i upućivati ih na dostupne organizacije koje im pružaju podršku.
- **Suradivati sa svim skupinama u zajednici** koje podržavaju žrtve koje su preživjele obiteljsko nasilje kako bi povećali svijest zajednice na obavezu države da spriječi obiteljsko nasilje.

PRILOG A. ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

HRVATSKI SABOR
3314

Na temelju članka 88. Ustava Republike Hrvatske, donosim
ODLUKU

O PROGLAŠENJU ZAKONA O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

Proglašavam Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 30. listopada 2009. godine.

Klasa: 011-01/09-01/190

Urbroj: 71-05-03/1-09-2

Zagreb, 6. studenoga 2009.

Predsjednik
Republike Hrvatske
Stjepan Mesić, v. r.

ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

I. OSNOVNE ODREDBE

Članak 1.

(1) Ovim se Zakonom propisuje što je nasilje u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu ovoga Zakona, te vrste i svrha prekršajnopравниh sankcija za počinjenje nasilja u obitelji.

(2) Svrha je ovoga Zakona prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja.

(3) Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje bez obzira jesu li u Zakonu korišteni u muškom ili ženskom rodu odnose se jednako na muški i ženski rod.

Članak 2.

U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji prema ovom Zakonu primjenjuju se odredbe Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano.

Članak 3.

(1) U smislu ovoga Zakona obitelj čine:

- žena i muškarac u braku, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih,
- žena i muškarac u izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca,
- srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja,
- srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem,
- srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici,
- osobe koje imaju zajedničku djecu,
- skrbnik i štíćenik,
- udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje.

(2) U smislu ovoga Zakona obitelj čine i žena i muškarac koji su živjeli zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj

zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, ukoliko su nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice povod sukoba bili bivši bračni ili izvanbračni odnosi.

Članak 4.

Nasilje u obitelji je svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito:

- tjelesno nasilje, odnosno primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije,
- tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe,
- psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje),

- spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje,

- ekonomsko nasilje pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim приходima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.

Članak 5.

(1) Sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane za nasilje u obitelji postupat će hitno.

(2) Svi postupci pokrenuti po ovom Zakonu su hitni.

Članak 6.

(1) U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji službe socijalne skrbi i zdravstvene ustanove te druga nadležna tijela dužna su voditi brigu o svim potrebama žrtve i omogućiti joj pristup odgovarajućim službama.

(2) Počinitelju nasilja službe iz stavka 1. ovoga članka dužne su pružiti odgovarajuću informaciju o svim njegovim pravima.

(3) U slučajevima pokretanja prekršajnog postupka u kojem se kao žrtva pojavljuje dijete nadležni sud dužan je, bez odgode, o tome obavijestiti ustanove socijalne skrbi radi poduzimanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

(4) Interesi djeteta izloženog nasilju u obitelji prioritetni su u svim postupcima.

Članak 7.

Odredbe ovoga Zakona na odgovarajući se način primjenjuju na osobe koje prema posebnom propisu žive u istospolnoj zajednici.

Članak 8.

Zdravstveni radnici, stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi, obiteljske prevencije i zaštite, odgoja i obrazovanja te stručni radnici zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama, udrugama civilnog društva u djelokrugu djece i obitelji obvezni su prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji iz članka 4. ovoga Zakona za koje su saznali u obavljanju svojih poslova.

Članak 9.

Radi zaštite i osiguranja osobe izložene nasilju nadležni sud će izdati nalog policiji da otprati osobu izloženu nasilju u kuću, stan ili drugi stambeni prostor radi uzimanja njezinih osobnih stvari i osobnih stvari drugih osoba koje su s njom napustile navedeni prostor, koje su neophodne za zadovoljenje svakodnevnih potreba.

II. PREKRŠAJNOPRAVNE SANKCIJE

Svrha i vrste prekršajnopравnih sankcija za zaštitu od nasilja u obitelji

Članak 10.

(1) Svrha propisivanja, izricanja i primjene prekršajnopравnih sankcija je osobita zaštita obitelji i članova obitelji ugroženih i izloženih nasilju, poštivanje pravnog sustava te sprječavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja.

(2) Prekršajnopравne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji su zaštitne mjere, kazna zatvora, novčana kazna i druge prekršajnopравne sankcije propisane Prekršajnim zakonom.

Zaštitne mjere

Članak 11.

(1) Svrha je zaštitnih mjera da se njihovom primjenom spriječi nasilje u obitelji, osigura nužna zaštita zdravlja i sigurnosti osobe koja je izložena nasilju te otklone okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, a primjenjuju se radi otklanjanja ugroženosti osoba izloženih nasilju i drugih članova obitelji.

(2) Sud može nad počiniteljem nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom, primijeniti sljedeće zaštitne mjere:

- obveznog psihosocijalnog tretmana,
- zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji,
- zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju,
- udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora,
- obveznog liječenja od ovisnosti,
- oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.

Zaštitna mjera obveznoga psihosocijalnog tretmana

Članak 12.

(1) Zaštitna mjera obveznoga psihosocijalnog tretmana može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja počinitelja ili ako postoji opasnost da bi počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje prema osobama iz članka 3. ovoga Zakona.

(2) Mjera iz stavka 1. ovoga članka može se odrediti u trajanju od najmanje šest mjeseci.

(3) Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi provedbenim propisom propisat će način i mjesto provođenja psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji.

Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji

Članak 13.

(1) Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji ako postoji opasnost da bi ponovno mogao počiniti nasilje u obitelji.

(2) U presudi kojom sud primjenjuje mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, sud će odrediti mjesta ili područja te udaljenost ispod koje se počinitelj ne smije približiti žrtvi nasilja u obitelji.

(3) Mjera iz stavka 1. ovoga članka određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca niti dulje od dvije godine.

(4) Ministar nadležan za unutarnje poslove provedbenim propisom propisat će postupanje policijskog službenika u izvršenju mjere iz stavka 1. ovoga članka.

Zaštitna mjera zabrane uhođenja ili uznemiravanja osobe izložene nasilju

Članak 14.

(1) Zaštitna mjera zabrane uhođenja ili uznemiravanja osobe izložene nasilju može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio uhođenjem ili uznemiravanjem, a postoji opasnost da bi ponovno mogao uhoditi ili uznemiravati osobe iz članka 3. ovoga Zakona.

(2) Mjera iz stavka 1. ovoga članka određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca niti dulje od dvije godine.

(3) Ministar nadležan za unutarnje poslove provedbenim propisom propisat će postupanje policijskog službenika u izvršenju mjere iz stavka 1. ovoga članka.

Zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora

Članak 15.

(1) Zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je počinio nasilje prema članu obitelji s kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom stambenom prostoru, ako postoji opasnost da bi bez provođenja ove mjere počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje.

(2) Osoba kojoj je izrečena mjera iz stavka 1. ovoga članka dužna je odmah napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor uz prisutnost policijskog službenika.

(3) Mjera iz stavka 1. ovoga članka određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca niti dulje od dvije godine.

(4) Ministar nadležan za unutarnje poslove provedbenim propisom propisat će postupanje policijskog službenika u izvršenju mjere iz stavka 1. ovoga članka.

Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti

Članak 16.

(1) Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti može se primijeniti prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio pod djelovanjem ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama kad postoji opasnost da će zbog te ovisnosti ponovno počiniti nasilje.

(2) Mjera iz stavka 1. ovoga članka određuje se u trajanju koje ne može biti dulje od jedne godine.

(3) Ministar nadležan za poslove zdravstva donijet će provedbeni propis o načinu provedbe zaštitne mjere.

Zaštitna mjera oduzimanja predmeta

Članak 17.

Zaštitna mjera oduzimanja predmeta primijenit će se kada postoji opasnost da će se određeni predmet ponovno uporabiti za počinjenje nasilja ili radi zaštite opće ili javne sigurnosti.

Primjena zaštitnih mjera

Članak 18.

(1) Zaštitne mjere iz članka 11. ovoga Zakona mogu se primijeniti samostalno i bez izricanja kazne, odnosno druge prekršajnopravne sankcije.

(2) Zaštitne mjere mogu se primijeniti po službenoj dužnosti ili na zahtjev ovlaštenog tužitelja ili na zahtjev osobe izložene nasilju.

Članak 19.

(1) Zaštitne mjere iz članka 11. stavka 2. podstavka 2., 3. i 4. ovoga Zakona mogu se primijeniti prije pokretanja prekršajnog postupka.

(2) Zaštitne mjere iz stavka 1. ovoga članka primijenit će se na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji.

(3) Sud će donijeti odluku iz stavka 1. ovoga članka, odmah bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga.

(4) Odluku iz stavka 3. ovoga članka sud će staviti izvan snage ukoliko predlagatelj iz stavka 2. ovoga članka u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog.

(5) Sud je dužan upozoriti predlagatelja iz stavka 2. ovoga članka o posljedicama nepodnošenja optužnog prijedloga u smislu stavka 4. ovoga članka.

Prekršajne odredbe

Članak 20.

(1) Sud može počinitelju nasilja u obitelji izreći kaznu zatvora ili novčanu kaznu.

(2) Član obitelji koji počini nasilje iz članka 4. ovoga Zakona kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 1.000,00 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana.

(3) Član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 5.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 15 dana.

(4) Punoljetni član obitelji koji u nazočnosti djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom počini nasilje u obitelji kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 6.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 30 dana.

(5) Punoljetni član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji iz stavka 4. ovoga članka kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(6) Ako je nasilje iz stavka 5. ovoga članka počinjeno na štetu djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom, počinitelj će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(7) Punoljetni član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji iz stavka 6. ovoga članka kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 15.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 60 dana.

Članak 21.

Novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna kaznit će se osobe iz članka 8. ovoga Zakona koje ne prijave policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji iz članka 4. ovoga Zakona za koje su saznale obavljajući svoju djelatnost.

Odgovornost za nepostupanje po zaštitnim mjerama

Članak 22.

(1) Počinitelj nasilja u obitelji dužan je postupati u skladu s primijenjenom zaštitnom mjerom.

(2) Počinitelj koji ne postupa prema primijenjenoj zaštitnoj mjeri kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna ili kaznom zatvora od najmanje 10 dana.

(3) Osobe iz članka 8. ovoga Zakona koje u djelokrugu svoje djelatnosti saznaju da počinitelj nasilja ne postupa u skladu s primijenjenom zaštitnom mjerom, dužne su o tome obavijestiti nadležno tijelo koje će prekršajnom sudu podnijeti optužni prijedlog.

Članak 23.

(1) Ministar nadležan za poslove obitelji osnovat će Stručno povjerenstvo za praćenje i unapređivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji i donijeti Poslovnik o njegovu radu.

(2) Članovi Stručnog povjerenstva imenuju se iz reda sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika, državnih službenika ministarstva nadležnog za unutarnje poslove specijaliziranih za područje kriminaliteta nasilja u obitelji, državnih službenika ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, ministarstva nadležnog za poslove zdravstva i socijalne skrbi i ministarstva nadležnog za poslove obitelji.

(3) Stručno povjerenstvo, u okviru svog djelokruga, ima ovlasti podnositi ministrima nadležnim za poslove pravosuđa, unutarnjih poslova, socijalne skrbi, zdravstva i obitelji prijedloge i mišljenja u vezi s primjenom ovoga Zakona i drugih zakona kojima se štite žrtve nasilja u obitelji.

III. PRIKUPLJANJE, OBRADA I POHRANA STATISTIČKIH PODATAKA

Članak 24.

(1) Ministarstvo nadležno za poslove obitelji ovlašteno je za prikupljanje, obradu i pohranu statističkih podataka iz područja primjene ovoga Zakona.

(2) Sud, općinsko državno odvjetništvo, policija i druga tijela ovlaštena za postupanje prema ovom Zakonu dužna su voditi evidenciju o poduzetim radnjama prema ovom Zakonu te u obvezi dostavljati ministarstvu nadležnom za poslove obitelji polugodišnja i godišnja izvješća o broju pokrenutih ili okončanih postupaka ili poduzetih drugih mjera prema ovom Zakonu.

(3) Ministar nadležan za poslove obitelji propisat će pravilnikom sadržaj obvezne evidencije i izvješća iz stavka 2. ovoga članka te način prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka.

(4) Odgovorna osoba tijela iz stavka 2. ovoga članka, odnosno drugoga nadležnog tijela za provedbu ovoga Zakona, koja ministarstvu nadležnom za poslove obitelji uskrati dostavu statističkih podataka propisanih pravilnikom iz stavka 3. ovoga članka kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 kuna.

IV. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 25.

(1) Ministar nadležan za poslove zdravstva donijet će propis o provedbi zaštitne mjere iz članka 16. ovoga Zakona u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Ministar nadležan za poslove obitelji osnovat će Stručno povjerenstvo iz članka 23. ovoga Zakona te donijeti Poslovnik o njegovu radu u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Stručno povjerenstvo osnovano na temelju odredbe članka 22. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (»Narodne novine« br. 116/03.) obavljat će poslove za koje je imenovano do imenovanja novog sastava sukladno odredbi stavka 2. ovoga članka.

(4) Ministar nadležan za poslove obitelji donijet će pravilnik iz članka 24. stavka 3. ovoga Zakona u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 26.

(1) Ministri nadležni za poslove socijalne skrbi i unutarne poslove donijet će provedbene propise iz članka 12. stavka 3., članka 13. stavka 4., članka 14. stavka 3. i članka 15. stavka 4. u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Do donošenja provedbenih propisa iz stavka 1. ovoga članka na snazi ostaju provedbeni propisi doneseni na osnovi Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (»Narodne novine«, br. 116/03.):

– Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji (»Narodne novine«, br. 29/05. i 78/06.) i

– Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije (»Narodne novine«, br. 27/04.).

Članak 27.

Prekršajni postupci pokrenuti prije stupanja na snagu ovoga Zakona nastaviti će se i pravomoćno dovršiti prema odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (»Narodne novine«, br. 116/03.).

Članak 28.

Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (»Narodne novine«, br. 116/03.).

Članak 29.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«.

Klasa: 551-01/09-01/02

Zagreb, 30. listopada 2009.

HRVATSKI SABOR

Predsjednik

Hrvatskoga sabora

Luka Bebić, v. r.

PRILOG B. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI**PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI****Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti****SADRŽAJ**

UVOD	130
1. OBVEZE NADLEŽNIH TIJELA.....	131
A/ Policija	131
B/ Centri za socijalnu skrb	133
C/ Zdravstvene ustanove	135
D/ Odgojno-obrazovne ustanove	136
E/ Pravosudna tijela	137
2. OBLICI, NAČIN I SADRŽAJ SURADNJE.....	137
3. OSTALE AKTIVNOSTI I OBVEZE.....	138
4. ZAVRŠNE ODREDBE	139

UVOD

Imajući u vidu službene podatke o stanju, kretanju i obilježjima pojave nasilja u Republici Hrvatskoj, razvidno je da su najčešće žrtve nasilja osobe ženskog spola različite životne dobi i obiteljskog statusa, a najčešći počinitelji punoljetne osobe muškog spola u statusu sadašnjih ili bivših bračnih ili izvanbračnih drugova, očeva i sinova. Svrha je ovog Protokola osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pomoći počiniteljima u promjeni njihovog ponašanja odnosno promjeni vrijednosnog sustava u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja ravnopravnosti spolova. Ovaj Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (u daljnjem tekstu: Protokol) temelji se na zakonima i podzakonskim aktima te na sadržaju i obvezama propisanim Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. godine koju je donijela Vlada Republike Hrvatske dana 9. prosinca 2004. godine (u daljnjem tekstu: Nacionalna strategija), a sadrži:

- obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji;
- oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji;
- ostale aktivnosti i obveze koje se odnose na postupanje nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim
- nasilju u obitelji;
- završne odredbe kojima se propisuju postupanja u skladu s aktivnostima ovog Protokola.

Pojam (definicija) nasilja u obitelji i krug osoba koje uživaju zaštitu, propisani su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 116/03.) i Kaznenim zakonom Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 110/97, 27/98, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04 i 84/05), a posebice člankom 215. a.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji definira nasilje u obitelji kao: “svaku primjenu fizičke sile i psihičke prisile na integritet osobe; svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol; prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva; fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanja, psovanje, nazivanje pogrđnim nazivima i drugi načini grubog uznemiravanja, spolno uznemiravanje; uhođenje i svi drugi načini uznemiravanja: protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama; oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini.”

Kazneni zakon nasilničko ponašanje u obitelji opisuje kao čin kada: “član obitelji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj.”

Iz osnovnih odredaba Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 116/03.) osobito se naglašava obveza prijavljivanja nasilja u obitelji te da su zdravstveni djelatnici, djelatnici socijalne skrbi, psiholozi, socijalni radnici, socijalni pedagozi i djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova dužni prijaviti policiji ili nadležnom općinskom državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svoje dužnosti. Osobe koje ne postupaju u skladu sa zadanim obvezama čine prekršaj. Državna tijela obuhvaćena ovim Protokolom dužna su odmah poduzeti mjere potrebne za osiguranje ustroja, organiziranosti, opremljenosti i dovoljnog broja specijaliziranih stručnjaka koji se u njihovom djelokrugu bave problematikom nasilja u obitelji, uz dostatno osiguravanje sredstava u Državnom proračunu od strane resornih ministarstava.

1. Obveze nadležnih tijela:

a) POLICIJA

Cilj protokola postupanja policije je zaštititi žrtvu od nasilja u obitelji, odnosno raditi na suzbijanju nasilja u obitelji u funkciji zaštite opstojnosti i zdravlja obitelji i sprječavanja međugeneracijskog prijenosa nasilja u obitelji, te istodobno i u funkciji provedbe proaktivne strategije prevencije: ubojstava, samoubojstava, nanošenja teških tjelesnih ozljeda, fizičkog i psihičkog zlostavljanja, spolnih delikata, udaljenja djece i maloljetnika iz roditeljskog doma, odnosno žrtve iz obitelji, kao i raditi na suzbijanju maloljetničke delinkvencije, jačanju kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika, suzbijanju zlouporabe opojnih droga i drugih ovisnosti, te izravno pridonijeti postizanju ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj.

U slučaju zaprimanja (na bilo koji način i od bilo koga) dojave o nasilju ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji, službena (stručna) osoba dužna je postupati na sljedeći način:

1. Žurno i bez dogode uputiti na mjesto događaja, kada je moguće, najmanje dva policijska službenika/ce (po mogućnosti različitog spola) radi pružanja intervencije, tj. provjere dojave ili zahtjeva (provjeru je potrebno izvršiti i u slučaju zatvorenog stana/kuće). Temeljem uvida u zatečeno stanje odmah poduzimati mjere i radnje u cilju trenutne zaštite i pružanja potrebne zdravstvene i druge pomoći osobi oštećenoj nasiljem, te sprječavanja počinitelja u daljnjem nasilničkom ponašanju;

2. Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti potrebne za razjašnjavanje i dokazivanje prekršajnog ili kaznenog djela Nasilničkog ponašanja u obitelji ili nekog drugog prekršaja odnosno kaznenog djela počinjenog nasiljem u obitelji, a za koje se postupa po službenoj dužnosti;

2.1. Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti na način kojim će se osobi, za koju je prijavljeno ili se pretpostavlja da je žrtva nasilja, pružiti mogućnost da policijskom službeniku/ci neometano i bez straha u odvojenim prostorijama, bez nazočnosti počinitelja nasilja, priopći sve obavijesti relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja. Pri tome treba posebno uzimati u obzir sve obavijesti koje se tiču okolnosti vezanih uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja, eventualno ranije nasilje te jesu li nadležna tijela već postupala u slučaju nasilja u obitelji i u kojem opsegu. Potrebno je posebno uzeti u obzir izloženost i nazočnost djece nasilju. O tome treba izraditi službenu bilješku u kojoj je potrebno na precizan način unijeti sadržaj navoda žrtve o činjenicama;

2.2. Upoznati počinitelja nasilja s mjerama koje će se protiv njega poduzeti, a s ciljem trenutnog prekidanja nasilja i pomoći počinitelju u promjeni ponašanja;

2.2.1. Ukoliko počinitelj nasilja u obitelji legalno posjeduje oružje, ono će se privremeno oduzeti radi sprječavanja moguće zlouporabe i predlaganja pokretanja odgovarajućeg postupka oduzimanja oružja ili oružnog lista;

2.2.2. U slučaju saznanja o ilegalnom posjedovanju oružja, poduzet će se potrebne mjere radi njegovog pronalaženja, oduzimanja i prijavljivanja počinitelja kažnjive radnje;

3. Privesti počinitelja nasilja u obitelji u prostor policije radi zadržavanja, podnijeti Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja Nasilničkog ponašanja u obitelji, odnosno podnijeti kaznenu prijavu

zbog kaznenog djela Nasilničkog ponašanja u obitelji, te počinitelja privesti prekršajnom sucu, odnosno istražnom sucu, sukladno važećim zakonskim propisima;

3.1. U Zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka, uz prijedlog za određivanje zadržavanja do nastupanja okrivljenika na izvršenje kazne, ovisno o utvrđenim okolnostima i ispunjenim uvjetima, tražiti i izricanje odgovarajućih zaštitnih mjera odnosno mjera opreza;

3.2. Policijski službenici/ce koji su priveli okrivljenika prekršajnom sudu, odnosno osumnjičenika istražnom sudu, sa prijedlogom za određivanje zadržavanja, odnosno pritvora, dužni su saznati odluku prekršajnog odnosno istražnog suca, te u slučaju da prekršajni sudac nije odredio zadržavanje ili istražni sudac nije odredio pritvor, dužni su o tomu odmah izvijestiti žrtvu;

3.3. Ukoliko je nasiljem oštećeno dijete ili maloljetna osoba ili je nazočila nasilju (zbog osnovane sumnje na kazneno djelo Zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe) ili kad postoji osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo Nasilničkog ponašanja u obitelji, u rad se izravno uključuju i preuzimaju postupanje specijalizirani policijski službenici/ce za maloljetničku delinkvenciju koji vode i koordiniraju timski rad sustava policije na zaštiti od nasilja u obitelji;

3.4. Tijekom postupanja policijski službenici/ce dužni su na primjeren i jasan način upoznati žrtvu nasilja s njenim zakonskim pravima, posebno zaštitnim mjerama i uvjetima njihovog izricanja i primjene, te mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupanju policija poduzeti protiv počinitelja nasilja, a koje su osobito važne za zaštitu njene sigurnosti (npr. o privođenju počinitelja u prostor policije, određivanju i trajanju mjere zadržavanja, preprati prekršajnom ili istražnom sucu s prijedlogom za zadržavanje, odnosno određivanju pritvora, o puštanju počinitelja odmah nakon poduzetog ispitivanja od strane prekršajnog ili istražnog suca, o važnosti samozaštitnog ponašanja i suradnog odnosa žrtve na način kojim će pridonijeti postizanju svoje sigurnosti, o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, o mogućnostima sklanjanja žrtve u odgovarajuće sklonište za žrtve obiteljskog nasilja ili Dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji);

3.5. Ukoliko žrtva nasilja traži smještaj u sklonište ili Dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji, od nadležnog centra za socijalnu skrb zatražit će se poduzimanje mjera potrebnih da se žrtvu odmah smjesti u odgovarajuće sklonište, a u slučaju da to centar zbog opravdanih okolnosti nije u mogućnosti izvršiti, prijevoz žrtve do skloništa obavit će policijski službenici, čuvajući pri tome tajnost i sigurnost adrese smještaja;

3.6. Ukoliko je potrebno žurno zbrinuti žrtvu obiteljskog nasilja, posebno dijete ili maloljetnika, ili obaviti obavijesni razgovor s djetetom ili maloljetnikom, odmah zatražiti dolazak i intervenciju socijalnog radnika centra za socijalnu skrb radi zbrinjavanja i zaštite dobrobiti djeteta vodeći računa da boravak u policijskoj postaji bude što kraći;

4. Izraditi i uputiti pisane obavijesti centru za socijalnu skrb o poduzetom i utvrđenom u svrhu poduzimanja socijalnointervencijskih mjera ili mjera obiteljsko-pravne zaštite;

5. Unositi podatke o prekršaju, počinitelju i oštećenim osobama, predloženim zaštitnim mjerama te izvršenim zaštitnim mjerama stavljenim u djelokrug policije, u postojeću Evidenciju prekršaja Nasilničkog ponašanja u obitelji;

6. U cilju osiguranja pravodobnog, zakonitog i cjelovitog postupanja, ostvarenja međuresorne suradnje

tijekom postupanja, te postizanja i zaštite uvjeta potrebnih za pravilan odgoj i svekoliki razvitak djece i mladeži, ostvarenja načela ravnopravnosti spolova te u tu svrhu i radi pravodobnog izjavljivanja žalbe na odluke prekršajnih sudova, rad sustava policije na zaštiti od nasilja u obitelji koordiniraju, usmjeravaju i prate specijalizirani policijski službenici/ce za maloljetničku delinkvenciju i kaznenopravnu zaštitu djece i mladeži;

7. Radi provedbe postupanja sukladno ovom Protokolu, operativno dežurstvo nadležne Policijske postaje dužno je o zaprimljenoj dojadi o nasilju u obitelji i postupanju tijekom pružanja policijske intervencije pravodobno izvješćivati nadležnog specijaliziranog policijskog službenika/cu za maloljetničku delinkvenciju koji će, praćenjem i usmjeravanjem rada, pridonijeti osiguranju poduzimanja djelotvornih mjera potrebnih za razjašnjavanje događaja, obaviještenosti žrtve o zakonskim pravima i mogućnostima postizanja zaštite od daljnjeg nasilja, pokretanju odgovarajućeg postupka zbog nasilja u obitelji, te pravodobnom obavještavanju i uključivanju u rad drugih nadležnih tijela, ustanova, službi i udruga;

8. U cilju osiguranja postupanja iz točke 7. ovog Protokola o načinu postupanja policije, te suglasnosti s poduzetim i utvrđenim, kao i stavljenim prijedlozima i zahtjevima radi primjerenog sankcioniranja počinitelja nasilja u daljnjem postupku i djelotvorne zaštite žrtve nasilja u obitelji – prije potpisivanja prijavnog materijala od strane nadležnog rukovoditelja/ce policijske postaje – specijalizirani policijski službenik/ca za maloljetničku delinkvenciju, nakon uvida, supotpisat će Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, odnosno kaznenu prijavu, koje će se podnijeti zbog prekršaja, odnosno kaznenog djela počinjenog nasiljem u obitelji;

9. U slučaju da je nasilje u obitelji počinjeno od strane osobe liječene od alkoholizma ili drugih ovisnosti i/ili osobe s duševnim smetnjama, o tome odmah izvijestiti centar za socijalnu skrb radi poduzimanja zakonom predviđenih ovlasti.

b) CENTRI ZA SOCIJALNU SKRB

Cilj protokola postupanja centara za socijalnu skrb je unaprjeđenje zaštite žrtava nasilja u obitelji, prevencija novog nasilja u obitelji te razvoj mjera zaštite prava i dobrobiti osoba izloženih nasilju u obitelji.

Kada djelatnik/ca centra za socijalnu skrb od bilo koga i na bilo koji način u svom radu (pisanim putem, telefonom, usmenom dojavom, saznanjem iz medija i tijekom nekog drugog postupka koji se vodi pred istim centrom za socijalnu skrb ili na bilo koji drugi način) stekne saznanja o nasilju u obitelji ili zaprimi obavijest o sumnji da je počinjeno nasilje u obitelji, dužan je postupiti na sljedeći način:

1. Odmah po saznanju ili zaprimanju dojave o obiteljskom nasilju žurno i bez odgode izvršiti prijavu policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo, te dostaviti sve zaprimljene obavijesti o slučaju, a o dojadi i saznanju izraditi službenu bilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, počinitelju te počinjenom nasilju i žurno oformiti spis;

2. Započeti s drugim aktivnostima usmjerenim prema pomoći žrtvi u okviru nadležnosti centra za socijalnu skrb, pri čemu će se naročito:

2.1. Uspostaviti što žurniji kontakt sa žrtvom;

2.2. Upoznati žrtvu nasilja, odnosno njezina zakonskog zastupnika ili skrbnika o njezinim zakonskim pravima, poglavito o pravima djeteta na zaštitu od svakog oblika nasilja i zanemarivanja, ovlastima i postupanju centra za socijalnu skrb u zaštiti građana, kao i s mjerama i radnjama koje će u danjem postupanju centar za socijalnu skrb poduzeti, a koje su osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve odnosno sigurnosti djeteta, posebno vezano za smještaj žrtve i djeteta u sklonište ili dom za žrtve obiteljskog nasilja u suradnji s odgovarajućim nevladinim organizacijama te zajedno sa ženom žrtvom nasilja izraditi plan njene sigurnosti, posredovati i pomoći žrtvi nasilja kod ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć i zastupanje kod Hrvatske odvjetničke komore, pomoći i posredovati kod ostvarivanja prava na besplatnu zdravstvenu pomoć ili je uputiti u odgovarajuće savjetovalište. U kontaktu sa žrtvom nasilja u obitelji centar za socijalnu skrb je dužan postupati sa osobitim senzibilitetom za problem obiteljskog nasilja, njegove uzroke i različite pojavne oblike pri čemu će se tijekom svakog postupanja žrtvi iskazivati osobito razumijevanje spram problema obiteljskog nasilja;

2.3. U slučaju pokrenutih kaznenih ili prekršajnih postupaka vezanih uz nasilje u obitelji centar će u svakom pojedinom slučaju, rukovodeći se načelom najboljeg interesa djeteta, vrlo pažljivo razmotriti jesu li cjelovito zaštićena prava i interesi djeteta te, u protivnom, djetetu imenovati posebnog skrbnika za potrebe tih postupaka;

2.4. Omogućiti žrtvi da neometano i bez straha iskaže sve činjenice relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja prema njoj i djeci, a posebno vezano uz sve činjenice koje se tiču nazočnosti djece činu nasilja ili izloženosti djece nasilju na bilo koji način (u slučaju potrebe za žurnom i cjelovitom zaštitom djece, usmjerene prema trenutnoj zaštiti žrtve nasilja s djecom, odmah temeljem usmenog rješenja poduzeti mjere za zaštitu djece). Pri tome će se naročito usmjeriti pozornost i provjeriti okolnosti vezane uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja, eventualno ranije nasilje i raniju izloženost žrtve nasilja i djece nasilju te jesu li nadležna tijela već postupala u slučaju nasilja u obitelji te u kojem opsegu. Pri postupanju centar za socijalnu skrb će osobito voditi računa o zaštiti žrtve nasilja pred upravnim tijelom, poglavito njene sigurnosti i odvojeno saslušati žrtvu i počinitelja;

2.5. Radi dodatnog utvrđivanja činjeničnog stanja djelatnici/ce centra za socijalnu skrb će izvidom i na drugi primjeren način žurno utvrditi relevantne činjenice razgovorom s djelatnicima/ama odgojno-obrazovnih ustanova, obiteljskim liječnikom/com te ostalim osobama koje bi mogle dati valjanu obavijest o svim okolnostima počinjenog nasilja;

2.6. O svakoj poduzetoj radnji u slučaju nasilja u obitelji djelatnici/ce centra za socijalnu skrb dužni su izraditi službenu bilješku, izvješće ili zapisnik;

3. Nakon prikupljanja svih potrebnih činjenica centar za socijalnu skrb, provodi postupak radi ostvarivanja prava žrtve nasilja i djece, propisanih Zakonom o socijalnoj skrbi i primjene mjera obiteljskoppravne zaštite sukladno Obiteljskom zakonu, a posebno mjera radi zaštite prava i dobrobiti djeteta uvažavajući najbolji interes djeteta;

3.1. Centar za socijalnu skrb dužan je radi zaštite dobrobiti djeteta, ukoliko se radi o nasilju u obitelji koje je počinio roditelj koji ne živi s djetetom, vrlo pažljivo razmotriti je li potrebno donijeti odluku kojom se roditelju, koji ne živi s djetetom, zabranjuju susreti i druženja radi zaštite zdravlja i drugih važnih interesa djeteta, odnosno je li zbog nasilja u obitelji potrebno donijeti odluku kojom se tom članu obitelji zabranjuje neovlašteno približavanje djetetu na određenim mjestima ili na određenoj udaljenosti te uznemiravanje

djeteta. O tome će centar za socijalnu skrb obavijestiti roditelja koji ne zlostavlja dijete i na primjeren i pozoran način i dijete te pribaviti njegovo mišljenje i uzeti ga u obzir, ukoliko ono nije suprotno djetetovom interesu, pri čemu će se posebno cijeliti potreba djeteta za zaštitom od daljnjeg nasilja i o čemu će se pribaviti mišljenje i preporuka odgovarajućeg stručnjaka. Mišljenje djeteta se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti;

4. U neodgovdivim slučajevima, kao što je poduzimanje mjera za otklanjanje neposredne opasnosti za život i zdravlje člana obitelji-žrtve obiteljskog nasilja, centar za socijalnu skrb postupit će po službenoj dužnosti i donijeti usmeno rješenje radi trenutne zaštite sigurnosti žrtve, posebice djece, te narediti izvršenje rješenja bez odgode. O tome je potrebno sastaviti zapisnik. Po donošenju usmenog rješenja centar za socijalnu skrb dužan je donijeti rješenje u pisanom obliku u roku od osam dana i dostaviti ga strankama, a obavijest o tome dostaviti policiji;

5. U slučaju da je dijete postalo žrtva obiteljskog nasilja na način da je bilo izravno izloženo nasilju ili da je svjedočilo nasilju, centar za socijalnu skrb će žurno izreći odgovarajuće mjere obiteljsko pravne zaštite vodeći računa o svim okolnostima slučaja, redovito (najmanje 2 puta mjesečno) i pozorno nadzirati izvršavanje provođenja mjera i postignute rezultate pri čemu je dužan izraditi odgovarajuće izvješće ili službenu bilješku. Pri evaluaciji rezultata izrečene mjere naročito će se uzeti u obzir stajalište djeteta o prilikama u kojima živi pri čemu će se zatražiti pomoć odgovarajućih stručnih službi i ustanova. Po potrebi, ukoliko izrečena mjera ne daje rezultate, centar će odnosnu mjeru zamijeniti drugom mjerom, a pri izboru nove mjere naročito će voditi računa o konkretnim prilikama i potrebama;

6. Na traženje državnog odvjetništva ili policije centar za socijalnu skrb dužan je odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kažnjive stvari (primjerice, koja uključuje i izvješće socijalnog radnika, izvješće voditelja mjere nadzora, nalaz i mišljenje psihologa te drugu dokumentaciju o izvršenju poduzetnih mjera);

7. Djelatnik centra za socijalnu skrb dužan je odmah se odazvati na poziv policije radi trenutnog zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika i obavijesnog razgovora kod postupanja u vezi nasilja u obitelji;

8. Pri donošenju svih odluka kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta centar za socijalnu skrb dužan je osobito utvrđivati postojanje obiteljskog nasilja.

c) ZDRAVSTVENE USTANOVE

Cilj protokola postupanja zdravstvenih ustanova je pružiti žrtvi sveukupnu zdravstvenu skrb s ciljem očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja žrtve kao i sanacije nastalih ozljeda i psihotrauma.

U slučaju sumnje da je ozljeda ili zdravstveno stanje posljedica nasilja u obitelji, zdravstveni je djelatnik dužan posebno obzirno razgovarati s osobom te je navesti da mu se kao zdravstvenom djelatniku povjeri o postojanju nasilja u obitelji i saznati što više okolnosti u vezi s povredom ili zdravstvenim stanjem. U slučaju saznanja o počinjenom nasilju u obitelji, zdravstveni djelatnici/ce dužni su postupati na sljedeći način:

1. Sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji prijaviti policiji;
2. Utvrditi uzroke i način nastanka ozljeda te obaviti cjeloviti zdravstveni pregled;

3. Razgovarati sa žrtvom o mogućnostima rješavanja problema, savjetovati je, uputiti ženu žrtvu u ostale mogućnosti skrbi koje pružaju nevladine organizacije, u njena prava sukladno Zakonu i na daljnju obradu ovisno o potrebama te biti u stalnom kontaktu sa socijalnom službom i policijom;
4. U slučaju tjelesne ozljede nanesene od člana obitelji, liječnik/ca u Hitnoj medicinskoj pomoći ili izabrani liječnik/ca dužan je ispuniti Prijavu ozljede/bolesti br: 030911 ili br: 03055, prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji te Prijavu označiti brojem koji sadrži datum, mjesec i godinu nastanka ozljede (zaokružena rubrika 4.). Prijavu treba voditi u posebnom protokolu i bolesničkom kartonu;
5. Navedena prijava podnosi se policiji i područnom uredu HZZO-a prema prebivalištu osigurane osobe. Broj se nalazi u lijevom uglu iskaznice osigurane osobe;
6. Na traženje državnog odvjetništva ili policije zdravstvene su ustanove dužne odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kažnjive stvari;
7. Ukoliko je žrtva nasilja u obitelji osoba s duševnim smetnjama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti, po potrebi je uputiti na liječenje odnosno prisilno hospitalizirati i o tome obavijestiti centar za socijalnu skrb i policiju;
8. Ukoliko je počinitelj nasilja u obitelji osoba s duševnim smetnjama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti, po potrebi ga uputiti na liječenje odnosno prisilno hospitalizirati i o tome obavijestiti centar za socijalnu skrb i policiju, a prije njenog puštanja zdravstveni djelatnici o tome moraju obavijestiti žrtvu.

d) ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

Cilj protokola postupanja odgojno-obrazovnih ustanova je senzibiliziranje djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova za pojave nasilja u obitelji koje doživljavaju djeca i učenici te poduzimanje mjera radi otkrivanja i prijavljivanja problema i pomoći djetetu.

Učitelji i stručni suradnici dužni su poduzimati mjere zaštite prava djeteta/učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja, odmah:

1. Ukoliko je dijete/učenik povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju ili pregled ili se prema okolnostima slučaja može pretpostaviti da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne medicinske pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, otpratiti ili osigurati pratnju djeteta od strane stručne osobe liječniku/ci te sačekati liječničku preporuku o daljnjem postupanju;
2. Žurno izvijestiti ravnatelja škole koji će izvršiti prijavu policiji i obavijestiti centar za socijalnu skrb te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima slučaja i aktivnostima koje će se poduzeti, te na traženje državnog odvjetništva ili policije odmah dostaviti svu dokumentaciju vezanu uz razjašnjavanje i dokazivanje kažnjive stvari;
3. Ukoliko se radi o osobito teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju nasilja, koje je izazvalo traumu, savjetovati se sa stručno-razvojnou službom odgojno-obrazovne ustanove, stručnjacima centra za socijalnu skrb kojeg je obavijestio o slučaju te sa drugom stručnom službom izvan ustanove o načinu postupanja i pomoći djetetu žrtvi nasilja u obitelji u okviru odgojno-obrazovne ustanove;

4. O dojavu nasilja i o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama i svojim opažanjima izraditi službenu bilješku, koja će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima.

e) PRAVOSUDNA TIJELA

Cilj protokola postupanja pravosudnih tijela je što učinkovitije iskoristiti sve zakonske mogućnosti propisane pozitivnim propisima Republike Hrvatske u svrhu zaštite članova obitelji izloženih nasilju u obitelji te im omogućiti sudsku zaštitu radi zaštite njihovog psihofizičkog integriteta i temeljnog prava na život bez nasilja.

Pravosudna tijela (sudovi i/ili državno odvjetništvo) će:

1. U predmetima vezanim uz nasilje u obitelji postupati žurno;
2. Sud pred kojim se vodi prekršajni ili kazneni postupak, vezan uz zaštitu prava i interesa djece, nadležnom centru za socijalnu skrb i policiji dostavit će obavijest o pokretanju postupka i pravomoćnim odlukama donesenim u prekršajnom odnosno kaznenom postupku;
3. Tijekom vođenja postupka stranku-žrtvu obiteljskog nasilja na njezin zahtjev izvijestiti o njenim pravima pri čemu će se voditi računa o tome da žrtva-stranka, koja je pravno neuka, bude izvještena o svojim pravima;
4. Sudovi će na neposredni osobni zahtjev stranke-žrtve obiteljskog nasilja, zakonskog zastupnika i/ili skrbnika izvijestiti odnosnu osobu o ishodu postupka i dati joj presliku pravomoćnog rješenja;
5. Sudovi će o primijenjenim zaštitnim mjerama propisanim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji voditi evidencije i dostavljati ih ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa;
6. Osigurati organizaciju rada prekršajnih sudova na način da mogu provoditi nadležne postupke i u dane vikenda i blagdana;
7. Zbog počinjenog nasilja u obitelji suci prekršajnih sudova i istražni suci osigurati će prihvat dovedenog okrivljenika odnosno osumnjičenika radi određivanja zadržavanja u prekršajnom, odnosno određivanja pritvora u kaznenom postupku, te ispitati dovedenu osobu i odlučiti o načinu vođenja daljnjeg postupka;
8. Sudovi će osigurati zaštitu žrtve pri dolasku na sud i unutar suda, omogućavanjem davanja iskaza odvojeno od počinitelja te fizičkom zaštitom žrtve u suradnji s policijom.

2. Oblici, način i sadržaj suradnje

Provedba mjera Nacionalne strategije kao i provedba ovog Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji pretpostavlja što žurniju uspostavu suradnje nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji (odgojnoobrazovne ustanove, domovi za skrb o djeci, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, policija, pravosudna tijela, državna odvjetništva, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i nevladine organizacije).

Obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja u obitelji te pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji jesu:

1. U svakom nadležnom ministarstvu, koje sudjeluje u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i

zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji, obveza praćenja provedbe ovog Protokola povjerava se već imenovanim koordinatorima za ravnopravnost spolova, koji će dva puta godišnje tražiti od tijela nadležnih za provođenje Protokola izvješće o primjeni Protokola te će o istom izvijestiti Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti koje će objedinjeno izvješće dostaviti Vladi Republike Hrvatske;

2. Uspostaviti suradnju i razmjenu podataka s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno koordinatorima za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave, povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama i nevladinim organizacijama koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava, radi razmjene iskustava i stvaranja dobre prakse;

3. U jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave održavati redovite sastanke predstavnika nadležnih tijela, odnosno koordinatora za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave, povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama i predstavnika nevladinih organizacija koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava vezano uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja;

4. Na osnovi prikupljenih podataka od nadležnih tijela i nevladinih organizacija, koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava, koordinatori za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave izradit će izvješća vezano uz nasilje u obitelji te ih 2-3 puta godišnje dostaviti ministarstvu nadležnom za obitelj, ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa, Povjerenstvu za praćenje i unapređivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji,

Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, Pravobraniteljici za djecu i Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (ova je izvješća potrebno tretirati kao osobito povjerljiva izvješća u kojima je potrebno podatke iskazivati brojučano, prema spolu i dobi te na drugi primjeren način na koji neće biti ugroženo pravo na privatnost);

5. Uspostaviti suradnju s drugim čimbenicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći, primjerice s nevladinim organizacijama, vjerskim zajednicama, obiteljskim savjetovalištim, te stručnjacima koji se bave problematikom nasilja u obitelji;

6. Sva tijela su u postupanju dužna štiti interese djeteta sukladno odredbama Konvencije o pravima djeteta;

7. Sva su tijela u postupku dužna štiti interese žena izloženih obiteljskom nasilju, sukladno Konvenciji o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i Preporukama Odbora UN-a zaduženog za praćenje primjene ove Konvencije, kao i ostalih međunarodnih propisa.

3. Ostale aktivnosti i obveze

Sukladno mjerama propisanim Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji nužno je raditi na razvoju svijesti o problematici nasilja u obitelji, te senzibilizirati stručnjake i širu javnost za navedenu problematiku. Nužno je razvijati i multidisciplinarni pristup žrtvama nasilja u obitelji te poticati žrtve da prijavljuju slučajeve počinjenog nasilja u obitelji uz osiguravanje njene sigurnosti od strane nadležnih tijela i nevladinih organizacija.

Primjereno postupanje vezano uz problematiku nasilja u obitelji zahtijeva suradnju svih državnih tijela, budući da se prepuštanje tereta odgovornosti i postupanja samo jednom čimbeniku (primjerice, samo

školi, policijskoj postaji ili centru za socijalnu skrb) u znatnom broju slučajeva može definirati dugoročno potpuno neučinkovitim, stoga je navedena suradnja preduvjet sveobuhvatne i kvalitetne zaštite članova obitelji.

Svako državno tijelo dužno je:

1. Prema žrtvama, s ciljem izbjegavanja sekundarne viktimizacije, postupati obzirno, na način kojim se poštuje njihovo dostojanstvo. Postupajući prema žrtvama nasilja nadležna tijela i ustanove dužne su osigurati rodno-senzitivan tretman.

1.1. Postupajući prema djeci nadležna tijela i ustanove dužna su postupati prema načelu najboljeg interesa djeteta, naročito pozorno i obzirno te brižljivo štititi sva djetetova prava i interese, posebno vodeći računa o dobi i stupnju psihofizičkog razvoja djeteta, njegovu zdravstvenom i emocionalnom stanju, savjetovati se i uvažavati preporuke stručnjaka o načinu postupanja sa djecom žrtvama obiteljskog nasilja;

2. Počinitelja nasilja upoznati s mogućnostima uključivanja u psihosocijalni tretman bez prejudiciranja njegove kaznene/prekršajne odgovornosti s ciljem pomoći u promjeni njegovog ponašanja;

3. Na osobni zahtjev stranku-žrtvu obiteljskog nasilja, izvijestiti o tijeku i/ili ishodu postupka;

4. Obavijestiti stranku-žrtvu obiteljskog nasilja o daljnjem postupanju;

5. Uspostaviti jedinstvenu evidenciju o izrečenim sankcijama i primijenjenim mjerama te podatke dostavljati ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

4. Završne odredbe

1. Svako državno tijelo koje sudjeluje u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji dužno je postupati u skladu s aktivnostima određenim ovim Protokolom.

2. Ovaj Protokol izrađen je temeljem važećih zakonskih propisa te je, u slučaju izmjena i dopuna zakona, svako državno tijelo sukladno svojoj nadležnosti, obvezno izraditi prijedlog izmjena Protokola u roku 30 dana od dana donošenja izmjena i dopuna zakona i dostaviti ga Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

3. Sve ustanove zadužene po ovom Protokolu dužne su osigurati 24-satno dežurstvo na način da se za stručnjake/kinje, koje se u obavljanju poslova bave obiteljskim nasiljem, uvede i organizira pasivno dežurstvo.

4. Po donošenju ovog Protokola zadužuju se sva resorna ministarstva da upoznaju tijela i ustanove iz svog djelokruga s činjenicom njegova donošenja i svrhom donošenja te da osiguraju njegovu dostupnost kao i da poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.

5. Sve osobe nadležnih tijela koja su odgovorna za primjenu ovog Protokola, svojim potpisom potvrdit će upoznatost s njegovim odredbama i preuzeti odgovornost za njegovu primjenu.

PRILOG C. RELEVANTNI IZVADCI IZ ZAKONA

Prekršajni zakon

Uvjetna osuda

Članak 44.

(1) Uvjetna je osuda prekršajnoppravna sankcija koja se kao mjera upozorenja sastoji od izrečene kazne zatvora ili maloljetničkog zatvora i roka u kojem se ta kazna ne izvršava pod uvjetima određenim ovim Zakonom.

(2) Sud može primijeniti uvjetnu osudu kad ocijeni da se i bez izvršenja kazne može očekivati ostvarenje svrhe kažnjavanja, posebno imajući u vidu odnos počinitelja prekršaja prema tom prekršaju ili prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene prekršajem.

(3) Uvjetnom osudom odgađa se izvršenje izrečene kazne za vrijeme koje ne može biti kraće od tri mjeseca niti dulje od jedne godine.

Obveze uvjetno osuđene osobe

Članak 45.

(1) Uz primjenu uvjetne osude sud može počinitelju prekršaja odrediti jednu ili više obveza i to:

1. da nadoknadi štetu koju je prouzročio,
2. da vrati korist koju je prekršajem pribavio, ili
3. da ispuni druge obveze predviđene zakonom koje su primjerene naravi prekršaja.

(2) Rok za ispunjenje obveze iz stavka 1. ovoga članka određuje sud unutar odmjerelog vremena provjeravanja.

Opoziv uvjetne osude

Članak 46.

(1) Sud može opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne ako kažnjenik u vrijeme provjeravanja počinu jedan ili više prekršaja za koje mu je izrečena ista ili teža kazna od izrečene uvjetnom osudom.

(2) Kad opozove uvjetnu osudu i odredi izvršenje izrečene kazne u slučajevima iz stavka 1. ovoga članka, glede izrečenih kazni postupit će sud prema odredbama ovoga Zakona o odmjeravanju kazne za prekršaje u stjecaju.

(3) Kad sud ne opozove uvjetnu osudu za novi prekršaj može izreći kaznu ili primijeniti uvjetnu osudu. Ako primijeni uvjetnu osudu, sa prije izrečenom i novom izrečenom kaznom postupit će se prema odredbama ovoga Zakona o odmjeravanju kazne za prekršaje u stjecaju, ali će se odrediti novi rok u kojem se ukupna izrečena kazna neće izvršiti.

(4) Sud će opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne ako osuđenik tijekom provjeravanja ne izvrši obveze koje su mu određene, a mogao ih je izvršiti. U slučaju da se utvrdi nemogućnost izvršenja obveza, sud te obveze može zamijeniti drugima, ili osuđenika osloboditi obveza.

(5) Bez obzira na razloge za opoziv, uvjetna osuda se ne može opozvati nakon što je protekla godina dana od isteka vremena provjeravanja.

Uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom

Članak 47.

(1) U slučaju kad su ostvareni uvjeti za primjenu uvjetne osude, ali s obzirom na okolnosti u kojima počinitelj prekršaja živi i s obzirom na njegovu ličnost sud ocijeni da mu je potrebna pomoć, zaštita i nadzor radi ostvarenja obveze da u roku provjeravanja ne počinu novi prekršaj, može primijeniti uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom.

(2) Zaštitni nadzor obavljaju stručne osobe državnog tijela koje je nadležno za izvršenje kaznenopravnih sankcija.

(3) Zaštitni nadzor može trajati za sve vrijeme provjeravanja, ali se odlukom suda može ukinuti i prije, ako su prestale potrebe pomoći, zaštite i nadzora.

Posebne obveze uz zaštitni nadzor

Članak 48.

Primjenjujući uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom, pored obveza iz članka 45. stavka 1. ovoga Zakona, sud može odrediti počinitelju prekršaja jednu ili više obveza tijekom provjeravanja, i to:

1. podvrgavanje liječenju koje je nužno radi otklanjanja tjelesnih ili duševnih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog prekršaja,
2. podvrgavanje odvikavanju od ovisnosti o alkoholu i opojnim drogama u zdravstvenoj ustanovi ili terapijskoj zajednici,
3. sudjelovanje u postupku psihosocijalne terapije u specijaliziranim ustanovama u okviru nadležnih državnih tijela radi otklanjanja nasilničkog ponašanja,
4. da ne posjećuje određena mjesta, lokale i priredbe, koje mogu biti prilika i poticaj za počinjenje novog prekršaja.

Opoziv uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom

Članak 49.

Za opoziv uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom primjenjuju se u cijelosti odredbe ovoga Zakona o opozivu uvjetne osude, time da se u pogledu posebnih obveza uz zaštitni nadzor ima postupiti kao s ostalim obvezama uz uvjetnu osudu (članak 46. stavak 4. ovoga Zakona).

Vrste zaštitnih mjera

Članak 50.

(1) Zaštitne mjere koje ovaj Zakon propisuje i sud može jednu ili više njih počinitelju prekršaja primijeniti su:

1. obvezno psihijatrijsko liječenje,
2. obvezno liječenje od ovisnosti,
3. zabrana obavljanja zvanja, određenih djelatnosti, poslova ili dužnosti fizičkoj osobi,
4. zabrana obavljanja određenih djelatnosti ili poslova pravnoj osobi,
5. protjerivanje stranca iz zemlje,
6. oduzimanje predmeta,
7. zabrana upravljanja motornim vozilom.

(2) Osim zaštitnih mjera propisanih ovim Zakonom (stavak 1. ovoga članka), zakonom se mogu propisati i druge vrste zaštitnih mjera, koje prema trajanju i svrsi moraju biti usklađene s odredbama ovoga Zakona. Tese zaštitne mjere primjenjuju pod jednakim uvjetima propisanim za primjenu zaštitnih mjera iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Zaštitne mjere propisane ovim Zakonom i posebnim zakonima mogu se, ako ovim Zakonom nije propisano drukčije, propisati i primijeniti u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca niti dulje od dvije godine. Zaštitna mjera oduzimanja predmeta primjenjuje se trajno.

(4) Zaštitne mjere predviđene za fizičku osobu primjenjuju se i na odgovornu osobu u pravnoj osobi, obrtnika ili drugu osobu koja obavlja samostalnu djelatnost.

Ovlašteni tužitelj

Članak 109.

(1) Ovlašteni tužitelji su:

1. državni odvjetnik,
2. tijelo državne uprave,
3. pravna osoba s javnim ovlastima,
4. oštećenik.

- (2) Ako je dva ili više ovlaštenih tužitelja podnijelo optužni prijedlog protiv istog okrivljenika i za isti prekršaj prije nego je zakazana glavna rasprava ili okrivljenik pozvan na ispitivanje, a jedan od podnositelja je državni odvjetnik, postupak će se voditi po zahtjevu državnog odvjetnika.
- (3) Ako su optužne prijedloge protiv istog okrivljenika i za isti prekršaj u roku iz stavka 2. ovoga članka podnijeli ovlašteni tužitelji tijelo državne uprave odnosno pravna osoba s javnim ovlastima i oštećenik, postupak će se voditi na temelju optužnog prijedloga tijela državne uprave odnosno pravne osobe s javnim ovlastima.
- (4) Ako je istim prekršajem okrivljenika više oštećeno osoba i samo je neka ili su sve u roku iz stavka 1. ovoga članka podnijele protiv tog okrivljenika optužni prijedlog, postupak će se spojiti po svim podnesenim optužnim prijedlozima i provesti jedinstven postupak i donijeti jedna presuda.
- (5) Ako tijekom postupka tužitelj na temelju čijeg se optužnog prijedloga vodi postupak odustane od optužnog prijedloga, postupak će se nastaviti na temelju već podnesenog optužnog prijedloga drugog ovlaštenog tužitelja, prema pravilima stavaka 2. do 4. ovoga članka. Ako u ovom slučaju drugi ovlašteni tužitelj nije već bio, u smislu stavaka 2. do 4. ovoga članka, podnio optužni prijedlog, samo je državni odvjetnik ovlašten preuzeti prekršajni progon ili podnijeti novi optužni prijedlog protiv istog okrivljenika i za isti prekršaj.
- (6) Ako je optužni prijedlog podnijelo više ovlaštenih tužitelja, sud neće postupati po onim optužnim prijedlozima po kojima sukladno ovome članku ne vodi postupak. Te će optužne prijedloge po pravomoćnosti odluke o prekršaju rješenjem odbaciti. Protiv tog rješenja nije dopuštena žalba.
- (7) Tužitelj može odustati od optužnog prijedloga do donošenja nepravomoćne odluke o prekršaju.
- (8) Prema ovome Zakonu, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju iste ovlasti, prava i obveze kada je riječ o prekršajima iz njihove nadležnosti. Odredbe ovoga Zakona koje se odnose na tijela državne uprave, na odgovarajući se način primijenjuju i na tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kada je riječ o prekršajima iz njihove nadležnosti.

Državni odvjetnik

Članak 110.

- (1) Državni odvjetnik može podnijeti optužni prijedlog za sve prekršaje.
- (2) Za prekršajni progon pred prekršajnim sudom stvarno je nadležan općinski državni odvjetnik.
- (3) Mjesno je nadležan onaj općinski državni odvjetnik prema odredbama koje važe za nadležnost suda onoga područja za koje je državni odvjetnik postavljen.
- (4) Pred Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske postupa Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske.
- (5) Državni odvjetnik poduzima sve radnje u postupku na koje je po zakonu ovlašten sam ili preko osoba koje su na temelju zakona ovlaštene da ga zastupaju u prekršajnom postupku.

Tijelo državne uprave

Članak 111.

- (1) Tijelo državne uprave koje je ovlašteno neposredno provoditi ili nadzirati provođenje propisa kojim je predviđen prekršaj ovlašteno je za prekršaj iz tog propisa podnijeti optužni prijedlog. Ako to tijelo ne podnese optužni prijedlog, može to učiniti tijelo državne uprave višeg stupnja koje nadzire provođenje istog propisa o prekršaju.
- (2) Tijelo državne uprave kao podnositelj optužnog prijedloga poduzima sve radnje u postupku na koje je po zakonu ovlašteno putem ovlaštene osobe.

Pravna osoba s javnim ovlastima

Članak 112.

- (1) Pravne osobe koje imaju javne ovlasti, ovlaštene su za prekršajni progon za one prekršaje koji su propisani u području javnih ovlasti koje imaju.
- (2) Pravna osoba s javnim ovlastima u tijeku prekršajnog postupka poduzima sve radnje na koje je po zakonu ovlaštena putem osobe koju za to ovlasti kao svog predstavnika.

Oštećenik tužitelj

Članak 113.

(1) Oštećenik, kojem je prekršajem povrijeđeno ili ugroženo kakvo imovinsko ili osobno pravo, ovlašten je sudu za taj prekršaj podnijeti optužni prijedlog.

(2) Oštećenik se u postupku može ispitati kao svjedok.

(3) Oštećenik tužitelj poduzima sve radnje u postupku na koje je po za onu ovlašten sam ili putem ovlaštenog opunomoćenika odnosno predstavnika.

(4) Za oštećenika maloljetnika ili osobu lišenu poslovne sposobnosti optužni prijedlog podnosi njihov zakonski zastupnik i poduzima sve radnje u postupku a može za to imati i ovlaštenog opunomoćenika.

(5) Oštećenik stariji maloljetnik (osoba s navršenih šesnaest godina života) može i sama podnijeti optužni prijedlog i u vezi s tim obavljati radnje u postupku.

(6) Ako oštećenik tužitelj umre u tijeku roka za podnošenje optužnog prijedloga ili u tijeku postupka koji se vodi po njegovu optužnom prijedlogu, njegov bračni drug, izvanbračni drug, djeca, roditelji, braća i sestre, posvojitelj i posvojenik mogu u roku od mjesec dana poslije njegove smrti podnijeti optužni prijedlog ili dati izjavu da postupak nastavlja.

Svrha, vrste i načela primjene mjera opreza

Članak 130.

(1) U postupku za prekršaje propisane zakonom, nakon što je podnesen optužni prijedlog, sud može po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja obrazloženim rješenjem odrediti da se protiv okrivljenika primijeni jedna ili više mjera opreza ako je to potrebno radi osiguranja nazočnosti okrivljenika u postupku, sprječavanja okrivljenika da čini nove prekršaje ili da sprječi ili oteža dokazivanje u postupku.

(2) Mjere opreza su:

1. zabrana napuštanja boravišta, bez dozvole suda,
2. zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja,
3. zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
4. zabrana poduzimanja određene poslovne aktivnosti,
5. privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, sa zabranom,
6. privremeno oduzimanje vozačke dozvole za upravljanje vozilom ili dozvole za upravljanje plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom.

(3) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan, te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim, izvanbračnim ili bivšim bračnim drugom, s djecom svakog od njih, roditeljima, posvojenikom, posvojiteljem i osobom s kojom ima zajedničku djecu, s istospolnim partnerom s kojim živi u životnoj zajednici i s bivšim istospolnim partnerom s kojim je živio u životnoj zajednici, osim ako se postupak vodi zbog prekršaja povezanih s nasiljem u obitelji.

(4) Mjere opreza mogu se odrediti tijekom cijeloga prekršajnog postupka.

(5) Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti odluke o prekršaju. Sud će svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, ispitati po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerama opreza, te ih rješenjem produljiti ili ukinuti ako one više nisu potrebne. Mjere opreza će se ukinuti i prije proteka roka od dva mjeseca ako je za njima prestala potreba ili ako više nema zakonskih uvjeta za njihovu primjenu.

(6) U slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza iz stavka 2. ovoga članka mogu privremeno a najdulje do osam dana naredbom odrediti policija i inspekcijaska tijela državne uprave prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja.

(7) Ako policija ili inspekcijaska tijela državne uprave u slučaju iz stavka 6. ovoga članka u roku od 8 dana od dana određivanja mjere opreza ne podnesu optužni prijedlog s prijedlogom sudu da produlji primjenu mjere opreza ili ako nakon podnošenja takvoga zahtjeva sud o mjeri opreza ne odluči u daljnjem roku od 3 dana, primijenjena mjera opreza prestaje.

- (8) Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog za određivanje odnosno produljenje mjere opreza i rješenja kojim se ukida primijenjena mjera opreza nije dopuštena žalba. Protiv rješenja kojim se određuje ili produljuje mjera opreza pravo žalbe ima okrivljenik. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.
- (9) Ako je prije ili tijekom trajanja postupka prema okrivljeniku određena mjera opreza koja po svojem sadržaju i svrsi odgovara zaštitnoj mjeri koja je odlukom o prekršaju primijenjena prema okrivljeniku, vrijeme trajanja mjere opreza uračunava se u vrijeme trajanja primijenjene zaštitne mjere.

Određivanje mjera opreza

Članak 131.

- (1) U odluci kojom se određuje mjera opreza zabrane napuštanja boravišta bez dozvole suda, određuje se mjesto u kojem okrivljenik mora boraviti dok traje mjera opreza i granice izvan kojih se ne smije udaljavati. Mjera zabrane napuštanja boravišta može se odnositi i samo na odlazak u inozemstvo.
- (2) U odluci kojom se određuje mjera opreza zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja, određuje se mjesto ili područje te udaljenost ispod koje im se okrivljenik ne smije približiti.
- (3) U odluci kojom se određuje mjera opreza zabrane približavanja određenoj osobi i zabranom uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, određuje se razdaljina ispod koje se okrivljenik ne smije približiti određenoj osobi, te osoba s kojom se zabranjuje uspostavljanje ili održavanje izravne ili neizravne veze.
- (4) U odluci kojom se određuje mjera opreza zabrane poduzimanja određene poslovne aktivnosti, postaje se određuje vrsta i predmet poslovne aktivnosti.
- (5) U odluci kojom se određuje mjera opreza privremenog oduzimanjem putne i druge isprave za prijelaz državne granice, navest će se osobni podaci, tijelo koje je izdalo ispravu, broj i datum izdavanja, te zabrana da napušta Republiku Hrvatsku. Ako nema druge isprave za utvrđivanje istovjetnosti, okrivljenik može svoju istovjetnost dokazivati pisanom odlukom o oduzimanju isprave.
- (6) U odluci kojom se određuje mjera opreza privremenog oduzimanja vozačke dozvole za upravljanje motornim vozilom, plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom, navest će se podaci o toj dozvoli (osobni podaci, tijelo koje je izdalo dozvolu, broj, datum, vrsta vozila ili drugog prijevoznog sredstva i dr.).

Izvršavanje mjera opreza

Članak 132.

- (1) Odluka kojom se određuje mjera opreza dostavlja se okrivljeniku i tijelu koje izvršava mjeru opreza.
- (2) Mjere opreza iz članka 130. stavka 2. ovoga Zakona izvršava policija, osim mjeru iz članka 130. stavka 2. točke 4. koju izvršava tijelo državne uprave nadležno za nadzor nad tom poslovnom aktivnošću.
- (3) Sud može u svako doba zatražiti provjeru izvršavanja mjere opreza i izvješće od policije ili drugog tijela koje izvršava mjeru opreza. Tijelo koje izvršava mjeru opreza hitno će provesti zatražene provjere i odmah o tome obavijestiti sud.
- (4) O postupanju okrivljenika protivno zabrani ili neispunjavanju obveze koja je određena mjerom opreza, tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah obavještava sud.
- (5) Na temelju pribavljenog izvješća, sud može okrivljenika koji postupa protivno određenoj mjeri opreza ili je u cijelosti ili djelomično ne ispunjava kazniti novčanom kaznom do 10.000,00 kuna. Ovako izrečena novčana kazna ne utječe na prekršajnoppravnu sankciju koja će se eventualno izreći za počinjeni prekršaj. Protiv rješenja kojim se izriče kazna pravo žalbe ima okrivljenik.
- (6) Osobi različitoj od okrivljenika sud može posebnim rješenjem zabraniti aktivnosti kojima se narušavaju mjere opreza prema okrivljeniku. Ako ta osoba postupi protivno rješenju, može se rješenjem kazniti novčanom kaznom do 10.000,00 kuna.
- (7) Za ponovno kršenje naloženih mjera opreza ili zabrane aktivnosti iz stavka 6. ovoga članka, sud može izreći novčanu kaznu do 20.000 kuna.

Uhićenje

Članak 134.

(1) Policija je ovlaštena uhititi osobu zatečenu u počinjenju prekršaja propisanog zakonom ako postoje razlozi za zadržavanje iz članka 135. ovoga Zakona.

(2) Nakon uhićenja, policija je dužna:

1. odmah obavijestiti uhićenika o razlozima njegova uhićenja,
2. na traženje uhićenika u roku od 12 sati od uhićenja obavijestiti njegovu obitelj o uhićenju. Roditelja ili skrbnika uhićenog maloljetnika o uhićenju će se obavijestiti neovisno o želji uhićenika,
3. o uhićenju obavijestiti nadležno tijelo socijalne skrbi ako je potrebno poduzeti mjere za zbrinjavanje djece i drugih članova obitelji uhićenika o kojima se on brine, a u postupku povezanim s nasiljem u obitelji obavezno odmah obavijestiti radi mogućeg zbrinjavanja članova obitelji oštećenih tim nasiljem.

(3) Policija će uhićenika uz optužni prijedlog dovesti sucu ili ga pustiti na slobodu čim prestane potreba lišenja slobode a najkasnije u roku od 12 sati od uhićenja. Policija će od uhićenika uzeti osobne i druge potrebne podatke. Ako navedeni rok za uhićenje pada izvan radnog vremena ili dežurstva suda, uhićenik će se dovesti do kraja vremena u kojemu sud radi. Ako to nije moguće zbog okolnosti uhićenja ili drugih važnih razloga, policija će uhićenika, uz pisano obrazloženje, dovesti sucu početkom radnog vremena ili dežurstva narednog dana. U svakom slučaju, zadržavanje ne može trajati dulje od 24 sata.

(4) Nakon što mu je uhićena osoba prema stavku 3. ovoga članka dovedena, sudac je dužan odmah ispitati uhićenu osobu na navode optužnog prijedloga i na prijedlog policije ili po službenoj dužnosti obrazloženim rješenjem odlučiti o njezinu zadržavanju ili puštanju na slobodu.

Zadržavanje

Članak 135.

(1) Ako je protiv određene osobe podnesen optužni prijedlog za prekršaj propisan zakonom, a radi se o prekršaju protiv javnog reda i mira, prekršaju vezanom za nasilje u obitelji ili prekršaju za koji se može izreći kazna zatvora ili novčana kazna veća od 10.000 kuna, sud može sam ili na prijedlog tužitelja, nakon što je ispitao okrivljenika i utvrdio da ne postoje razlozi za odbacivanje optužnog prijedloga iz članka 161. ovoga Zakona, odrediti zadržavanje te osobe ako:

1. postoje okolnosti koje upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se i dr.),
2. postoji opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za prekršajni postupak ili da će ometati prekršajni postupak utjecajem na svjedoke ili sudionike,
3. osobite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti istovrsni prekršaj.

(2) Zadržavanje određeno prema stavku 1. ovoga članka može trajati dok za to postoje razlozi zbog kojih je određeno ali ne dulje od petnaest dana računajući u to i vrijeme uhićenja, a protiv maloljetnika zadržavanje može trajati dvadesetčetiri sata računajući od časa kada je zadržavanje odredio sud.

(3) Nakon donesene nepravomoćne presude, protiv okrivljenika se može produljiti ili odrediti zadržavanje ako je izrečena kazna zatvora ili maloljetnički zatvor a osobite okolnosti opravdavaju bojazan da će počinuti istovrsni prekršaj.

(4) Zadržavanje prema stavku 3. ovoga članka može trajati petnaest dana ali ne dulje od izrečene kazne, a okrivljenika se na njegov zahtjev može uputiti na izdržavanje izrečene kazne i prije pravomoćnosti presude.

(5) Ako se okrivljenik u času pravomoćnosti presude nalazi u zadržavanju, ostat će u zadržavanju do upućivanja na izdržavanje kazne, a najdulje do isteka trajanja izrečene kazne.

(6) Zadržavanje prema stavku 1. i 3. ovoga članka se određuje ili produljuje pisanim i obrazloženim rješenjem koje se predaje odmah zadržanom okrivljeniku. U spisu se naznačuje vrijeme predaje rješenja a okrivljenik to potvrđuje svojim potpisom.

(7) Protiv rješenja kojim se određuje ili produljuje zadržavanje okrivljenik ima pravo žalbe u roku od 48 sati. Žalba ne odgađa izvršenje rješenja.

(8) Sud u predmetu u kojem je određeno zadržavanje postupa naročito žurno te pazi po službenoj dužnosti jesu li prestali razlozi i zakonski uvjeti za daljnje trajanje zadržavanja i u tom slučaju odmah ukida zadržavanje.

(9) Kada odredi protiv okrivljenika zadržavanje, sud će postupiti na način propisan u članku 134. stavku 2. točki 2. i 3. ovoga Zakona.

(10) Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog za određivanje ili produljenje zadržavanja i rješenja kojim se ukida zadržavanje nije dopuštena žalba.

(11) Ukupno trajanje zadržavanja u prekršajnom postupku ne može biti dulje od 15 dana prije donošenja nepravomoćne presude te još najviše 15 dana nakon donošenja nepravomoćne presude prema stavku 3. ovoga članka, osim u slučaju iz stavka 12. ovoga članka i članka 136. ovoga Zakona.

(12) Ako Visoki prekršajni sud ukine nepravomoćnu presudu i predmet vrati na ponovno suđenje, ispitat će postoji li i dalje osnova za zadržavanje okrivljenika iz stavka 3. ovoga članka i može produljiti zadržavanje najviše do petnaest dana. Takvo zadržavanje može se, osim ako nije riječ o osobi iz članka 136. stavka 1. ovoga Zakona, odrediti samo jedanput u tijeku trajanja postupka, a njegovo trajanje nije ograničeno prema stavku 11. ovoga članka. U odnosu na osobu iz članka 136. stavka 1. ovoga Zakona takvo zadržavanje može trajati ukupno najdulje 30 dana preko roka iz stavka 11. ovoga članka.

Posebne mjere policije za neposredno sprječavanje počinitelja prekršaja pod utjecajem opojnih sredstava da nastavi s činjenjem prekršaja

Članak 137.

(1) Prema osobi pod utjecajem opojnih sredstava koja je zatečena u počinjenju prekršaja, ako osobite okolnosti upućuju da će nastaviti s radnjom prekršaja, polici

a može naredbom radi neposrednog sprječavanja nastavka činjenja prekršaja odrediti mjeru: 1. smještanja u posebnu prostoriju do prestanka djelovanja opojnog sredstva ali ne utrajanju duljem od 12 sati, 2. premještanja motornog vozila na određeno mjesto do prestanka djelovanja opojnog sredstva ali ne dulje od 12 sati. O mjestu premještanja vozila, policija obavještava osobu prema kojoj je naređena ta mjera i vlasnika vozila, ako je riječ o osobi različitoj od vozača, čim je to moguće, a najkasnije do prestanka mjere. Nakon prestanka poduzete mjere vozač ili vlasnik mogu preuzeti vozilo. Ako policija smatra da to ne ugrožava ostvarivanje svrhe mjere, može vozilo i prije isteka roka na koji je mjera određena predati vlasniku ili od njega opunomoćenoj osobi. Troškove premještanja i čuvanja vozila snosi vozač.

(2) Ministar nadležan za unutarnje poslove potanko će pravilnikom propisati način provedbe mjere iz stavka 1. točke 2. ovoga članka.

(3) Za neosnovanu ili nezakonitu primjenu mjere iz stavka 1. ovoga članka, osoba prema kojoj je mjera poduzeta ima pravo na naknadu štete.

Kazneni zakon

Uvjetna osuda

Članak 67.

(1) Uvjetna osuda je kaznenopravna sankcija koja se kao mjera upozorenja sastoji od izrečene kazne i roka u kojem se ta kazna ne izvršava pod uvjetima određenim zakonom.

(2) Sud može primijeniti uvjetnu osudu kad ocijeni da se i bez izvršenja kazne može očekivati ostvarenje svrhe kažnjavanja, posebno vodeći računa o odnosu počinitelja prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom.

(3) Uvjetna osuda može se primijeniti prema počinitelju kaznenog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, a za kaznena djela za koja je propisana kazna do deset godina ako su primjenjene odredbe o ublažavanju kazne.

(4) Uvjetna osuda se može primijeniti prema počinitelju kaznenog djela iz stavka 3. ovoga članka kad sud izborom vrste i mjere kazne izrekne kaznu zatvora do dvije godine ili novčanu kaznu, bilo za jedno ili više kaznenih djela u stjecađu.

(5) Uvjetnom osudom odgađa se izvršenje izrečene kazne za vrijeme koje ne može biti kraće od jedne niti dulje od pet godina, a to se vrijeme odmjerava samo na pune godine.

(6) Kad su pod uvjetima iz ovoga Zakona izrečene kazne zatvora i novčana kazna, sud može odlučiti da se odgodi izvršenje samo kazne zatvora.

Obveze uvjetno osuđene osobe

Članak 68.

(1) Uz primjenu uvjetne osude sud može odrediti ove obveze: da počinitelj kaznenog djela naknadi štetu koju je prouzročio, da vrati korist koju je djelom pribavio ili da ispuni druge obveze koje u zakonski utemeljene u svezi s počinjenjem djela.

(2) Rok za ispunjenje obveze iz stavka 1. ovoga članka određuje sud unutar odmjerjenog vremena provjeravanja.

Opoziv uvjetne osude

Članak 69.

(1) Sud će opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne ako osuđena osoba u vrijeme provjeravanja počini jedno ili više kaznenih djela za koja joj je izrečena kazna zatvora od dvije godine ili teža kazna.

(2) Sud može opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne ako osuđena osoba u vrijeme provjeravanja počini jedno ili više kaznenih djela za koja joj je izrečena kazna zatvora u trajanju manje od dvije godine ili novčana kazna.

(3) Kad opozove uvjetnu osudu i odredi izvršenje izrečene kazne u slučajevima iz stavka 1. i 2. ovoga članka, glede izrečenih kazni postupit će prema odredbama ovoga Zakona o odmjeravanju kazne za djela u stjecaju.

(4) Kad sud ne opozove uvjetnu osudu (stavak 2.) za novo kazneno djelo može izreći kaznu ili uvjetnu osudu. Ako izrekne uvjetnu osudu, sa prije izrečenom i novom izrečenom kaznom postupit će se prema odredbama ovoga Zakona o odmjeravanju kazne za djela u stjecaju, ali će se odrediti novi rok u kojem se jedinstvena izrečena kazna neće izvršiti.

(5) Sud će opozvati uvjetnu osudu i odrediti izvršenje izrečene kazne ako osuđena osoba tijekom provjeravanja ne izvrši obveze koje su joj određene, a mogla ih je izvršiti. U slučaju da se utvrdi nemogućnost izvršenja obveza, sud te obveze može zamijeniti drugima, ili osuđenu osobu osloboditi obveza.

(6) Sud će opozvati uvjetnu osudu kad nakon njezine primjene utvrdi da je uvjetno osuđena osoba prije toga počinila kazneno djelo, ako ocijeni da ne bi bilo uvjeta za primjenu mjere upozorenja da se za to kazneno djelo znalo. S izrečenom kaznom u slučaju opoziva uvjetne osude i s kaznom za prije počinjeno kazneno djelo postupit će se prema odredbi stavka 3. ovoga članka, a u slučaju da sud ne opozove uvjetnu osudu, postupit će se prema odredbi stavka 4. ovoga članka.

(7) Bez obzira na razloge za opoziv, uvjetna osuda se ne može opozvati nakon što je protekla godina dana od isteka vremena provjeravanja.

Uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom

Članak 70.

(1) U slučaju kad su ostvareni uvjeti za primjenu uvjetne osude, ali s obzirom na okolnosti u kojima počinitelj kaznenog djela živi i s obzirom na njegovu ličnost sud ocijeni da mu je potrebna pomoć, zaštita i nadzor radi ostvarenja obveze da u roku provjeravanja ne počini novo kaznenog djelo, može primijeniti uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom.

(2) Zaštitni nadzor obavlja stručne osobe državnog tijela koje je nadležno za izvršenje kaznenopravnih sankcija.

(3) Zaštitni nadzor može trajati za sve vrijeme provjeravanja, ali se odlukom suda može ukinuti i prije, ako su prestale potrebe pomoći, zaštite i nadzora.

Posebne obveze uz zaštitni nadzor

Članak 71.

Primjenjujući uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom, pored obveza iz članka 68. ovoga Zakona, sud može odrediti počinitelju kaznenog djela jednu ili više obveza tijekom provjeravanja, i to:

- a) osposobljavanje za određeno zanimanje koje odabere uz stručnu pomoć službe za zaštitni nadzor,
- b) prihvaćanje zaposlenja koje odgovara njegovoj stručnoj spremi, osposobljenosti i stvarnim mogućnostima obavljanja radnih zadataka, koje mu savjetuje i omogućiti služba za zaštitni nadzor,
- c) raspolaganje svojim dohocima u skladu s potrebama osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati i prema savjetima službe za zaštitni nadzor,
- d) podvrgavanje liječenju koje je nužno radi otklanjanja tjelesnih ili duševnih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela,
- e) neposjećivanje određenih mjesta, lokala i priredaba, koje mogu biti prilika i poticaj za počinjenje novog kaznenog djela,
- f) redovito javljanje službi za zaštitni nadzor radi obavješćavanja o okolnostima koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela.

Opoziv uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom

Članak 72.

Za opoziv uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom primjenjuju se u cijelosti odredbe ovoga Zakona o opozivu uvjetne osude, s time da se u pogledu posebnih obveza uz zaštitni nadzor ima postupiti kao s ostalim obvezama uz uvjetnu osudu (članak 69. stavak 5.).

Ubojstvo

Članak 90.

Tko drugoga usmrti,
kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Teško ubojstvo

Članak 91.

Kaznom zatvora najmanje osam godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko usmrti dijete ili maloljetnu osobu,
2. tko usmrti žensku osobu za koju zna da je trudna,
3. tko drugoga usmrti i pri tom s namjerom dovede u opasnost život još jedne ili živote više osoba,
4. tko drugoga usmrti na osobito okrutan ili krajnje podmukao način,
5. tko drugoga usmrti iz koristoljublja,
6. tko drugoga usmrti radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
7. tko drugoga usmrti iz bezobzirne osvete ili drugih osobito niskih pobuda,
8. tko usmrti službenu osobu u vrijeme kad obavlja poslove zaštite ustavnog ustrojstva, osiguranja osoba ili imovine, otkrivanja kaznenih djela, privođenja, uhićenja ili sprječavanja bijega počinitelja kaznenog djela, čuvanja osoba kojima je oduzeta sloboda i održavanja javnog reda i mira.

Ubojstvo na mah

Članak 92.

Tko drugoga usmrti na mah, doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem,
kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Tjelesna ozljeda

Članak 98.

Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Teška tjelesna ozljeda

Članak 99.

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje tako teško da je zbog toga doveden u opasnost život ozljeđenog ili je uništen, ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je poruzročena trajna nesposobnost za rad ozljeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja ili trajna iznakaženost, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

(3) Ako je ozlijeđeni umro zbog teške tjelesne ozljede, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Tjelesna ozljeda na mah

Članak 100.

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje (članak 99. stavak 1.) na mah, doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugoga osobito teško tjelesno ozlijedi ili mu osobito teško naruši zdravlje (članak 99. stavak 2.) na mah, doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo tjelesne ozljede sa smrtnom posljedicom (članak 99. stavak 3.) počinjeno na mah, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Tjelesna ozljeda iz nehaja

Članak 101.

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje (članak 99. stavak 1.) iz nehaja, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugoga osobito teško tjelesno ozlijedi ili mu osobito teško naruši zdravlje (članak 99. stavak 2.) iz nehaja, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo tjelesne ozljede sa smrtnom posljedicom (članak 99. stavak 3.) počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti po članku 95. ovoga Zakona.

Pokretanje kaznenog postupka za kaznena djela tjelesne ozljede

Članak 102.

(1) Za kazneno djelo tjelesne ozljede (članak 98.) kazneni postupak pokreće se privatnom tužbom.

(2) Za kaznena djela teške tjelesne ozljede (članak 99. stavak 1.), tjelesne ozljede na mah (članak 100. stavak 1.) i tjelesne ozljede iz nehaja (članak 101. stavak 1.), ako počinitelj živi u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici s osobom prema kojoj je kazneno djelo počinjeno, ili joj je rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik, kazneni postupak pokreće se povodom prijedloga, osim ako kazneno djelo nije počinjeno na štetu djeteta ili maloljetne osobe.

Prisila

Članak 128.

- (1) Tko drugoga silom ili ozbiljnom prijetnjom prisili da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.
- (2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.
- (3) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka pokreće se privatnom tužbom, a za kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka povodom prijedloga.

Prijetnja

Članak 129.

- (1) Tko drugome ozbiljno prijeti kakvim zlom da bi ga ustrašio ili uznemirio, kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.
- (2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtniti, teško tjelesno ozlijediti, oteti ili oduzeti slobodu, ili joj nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem ili drugim opasnim sredstvom, ili joj uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.
- (3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjeno prema službenoj ili odgovornoj osobi u svezi s njenim radom ili položajem, ili prema većem broju osoba, ili ako je prouzročilo veću uznemirenost građana, ili ako je osoba kojoj se prijeti zbog toga dulje vrijeme stavljena u težak položaj, ili ako je počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.
- (4) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Silovanje

Članak 188.

- (1) Tko drugu osobu uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, ili ako je istom prigodom prema istoj žrtvi počinjeno više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.
- (3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt silovane osobe, ili je teško tjelesno ozlijeđena, ili joj je zdravlje teško narušeno, ili je silovana ženska osoba ostala trudna, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.
- (4) Ako su kaznenim djelom iz stavka 2. ovoga članka prouzročene posljedice iz stavka 3. ovoga članka, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.
- (5) Ako počinitelj živi u bračnoj zajednici s osobom protiv koje je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno, kazneni postupak pokreće se povodom prijedloga.

Prisila na spolni odnošaj

Članak 190.

Tko drugu osobu prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ozbiljnom prijetnjom nekim teškim zlom, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe

Članak 213.

- (1) Roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti zbrinjavanja ili odgoja djeteta ili maloljetne osobe, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja zlostavi dijete ili maloljetnu osobu, prisili je na rad koji ne odgovara njezinoj životnoj dobi, ili na pretjerani rad, ili na prosjačenje, ili je iz koristoljublja navodi na ponašanje koje je štetno za njezin razvitak.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. i 2. ovoga članka prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta ili maloljetne osobe, ili mu je teško narušeno zdravlje, ili se dijete ili maloljetna osoba odala prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja ili delinkvenciji, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Nasilničko ponašanje u obitelji

Članak 215.a

Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj: kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Zakon o kaznenom postupku

Članak 98.

(1) U slučaju kad postoje okolnosti iz članka 123. ovog Zakona zbog kojih je moguće odrediti istražni zatvor ili je taj zatvor već određen, sud i državni odvjetnik će, ako se ista svrha može ostvariti mjerom opreza, obrazloženim rješenjem odrediti primjenu jedne ili više takvih mjera. Pritom će se okrivljenik upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja izrečene mjere, ona zamijeniti istražnim zatvorom.

Odredbom članka 19. stavka 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjen stavak 1.

(2) Mjere opreza jesu:

- 1) zabrana napuštanja boravišta,
- 2) zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja,
- 3) obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu,
- 4) zabrana približavanja određenoj osobi,
- 5) zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
- 6) zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti,
- 7) privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice,
- 8) privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom.

(3) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim ili izvanbračnim drugom, roditeljima, djecom, posvojenikom ili posvojiteljem, osim ako se postupak vodi zbog kaznenog djela počinjenog na štetu neke od tih osoba. Zabrana obavljanja poslovne aktivnosti može obuhvatiti i zakonitu profesionalnu djelatnost ako se postupak vodi zbog kaznenog djela počinjenog u okviru te djelatnosti.

(4) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na nesmetano općenje s braniteljem.

(5) Mjere opreza mogu biti naložene prije i tijekom kaznenog postupka. Prije podizanja optužnice mjere opreza određuje, produljuje i ukida rješenjem državni odvjetnik. Nakon podizanja optužnice pa do pravomoćnosti presude, te mjere određuje, produljuje i ukida sud pred kojim se vodi postupak.

Odredbom članka 19. stavka 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjen stavak 5.

(6) Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti presude. Trajanje mjera opreza nije ograničeno rokovima trajanja istražnog zatvora. Svaka dva mjeseca državni odvjetnik prije podizanja optužnice, odnosno sud koji vodi postupak, ispitat će po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerom opreza te je rješenjem produljiti ili ukinuti ako više nije potrebna. Mjera će se ukinuti i prije protoka roka od dva mjeseca ako je za nju prestala potreba ili ako više nema zakonskih uvjeta za njezinu primjenu.

Odredbom članka 19. stavka 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Nar-

odne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjen stavak 6.

(7) Protiv rješenja kojim se određuje, produljuje ili ukida mjera opreza stranke mogu izjaviti žalbu, koja ne zadržava izvršenje mjere. O žalbi do podizanja optužnice odlučuje sudac istrage.

Odredbom članka 19. stavka 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjen stavak 7.

Članak 99.

(1) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabrane napuštanja boravišta, nadležno tijelo će odrediti mjesto u kojem okrivljenik mora boraviti dok traje mjera opreza i granice izvan kojih se ne smije udaljavati.

(2) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja, nadležno tijelo će odrediti mjesto ili područje te udaljenost ispod koje im se okrivljenik ne smije približiti.

(3) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza obvezom okrivljenika da se redovito javlja određenoj osobi ili državnom tijelu, nadležno tijelo će odrediti službenu osobu kojoj se okrivljenik mora javljati, rok u kojemu se mora javljati i način vođenja evidencije o javljanju okrivljenika.

(4) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom približavanja određenoj osobi, nadležno tijelo će odrediti razdaljinu ispod koje se okrivljenik ne smije približiti određenoj osobi.

(5) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, nadležno tijelo će zabraniti uspostavljanje ili održavanje izravne ili neizravne veze s određenom osobom.

(6) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom poduzimanja određene poslovne aktivnosti, nadležno tijelo će potanje odrediti vrstu i predmet poslovne aktivnosti.

(7) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza privremenim oduzimanjem putne i druge isprave za prijelaz državne granice, nadležno tijelo navest će osobne podatke, tijelo koje je izdalo ispravu, broj i datum izdavanja.

(8) U rješenju kojim se nalaže mjera opreza privremenim oduzimanjem dozvole za upravljanje motornim vozilom, nadležno tijelo navest će podatke o toj dozvoli (osobni podaci, tijelo koje je izdalo dozvolu, broj, datum, vrsta vozila i drugo).

Članak 100.

(1) Rješenje kojim nalaže mjeru opreza nadležno tijelo dostavlja i tijelu koje izvršava mjeru opreza.

(2) Mjeru opreza zabrane napuštanja boravišta, zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrane približavanja određenoj osobi i zabrane uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, privremenog oduzimanja putne i druge isprave za prijelaz državne granice, te privremenog oduzimanja dozvole za upravljanje motornim vozilom koju je odredio sud ili državni odvjetnik, izvršava policija.

(3) Mjeru opreza obveze okrivljenika da se povremeno javlja određenoj osobi ili državnom tijelu izvršava policija ili drugo državno tijelo označeno u rješenju kojemu se okrivljenik mora javljati.

(4) Mjeru opreza zabrane poduzimanja poslovnih aktivnosti izvršava tijelo nadležno za nadzor nad poslovnom aktivnosti.

(5) Ministar nadležan za pravosuđe, uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za unutarnje poslove i ministra nadležnog za obranu, donosi propise kojima se uređuje način izvršenja mjera opreza.

Članak 101.

(1) Tijelo koje je naložilo mjeru opreza može naložiti provjeru njezinog izvršavanja i zatražiti izvješće od policije ili drugog tijela koje ju izvršava. Tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah će provesti naložene provjere i odmah o tome obavijestiti nadležno tijelo.

(2) O postupanju okrivljenika protivno zabrani ili neispunjavanju obveze naložene mjerom opreza, tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah obavještava nadležno tijelo.

(3) Osobi različitoj od okrivljenika sudac istrage može posebnim rješenjem zabraniti aktivnosti kojima se narušavaju mjere opreza prema okrivljeniku. Ako ta osoba postupi protivno rješenju, kaznit će se novčanom kaznom do 50.000,00 kuna.

Članak 106.

- (1) Svatko smije spriječiti bijeg osobe zatečene u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti.
- (2) Zatečena u kaznenom djelu je osoba koju netko opazi u radnji kaznenog djela, odnosno osoba koja je neposredno nakon kaznenog djela zatečena pod okolnostima koje upućuju na to da je počinila kazneno djelo.
- (3) Osoba spriječena u bijegu predaje se policiji i može se zadržati do dolaska policije.

Članak 107.

Policija je ovlaštena uhititi:

- 1) osobu protiv koje izvršava dovedbeni nalog te rješenje o pritvoru ili istražnom zatvoru,
 - 2) osobu za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, kad postoji neki od razloga za određivanje istražnog zatvora iz članka 123. ovog Zakona,
 - 3) osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti.
- Odredbom članka 7. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 80/11., stupio na snagu 21. srpnja 2011., izmijenjena točka 2.

Članak 123.

(1) Istražni zatvor se može odrediti ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako:

- 1) je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, ne može se utvrditi njezina istovjetnost i slično),
- 2) osobite okolnosti upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikriivače,
- 3) osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počiniti teže kazneno djelo za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kojim prijeti,
- 4) je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka zbog posebno teških okolnosti počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora,
- 5) okrivljenik koji je uredno pozvan izbjegava doći na raspravu.

Odredbom članka 29. stavka 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjena točka 4.

(2) Istražni zatvor se neće odrediti na temelju odredbe stavka 1. točke 2. ovog članka, ako je okrivljenik okolnosno i detaljno priznao djelo i krivnju.

(3) Pri izricanju presude uvijek će se odrediti ili produljiti istražni zatvor protiv okrivljenika kojem je izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna.

(4) Ako je prvostupanjskom presudom izrečena kazna zatvora do pet godina, istražni zatvor se nakon izricanja presude ne može odrediti ili produljiti po stavku 1. točki 4. ovog članka.

(5) Istražni zatvor se, usprkos postojanju okolnosti iz stavka 1. ovog članka, neće odrediti ili produljiti ako je već isteklo najdulje vrijeme trajanja istražnog zatvora (članak 133.).

Odredbom članka 29. stavka 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjen stavak 5.

Članak 285.

(1) Oslobođeni su obveze svjedočenja:

- 1) osoba s kojom je okrivljenik u braku ili izvanbračnoj zajednici,
- 2) rođaci okrivljenika u uspravnoj lozi, rođaci u pobočnoj lozi do trećega stupnja zaključno te srodnici po tazbini do drugoga stupnja zaključno,
- 3) posvojenik i posvojitelj okrivljenika,
- 4) javni bilježnici, porezni savjetnici, u okviru zakonske obveze čuvanja tajne,

5) odvjetnici, liječnici, zubar, psiholozi i socijalni radnici o onome što su u obavljanju svoga zanimanja saznali od okrivljenika,

6) novinari i urednici u sredstvima javnog priopćavanja o izvorima obavijesti i podataka za koje su saznali u obavljanju svoga zanimanja i koji su uporabljeni prilikom uređivanja sredstava javnog priopćavanja, osim u postupku zbog kaznenih djela protiv časti i ugleda počinjenih putem sredstava javnog priopćavanja i u slučaju propisanom posebnim zakonom.

Odredbom članka 61. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, »Narodne novine« br. 76/09., stupio na snagu 1. srpnja 2009., izmijenjena točka 6.

(2) Osobe navedene u stavku 1. točki 4. do 6. ovog članka ne mogu uskratiti iskaz ako postoji zakonska osnova po kojoj su oslobođene dužnosti čuvanja tajne.

(3) Tijelo koje vodi postupak dužno je osobe spomenute u stavku 1. ovog članka, prije njihova ispitivanja ili čim sazna za njihov odnos prema okrivljeniku, upozoriti da ne moraju svjedočiti. Upozorenje i odgovor unose se u zapisnik.

(4) Maloljetnik koji s obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposoban shvatiti značenje prava da ne mora svjedočiti ne može se ispitati kao svjedok, ali se saznanja dobivena od njega putem stručnih osoba, rođaka ili drugih osoba koje su s njim bile u kontaktu mogu koristiti kao dokaz.

(5) Osoba koja ima razloga uskratiti svjedočenje prema jednom od okrivljenika oslobođena je dužnosti svjedočenja i prema ostalim okrivljenicima ako se njezin iskaz prema naravi stvari ne može ograničiti samo na ostale okrivljenike.

(6) Osobe navedene u stavku 1. točki 1. do 6. ovog članka, osim branitelja, ne mogu uskratiti iskaz ako se radi o kaznenom djelu kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika iz članka 117. Zakona o sudovima za mladež.

Kazneni zakon 2011. (stupa na snagu 1.1.2013.g.)

Zabrana približavanja

Članak 73.

(1) Sigurnosnu mjeru zabrane približavanja žrtvi, drugoj osobi ili grupi osoba, ili određenom mjestu sud će izreći počinitelju kaznenog djela protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta, drugog kaznenog djela nasilja ili napada na slobodu osobe ili neovlaštenog posjedovanja, proizvodnje i trgovanja drogama i tvarima zabranjenim u športu kad postoji opasnost da bi počinitelj prema tim osobama ili na tim mjestima mogao ponovno počinuti neko od navedenih kaznenih djela.

(2) Mjeru iz stavka 1. ovoga članka sud može izreći uz novčanu kaznu ili kaznu zatvora.

(3) Mjera iz stavka 1. ovoga članka ne može biti kraća od jedne ni dulja od pet godina.

(4) Mjera iz stavka 1. ovoga članka počinje teći pravomoćnošću presude. Vrijeme provedeno u zatvoru, kaznionici ili ustanovi ne uračunava se u vrijeme trajanja ove mjere.

(5) Po proteku jedne godine od početka izvršavanja mjere izrečene na temelju stavka 1. ovoga članka, sud može na prijedlog osuđenika obustaviti njezino izvršenje ako ustanovi da više ne postoji opasnost iz stavka 1. ovoga članka. Osuđenik može ponoviti prijedlog, ali ne prije proteka jedne godine od zadnjeg preispitivanja.

(6) Sud će o pravomoćno izrečenoj mjeri iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti tijelo nadležno za probaciju i nadležnu policijsku upravu.

Udaljenje iz zajedničkog kućanstva

Članak 74.

(1) Sigurnosnu mjeru udaljenja iz zajedničkog kućanstva sud može izreći počinitelju kaznenog djela nasilja prema osobi s kojom živi u zajedničkom kućanstvu ako postoji visok stupanj opasnosti da bi bez provođenja ove mjere počinitelj mogao ponovno počinuti nasilje prema članu zajedničkog kućanstva.

(2) Sud sigurnosnu mjeru udaljenja iz zajedničkog kućanstva može izreći uz novčanu kaznu ili kaznu zatvora i to u trajanju koje ne može biti kraće od tri mjeseca ni dulje od tri godine.

(3) Osoba kojoj je izrečena mjera iz stavka 1. ovoga članka dužna je uz prisutnost policijskog službenika odmah po pravomoćnosti presude napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor koji čini zajedničko kućanstvo, s tim da se vrijeme provedeno u zatvoru, kaznionici ili ustanovi ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere.

(4) Po proteku jedne godine od početka izvršavanja sigurnosne mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva izrečene na temelju stavka 1. ovoga članka, sud može na prijedlog osuđenika obustaviti njezino izvršenje ako ustanovi da više ne postoji opasnost iz stavka 1. ovoga članka. Osuđenik može ponoviti prijedlog, ali ne prije proteka šest mjeseci od zadnjeg preispitivanja.

(5) Sud će o pravomoćno izrečenoj zabrani iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti tijelo nadležno za probaciju i nadležnu policijsku upravu.

Zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora

Članak 76.

(1) Ako je počinitelju izrečena kazna zatvora u trajanju od pet ili više godina za namjerno kazneno djelo ili u trajanju od dvije ili više godina za namjerno kazneno djelo s obilježjem nasilja ili za drugo kazneno djelo iz Glave XVI. ili XVII. ovoga Zakona i ako je kazna u potpunosti izdržana, nad njime će se odmah po izlasku iz zatvora započeti provoditi zaštitni nadzor sukladno članku 64. ovoga Zakona i posebne obveze iz članka 62. stavka 2. točke 7. do 13. ako su mu izrečene uz zaštitni nadzor.

(2) Vrijeme provjeravanja traje jednu godinu. Sud može vrijeme provjeravanja prije njegova isteka na prijedlog službe za probaciju produljiti za još jednu godinu ako bi bez njegova provođenja postojala opasnost od ponovnog počinjenja nekog od kaznenih djela navedenih u stavku 1. ovoga članka.

(3) Sud može isključiti provođenje zaštitnog nadzora ako ima razloga vjerovati da osoba neće počiniti novo kazneno djelo i bez njegova provođenja.

Ubojstvo

Članak 110.

Tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Teško ubojstvo

Članak 111.

Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način,
2. tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće,
3. tko ubije člana obitelji kojeg je već ranije zlostavljao,
4. tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda,
5. tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
6. tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.

Sakaćenje ženskih spolnih organa

Članak 116.

(1) Tko ženskoj osobi potpuno ili djelomično ukloni ili trajno promijeni vanjski spolni organ, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko žensku osobu potakne ili joj pomogne da se podvrgne radnjama iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Tko djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počini iz mržnje, prema djetetu ili članu obitelji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Tjelesna ozljeda

Članak 117.

- (1) Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.
- (2) Tko djelo iz stavka 1. počini iz mržnje, prema članu obitelji ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje, invaliditeta ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.
- (3) Kazneno djelo iz stavka 1. progoni se po privatnoj tužbi.

Teška tjelesna ozljeda

Članak 118.

- (1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini iz mržnje, prema članu obitelji ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje, invaliditeta ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Osobito teška tjelesna ozljeda

Članak 119.

- (1) Ako je kaznenim djelom iz članka 116. stavka 1. i 2. i članka 118. stavka 1. ovoga Zakona doveden u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je prouzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.
- (2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini iz mržnje, prema članu obitelji ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje, invaliditeta ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (3) Tko neku od posljedica navedenih u stavku 1. ovoga članka prouzroči namjerno, kaznit će se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti

Članak 120.

- Ako je počinjenjem kaznenog djela iz članka 116., članka 118. i članka 119. ovoga Zakona prouzročena smrt, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Teška tjelesna ozljeda iz nehaja

Članak 121.

- (1) Tko djelo iz članka 118. počini iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.
- (2) Tko djelo iz članka 119. ovoga Zakona počini iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Prisila

Članak 138.

(1) Tko drugoga silom ili ozbiljnom prijetnjom prisili da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, osim ako je počinjeno iz mržnje, prema djetetu ili osobi s invaliditetom ili članu obitelji.

Prijetnja

Članak 139.

(1) Tko drugome ozbiljno prijeti kakvim zlom da bi ga ustrašio ili uznemirio, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtiti, teško tjelesno ozlijediti, oteti, ili mu oduzeti slobodu, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem, oružjem, opasnim oruđem ili drugim opasnim sredstvom, ili uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. počinjeno prema službenoj ili odgovornoj osobi u vezi s njezinim radom ili položajem ili prema novinaru u vezi s njegovim poslom, ili prema većem broju ljudi, ili ako je prouzročilo veću uznemirenost stanovništva, ili ako je osoba kojoj se prijeti dulje vrijeme stavljena u težak položaj,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, a kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu, osim ako je djelo iz stavka 1. ili 2. počinjeno iz mržnje, prema djetetu ili osobi s invaliditetom ili članu obitelji.

Teška kaznena djela protiv spolne slobode

Članak 154.

(1) Kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se tko djelo iz članka 152. stavka 1. ovoga Zakona počini:

1. prema članu obitelji,
2. prema žrtvi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje,
3. na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način,
4. iz mržnje,
5. zajedno s jednim ili više počinitelja, pri čemu je prema istoj osobi izvršeno više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji,
6. uz uporabu oružja ili opasnog oruđa,
7. na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena ili je ostala trudna.

(2) Tko djelo iz članka 153. stavka 1. ovoga Zakona počini pod okolnostima iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članka 152. stavka 1. ili članka 153. stavka 1. ovoga Zakona prouzročena smrt silovane osobe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina

Članak 159.

(1) Tko s djetetom koje je navršilo petnaest godina koje mu je povjereno radi odgoja, učenja, čuvanja, dušebrižništva ili njege izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili ga navede da s drugom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili da samo nad sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se srodnik po krvi ili po posvojenju u ravnoj lozi, očuh ili maćeha koji s djetetom koje je navršilo petnaest godina izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili ga navede da s drugom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili da samo nad sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju.

Teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta

Članak 166.

(1) Ako je kaznenim djelom iz članka 158. stavak 1., članka 162. stavka 1. i 2., članka 163. stavka 1. i 2. te članka 164. stavka 1. ovoga Zakona djetetu nanescena teška tjelesna ozljeda ili je narušen njegov tjelesni ili emocionalni razvoj ili je dijete ostalo trudno, ako je u djelu sudjelovalo više počinitelja, ili je djelo počinjeno nad posebno ranjivim djetetom ili je počinjeno od člana obitelji ili osobe s kojom dijete živi u zajedničkom kućanstvu, ili je počinjeno na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz članka 158. stavka 5., članka 162. stavka 3., članka 163. stavka 3. i članka 164. stavka 2. ovoga Zakona djetetu nanescena teška tjelesna ozljeda ili je narušen njegov tjelesni ili emocionalni razvoj ili je dijete ostalo trudno, ako je u djelu sudjelovalo više počinitelja, ili je djelo počinjeno nad posebno ranjivim djetetom ili je počinjeno od člana obitelji ili osobe s kojom dijete živi u zajedničkom kućanstvu, ili je počinjeno na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članka 158., članka 162., članka 163. ili članka 164. ovoga Zakona prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.

Oduzimanje djeteta

Članak 174.

(1) Tko dijete oduzme od roditelja, posvojitelja, skrbnika, druge osobe ili ustanove kojoj je ono povjereno, protupravno ga zadrži ili mu onemogućava da živi s osobom ili u ustanovi kojoj je povjereno, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini roditelj ili posvojitelj, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini s ciljem da dijete trajno zadrži, ili ako je zbog kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka dijete napustilo područje Republike Hrvatske, ili je teže ugroženo zdravlje, odgoj, školovanje ili je na drugi način teško ugrožena dobrobit djeteta, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Roditelj ili posvojitelj koji kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini s ciljem da trajno zadrži dijete ili na način da dijete napusti područje Republike Hrvatske, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1., 2., 3. i 4. ovoga članka prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(6) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 2. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

(7) Počinitelj koji vrati dijete prije započinjanja kaznenog postupka, može se osloboditi kazne.

Promjena obiteljskog stanja

Članak 175.

(1) Tko podmetanjem, zamjenom, davanjem lažnih podataka ili na drugi način promijeni obiteljsko stanje djeteta, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko iz nehaja zamijeni ili na drugi način promijeni obiteljsko stanje djeteta, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(3) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Napuštanje djeteta

Članak 176.

Tko napusti svoje dijete s ciljem da ga se trajno riješi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Zanemarivanje i zlouporaba djetetovih prava

Članak 177.

(1) Roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti podizanja, odgoja i obrazovanja djeteta, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko prisili dijete na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara njegovoj životnoj dobi, na prosjačenje ili ga navodi na drugo ponašanje koje je štetno za njegov razvoj ili na drugi način grubo zlorabi djetetova prava, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako se zbog kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka dijete odalo prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja, ili je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. i 2. ovoga članka prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Zakon o državnom odvjetništvu

Članak 62.

(1) U odlučivanju o kaznenoj prijavi za kazneno djelo s elementima nasilja između rođaka ili drugih bliskih osoba za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina državni odvjetnik može odbaciti kaznenu prijavu ako smatra da pokretanje kaznenog postupka ne bi bilo svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela, okolnosti u kojima je počinjeno, osobna svojstva počinitelja i oštećenika te stupanj njihove životne povezanosti.

(2) Radi utvrđivanja tih okolnosti državni odvjetnik može prijavitelja, žrtvu i osumnjičenika pozvati na ročište. Na ročištu može pokušati njihovo mirenje, uz pomoć stručnih suradnika u državnom odvjetništvu i savjetnika nadležnog centra za socijalnu skrb. Pokušaj mirenja može se do podizanja optužnice pred općinskim sudom povjeriti i ustanovi socijalne skrbi, uz upozorenje na dužnost čuvanja tajnosti podataka koje je ustanove prikupila. U nalogu o povjeravanju državni odvjetnik navest će rok u kojem se pokušaj mirenja mora provesti odnosno u kojem ga ustanova mora izvijestiti o ishodu mirenja.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora

Sadržaj i vrste pogodnosti

Članak 128.

(1) Pogodnosti su skup poticajnih mjera usmjerenih na pružanje povjerenja kazneniku, ublažavanje zatvorske stege, smanjivanje negativnih učinaka zatvaranja, održavanje i promicanje odnosa s obitelji, drugim ljudima i javnim službama, kao i poticanje vlastitog sudjelovanja u ostvarivanju programa izvršavanja, jačanje odgovornosti i samopouzdanja radi osposobljavanja kaznenika za život u skladu s pravnim poretom i ispunjavanje građanskih obveza.

(2) Pogodnosti mogu biti redovite i izvanredne.

(3) Redovite pogodnosti sastoje se od:

- 1) ublažavanja uvjeta unutar kaznionice, odnosno zatvora,
- 2) smanjivanja ograničenja kretanja unutar kaznionice, odnosno zatvora,

- 3) češćih dodira s vanjskim svijetom,
 - 4) premještaja u kaznionicu, odnosno zatvor s blažim uvjetima izvršavanja kazne, u skladu sa člankom 153. ovoga Zakona.
- (4) Izvanredne pogodnosti su izvanredni izlasci iz kaznionice, odnosno zatvora.

Redovite pogodnosti

Članak 129.

- (1) Pogodnosti ublažavanja uvjeta unutar kaznionice, odnosno zatvora jesu:
 - 1) korištenje vlastitoga televizijskog prijarnika,
 - 2) samostalna priprava hrane i napitaka,
 - 3) uređenje životnog prostora osobnim stvarima,
 - 4) češće primanje paketa i primanje paketa u većoj težini,
 - 5) slobodno raspolaganje određenim novčanim iznosom s pologa unutar kaznionice, odnosno zatvora,
 - 6) nagrađivanje novčano ili u stvarima.
 - (2) Pogodnosti smanjivanja ograničenja kretanja unutar kaznionice, odnosno zatvora jesu:
 - 1) nezaključavanje prostorije za smještaj i boravak kaznenika,
 - 2) produljeni boravak u zajedničkim prostorijama (čitaonica, knjižnica, prostorije za dnevni boravak, učionice, dvorana za tjelovježbu, športska igrališta, blagovaonica i drugi prostori i prostorije za korištenje slobodnog vremena),
 - 3) produljeni boravak na zraku.
 - (3) Pogodnosti češćih dodira s vanjskim svijetom jesu:
 - 1) češći i dulji posjeti obitelji i trećih osoba s nadzorom ili bez nadzora u kaznionici, odnosno zatvoru,
 - 2) telefoniranje bez nadzora,
 - 3) boravak s bračnim ili izvanbračnim drugom u posebnoj prostoriji bez nadzora,
 - 4) korištenje godišnjeg odmora ili dijela godišnjeg odmora u poluotvorenom ili otvorenom odjelu u kaznionici, odnosno zatvoru ili izvan kaznionice, odnosno zatvora,
 - 5) izlazak izvan zatvorene kaznionice, odnosno zatvora pod nadzorom radi posjeta obitelji ili obavljanja privatnog posla u trajanju do četiri sata ne računajući vrijeme potrebno za putovanje,
 - 6) izlazak s posjetiteljem u mjesto u kojem se nalazi kaznionica, odnosno zatvor u trajanju od dva do dvadeset četiri sata,
 - 7) izlazak bez posjeta u mjesto u kojem se nalazi kaznionica, odnosno zatvor u trajanju od dva do osam sati,
 - 8) izlazak radi posjeta članovima obitelji ili drugoj osobi u slobodno vrijeme do dva puta mjesečno u ukupnom trajanju do četiri dana (devedeset šest sati), a u mjesecu u kojem je Uskrs, Božić ili Dan državnosti do šest dana (sto četrdeset četiri sata),
 - 9) raspored u odjel s blažim uvjetima izdržavanja kazne iste kaznionice, odnosno zatvora.
- (4) Rješenje o odobravanju i uskrati pogodnosti unosi se u osobnik.
- (5) Zbog neopravdanog kašnjenja s pogodnosti izlaska u trajanju duljem od dvadeset četiri sata upravitelj će dati nalog za raspisivanje tjeralice.

Uvjeti za odobravanje pogodnosti izlaska

Članak 131.

- (1) Pogodnost izlaska iz zatvorene kaznionice, odnosno zatvora, može se odobriti kazneniku nakon izdržane jedne trećine pravomoćno izrečene kazne u trajanju do deset godina.
- (2) Pogodnost izlaska iz zatvorene kaznionice, odnosno zatvora, može se odobriti kazneniku nakon izdržane jedne polovice pravomoćno izrečene kazne u trajanju od deset godina ili dulje.
- (3) Pri odobravanju pogodnosti izlaska može se zatražiti mišljenje centra za socijalnu skrb i državnog odvjetništva.

(4) Mišljenje iz stavka 3. ovoga članka zatražit će se ako je kaznenik osuđen ili je prije osuđivan zbog kaznenih djela navedenih u članku 181. točki 1. i 2. Zakona o kaznenom postupku (»Narodne novine«, br. 110/97.).

(5) Prije odobravanja pogodnosti izlaska kazneniku koji izdržava kaznu zatvora u trajanju od deset godina ili dulje, osim mišljenja iz stavka 3. i 4. ovoga članka zatražit će se i mišljenje Ministarstva pravosuđa.

(6) Pogodnosti izlaska ne mogu se koristiti izvan područja Republike Hrvatske.

Odlučivanje o pogodnosti

Članak 132.

(1) O pogodnosti rješenjem odlučuje upravitelj na temelju procjene uspješnosti programa izvršavanja.

(2) Prilikom odlučivanja o pogodnosti upravitelj će se voditi načelom individualizacije izvršavanja kazne.

(3) Upravitelj odlučuje o potrebi nadzora, naknadi troškova, te o potrebi prijavljivanja policijskoj upravi, odnosno postaji u mjestu korištenja pogodnosti kao i o ispunjavanju obveza utvrđenih programom izvršavanja.

(4) Prijavljivanje policijskoj upravi, odnosno postaji u mjestu korištenja pogodnosti kaznenika iz članka 131. stavka 4. ovoga Zakona obvezatno je.

(5) Poblize propise o pogodnostima kaznenika donosi ministar pravosuđa.

Obiteljski zakon

Članak 3.

Odredbe ovoga Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju se na životnu zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca koji ne žive u drugoj izvanbračnoj zajednici, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.

Posredovanje prije razvoda braka

Članak 44.

Postupak posredovanja provodi se kad se postupak radi razvoda braka pokreće tužbom ili sporazumnim zahtjevom, a bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti.

Članak 45.

(1) Postupak posredovanja ne provodi se ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, osim ako sud utvrdi da su sposobni shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze.

(2) Postupak posredovanja ne provodi se ako je jednom ili oba bračna druga nepoznato boravište najmanje šest mjeseci.

(3) Postupak posredovanja ne provodi se ako jedan ili oba bračna druga žive u inozemstvu.

(4) Iznimno od stavka 3. ovoga članka, postupak posredovanja će se provesti ako bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti ako sud ocijeni da nema većih teškoća da bračni drugovi sudjeluju u postupku posredovanja.

Članak 46.

(1) Kad sud primi tužbu ili sporazumni zahtjev iz članka 44. ovoga Zakona na prvom ročištu zatražit će od bračnih drugova da odmah izjave kojem se centru za socijalnu skrb, savjetovaništu za brak i obitelj ili osobi ovlaštenoj za pružanje stručne pomoći (posredovatelju) žele obratiti radi pokušaja uklanjanja bračnih nesuglasica odnosno dogovora o uređenju pravnih posljedica razvoda braka.

(2) Sud će ispitati stranke da li postoji sporazum o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, o njegovim susretima i druženju s drugim roditeljem, odnosno o smještaju djeteta tijekom trajanja parnice za razvod braka.

(3) Ako se bračni drugovi nisu sporazumjeli pred kim će se postupak posredovanja provesti, sud će po službenoj dužnosti donijeti odluku o izboru posredovatelja.

(4) Sud će u slučajevima iz stavka 1. i 3. ovoga članka bez odgode donijeti odluku pred kim će se postupak posredovanja provesti i dostaviti je posredovatelju. Protiv odluke iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena posebna žalba.

(5) Bračni drugovi dužni su u roku od petnaest dana od dana donošenja odluke iz stavka 4. ovoga članka pokrenuti postupak posredovanja.

Članak 47.

(1) Ustanova ili pojedinac koji provodi posredovanje pozvat će bračne drugove, po pravilima o osobnoj dostavi, da osobno bez punomoćnika sudjeluju u postupku.

(2) Ako se pozivu na posredovanje ne odazove tužitelj, odnosno oba bračna druga koji su podnijeli sporazumni zahtjev i ne opravdaju svoj izostanak posredovatelj će odmah o tome pisano obavijestiti sud.

(3) Ako bračni drugovi odustanu od postupka posredovanja posredovatelj će odmah o tome pisano obavijestiti sud.

(4) U slučaju iz stavka 2. i 3. ovoga članka smatra se da je tužba ili sporazumni zahtjev za razvod braka povučen.

Članak 48.

(1) Posredovatelj će o uzrocima koji su doveli do poremećenosti bračnih odnosa ispitati stranke te nastojati da se ti uzroci otklone i bračni drugovi pomire.

(2) Posredovatelj će upoznati bračne drugove s pravnim i s psihosocijalnim posljedicama razvoda braka.

Članak 50.

(1) Ustanova ili pojedinac koji je proveo posredovanje dostavit će stručno mišljenje i centru za socijalnu skrb ako bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti.

(2) Stručno mišljenje dostavlja se centru za socijalnu skrb koji nije provodio postupak, prema prebivalištu roditelja s kojim djeca žive.

(3) Ako djeca žive odvojeno od oba roditelja stručno mišljenje dostavlja se centru za socijalnu skrb na području kojeg je sjedište tijela koje je odlučilo o smještaju djeteta. Ako je dijete smješteno bez odluke nadležnog tijela stručno mišljenje dostavlja se centru za socijalnu skrb boravišta djeteta.

(4) Centar za socijalnu skrb dužan je odmah razmotriti stručno mišljenje i poduzeti potrebne mjere za zaštitu dobrobiti djeteta.

Članak 51.

Ako bračni drugovi ne dostave stručno mišljenje sudu u roku od godine dana od dostave odluke suda iz članka 46. ovoga Zakona, smatrat će se da je tužba odnosno sporazumni zahtjev za razvod braka povučen.

Članak 114.

(1) Sud će u izvanparničnom postupku roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava lišiti prava na roditeljsku skrb.

(2) Roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava ako:

1. provodi tjelesno ili duševno nasilje nad djetetom, uključujući izloženost nasilju među odraslim članovima obitelji,
2. spolno iskorištava dijete,
3. izrabljuje dijete sileći ga na pretjerani rad ili na rad koji nije primjeren njegovoj dobi,
4. djetetu dopušta uživanje alkoholnih pića, droge ili drugih opojnih sredstava,
5. navodi dijete na društveno neprihvatljivo ponašanje,
6. je napustio dijete,

7. ne skrbi dulje od tri mjeseca o djetetu s kojim ne živi,
 8. u roku godine dana ne stvori uvjete za zajednički život s djetetom s kojim ne živi, a da za to nema osobito opravdan razlog,
 9. ne skrbi za osnovne životne potrebe djeteta s kojim živi ili se ne pridržava mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donijelo nadležno tijelo,
 10. na drugi način grubo zlorabi djetetova prava.
- (3) Postupak za lišenje prava na roditeljsku skrb dužan je pokrenuti centar za socijalnu skrb čim sazna za okolnosti iz stavka 2 ovoga članka, a može ga pokrenuti drugi roditelj, dijete ili sud po službenoj dužnosti.
- (4) Pravo na roditeljsku skrb vratit će se odlukom suda kad prestanu razlozi zbog kojih je to pravo oduzeto.
- (5) Izvanparnični postupak iz stavka 4. ovoga članka može pokrenuti roditelj kojem je to pravo oduzeto ili centar za socijalnu skrb.
- (6) U slučaju da je pokrenut postupak za lišenje roditeljske skrbi za oba ili jedinog roditelja centar za socijalnu skrb imenovat će djetetu posebnog skrbnika.
- (7) Na posebnog skrbnika iz stavka 6. ovoga članka odgovarajuće će se primjenjivati odredbe o skrbništvu za posebne slučajeve.
- (8) Pravomoćna odluka o lišenju i vraćanju roditeljske skrbi dostavit će se nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta i roditelja, ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa radi vođenja očevidnika o osobama koje su lišene roditeljske skrbi, a ako dijete ima neko pravo na nekretninama odluka će se dostaviti i zemljišnoknjižnom odjelu općinskog suda radi zabilježbe.
- (9) Nakon punoljetnosti djeteta podaci o lišenju roditeljske skrbi ne iskazuju se u ispravama iz matice rođenih djeteta.

Članak 115.

Sud će roditelju koji nije zaštitio dijete od roditelja koji zlorabi roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava, radi zaštite dobrobiti djeteta, izreći mjeru iz članka 111. ili 114. ovoga Zakona, vodeći računa o okolnostima slučaja.

PRILOG D. KOMENTAR ZAKONA O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

Autorice su pregledale i razmotrile Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji donesen 30. listopada 2009. („Zakon“). Vladu Republike Hrvatske se pohvaljuje za poduzimanje tako teškog, ali važnog procesa donošenja zakonodavstva u svrhu zaštite građanki i građana od nasilja u obitelji. Time je Hrvatska učinila značajan korak prema izvršavanju svojih obaveza prema međunarodnim konvencijama i sporazumima koje je ratificirala, uključujući Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima (ICCPR) i Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).¹⁰⁰⁵ Te obaveze uključuju jamčenje prava pojedincu na život slobodan od nasilja i dužnost države da štiti pojedince ne samo od kršenja njihovih prava od strane državnih tijela, već i od nasilnih djela počinjenih od privatnih osoba.

Slijede specifični komentari zakona, koji se temelje na informacijama iz UN-ovog Priručnika za zakonodavstvo o nasilju nad ženama,¹⁰⁰⁶ UNIFEM-ovog Centra virtualnog znanja za sprečavanje nasilja protiv žena i djevojaka,¹⁰⁰⁷ Stop Violence against Women internetske stranice¹⁰⁰⁸ te drugih izvora.

S obzirom da zakon koristi termin „zaštitna mjera“ koji se često naziva i mjera zaštite, ovi će komentari zadržati taj jezik.

Osvrt na Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Primijećeni su mnogi pozitivni aspekti zakona. Zakon predviđa „zaštitne mjere“, a također uspostavlja proces za hitne mjere zaštite, uključujući odredbe protiv stupanja u kontakt sa žrtvom, protiv uznemiravanja ili uhođenja žrtve, te udaljenje počinitelja iz doma. Zakon zahtijeva od socijalnih službi i zdravstvenih ustanova pružanje usluga koje su potrebne žrtvama, te zahtijeva od sudova da nalože policiji pratnju žrtvama do stana/kuće kako bi uzela svoje osobne stvari. Zakon izričito klasificira nasilje u obitelji i kršenje mjera zaštite kao odvojena djela i navodi da se zaštitna mjera može primijeniti i bez primjene kazne. Činjenica da zakon eksplicitno uključuje i nasilje između osoba istog spola, također predstavlja pozitivan aspekt zakona. K tome, zakon uspostavlja administrativni okvir za provođenje zakonskih odredbi te monitoriranje njegove učinkovitosti.

Autorice preporučuju da Vlada Republike Hrvatske nastavi revidirati te jačati zakon. Zakon bi trebalo izmijeniti i dopuniti kako bi obuhvaćao „intimne partnere“ koji nužno nisu u braku ili ne žive zajedno kao osobe uključene u opseg postojećih zakonskih odredbi. Obiteljsko nasilje često pogađa osobe u takvim vezama.

Zakon bi također trebalo izmijeniti i dopuniti kako bi se odvojio pravni postupak za dobivanje zaštitnih mjera od postupka za utvrđivanja odgovornosti i kažnjavanje počinitelja. U zakonodavstvima u kojima postoje odredbe o obiteljskom nasilju dvadeset do trideset godina, zakoni o nasilju u obitelji su evoluirali te uključuju tri osnovne komponente:

- odredbe građanskog zakona koje promiču sigurnost žrtve nasilja u obitelji (zaštitne mjere, savjetodavne telefonske linije, skloništa i druge usluge za žrtve);
- odredbe kaznenog zakona koje omogućuju kazneni progon počinitelja nasilja u obitelji (zakoni koji zabranjuju napad na intimnog partnera, zastrašujuće prijetnje, kažnjivo seksualno ponašanje, ometanje hitnog poziva, te drugi kaznene odredbe); te

¹⁰⁰⁵ Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima (ICCPR), čl. 2. i 3. (1976.) dostupno na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/b3ccpr.htm> (pregledano 08.kolovoza 2011.), Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), čl.2. (1981.) dostupno na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/e1cedaw.htm> (pregledano 08.kolovoza 2011.); vidi i Opće preporuke 19 (11.sastanak, 1992.) čl. 16.,st.24. dostupno na <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> (pregledano 08.kolovoza 2011.)

¹⁰⁰⁶ Dostupno na <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-handbook.htm>.

¹⁰⁰⁷ Dostupno na <http://www.endvawnow.org>.

¹⁰⁰⁸ Stop nasilju protiv žena, <http://www.stopvaw.org>.

- infrastrukturu za promicanje prevencije nasilja u obitelji (vladini uredi za koordinaciju i financiranje privatnog sektora).

Svaka od ove tri komponente - zaštita, procesuiranje i prevencija, važna je za državu da uzme u obzir kod odgovora na obiteljsko nasilje. Međutim, kada su resursi ograničeni, ponekad država mora dati prioritet jednoj komponenti nad drugima. Ukoliko je tako, od presudnog je značaja da sredstva budu usmjerena ka zaštiti žrtava nasilja u obitelji. Bez takve zaštite, žrtve često nisu u mogućnosti surađivati u procesuiranju počinitelja nasilja u obitelji. K tome, svaki napor u prevenciji mora se baviti potrebom za sigurnosti žrtava obiteljskog nasilja.

Zakon također treba obuhvaćati edukaciju i protokol za policiju koja odgovara na pojavu nasilja u obitelji, uključujući:

- zahtjev policiji da informira žrtve o njihovim pravima i pravnim lijekovima, uputi ih na ekonomske, pravne i socijalne servise podrške te na zahtjev žrtve omogući prijevoz u sklonište ili do pružatelja zdravstvenih usluga;
- protokol za prikupljanje dokaza i precizno dokumentiranje slučajeva obiteljskog nasilja;
- protokol za procjenu rizika za vrednovanje razine rizika za žrtve;
- protokol za određivanje primarnog agresora u slučaju obiteljskog nasilja;
- zahtjev policiji da policijskom pratnjom žrtvi omogući uzimanje svojih osobnih stvari bez sudskog naloga, te
- zahtjev da, jednom kad se utvrdilo da je došlo do počinjenja djela nasilja u obitelji, počinitelj odmah mora biti uhićen i pritvoren.

Zakon također treba izmijeniti i dopuniti kako bi se povećale kazne protiv počinitelja nasilja u obitelji. Trenutno, zakon definira nasilje u obitelji kao prekršajno djelo. U slučajevima koji uključuju ozbiljne ozljede žrtve ili ponavljanje nasilja, prikladne bi bile kazne kaznene razine. Zakon bi trebao osigurati izricanje većih kazni za svaki sljedeći incident nasilja u obitelji, te za svako sljedeće kršenje mjera zaštite. Zakon bi jasnim jezikom trebao zahtijevati od policije i tužiteljstva da procesuiraju slučajeve nasilja u obitelji, uključujući i one gdje su nanesene lakše ozljede.

Iako zakon obuhvaća proces za dobivanje hitnih mjera zaštite za žrtve, izričito ne navodi mogućnost traženja i dobivanja takvih mjera ex parte. Zakon bi trebao omogućiti izdavanje hitnih zaštitnih mjera bez prethodnog obavještanja počinitelja, te zahtijevati dostupnost sudova 24 sata dnevno, sedam dana u tjednu, tako da se o zahtjevu žrtve za izdavanjem takvih mjera može odlučiti odmah. Zakon obuhvaća i mnoge druge važne mogućnosti zaštite za žrtve nasilja u obitelji, međutim, spomenutu zaštitu treba pojačati. Zakon bi trebao dozvoliti mjere zaštite koje rješavaju financijske podrške za žrtve i njihovu djecu, privremenog skrbništva, te korištenja i posjedovanja imovine.

Konačno, hrvatska Vlada bi trebala osigurati financijska sredstva namijenjena servisima za žrtve, uključujući socijalne službe, skloništa, pravnu pomoć, zdravstvenu zaštitu i druge servise. Sredstva se također trebaju dodijeliti za edukaciju policije, državnog odvjetništva, sudaca i sudske uprave u pogledu odgovarajućeg postupanja u slučajevima nasilja u obitelji. Sredstva trebaju biti osigurana i za redovito i neovisno praćenje učinkovitosti zakona.

Pregled modela zakonodavstva

U procesu revidiranja i jačanja zakona, preporuča se autorima/cama prijedloga zakona da se osvrnu na sljedeće važne modele zakonodavstva o obiteljskom nasilju:

- UN-ov Priručnik za zakonodavstvo o nasilju nad ženama (2010.);¹⁰⁰⁹

¹⁰⁰⁹ UN Sektor za ekonomska i socijalna pitanja Odjela za napredak žena, dostupno na <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/>

- UN-ova Dopuna/Dodatak Priručniku za zakonodavstvo o nasilju nad ženama: „Štetne prakse“ protiv žena (2010.);¹⁰¹⁰
- Obiteljsko nasilje: Model državnog zakona (1994.);¹⁰¹¹
- Primjer nacionalnog zakonodavstva o obiteljskom nasilju na internetskoj stranici Stop VAW,¹⁰¹² i
- Zakon o partnerskom nasilju savezne države Minnesota, SAD.¹⁰¹³

Zakoni o partnerskom nasilju također utječu na policiju, državno odvjetništvo i sudove. Policija, državno odvjetništvo i suci bi trebali pregledati unutarnje politike i procedure o pomoći žrtvama, uhićenju, pritvoru, te puštanju osumnjičenih za kršenje zakona; te pregledati iste o standardima za prihvaćanje dokaza u upravnim, građanskim i kaznenim postupcima kako bi se osiguralo da ih se pridržavaju, te također podržati zakonske mogućnosti žrtava nasilja u obitelji.

I. Opće odredbe

Članak 1.

Zakon bi trebao biti dovoljno sveobuhvatan kako bi se odnosio i na nasilje između intimnih partnera koji nisu članovi iste obitelji. Trenutno, Zakon definira „obitelj“ kao: žena i muškarac u braku, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, žena i muškarac u izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici, osobe koje imaju zajedničku djecu, skrbnik i štitićenik, udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje. Napomene o „članovima obitelji“ treba izostaviti kako bi se izbjeglo pretjerano usko tumačenje istih. Zakon naizmjenično u cijelom tekstu koristi fraze „nasilje u obitelji“. To potencijalno može zbuniti čitatelje, a može dovesti do izjava počinitelja koji nemaju jasne obiteljske veze sa svojim žrtvama da se zakon na njih ne odnosi. Zamjena termina „nasilje u obitelji“ s terminom „partnersko nasilje“, gdje god se spominje, ojačala bi zakon i uklonila zbunjenost.

Članak 2.

Zaštitne mjere bi trebale biti dostupne kroz poseban pravni proces od onog postupka koji izriče novčane kazne, kazne zatvora, te druge mjere kažnjavanja počinitelja. Odredbe građanskog prava bi trebale biti primjenjive u postupcima za izdavanjem zaštitnih mjera, dok bi odredbe kaznenog zakona trebale biti primjenjive u mjerama kažnjavanja počinitelja. Oba procesa bi trebala biti dostupna i paralelno vođena u predmetima nasilja u obitelji.

Građanske mjere zaštite imaju nekoliko prednosti u odnosu na kazneni ili prekršajni postupak. Kazneni slučajevi mogu biti komplicirani i trajati više mjeseci ili godina. U idealnom slučaju, građanski postupak za izdavanje zaštitne mjere je brz i učinkovit postupak. Standard potrebnih dokaza za kaznenu osudu treba biti viši (izvan osnovane sumnje), nego od onih potrebnih za izdavanje zaštitne mjere (prevaga dokaza). Ako se traži samo kazneno izricanje kazne, žrtva ponekad neće imati pravnu zaštitu od zlostavljanja tijekom postupka, osim ako počinitelj nije zatvoren cijelo to vrijeme. Također, zaštitne mjere su fleksibilnije od kazne, te se mogu prilagoditi potrebama žrtve. Konačno, građanski postupak, kao što je ovdje opisani za izdavanjem zaštitnih mjera, žrtvama nudi priliku sudjelovati u postupku i odabiru pravnog lijeka; kazneni postupak se može nastaviti bez sudjelovanja žrtve.

Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf (pregledano 06.rujna 2011.)

1010 UN Sektor za ekonomska i socijalna pitanja Odjela za napredak žena, dostupno na <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Supplement-to-Handbook-English.pdf> (pregledano 06.rujna 2011.)

1011 Nacionalno Vijeće sudaca maloljetničkih i obiteljskih sudova, dostupno na http://www.ncjfcj.org/images/stories/dept/fvd/pdf/modecode_fin_printable.pdf (pregledano 30.kolovoza 2011.)

1012 Stop nasilju protiv žena, <http://www.stopvaw.org>. (pregledano 06.rujna 2011.)

1013 <https://www.revisor.mn.gov/statutes/?id=518B.01> (pregledano 06.rujna 2011.)

Članak 3.

Riječ „obitelj“, kada korištena kako bi definirala odnose obuhvaćene zakonom, je preuska i može se interpretirati kako bi se isključile žrtve nasilja u drugim značajnim odnosima, a koje bi zakon također trebao štiti. Termin „intimni partneri“ bi obuhvatio takve odnose.

Članak 3. bi trebalo proširiti kako bi, osim navedenih odnosa, obuhvatio i „osobe koje su u značajnoj romantičnoj ili seksualnoj vezi, a koje nužno ne stanuju u istom kućanstvu“ te „osobe koje stanuju zajedno ili su stanovale zajedno, a nisu nužno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici“. Ovakvo bi proširenje bolje zaštitilo više žrtava partnerskog nasilja. Mnoge situacije partnerskog nasilja uključuju osobe u takvim vezama.

Članak 4.

Zakon bi trebao temeljiti definiciju nasilja na fizičkoj šteti, tjelesnoj ozljedi ili napadu; zadavanju straha od neposredne fizičke štete, tjelesnoj ozljedi ili napadu; zastrašujućim (terorističkim) prijetnjama, te kažnjivom seksualnom ponašanju, uključujući seksualni napad u braku.

Jezik zakona koji definira nasilje kao „ekonomsko nasilje“ ili „psihičko nasilje“, uključujući „uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje“ je nejasna i potencijalno počiniteljima otvara mogućnost zloupotrebe zakona. Odredbe o psihičkom i ekonomskom nasilju u definiranju nasilja u obitelji su znale imati nenamjerne posljedice stvaranja mogućnosti za počinitelje kako bi optužili svoje žrtve za psihičko ili ekonomsko nasilje.

Na primjer, ljut ili nezadovoljan zlostavljač može tražiti izdavanje zaštitnih mjera protiv svoje supruge jer koristi imovinu u njegovom vlasništvu. Policajci mogu uhititi žrtvu zbog svađe s nasilnikom zbog verbalnih uvreda. Ili, počinitelj može tvrditi da je fizičko nasilje odgovarajuća reakcija na djelo koje on vidi da ga stavlja u nepovoljan ekonomski položaj. Zemlje koje su uvrstile takve odredbe u definicije nasilja u obitelji su imale povećan stupanj uhićenja zlostavljanih žena. Ako je žrtva uhićena, mala je vjerojatnost da će i dalje prijavljivati incidente nasilja. Također, tvrdnje o psihičkom i ekonomskom nasilju u pravnom postupku, mogu biti vrlo teško dokazive.

Zakon bi umjesto dosadašnjih odredbi, trebao redefinirati psihičko i ekonomsko nasilje kako bi osigurao da isto uključuje samo ona djela koja žrtvi prijete fizičkom štetom ili uzrokuju strah od iste. Zakonom bi trebalo izjaviti kako psihičko i ekonomsko nasilje ne mogu biti obrana na optužbe za fizičko nasilje u obitelji. Također, ključna je edukacija o određivanju primarnog agresora za policiju, sudstvo i druge sudionike koji provode zakon, kako bi ga provodili na način koji poštuje načela rodne ravnopravnosti.¹⁰¹⁴

Članak 6.

(1) Pozitivan je aspekt zakona koji nalaže socijalnim službama, zdravstvenim ustanovama i drugim tijelima da moraju brinuti o potrebama žrtve. Međutim, bez daljnjeg obrazloženja, ovaj se zahtjev može ne provoditi u praksi. Zakon bi također trebao uključiti odredbu koja govori da država treba osigurati adekvatno i dosljedno financiranje kako bi se omogućila učinkovita provedba zakona. Odredbe o financiranju bi trebale uključivati sve, ili kombinaciju sljedećih:

- stvoriti opću obavezu države da osigura adekvatna sredstva za provedbu;
- zahtjev za izdvajanjem sredstava za provođenje određenih aktivnosti;
- dodijeliti sredstva za korištenje organizacijama civilnog društva kako bi pomogle u provedbi Zakona;
- osigurati poticaje za privatno financiranje vezano uz provedbu zakona, te
- ukloniti restriktivne odredbe u zakonima koji mogu negativno utjecati na financiranje provedbe.

¹⁰¹⁴ Vidi "Određivanje primarnog agresora", Stop nasilju protiv žena, The Advocates for Human Rights, dostupno na http://stopvaw.org/Determining_the_Predominant_Aggressor.html.

(2) Zakon bi trebao nalagati policiji da informira žrtve o njihovim pravima, čime bi se žrtve informiralo o pravnim lijekovima (poput dobivanja mjera zaštite) i pružile im se informacije o socijalnim uslugama, zdravstvenim ustanovama, pravnim uslugama i drugim dostupnim organizacijama za pružanje podrške. Zakon bi trebao osigurati da spomenute usluge nisu uvjetovane suradnjom s vlastima.

Također je važno uključiti pravni jezik koji bi zakonom obavezao policijske službenike da procjenjuju rizik za žrtve na mjestu događaja nasilja u obitelji. Odredbe koje zahtijevaju od policije provođenje procjene rizika u slučajevima nasilja u obitelji, također bi trebale biti uključene u Kazneni zakon. Istraživanje je zabilježilo niz pokazatelja povećanog rizika.¹⁰¹⁵ Na primjer, zakon treba zahtijevati da prilikom razgovora, policija ispita žrtvu i navodnog počinitelja odvojeno na mjestu događaja prijavljenog napada. Policijsko izvješće treba sadržavati zapis o upotrijebljenom oružju. Izvješće bi trebalo zabilježiti bilo kakav dokaz o davljenju (ometano normalno disanje ili protok krvi). Treba dokumentirati prisutnost djece i izjavu, bilo žrtve ili nekog drugog da postoji povijest napada od strane navodnog počinitelja ili da je navodni počinitelj prijetio da će ubiti žrtvu ili njenu djecu. Ova je informacija pokazatelj da postoji povećana opasnost od ozbiljne štete za žrtvu, i zakonske vlasti, svih razina, trebaju uzeti u obzir taj rizik u svom odgovoru na nasilje. Ti alati za procjenu rizika se mogu koristiti od strane dužnosnika kaznenopravnog sustava kako bi se bolje zaštitila žrtva.¹⁰¹⁶ Svi dužnosnici trebaju biti svjesni takvih visoko rizičnih slučajeva i poduzeti određene mjere opreza. Međutim, u slučajevima gdje je došlo do napada, procjena rizika nikada ne bi trebala biti zamjena za uhićenje. Policija bi uvijek trebala biti u mogućnosti uhititi i privesti počinitelja prema kaznenom zakonu ako utvrde da se dogodilo nasilje u obitelji.

K tome, zakon bi trebao jasnije odrediti dužnosti policije pri zaprimanju prijave o obiteljskom nasilju. Napori policijskih službenika koji provode preventivnu kontrolu, najbolje je usmjeriti na provođenje i osiguravanje sigurnosti žrtve. Model zakona o partnerskom nasilju i nasilju u obitelji ocrta dužnosti policijskih službenika, uključujući, a ne ograničavajući ih na:

- poduzimanje mjera potrebnih za osiguravanje sigurnosti žrtve ili bilo kojeg člana kućanstva;
- oduzimanje svakog oružja korištenog u navodnom činu nasilja u obitelji
- ako žrtva tako zahtijeva, prijevoz ili osiguravanje prijevoza za žrtvu i svako dijete u sklonište ili sigurno mjesto;
- pomaganje žrtvi u uzimanju bitnih osobnih stvari, te
- pomaganje žrtvi i svakom djetetu u dobivanju medicinskog tretmana, uključujući i osiguravanje prijevoza do zdravstvene ustanove.¹⁰¹⁷

Zakon bi također izričito trebao propisati policijskim službenicima da dokumentiraju u pisanim izvještajima sve pozive upućene zbog nasilja u obitelji. Zakon bi trebao osigurati da, ukoliko policija utvrdi da je došlo do počinjenja djela nasilja u obitelji, policijski službenici moraju uhititi i pritvoriti počinitelja. Ukoliko policijski službenik zaprimi prijave o nasilju od dva ili više suprotnih strana, zakon bi trebao naložiti službeniku da procijeni svaku prijavu zasebno, kako bi utvrdio tko je bio primarni agresor i uhititi samo tu osobu. Policija bi trebala izbjegavati dvostruka uhićenja na mjestu događaja napada.

(3) i (4) Zakon bi trebao osigurati da se maloljetna djeca koja svjedoče nasilju nužno ne kategoriziraju kao zlostavljana ili zanemarena djeca. Takva kategorizacija može rezultirati daljnjim nanošenjem štete zlostavljanoj ženi i njenoj djeci, oduzimajući majci skrb nad djecom. To će odvratiti žrtve od prijavljivanja napada. Zakon bi trebao biti jasan po pitanju prava žrtve i njene djece u traženju i dobivanju zaštitnih mjera.

1015 Vidi Procjena faktora rizika kod ubojstva intimnog partnera, <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/jr000250e.pdf> (pregledano 30. kolovoza 2011.)

1016 Dostupno na http://www.stopvaw.org/Sample_national_Family_Violence_Laws.html.

1017 Model Zakona o partnerskom i obiteljskom nasilju, 1994. Nacionalno Vijeće sudaca maloljetničkih i obiteljskih sudova, poglavlje 204., str.4. dostupno na http://www.ncjfcj.org/images/stories/dept/fvd/pdf/modocode_fin_printable.pdf (pregledano 30. kolovoza 2011.)

Članak 8.

Članak 8. bi trebalo izmijeniti i dopuniti s obavezom prijavljivanja nasilja u obitelji samo kad je žrtva maloljetno dijete, u opasnosti je život žrtve, ili je žrtva osoba s mentalnim oštećenjem. Zahtjev obaveznog prijavljivanja može žrtve dovesti u opasnost od odmazde, a žrtve koje se boje osvete prema njima ili njihovoj djeci ili koje iz bilo kojeg drugog razloga ne žele prijaviti nasilje, mogu zbog istog odustati od potrebne medicinske skrbi. Prikriivanje uzroka ozljeda također može omesti odgovarajuće liječenje. Žrtve koje ne žele policijsku intervenciju mogu prikriivati pravi uzrok ozljeda. Počinitelji nasilja također mogu spriječiti žrtve u traženju medicinske pomoći, znajući da će liječnik biti pod obavezom prijavljivanja sumnje na zlostavljanje. Žrtvama su zlostavljači mogli reći da će izgubiti skrbništvo nad djecom ukoliko bude prijavljivanog nasilja. Obavezno prijavljivanje također potkopava autonomiju i povjerljivost pacijenata tako što uskraćuje mogućnost žrtvama da same odluče o najsigurnijim i najprikladnijim daljnjim potezima. Također, ova je obaveza u sukobu s pravima pacijenata na privatnost. U najmanju ruku, zahtjevi za obaveznim prijavljivanjem moraju biti oprezno izrađeni kako bi se poštivao integritet i privatnost žrtava.¹⁰¹⁸

Članak 9.

Vidi komentare na članak 6., dio 2. Zahtjev sudovima da naredе policiji pratnju za žrtve kako bi uzela osobne stvari je pozitivan aspekt zakona. Ipak, sudska naredba ne bi trebala biti nužna. Umjesto toga, zakon bi trebao narediti policijskim službenicima da obavijeste žrtve o njihovom pravu na policijsku pratnju zbog uzimanja osobnih stvari. Sudski nalog bi trebalo zahtijevati samo onda kad policija ne obavi ovu dužnost.

II. PREKRŠAJNOPRAVNE SANKCIJE

Članak 10. – svrha i vrste prekršajnopravnih sankcija za zaštitu od nasilja u obitelji

(1) Vidi komentare na članak 1. Napomene o „nasilju u obitelji“ i „članovima obitelji“ su previše ograničavajuće jer isključuju nasilje između intimnih partnera izvan braka ili obiteljskih odnosa.

Zaštitna mjera nikad ne bi smjela usmjeravati ili ograničavati ponašanje žrtve. Zakon treba biti jasan te odrediti da se zaštitne mjere odnose samo na počinitelje, a ne na žrtve. Zakon također treba ovlastiti sudove da izdaju zaštitne mjere temeljem samo pisane izjave ili svjedočenja žrtve. Dodatni dokazi, uz izjavu ili svjedočenje žrtve, ne bi trebali biti traženi ni u kojem postupku. Mogućnost žrtve da pristupi sudu zbog izdavanja građanskih zaštitnih mjera ne smije ovisiti o njenoj suradnji u prekršajnopravnom postupku.

Također, zakon bi trebao razjasniti da se zaštitne mjere mogu ukinuti ili izmijeniti na temelju jasnog i uvjerljivog dokaza da za žrtvu više ne postoji opasnost.

(2) Vidi komentare na članak 20. Definicija djela nasilja u obitelji kao prekršajnog djela umanjuje ozbiljnost djela u mnogim slučajevima. U slučajevima teških ozljeda ili ponovljenog nasilja trebalo bi nametnuti kaznene optužbe.

Članak 11., stavak 2. sažima zaštitne mjere opisane u člancima 12. – 18. Posebni komentari tih članaka izneseni su odvojeno u nastavku. Članak 11., stavak 2 opisuje neke od važnih elemenata koji bi trebali biti uključeni u zakon o nasilju u obitelji. Međutim, u zakon bi trebali biti uključeni i dodatni elementi. Sud bi trebao imati ovlasti osigurati druge vrste pomoći kako bi se osigurala sigurnost žrtve, uključujući, ali ne ograničavajući se samo na naloge za:

- privremenom financijskom potporom za žrtve i djecu žrtve i počinitelja;

¹⁰¹⁸ Vidi OSCE, Odgovor na partnersko nasilje I koordinirana zaštita žrtve u Federaciji Bosne I Hercegovine, Republika Srpska, poglavlje 4.1., str.10., dostupno na http://www.stopvaw.org/uploads/implementation_of_the_lop_in_fbih_and_rs_final_for_distribution_eng.pdf (pregledano 30.kolovoza 2011.); vidi isto "Dokumentiranje I prijavljivanje", StopVAW, The Advocates for Human Rights, http://stopvaw.org/Documentation_and_Reporting.html (pregledano 30.kolovoza 2011.)

- privremenim skrbništvom nad djecom ili privremenim trajanjem roditeljstva za nenasilnog roditelja, što daje primarnu pažnju na sigurnost žrtve i djece – odluka o skrbništvu i roditeljstvu nikada ne bi trebala odgoditi izdavanje zaštitnih mjera;
- privremenim korištenjem i posjedovanjem imovine, uključujući adresu prebivališta ili boravišta, i onemogućavanje jednoj ili objema stranama prienos ili raspolaganje imovinskim pravima, te
- posjedovanjem i korištenjem automobila i drugih bitnih osobnih stvari.

Uključivanje tih dodatnih mjera je važno kako bi se omogućilo žrtvama da zadrže neovisnost od nasilnika i da ostanu sigurne. Pružanje privremene podrške žrtvama, korištenje imovine i skrbništva nad djecom, predstavlja važno sredstvo koje joj olakšava neovisnost i sigurnost. Osim toga, najmanje je jedno istraživanje zaključilo da zaštitne mjere povećavaju kvalitetu života žrtve, a kada se te mjere provode, povećana sigurnost žrtve i osjećaj dobrobiti rezultiraju ukupno manjim troškovima za društvo u cjelini.¹⁰¹⁹ Ovi oblici pomoći mogu žrtvama pružiti mjeru zaštite, istovremeno im dopuštajući vrijeme kako bi utvrdile kako ostati dugoročno sigurne, bez da su odmah primorane podnijeti zahtjev za razvod braka ili tražiti sankcije za počinitelja.

Članak 12. – Zaštitna mjera obveznoga psihosocijalnog tretmana

U nekim slučajevima, programi za počinitelje mogu biti prikladni, gdje je to ekonomski izvedivo i gdje su programi usklađeni s priznatim standardima.¹⁰²⁰ No, primarna svrha preventivnih mjera je sigurnost žrtve, a ne preodgoj počinitelja. Sigurnost žrtve se potiče naređivanjem počinitelju da ne stupi u kontakt sa žrtvom ili da ju ne uznemirava, bude udaljen iz stana/kuće, da ne posjeduje oružje i drugim nužnim naredbama koje bi osigurale sigurnost žrtvi. Zakon bi trebao biti jasan da obavezni psihosocijalni tretman nije zamjena za druge, gore navedene, zaštitne mjere.

U mjeri u kojoj zakon predviđa obavezan psihosocijalni tretman počinitelja, trebalo bi biti navedeno da sve troškove vezane uz počiniteljevo sudjelovanje u takvom tretmanu neće snositi žrtva ili njena djeca, već će ih platiti počinitelj. Kada su financijski izvori ograničeni, zakon bi trebao odrediti da prioritet korištenja bilo kakvih državnih sredstava imaju servisi za žrtve, a ne servisi za tretmane počinitelja.

Kada je psihosocijalni tretman naređen, zakon bi trebao omogućiti mehanizme koji bi osigurali da počinitelj poštuje tretman zahtijevajući od pružatelja tretmana da obavijesti policiju ili sud o počiniteljevom nedolasku.

Članak 13. – Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji

(1) Sudovi ne bi trebali tražiti „opasnost od recidiva“ kako bi izdali mjeru protiv približavanja žrtvi. Žrtva se opravdano može bojati počinitelja koji ju je zlostavljao iako ne može podastrijeti dokaze da će ju opet zlostavljati. Zahtijevanje dokaza o potencijalnom recidivu preusko ograničavaju zahtjev ove zaštitne mjere. Frazu „opasnost da bi ponovno mogao počinuti nasilje u obitelji“ treba izbrisati.

Zakon bi trebao počiniteljima zabraniti kršenje mjere zabrane približavanja posredno putem trećih osoba. Gdje je potrebno, zakon bi trebao proširiti ovu mjeru da obuhvati i zabranu približavanja žrtvinoj djeci i školi koju djeca pohađaju.

Članak 14. – Zaštitna mjera zabrane uhođenja ili uznemiravanja osobe izložene nasilju

(1) Vidi komentare na članak 1. Fraza „nasilje u obitelji“ treba biti zamijenjena frazom „partnersko nasilje“.

¹⁰¹⁹ Vidi TK Logan, Istraživanje o građanskoj mjeri zaštite u Kentuckyju: Istraživanje o posljedicama kršenja zaštitne mjere u ruralnoj i urbanoj sredini, Odgovor i trošak (2009.), dostupno na <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/228350.pdf> (pregledano 06.rujna 2011.)

¹⁰²⁰ Vidi "Programi za počinitelje", The Advocates for Human Rights, http://stopvaw.org/Batterers_Intervention_Programs.html

Također vidi komentare na članak 13. Frazu „opasnost da bi ponovno mogao počinuti nasilje u obitelji“ treba izbrisati. Sudovi bi morali moći izdati mjeru protiv špijuniranja i uznemiravanja („a harassment order“) kako bi zaštitili žrtvu, čak i kad nasilje nije počinjeno djelom špijuniranja ili uznemiravanja.

Također, zakon bi trebao zabraniti počiniteljima kršenje mjera zabrane uznemiravanja posredno putem trećih osoba.

Članak 15. – Zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora

(1) Vidi komentare na članak 1. Frazu „član obitelji“ treba zamijeniti sa „žrtva“. Također vidi komentare na članak 13. Žrtva ne bi trebala morati dokazivati „postojanje opasnosti da bi se bez provođenja ove mjere nasilje moglo ponovno dogoditi“.

Članak 16. – Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti

Vidi komentare na članak 12.

Članak 17. – Zaštitna mjera oduzimanja predmeta

Zakon bi trebao biti jasan da članak 17. ne umanjuje ovlasti policije da zaplijeni predmete korištene od strane počinitelja nasilja u bilo kojem slučaju gdje predmeti mogu biti dokazi u kaznenom postupku protiv počinitelja. Također, zakon treba ovlastiti policiju da oduzme vatreno oružje ili drugo oružje kako bi zaštitila žrtvu, čak i kad počinitelj nije isto koristio u vezi s počinjenim nasiljem.

Preporuča se dodavanje sljedećeg jezika članku 17.:

„Osoba kojoj je izdana zaštitna mjera ili sudski nalog zabrane uhođenja, uznemiravanja ili prijetnji intimnom partneru, djetetu ili članu obitelji intimnog partnera, ili mjera koja brani toj osobi ponašanje koje bi intimnog partnera dovelo do opravdanog straha od tjelesne ozljede partnera, djeteta ili člana obitelji, zabranjeno je posjedovati ili kupiti bilo kakvo vatreno oružje tijekom trajanja sudskog naloga, odnosno zaštitne mjere. Vatreno oružje te osobe mora odmah biti predano policiji. Po završetku trajanja zaštitne mjere ili sudskog naloga, policija će obavijestiti žrtvu o povratku vatrenog oružja određenoj osobi.“

Članak 18. – Primjena zaštitnih mjera

(1) Autori zakona se pohvaljuju što su odobrili izdavanje zaštitnih mjera neovisno o prekršajnoj sankciji. K tome, zaštitne mjere bi trebale biti dostupne tijekom cijelog trajanja, neovisnog građanskog postupka od prekršajnog ili kaznenog postupka protiv počinitelja. Vidi komentare na članak 2.

(2) Ovaj bi se članak mogao protumačiti kao sukobljen članku 19., stavak 2., s obzirom da se čini da omogućava izdavanje zaštitnih mjera na zahtjev tužiteljstva ili ovlastima suda (ex officio), a bez suglasnosti žrtve. Kako bi se izbjegla zbunjenost, ovaj bi članak trebao razjasniti da zaštitne mjere propisane člankom 11., stavkom 2.,3. i 4. nisu dostupne na zahtjev tužiteljstva ili ovlastima suda bez obavijesti o suglasnosti žrtve. Od velike je važnosti za odraslu žrtvu obiteljskog nasilja da sama donese odluku o napuštanju veze jer je ona u najboljoj poziciji da procijeni potencijalnu opasnost. Želje žrtava trebaju biti konačan faktor u određivanju tko sve može zatražiti izdavanje zaštitnih mjera jer će žrtve najčešće najbolje prosuditi o prisutnoj opasnosti koju nasilni počinitelj predstavlja. Pokazalo se da se takva opasnost povećava kada žrtva traži pomoć od nadležnih tijela, uključujući kad zatraži izdavanje zaštitnih mjera. Za kazneno procesuiranje počinitelja, trebao bi vrijediti drugi standard, gdje prednost ima diskrecijska odluka državnog odvjetnika.

Ovaj članak također treba razjasniti da odrasli skrbnici, uključujući članove kućanstva, mogu zatražiti izdavanje zaštitnih mjera u ime maloljetnih žrtava.

Članak 19.

(1) Autori zakona se pohvaljuju što su odobrili izdavanje hitnih zaštitnih mjera bez saslušanja ili drugih pravnih postupaka. Kako bi zaštitio žrtvu, zakon bi također trebao razjasniti kako žrtva može zatražiti i dobiti zaštitne mjere propisane člankom 11., stavkom 2., 3. i 4. ex parte (bez prethodnog obavještanja počinitelja) temeljem hitne privremene mjere. Zakon bi trebao odrediti da je sama izjava žrtve dovoljan dokaz kako bi se odobrilo izdavanje hitne privremene mjere, te da nisu potrebni drugi dokazi.

(2) Autori zakona se pohvaljuju zbog odredbe o pristanku žrtve na zaštitne mjere propisane člankom 18., stavkom 2., 3. i 4.

(3) Autori zakona se pohvaljuju zbog zahtjeva sudu da donese odluku o zahtjevu za izdavanje zaštitnih mjera „odmah bez odgode“, a najkasnije u roku od 48 do 24 sata. Zakon bi bolje štiti sigurnost žrtve ukoliko bi zahtijevao od suda da donosi odluke o zahtjevima za izdavanje zaštitnih mjera 24 sata na dan, sedam dana u tjednu, i da odluku donese odmah po zahtjevu. Dopuštajući čak i 24 – satnu odgodu, žrtva se stavlja u opasnost kad joj je život u neposrednoj opasnosti.

(4) Zakon bi trebao omogućiti vremenski period duži od 8 dana podnositelju zahtjeva da zatraži trajne zaštitne mjere. Iskustva su pokazala da ukoliko se postupci provode prebrzo, žrtva se može povući ako osjeti da gubi kontrolu. Na primjer, u Španjolskoj, zakon je propisao da predmeti obiteljskog nasilja moraju doći pred sud u roku od 15 dana. Idealno bi bilo ex parte hitnu mjeru ostaviti na snazi sve dok optuženik ne zatraži ročište, tijekom kojeg se može donijeti odluka o dugotrajnoj zaštitnoj mjeri.

Vidi komentare na članak 2. Prijedlog žrtve za izdavanjem trajnih zaštitnih mjera bi se trebao odvijati u građanskim postupcima, odvojenim od optužnog prijedloga tužiteljstva protiv počinitelja. Ovaj članak ilustrira jedan razlog zbog kojeg bi postupci za izdavanje zaštitnih mjera trebali biti odvojeni od postupaka sankcioniranja počinitelja. Kako bi se zaštitila sigurnost žrtava, potrebu žrtava za zaštitnim mjerama treba rješavati što je brže moguće. Suprotno tome, odluku tužiteljstva o podizanju optužnice (i ako to učini, po kojim optužbama, te kojim navodima potvrditi optuživanje) treba pažljivo razmotriti. Postupak optuživanja ne treba biti vođen potrebom za hitnim zaštitnim mjerama.

(5) Autori zakona se pohvaljuju zbog zahtjeva sudu da obavijesti podnositelja/icu zahtjeva o posljedica nepodnošenja zahtjeva za trajnim zaštitnim mjerama unutar roka, što će rezultirati raskidanjem svih privremenih zaštitnih mjera. Razmisliti o korištenju riječi „obavijestiti“, umjesto više optužujuće riječi „upozoriti“.

Članak 20. – Prekršajne odredbe

(1) Vidi komentare na članak 1. Zamijeniti frazu „nasilje u obitelji“ s frazom „partnersko nasilje“.

Autori zakona se pohvaljuju zbog povećavanja maksimalne kazne zatvora za obiteljsko nasilje s 60 dana na 90 dana u novom zakonu, no daljnje tretiranje nasilja u obitelji kao prekršajnog djela te limitiranje potencijalne kazne zatvora za taj prekršaj na 90 dana, značajno umanjuje ozbiljnost prekršaja. Zakon treba izmijeniti i dopuniti kako bi se uspostavila kaznena razina sankcioniranja u slučajevima koji uključuju ozbiljne ozljede ili prijetnje ozbiljnim ozljedama žrtve, trajnim unakaženjem ili smrt, te u drugim slučajevima gdje sud utvrdi da okolnosti opravdavaju izricanje kaznene razine sankcije. Zakon bi trebao osigurati da zločini koji uključuju obiteljsko nasilje ne budu tretirani manje ozbiljno od drugih zločina. Zakon također treba razjasniti kako su policija i tužiteljstvo dužni nastaviti procesuirati sve slučajeve nasilja u obitelji, uključujući napade koji su rezultirali lakšim ozljedama, kao što su modrice, posjekotine, ogrebotine, i opekotine.

Zakon bi također trebao uspostaviti veće minimalne kazne za ponovljene prekršitelje, s povećanjem ka-

zne za svako sljedeće počinjeno djelo. Na primjer, tri ili više presuda za napade koji uključuju lakše ozljede može postati kazneno djelo s većim sankcijama. Propisani minimumi, sukladno odredbama za ponavljanje prekršaja i kaznenih djela koja utječu na djecu i osobe s invaliditetom, a u trajanju od 15, 30, 45 i 60 dana nisu dovoljni da odvrate počinitelje. Osim toga, ove odredbe o niskim kaznama za ponavljanje djela nisu primjerene stupnju kažnjivosti ponašanja.

Članak 21.

Vidi komentare na članak 8. Zahtjev obaveznog prijavljivanja ne bi trebao vrijediti za žrtve koje su sposobne odrasle osobe, a nisu u neposrednoj opasnosti.

Članak 22.

Autori zakona se pohvaljuju zbog pojašnjenja da je kršenje zaštitnih mjera prekršaj koji će biti podložan prekršajnom kažnjavanju. Također, autori zakona se pohvaljuju što su razjasnili da se takve sankcije mogu primijeniti samo na počinitelje, a ne na žrtve obiteljskog nasilja.

K tome, zakon bi trebao razjasniti da kada kršenje zaštitne mjere predstavlja odvojeni prekršaj, ova odredba ne zamjenjuje bilo koji drugi kazneni zakon koji je primijenjuje. Na primjer, ako se zaštitnim mjerama zabranjuju počinitelju buduća djela nasilja, a počinitelj zatim napadne žrtvu, trebalo bi ga se kazneno procesuirati zbog napada i zbog kršenja zaštitne mjere.

Zakon također treba osigurati veće kazne sa svakim uzastopnim prekršajem, ako počinitelj opetovano krši zaštitnu mjeru.

Članci 23. – 26.

Članci 23.–26. slijede najbolju praksu imenovanja jednog ili više tijela odgovornih za provedbu zakona, te jasno opisuju odgovornosti tih tijela, uključujući izdavanje provedbenih propisa i pravila, imenovanje stručnog povjerenstva za praćenje i poboljšavanje provedbe zakona, i prikupljanje statističkih podataka o slučajevima nasilja u obitelji. Autori se pohvaljuju za uključivanje ovih odredbi u zakon.

Osim toga, zakon treba zahtijevati od sudskog sustava koje radi sa slučajevima nasilja u obitelji da omogući osoblje koje će pružiti pomoć žrtvama obiteljskog nasilja.¹⁰²¹

Zakon bi također trebao uključivati odredbe koje zahtijevaju suradnju i komunikaciju svih nadležnih i uključenih tijela u rješavanje slučajeva partnerskog nasilja. Zagovarateljice iz nevladinih organizacija, koje izravno služe žrtvama obiteljskog nasilja, trebale bi imati ulogu lidera u takvim zajedničkim naporima. Kada politika, sudski dužnosnici, nevladine organizacije koje pružaju izravne usluge žrtvama partnerskog nasilja, te pružatelji zdravstvenih usluga koordiniraju svoje napore kako bi zaštitili žrtve i kaznili počinitelje, ovi naponi su uspješniji. Koordinacija pomaže kako bi se osiguralo da sustav funkcionira brže i bolje za žrtve; da žrtve budu zaštićene i prime usluge koje su im potrebne, te da počinitelji odgovaraju i prestanu sa svojim nasilničkim ponašanjem.

¹⁰²¹ Model Zakona o partnerskom i obiteljskom nasilju, 1994. Nacionalno Vijeće sudaca maloljetničkih i obiteljskih sudova, poglavlje 313., str.31. dostupno na http://www.ncjfcj.org/images/stories/dept/fvd/pdf/modocode_fin_printable.pdf (pregledano 30.kolovoza 2011.)

